Colleccion Antòni Nogués
de versions en aranés

26

GUÈRRA E PATZ

Libre 2 de 4

Lev Nicolàievic Tolstoi

PRESENTACION

En Guèrra e Patz, Tolstoi s'emmarque enes frivòls e elegants salons rusos, enes que se parlaue mès francés que rus, entà hèr ua prigonda descripcion dera societat rusa, damb un complèxe laberint de tipes sociaus e de classes a on es pagesi non s'amassen damb es princeps e a on ei plen de praubi, comerçants, gojates que cerquen de maridar-se, soldats e generals, princeps e religiosi, artistes e masons... a on se hè un passeg pes diuèrses formes sociaus dera umanitat, damb un hiu conductor, de caracter nacionalista qu'ei era manifestacion plastica de coma eth pòble rus acabèc damb es aspiracions imperialistes de Napoleon: « Pertot se maudidie a Bonaparte», «... se Napoleon siguesse hèt presoèr pes russi non lo tractarien coma un sobeiran, senon coma un delinquent...»

E entre tanta descripcion e tanta guèrra en destaque era reflexion, era persecucion dera vertat deth brave de Pierre Bezujov, vertadèr protagonista dera novèla: "Entà difusar era vertat pura e arténher eth trionf dera vertut, mos cau desliurar as òmes des sòns prejudicis e difusar normes avientes damb er esperit deth nòste temps» «Que non ei possible destruir es passions; mos cau dirigir-les entà un objectiu nòble. Ei de besonh que cadun posque satisfèr es sues pròpies passions laguens es limits dera vertut, e qu'era nòsta fraternitat li balhe es mejans.».

Era bona traduccion dera òbra mos trasmet era genialitat de Tolstoi. A recuelhut es sensacions e trasmet es entossiasmes, es decepcions, es satisfaccions e es dolors... Pierre defense es valors dera Revolucion francesa, maugrat es contrarietats damb que se trobarà ena societat rusa. Entà Pierre era encarnacion dera Revolucion francesa ei Napoleon. Defense era igualtat des òmes, en ua societat nobiliaria plea de desigualtats

Era enorme varietat de personatges, de narracions cambiantes mos hè viatjar pera dimension espirituau, grana aportacion de Tolstoi ara literatura, qu'en cas de Guèrra e Patz mos transpòrte a trauès de mès de mil pagines, per un camin de scenes memorables, intenses...

Un bon traductor sap qu'ua traduccion non ei sonque un traspàs de paraules de ua lengua a ua auta. Entà un bon traductor totes es paraules an ua valor istorica e un contengut socioculturau, qu'an d'ajudar a inserir-se en temps dera produccion dera òbra. Dempús de liéger Guèrra e Patz en aranés, cau èster capables de compréner era societat rusa, cau poder penetrar en sentiment des sòns protagonistes, però cau tanben sénter era misèria dera fractura sociau e dera praubesa que mos trasmet era òbra originau. Damb Guèrra e Patz compreneram era estructura dera societat rusa, eth luxe

des palais, era vocacion matrimoniau de gojates maridadères, era indignacion contra es francesi maugrat emplegar era sua lengua, era admiracion pera revolucion... e tot açò, en aranés, en ua lengua aluenhada dera originau, que maugrat non trasméter es madeishes connotacions socioculturarus, artenh a hèr-ne ua bona traslacion. Es tèxtes en aranés, de Guèrra e patz, mantien qualitat literària e contengut descriptiu; mantien forma e fons; son ua òbra literària.

Jusèp Loís Sans Socasau

President der Institut d'Estudis Aranesi-Acadèmia aranesa dera lengua occitana

GUÈRRA E PATZ

Autor: Lev Nicolàievic Tolstoi

LIBRE DUSAU

PRUMÈRA PART

I

A principis de 1806, Nicolàs Rostov tornaue de permís entà çò de sòn. Denisov anaue entà Veronezh e Rostov lo convencec pr'amor de qué l'acompanhèsse entà Moscòu e s'estèsse quauqui dies en companhia des sòns pairs. Ena darrèra estacion de pòsta, Denisov se trapèc damb un amic, beuec damb eth tres botelhes de vin e en apressar-se entà Moscòu, maugrat es clòts deth camin, s'esclipsèc. S'estaue ajaçat ath hons dera lúbia, ath cant de Rostov, que se mostraue cada còp mès impacient a mida que s'apressaue ena ciutat.

"Arribaram lèu? Arribaram lèu?. Ò!, aguestes insuportables cases damb es sues botigues, es sòns fanaus e es sòns menaires!", pensaue Rostov, ja en Moscòu, dempús d'auer presentat es permisi ena pòsta de garda des pòrtes.

- Denisov!, qu'èm arribat!... Ei esclipsat, se didec, botat tot eth còs entà dauant, coma s'en aguesta posicion fidèsse ahiscar era marcha dera lúbia.

Denisov non responec.

- Que ja èm ena cantoada que paraue eth menaire Zajar… E aquiu que i é eth madeish Zajar, damb eth sòn shivau de tostemp, e era botiga que crompauen coquilhons! Quan arribaram?
- A on mos cau parar, preguntèc eth postilhon.
- A finaus deth carrèr; dauant dera casa grana. Com ei que non la ves! Ei era nòsta casa, didec Rostov. Denisov! Denisov! Qu'èm arribat!

Denisov lheuèc eth cap, tossic e non responec.

- Dmitri!, I a lum ena casa, vertat?, preguntèc Rostov ath lacai qu'anaue en sèti deth car.
- Plan que òc, ei era lum deth burèu deth vòste pair.
- Encara non s'aurà ajaçat. Tè! Qué ne penses? A!, non te'n desbrembes de trèir de seguit eth mèn unifòrme nau, didec Rostov en tot apraiar-se era embrionaria mostacha. De prèssa!, cridèc ath postilhon. Vasia, desvelha-te, didec a Denisov, que de nauèth s'auie esclipsat. Tè, cor! Tres robles d'estrea!, cridèc Rostov quan era lúbia ère a ja a tres canes dera casa.

Se pensaue qu'es shivaus non se botjauen.

Fin finau, era lúbia virèc entara dreta, entara entrada. Rostov vedec era grana cornissa dera casa, que tan ben coneishie, damb es sòns descrostats, eth pòrge e eth fanau deth trepader.

Sautèc dera lúbia encara en marcha e ara prèssa correc entath vestibul. Era casa s'estaue quieta, indiferenta, coma se non les importèsse arren se qui ère eth nauèth vengut. En vestibul non i auie arrés. "Mon Diu, seràn toti ben?", pensèc Rostov; e damb eth còr sarrat, dempús ua menuta de trantalhar, pugèc de quate en quate es torçadi gradons d'aquera escala tan familhar; i auie era madeisha maneta ena pòrta (era que tanti desengusti costaue ara comdessa pera manca de neteja), e la podec daurir tant aisidaments coma de costum. Ua soleta candèla ludie ena anticramba.

Eth vielh Mijail dormie sus ua arca. Profoki, aqueth lacai tan fòrt capable de quilhar ua carròça per èish deth darrèr, trenaue, seigut, uns *laptis*. Campèc entara pòrta que se daurie e era expression somnolenta e apatica deth sòn ròstre reflectic de ressabuda entosiasme e espant.

- Mon Diu!, eth joen comde!, sorrisclèc arreconeishent ath sòn senhor. Ei possible? Quina alegria!, e tremolant pera emocion se lancèc entara pòrta dera sala, solide entà anonciar era sua arribada. Mès cambièc d'idia e se virèc pr'amor de punar ath sòn joen patron en ua espatla.
- Son toti ben?, preguntèc Rostov, desliurant-se de Prokofi.
- Toti ben, gràcies a Diu. Vien de sopar. Deishatz que vos guarda, Excelléncia.
- Alavetz tot s'està com cau?
- Òc! Òc! Gràcies a Diu! Gràcies a Diu!

Rostov s'auie desbrembat totafèt de Denisov e, sense perméter qu'arrés l'anoncièsse, se treiguec er abric de pèth e caminant de punta correc entara gran sala escura. Tot qu'ère madeish; es madeishes taules de jòc e era madeisha gran lampa emboishada. Mès quauquarrés l'auie vist ja, pr'amor qu'a penes se calèc ena sala quauquarren atau coma ua tempèsta li gessec ar encontre dès ua pòrta deth costat e l'abracèc e punèc. Ua auta persona e ua auta mès correren entada eth, aumplint-lo d'abraçades, crits, punets e lèrmes d'alegria. Que non podie distinguir se qui ère sa pair, qui Natasha, qui Petia. Toti cridauen, parlauen e lo punauen ath còp. Sonque mancaue era mair, e eth se n'encuedèc.

- E jo non sabia… Nikolenhka!, estimat…
- Aciu que l'auem ja… eth nòste Nikolenhka… Com a cambiat! Alugatz mès lums, hètz-mos a vier tè.
- Mès, puna-me tanben a jo!
- Estimat… e jo…

Sonia, Natasha, Petia, Anna Mijailovna, Vera, eth vielh comde, l'abraçauen tu per tu. Es vailets e sirventes auien acodit toti e aumplien era casa d'exclamacions.

- E a jo?, cridaue Petia agarrat as sues cames.

Natasha, dempús d'auer sautar sus eth e auer-lo curbit de punets, se hec enlà, en tot tier eth cant dera guerrèra e comencèc a sautar coma ua craba sense botjar-se deth lòc, sorrisclant agudentaments.

De toti es costats, es madeishi uelhs ludenti, plei d'amor, es madeishes lèrmes de gòi e es pòts que desirauen punar-lo.

Sonia, ròia coma ua peuna, lo tenguie per un braç e era sua guardada erosa ludie en tot cercar es uelhs de Nikolai. Qu'auie complit dètz-e-sies ans e ère plan beròia, mès que mès en aqueth instant d'exaltacion erosa e afogada. Lo guardaue sense deishar-lo de uelh, arrint e tient-se era respiracion. Nikolai la guardèc arregraït, mès encara seguie cercant. Encara non auie campat era vielha comdessa. E alavetz s'enteneren uns passi tan rapids darrèr dera pòrta que non podien èster es passi de sa mair.

E totun aquerò, ère era, jargada damb un vestit nau, que Nikolai non coneishie.

Toti se heren enlà e Nikolai correc entada era. En amassar-se, era comdessa petèc en somics enes sòns braci. Non podie quilhar eth cap, que mantenguie emparat sus es

hereds galons der unifòrme. Denisov, qu'arrés auie vist entrar, ère aquiu, e se heregaue es uelhs, en tot guardar-les.

- Vasili Denisov, un amic deth vòste hilh, didec en tot presentar-se ath pair, que lo guardaue interrogatiuaments.
- A!, siguetz planvengut! Sai se qui ètz, ac sai!, didec eth comde abraçant e punant a Denisov. Kolenka mos a escrit… Natasha, Vera, qu'ei Denisov.

Toti aqueri ròstres erosi se virèren entara figura mauenjargada de Denisov.

Era familha sancera l'entornegèc.

- Estimat Denisov!, sorrisclèc Natasha, que, cuelhuda d'afogadura e sense saber pro ben se qué hège, se li lancèc en còth, l'abracèc e lo punèc.

Es auti demorèren confonudi pera accion de Natasha. Eth pròpi Denisov se rogic, mès, cuelhent era sua man, l'ac punèc arrint.

Se heren a vier a Denisov en ua estança premanida ath mès córrer entada eth, e toti es Rostov s'amassèren en salon des divans ar entorn de Nikolai.

Era vielha comdessa, sense deishar era man deth sòn hilh, que punaue en cada moment, se seiguec ath sòn costat; es auti, plaçadi ath sòn entorn, pendents de cada gèst, de cada paraula, de cada movement de Nikolai, non lo deishauen de uelh, claufidi d'amor e felicitat. Eth petit Petia e es sues fraies se disputauen es lòcs, pr'amor d'èster mès apròp de Nikolai, e auer er aunor de hèr-li a vier eth tè, un mocador o era pipa.

Nikolai se sentie plan erós ath miei d'aquera afeccion, mès eth gòi deth prumèr moment auie estat tant intens que tot li semblaue pòc e demoraue mès e mès.

Londeman es viatgèrs dormiren enquia depassades es nau.

Ena cramba vesia s'entenec eth bronzinadís de vestits midonadi, eth gasulhar, es arridolets des gojates; ena pòrta, miei dubèrta, se vedec quauquarren blu, cintes, cabeladures neres e ròstres alègri. Qu'èren Natasha e Sonia, que, damb Petia, auien acodit entà veir s'es òmes èren ja lheuadi.

- Lhèua-te, Nikolenhka!, repetic ath cant dera pòrta era votz de Natasha.
- De seguit.

Vedec Petia un des sabres e, damb eth naturau entosiasme qu'es mainatges senten per un frair màger qu'ei militar, dauric era pòrta, sense encuedar-se'n que non estaue ben qu'es gojates vedessen a dus òmes en calçotets.

- Ei eth tòn sabre?, cridèc.

Es gojates gesseren corrent.

Denisov, espaurit, se caperèc es cames peludes damb era hlaçada e se virèc entath sòn companh ara demana d'ajuda. Petia entrèc e barrèc era pòrta. Dehòra s'enteneren arridolets.

- Nikolenhka, cala-te era vesta d'interior e ges, didec Natasha.
- Ei eth tòn sabre?, repetic Petia. O ei eth tòn?, preguntèc damb obsequiós respècte ath mostachut e brun Denisov.

Rostov se caucèc ara prèssa; se metec era vesta d'anar per casa e gessec. Natasha auie artenhut cauçar-se ua des bòtes damb esperon e sajaue méter eth pè ena auta; Sonia hège virolets, sajant qu'eth sòn vestit se holèsse coma un glòb, e sajaue sèir-se quan eth apareishec. Ambdues vestien madeish, de color blu celèst; ambdues auien era madeisha encantadora preséncia, fresca, rosada e alègra. Sonia gessec corrent, e Natasha, cuelhent a sa frair deth braç, l'amièc entà un divan dera vielha sala d'estudi entà parlar damb eth. Que non venguien de hèr-se preguntes e de condar-se causes sus un pilèr de causes menudes que solet ada eri podien interessar. Natasha arrie dauant de cada frasa que didie sa frair o didie era, non perque siguesse graciós çò que didien, senon perque se sentie alègra e, en non poder tier eth sòn gòi, l'exprimie d'aquera manèra.

Qué ben! Quina meravilha!, higie dempús de cada paraula.

Per prumèr còp en un an e miei, Rostov sentie en sòn ròstre, ath calor d'aquera afeccion, er arridolet mainadenc que non auie auut, ne un solet viatge, dès que gessec de casa.

- Ditz-me, didec era. Ès ja tot un òme? Me senti tant erosa de qué sigues eth mèn frair!... e li tocaue era mostacha. Me shautarie saber se com ètz es òmes, vos retiratz a nosates? Òc?
- Per qué se n'anèc Sonia?, preguntèc Nikolai.
- Ò!, qu'ei ua causa longa de condar! Com li parlaràs? De vos o de tu?
- Ja veiram, didec Rostov.
- Tracta-la de vos dempús te diderè eth perqué.
- Mès per qué?
- Plan, t'ac vau a díder ara. Ja sabes qu'èm fòrça amigues, tant amigues que me deisharia usclar era man per era. Guarda.

Quilhèc era manja deth sòn vestit de mossolina e, en braç, long, prim e delicat, près deth muscle (en un lòc que sòl restar amagat damb es vestits de balh), mostrèc ua plapa rosada.

- Ves? Ac hi per era, entà mostrar-li era mia afeccion. Agarrè ua règla rosenta e m'usclè.

Seigut en divan dera vielha sala d'estudi, entornejat de coishins e dauant es ludents e animadi uelhs de Natasha, Rostov se vedec negat de nauèth en sòn mon mainadenc e familhar, que non auie cap de sens senon entada eth, mès que li costaue un des plasers mès doci dera sua vida; en aguest mon non li semblaue inutila era usclada en braç dera sua fraia coma pròva d'amor. Ac comprenie e non li costaue cap estonament.

- E qué mès? Aquerò ei tot?
- Ò!, èm tant amigues, tant amigues!... Çò dera usclada que non ei arren. Èm amigues entà tostemp. Quan era cuelh afeccion entà bèth un, qu'ei entà tostemp: jo non ac compreni atau, jo me'n desbrembaria de seguit.
- Plan, plan, e qué?
- Òc, Sonia mos estime atau a tu e a jo, de pic Natasha se rogic tota. Te'n brembes abantes dera tua partida?... era ditz que tu ac as de desbrembar tot… que t'estimarà tostemp, mès que tu te cau èster liure. Vertat qu'ei beròi e nòble? Òc, plan, plan nòble!, didec Natasha damb tau gravetat e baticòr qu'ère evident que çò qu'ara didie ac auie repetit d'auti viatges entre lèrmes.

Rostov se demorèc corsilhós.

- Jo que non retiri era mia paraula, didec. E, ath delà, Sonia ei tant encandora que solet un hòl poirie renonciar ad aguesta felicitat.
- Ò, non, non!, sorrisclèc Natasha. Que ja n'auem parlat. Mo'n sabíem que tu responeries atau. Mès aquerò qu'ei impossible, sabes? Pr'amor que d'aguesta manèra se passe que te considères obligat pera tua paraula, e se passe coma s'era ac auesse dit de bon voler. Se passe que tu te maridaries damb era forçadaments, e aquerò non està ben.

Rostov vedec que tot aquerò ja ère plan ben pensat per eres. Era vesilha, Sonia l'auie fascinat damb era sua beresa; ara, en veder-la de reuelh, li semblèc encara mès beròia. Qu'ère ua deliciosa gojata de dètz-e-sies ans que l'estimaue apassionadaments; aquerò non ac dobtaue ne per un solet moment. "Per qué non l'è d'estimar ara, e vier a maridar-me damb era?" Mès i auie… ara tantes alegries e ocupacions! Òc, ac an pensat pro ben, se didec. Me cau èster liure!"

- Plan que òc, didec. Ne parlaram d'aquerò mès tard. Ò!, be me n'alègri de veder-te! E tu, preguntèc, non as tradit a Boris?
- Quina pegaria!, exclamèc arrint Natasha. Non pensi ne en eth ne en arrés, e non me'n voi saber arren d'aquerò.
- Vai! Alavetz, en qué penses?
- Jo?, didec Natasha. E un riseta de felicitat illuminèc eth sòn ròstre. As vist a Duport?
- Non.
- Non as vist ath celèbre Duport eth dançaire? Ò!, alavetz non compreneràs! Guarda, guarda se qué hèsqui.

E doblegant es braci, Natasha quilhèc era pelha coma s'anèsse a dançar; s'aluenhèc un shinhau corrent, se virèc, hec ua reveréncia, se metec sus es puntes des pès e caminèc atau uns passi.

- Ves se qué hèsqui?, didec. (Mès non se podec tier guaire temps en aquera postura). Ja ves se qué posqui hèr. Non me maridarè jamès: serè dançaira. Mès non l'ac digues ad arrés.

Rostov s'estarnèc d'arrir tan sonora e alègraments que Denisov, ena sua cramba, sentec enveja. Natasha arric tanben damb eth sòn frair, sense poder tier-se.

- Vertat qu'està pro ben?, preguntèc.
- Plan ben, mès alavetz, ja non vòs maridar-te damb Boris?

Natasha se rogic.

- Que non voi maridar-me damb arrés; l'ac diderè tan lèu lo veiga.
- Vai!, didec Rostov.
- Mès tot aquerò son pegaries, contunhèc Natasha. E Denisov, ei brave?, preguntèc.
- Òc.
- Plan, ve-te'n a vestir-te. E Denisov, non hè pòur?
- Per qué a de hèr pòur, preguntèc Nikolai; non, Vaska ei plan brave.
- Lo crides Vaska?... be n'ei d'estranh! E ei brave de vertat?
- Òc, plan brave.
- Me'n vau; esdega-te entath tè; lo preneram toti amassa.

Natasha tornèc a botar-se sus es puntes des pès e gessec dera estança coma ac hèn es dançaires, mès damb aqueth arridolet que solet an es joenetes de quinze ans quan son eroses. En trapar-se damb Sonia ena sala, Rostov se rogic. Non sabie se com tractar-la. Era vesilha, en prumèr moment, s'auien punat, damb era alegria de tornar-se a veir, mès ara se n'encuedaue de qué non ac auien d'auer hèt. Eth sentie que sa mair, sa fraies, toti, lo guardauen damb curiosèr e se preguntauen com se portarie damb era. Li punèc era man e la tractèc de vos, mès es sòns uelhs, en trapar-se, se tutegèren e se punèren damb trendesa. Era guardada de Sonia demanaue perdon per auer gausat rebrembar-li era sua promesa, mejançant era embaishada de Natasha, e l'arregraïe era sua afeccion. Nikolai, tanben damb era guardada, l'arregraïe eth sòn aufriment de libertat e l'asseguraue que, d'ua o de ua auta manèra, jamès deisharie d'estimar-la, pr'amor qu'aquerò ère impossible.

- Ei fòrça estranh que Sonia e Nikolenhka se tracten ara de vos coma se siguessen dus estranhs, comentèc Vera, en tot profitar un moment de silenci.

Era observacion de Vera ère justa, coma tostemp, mès, coma solie passar, toti se senteren violents. E non solet Sonia e Nikolai; era madeisha vielha comdessa, que cranhie er amor deth sòn hilh per Sonia, en veir en aquerò un trebuc entà un maridatge brilhant, se rogic coma ua mainada. Denisov, damb gran estonament deth sòn amic, entrèc ena sala damb unifòrme nau, pientat e perhumat, tan presumit coma li shautaue mostrar-se enes batalhes e tant amable damb es daunes e es cavalièrs coma Rostov non demoraue veder-lo jamès.

II

En tornar en Moscòu, Rostov siguec recebut pes sòns coma eth mielhor des sòns hilhs, coma un eròi, coma er estimat Nikolenhka; pes parents, coma un simpatic joen, agradiu e respectuós; pes amistats, coma un, de bon pòrt, soslòctenent d'ussars, bon dançaire e un des mielhors partits de Moscòu.

Es Rostov coneishien a tot Moscòu. Aqueth an eth vielh comde auie fòrça sòs pr'amor qu'auie tornat a ipotecar es sues propietats. Plan per açò, Nikolai Rostov podec aquerir un bon shivau de corses e amiaue es pantalons ara darrèra mòda, coma non se coneishie encara en Moscòu, e es bòtes de montar mès elegantes, de punta fina e petiti esperons d'argent. Passaue alègraments eth temps e experimentaue, dès era sua tornada en larèr, era agradiua sensacion d'adaptar-se de nauèth, dempús de bèth temps, as sues ancianes condicions de vida. Li semblaue qu'ère ja tot un òme e qu'auie creishut. Rebrembaue era sua desesperacion per un suspens en religion, es prestatges sollicitats a Gavrilo, es punets amagadi a Sonia coma causes pròpies de mainatges. Ara ère soslòctenent d'ussars, damb ua guerrèra brodada en argent e damb era sua crotz de Sant Jòrdi; premanie eth sòn shivau entàs corses damb d'auti afeccionadi d'edat madura, gent coneishuda e aunorabla. Qu'auie amistat damb ua dauna deth baloard, qu'ara sua casa acodia en escurir; dirigie era masurca en balh des Arjarov, parlaue dera guèrra damb eth mariscau Kamenski, frequentaue eth Club Anglés e se tutejaue damb un coronèl de quaranta ans, presentat peth sòn amic Denisov.

Era sua passion per Emperaire s'auie aflaquit un shinhau en Moscòu, pr'amor que non auie era escadença de veder-lo, mès parlaue soent deth Tsar e deth sòn amor per eth, en tot hèr veir que non ac condaue tot, donques qu'en sòn amor i auie quauquarren que non ère a posita de toti. E compartie pleaments eth sentiment d'adoracion entara persona der emperaire Alexandre Pavlovic, professat en tot Moscòu, a on lo cridauen "àngel hèt òme".

Pendent era sua braca estança en Moscòu, Rostov non se sentec mès pròche de Sonia; ath contrari, s'aluenhèc d'era. Sonia ère atrasenta e beròia; non dissimulaue eth sòn amor apassionat entà Nikolai, mès eth se trapaue en aqueri moments dera joenesa qu'as joeni tostemp les semble que les cau hèr fòrça causes, *e non dispausen de temps* entad aquerò; eth joen cranh comprometer-se, avalore era sua libertat, que n'a besonh entà fòrça d'autes causes. Quan Rostov pensaue en Sonia, pendent aguesta naua estança en Moscòu, se didie: "Que n'aurà e n'a moltes, moltes atau, qui sap a on, jo encara non les coneishi. Qu'è encara temps entà tier-me ar amor, mès ara que non l'è". Ath delà, era companhia des hemnes se li hège umilianta entara sua dignitat d'òme. Anaue enes balhs, s'estaue damb eres, hènt veir tostemp qu'ac hège contra era sua volentat. Es corses, eth Club Anglés e es hèstes damb Denisov, es visites *aquiu*, qu'èren ua auta causa: èren causes pròpies d'un joen ussar.

A principis de març, eth vielh comde Ilia Andreievic Rostov se tenguie a organizar ua taulejada en Club Anglés pr'amor de recéber ath prince Bagration.

Eth comde passejaue peth salon damb vesta de casa e balhaue ordes ar administrador deth club e ath celèbre Teoctis, codinèr en cap deth Club Anglés, sus espargues, cornishons frèsqui, ahragues, eth vedèth e eth pèish entath dinar de Bagration. Eth comde ère membre e directiu deth Club Anglés dès era sua fondacion. Se l'auie fidat era organización dera taulejada en aunor de Bagration pr'amor qu'arrés coma eth ac podie amiar a tèrme e, sustot, pr'amor que pòqui coma eth sabien e volien invertir sòs pròpis

en ua hèsta, s'ère de besonh. Eth codinèr en cap e er administrador deth club escotauen damb alegria es ordes deth comde, pr'amor que se'n sabien que damb arrés mielhor qu'eth poirien guanhar tant damb ua taulejada que costaue milèrs de robles.

- Non te'n desbrembes de botar cauquilhum en bolhon de tortuga.
- Alavetz, tres plats hereds?, preguntèc eth codinèr.

Eth comde demorèc cogitós.

- Mens de tres, impossible… eth dera maionesa… didec doblegant un dit.
- Crompam esturions grani?, preguntèc er administrador.
- Plan que òc, plan! Qué vam a hèr? Cuelhe-les, se non les balhen per mens. E me'n desbrembaua… qu'ei de besonh tanben de ua auta entrada. A!, sant cèu!, se hec a vier es mans en cap. E qui se harà a vier es flors? Mitenka, tè, Mitenka! Ve-te'n de seguit en nòste ostau de campanha, près de Moscòu (e se virèc entath sòn pròpi administrador, qu'auie acodit ara crida). Ve-te'n ath galaup e ditz-li a Maxim, eth jardinèr, que me mane ath mès córrer totes es flors dera sarra… qu'estropen es tèsti en filtres e qu'entà diuèndres age aciu dues centes plantes.

Balhèc encara diuèrses ordes mès e gessec entà repausar en companhia dera comdessa, mès se'n brembèc de bèra causa urgenta e hec cridar de nauèth ath codinèr e ath majordòm.

S'entenec darrèr era pòrta un leugèr pas omenenc, eth tindonejar d'uns esperons, e campèc Nikolai, capinaut e beròi, damb era sua embrionària mostacha, visiblaments descansat e remetut pera vida ociosa dera capitau.

- Òla, estimat! Me hè torns eth cap, didec eth pair arrint, un shinhau avergonhat pera preséncia deth joen. Se m'ajudèsses un shinhau! Qu'èm besonh encara de cantaires. Musica que ja l'è, mès non serie convenent hèr a vier uns gitanos? A vosati, es militars, vos shauten aguestes causes.
- Era vertat, pair, me pensi qu'eth prince Bagration, ena vesilha dera batalha de Schoengraben, ère mens ocupat que vos ara, arric Nikolai.

Eth vielh comde hec veir qu'ère ofensat.

- Plan, plan, qu'ei aisit parlar, mès saja de hè'c tu!

E se virèc entath codinèr, de ròstre intelligent e respectuós, que, damb simpatia e uelhs arridolents, observaue ath pair e ath hilh.

- Ja ves se com son es joeni d'aué, Teoctis: se'n trufen des vielhs, didec eth comde.
- Atau ei, Excelléncia. Que vòlen auer era taula prèsta, mès non se'n hèn des preparatius ne deth *servici*, aquerò que non les impòrte.
- Qu'ei aquerò, qu'ei aquerò!, sorrisclèc eth comde; e, en tot cuélher alègraments eth braç deth sòn hilh, higec: ja non te dèishi. Cuelh de seguit era lúbia de dus shivaus, ve-te'n en çò de Bezujov e ditz-li qu'eth comde Ilia Andreievic li demane ahragues e pinhes frèsques; que non i a manèra de trapar-les en nunlòc. S'eth non i é, l'ac dides as princesses. D'aquiu pòs vier entà Razgulai, eth menaire Ipatka se'n sap d'a on ei, e aquiu i traparàs ath gitano Iliusha, eth que dancèc damb camisa blanca ena casa deth comde Orlov, te'n brembes? Hè-lo-me a vier aciu.

- Lo hèsqui a vier damb es gitanes?, preguntèc arrint Nikolai.
- Plan, plan…

En aqueth moment entrèc ena sala Anna Mijailovna, damb pas imperceptible; e damb era mina preocupada d'ua persona ocupada, mès plia de bontat cristiana, que non l'abandonaue jamès. Anna Milailovna vedie cada dia ath comde en vèsta e, totun aquerò, eth vielh Rostov tostemps s'aclapaue en veder-la e li demanaue desencuses pera jarga.

- Non vos preocupetz, estimat comde, didec clucant modèstaments es uelhs. Jo anarè en çò de Bezujov. Pierre ei arribat e ac artenheram tot enes sues sarres; ath delà, me cau veder-lo. Que m'a enviat ua carta de part de Boris, que, gràcies a Diu, ei ja en Estat Major.

Eth comde, plan content de qué Anna Mijailovna s'encarguèsse de quauques des sues gestions, dèc ordes de qué atalèssen entada era eth coche petit.

- Didetz-li a Buzujov que vengue. L'includirè ena lista; ei aciu damb era sua hemna?

Anna Mijailovna lheuèc es uelhs entath cèu e en sòn ròstre se miralhèc un prigond dolor.

- Ai!, estimat! Qu'ei plan malerós!, didec. Se çò que diden ei vertat, ei terrible. E pensar que mos alegraue tant era sua felicitat… Un esperit tan superior e tan nòble aguest Bezujov! Òc, lo planhi damb tota era mia amna, e ena mesura des mies possibilitats sajarè de consolar-lo.
- Mès, qué se passe?, preguntèren ambdús, pair e hilh.

Anna Mijailovna alendèc prigondaments.

- Dolojov… eth hilh de Maria Ivanovna, que l'a comprometuda deth tot, sivans dident, gasulhèc damb ton misteriós. Eth lo protegic, lo convidèc ena sua casa de Sant Petersburg e… ja vedetz: a vengut aciu, e aguest pòcavergonha l'a seguit.

Anna Mijailovna desiraue exprimir era sua simpatia per Pierre; mès cèrtes involontàries entonacions e un miei arridolet deishauen veir qu'es sues simpaties èren, sustot, damb eth desvergonhat de Dolojov, coma era lo cridaue.

- Diden que Pierre ei plan aclapat per aguest malastre.
- Plan; totut aquerò, didetz-li que vengue entath club; s'en desbrembarà de tot. Que serà ua taulejada extraordinària.

Londeman, tres de març, tàs dues dera tarde, dus cents cinquanta sòcis deth Club Anglés e cinquanta convidadi demorauen, entà començar eth dinar, ar estimat convidat, prince Bagration, eròi dera campanha austriana. Era notícia dera batalha d'Austerlitz auie deishat a tot Moscòu atupit. Alavetz es russi èren tant acostumadi as victòries que, en vier era naua dera derrota, es uns non la crederen, simplaments, e es auti sagèren d'atribuir er estranh eveniment a causes extraordinàries. En Club Anglés, a on s'amassaue çò de mielhor dera societat, gent damb influéncia e coneisheira dera situacion, quan en deseme comencèren a arribar naues d'Austerlitz non se badèc boca sus era guèrra, ne sus era darrèra batalha, coma se toti siguessen d'acòrd en non mentar-la. Es personatges que balhauen ton as reünions, coma eth comde Rastopchin, eth prince

Juri Vladimirovic Dolgorukov, Valuiev, eth comde Markov e eth prince Viazemski, non se deishèren veir peth club, senon que s'amassauen enes sues cases e cèrcles intims, e es moscovites que parlauen sivans çò que didien es auti (entre eri Ilian Andreievic Rostov) s'estèren pendent bèth temps sense guida e sense opinion precisa sus era guèrra. Es moscovites se n'encuedauen que quauquarren non anaue, e qu'ère de mau hèr discutir sus males notícies, per çò que çò de mielhor ère carar. Mès ath cap de bèth temps, tau qu'es jurats que gessen dera sala de deliberacions, es persones que formauen era opinion deth club reapareisheren enes sòns lòcs e comencèren a parlar damb paraules clares e precises. Se trapèren es causes d'aqueth eveniment incredible, inaudit e impossible: era derrota des russi. Tot qu'ère ja clar e en toti es cornèrs de Moscòu se repetie tostemp çò de madeish. Es causes èren: era traïson des austrians, eth defectuós aprovediment dera armada, era traïson deth polac Prebyzhevski e deth francés Langeron, era incapacitat de Kutuzov e (aquerò se didie en votz baisha), era excessiua joenesa e inexperiéncia der Emperaire, qu'auie fidat en persones marrides o insignificantes. Mès es tropes, es tropes russes, assegurauen toti, èren extraordinàries e auien hèt prodigis de valor. Soldats, oficiaus e generaus, toti qu'èren uns eròis. Mès er eròi entre es eròis ère eth prince Bagration, que podie ahíger ara sua glòria era accion de Schoengraben e era retirada d'Austerlitz, qu'en era, solet eth, auie mantengut era sua colomna en orde e pendent tota era jornada auie refusat a un enemic que lo doblaue en nombre. Un aute motiu tà que s'alistèsse a Bagration eròi de Moscòu ère eth hèt de qué demorèsse dehòra e era sua manca d'amistats. Ena sua persona se rendie omenatge, mès enlà de tota relacion e intriga, ath soldat rus, a un generau qu'eth sòn nòm ère junhut ath de Suvorov e as rebrembes dera campanha d'Italia. Ath delà, mejançant aguestes pròves d'entosiasme, se mostraue mielhor eth maucontentament e era reprovacion que Kutuzov les meritaue.

- Se Bagration non existisse, *il faudrait l'inventer*, didie eth trufaire de Shinshin, en tot parodiar a Voltaire.

Arrés parlaue de Kutuzov e bèri uns l'injuriauen en votz baisha, en tot qualificar-lo de viroleta dera Cort e vielh satir.

Tot Moscòu repetie es paraules deth prince Dolgurukov: "Autanti viatges vie eth cantre ena hònt, que fin finau se trinque"; e atau se solatjauen dera derrota damb eth rebrembe des victòries d'antan; se repetie damb Rastopchin qu'as soldats francesi s'auie d'excitar-les ena batalha damb frases grandiloquentes; as alemans, convencer-les damb arguments racionaus de qué ei mès perilhós húger qu'auançar, tant qu'ath soldat rus non cau senon contier-lo e demanar-li que vage mès a plaser. Pertot s'entenien naui e naui racondes sus eth valor amuishat en Austerlitz pes nòsti soldats e oficiaus: un auie sauvat era bandèra; un aute, aucit a cinc francesi; eth de mès enlà, auie cargat, eth solet, cinc canons. De Berg, condauen toti que, herit ena man dreta, auie agarrat era espada damb era quèrra e auie seguit combatent. Arren se didie de Bolkonski, e solet es que l'auien coneishut d'apròp se lamentauen dera sua dorieua mòrt, deishant ara sua esposa prenhs e a un pair extravagant.

III

Eth tres de març, es rumors des convèrses aumplie totes es sales deth Club Anglés e, coma es abelhes en primauèra, es sòcis e convidadi, d'unifòrme o etiqueta e enquia e tot quauqui damb perruques e caftan, anauen e venguien, se seiguien, tornauen a lheuar-se, s'amassauen e se separauen de nauèth. Es lacais, damb es sues perruques empovassades, es sues liurèes e es sòns calçons de seda, de pès, ath cant de totes es pòrtes, sajauen captar cada movement des convidadi e sòcis pr'amor d'aufrir-les es sòns servicis.

Era majoritat des presents èren ancians respectables, de ròstres redons e gèsti segurs, dits gròssi e votz fèrma. Es sòcis deth club e es convidadi d'aguesta categoria ocupauen es lòcs de tostemp e formauen es sues acostumades reünions. Ua auta part, era mès petita, la formauen es convidadi circonstanciaus, mès que mès joeni, qu'entre eri i auie Denisov, Rostov e Dolojov, recentaments reabilitat coma oficiau deth regiment Semionovski. Enes ròstres des joeni, e sustot des militars, ère de bon hèr observar ua expression de respècte un shinhau menspredosa entàs vielhs, que semblaue díder ara passada generacion: "Èm prèsti a rendir-vos respècte e aunors, mès non desbrembetz qu'er avier mos pertanh".

Nevitski se trapaue aquiu en qualitat d'ancian sòci deth club; Pierre, que per desir dera sua hemna s'auie deishat créisher eth peu, non amiaue lunetes e se jargaue ara mòda, recorrie es sales damb mina trista e aclapada. Coma tostemp, l'entornejaue era madeisha gent que reverenciaue era sua fortuna e qu'eth tractaue damb distrèt mensprètz, acostumat coma ère a senhorejar as auti.

Per çò dera sua edat li calie èster entre es joeni, mès, degut ara sua fortuna e relacions, pertanhie ath cèrcle des ancians mès respectables e passaue d'un grop en aute. Quauqui des vielhs mès importants formauen eth centre de diuèrsi grops, qu'ada eri s'apressauen respectuosaments enquia e tot es desconeishudi pr'amor de seguir d'aurelha ad aguesti òmes famosi. Es reünions mès claufides èren es deth comde Rastopchin, Valuiev e Narishkin. Eth prumèr condaue qu'es russi auien estat abordadi pes austrians, en plia desbandada, e les calèc daurir-se pas, damb es baionetes, entre es fugitius.

Valuiev condaue confidenciauments qu'Uvarov auie estat enviat de Sant Petersburg entà conéisher era opinion des moscovites sus Austerlitz.

En un aute grop, Narishkin parlaue d'ua session deth Conselh de Guèrra austrian, qu'en era Suvorov imitèc eth crit d'un poth coma responsa as estupiditats d'aqueri generaus. Shinshin, qu'ère en aguest grop, comentèc (damb er in de badinar) que Kutuzov non auie podut apréner, ne tansevolhe, de Suvorov aguest aisit art. Es vielhs guardèren damb severitat ath trufaire, en tot hèr-li veir qu'aqueth dia non ère avient entà parlar atau de Kutuzov.

Eth comde Ilia Andreievic Rostov, damb gèst preocupat, anaue e venguie ara prèssa deth minjador entath salon, damb es sues blanques e comòdes bòtes, e saludaue rapid e damb frases identiques a guaires persones coneishie, siguessen o non importantes; de quan en quan, cercaue damb es sòns uelhs ath sòn hilh, elegant e de bon pòrt. Tachaue, capinaut, era guardada en eth e li guinhaue un uelh. Eth joen Rostov estaue de pès, ath cant d'ua hièstra, en companhia de Dolojov, qu'auie coneishut recentaments e qu'era sua amistat apreciaue. Eth vielh comde s'apressèc ada eri e sarrèc era man de Dolojov.

- Vene ena nòsta casa; ja coneishes ath mèn hilh… es dus auetz hèt eroïcitats aquiu en front.. A!, Vasili Ignatic, bon dia!, saludèc a un vielh que passaue ath sòn costat.

Mès que non podec acabar era sua salutacion pr'amor que tot se metec en movement; un lacai qu'arribèc corrent anoncièc damb cara d'espant:

- Que ja an arribat!

Sonèren es timbres e es directius se precipitèren entara pòrta principau; es convidadi, escampilhadi per diuèrses estances, coma eth horment ventat per ua pala, s'amassèren près dera entrada deth gran salon.

Bagration apareishec ena pòrta. Non amiaue sabre ne chapèu, pr'amor que, sivans eth costum deth club, les auie autrejat ath conserge. Que non ère eth dera net abantes dera batalha d'Austerlitz, damb era casqueta de pèth e eth foet de cosac ena espatla, madeish que lo vedesse Rostov; vestie un ajustat unifòrme nau, amiaue decoracions russes e estrangères e era crotz de Sant Jòrdi ena quèrra. Abantes de vier entara taulejada, probablaments s'auie hèt copar eth peu e es pursères, çò que lo favorie plan pòc. Eth sòn ròstre auie ua expression ingenua e festiva, d'un efecte un shinhau comic tient en compde es sòns traits energics e virils. Bekleshov e Fedor Petrovic Uvarov, que l'acompanhauen, se posèren en lumedar dera pòrta pr'amor de deishar pas ath convidat principau. Bagration, un shinhau confús, non volie acceptar aquera cortesia e se produsic ua trantalhada ena madeisha entrada; a tot darrèr, Bagration passèc prumèr. Caminaue sus eth ludent pasiment dera sala damb timiditat e maladreitaments sense saber se qué hèr damb es sues mans. Que l'ère mès abituau e aisit auançar jos es projectils en un camp atacat per enemic, tau que marchèc ath front deth regiment de Kursk en Schoengraben. Es directius lo receberen acaparrant-lo, l'entornegèren e l'amièren entara sala. Mès que resultaue un prèzthèt dur auançar, pr'amor qu'es convidadi e es sòcis s'empossauen entà veder-lo, coma se siguesse ua fèra exotica. Eth comde Ilia Andreievic, eth mès energic de toti, hège enlà as curiosi en tot dider-les damb un arridolet: " Dèisha passar, *mon cher*, dèisha passar", e atau artenhec hèr vier ar òste enquiara sala e hèr-lo sèir en divan deth centre. Es mès eminents personatges deth club entornegèren ath nauèth vengut. Eth comde Ilia Andreievic, en tot daurir-se pas de nauèth entre es curiosi, gessec dera sala e, après un moment, reapareishec damb un aute directiu amiant ua plata d'argent que presentèc a Bagration. Ena plata i auie un pergamin damb uns vèrsi compausadi en aunor der eròi. En veder-lo, Bagration semblèc intimidat e cerquèc ajuda damb es uelhs. Mès totes es guardades l'exigien somission, e en tot senter-se en poder d'aguestes guardades, Bagration cuelhec decididaments damb es dues mans era plata e, damb mina d'anuèg e repotec, virèc era vista entath comde, que se l'auie hèt a vier. Quauquarrés, plan serviciau, cuelhec era plata des mans de Bagration (que semblaue èster dispausat a sostier-la enquiara net, e enquia e tot vier damb era ena taula) e li hec tier era atencion enes vèrsi: "Plan, les liegerè", semblèc díder Bagration; e botant es sòns cansadi uelhs sus eth pergamin, comencèc a liéger damb aspècte seriós e concentrat. Er autor des vèrsi les cuelhec enes sues mans pr'amor de lieger-les en votz nauta. Eth prince Bagration ajoquèc eth cap e se predèc a escotar.

Glorifique eth sègle d'Alexandre

E protegís a Tito en tron,

ath còp capmèstre temible e òme de ben,

supòrt dera Patria e Cesar dera luta.

Òc, sòrt, e fòrça, n'a Napoleon

De saber se guaire vau Bagration.

Bric mès gausarà

As Aquiles russi de nauèth atacar.

Encara non auie acabat era lectura qu'eth majordòm anoncièc damb votz sonora: "Era taula qu'ei mestrada!". Se dauriren es pòrtes e ena grana sala a on s'auie premanit era taulejada era orquèstra ataquèc eth tèma dera polonesa: "Ressone eth tron dera victòria; que se n'alegren es russi valerosi".

Eth comde Ilia Andreievic lancèc ua furiosa guardada ath poèta, que contunhaue era sua lectura, e s'inclinèc entà Bagration. Se lheuèc era concurréncia, en tot sénter qu'eth repaish ère mès important qu'es vèrsi. Bagration, dauant de toti, se filèc de cap ara taula. Ocupaue eth lòc d'aunor entre dus Alexandres: Bekleshov e Narishkin, çò que tanben auie eth sòn sens, en tot considerar eth nòm der Emperaire. Tres cents convidadi se seigueren ena taula, plaçadi sivans es sues jerarquies e importància. Es mès notables èren mès apròp der òste d'aunor, causa tan naturau coma era aigua que se sòl espàrger entàs lòcs mès prigonds, a on eth nivèu ei mès baish.

Moments abantes de començar eth repaish, eth comde Ilia Andreievic presentèc ath sòn hilh ath prince Bagration, qu'arreconeishec ath joen e prononcièc quauques paraules confuses, desordenades, coma totes es d'aqueth dia. Eth comde Ilia Andreievic guardèc erós e capinaut a toti es presents tant que Bagration parlaue damb eth sòn hilh.

Nikolai Rostov, Denisov e Dolojov (que auie coneishut recentaments) cuelheren sèti lèu amassa en centre dera taula; qu'auien ath sòn dauant a Pierre, ath cant deth prince Nesvitski. Eth comde Ilia Andreievic, damb d'auti dirigents, en tot hèr aunor ara ospitalitat moscovita, hestejauen ath prince Bagration.

Es sòns esfòrci non auien estat en vaganaut. Eth repaish siguec esplendid, autant es prumèrs coma es dusaus plats, mès Ilia Andreievic non deisharie d'èster ansiós enquia qu'acabèsse era taulejada. Guinhaue eth uelh ath majordòm, balhaue ordes en votz baisha as lacais e, non sense ua especiau emocion, demoraue cada plat, que ja l'ère coneishut.

Tot resultaue impecable. Tath dusau plat, un enòrme esturion (qu'era sua vista hec rogir-se a Illia Andreievic de confusion e gòi), es lacais comencèren a destapar botelhes e mestrar era champanha. Après eth pèish, que costèc cèrta impression, eth comde Ilia Andreievic escambièc quauques guardades damb d'auti dirigents: "I aurà fòrça brinde, mos calerie començar": e se lheuèc damb era copa en naut. Toti carèren.

- Ara santat de Sa Majestat er Emperaire!, cridèc.

E es sòns bontadosi uelhs s'aumpliren de lèrmes d'alegria e emocion. En aguest moment, era orquestra toquèc de nauèth *Ressona tron victoriós*, e toti es convidadi se

lheuèren e cridèren: “Òsca!”. Bagration cridèc tanben, damb era madeisha votz deth camp de Schoengraben. Era votz afogada deth joen Rostov sonèc clara entre es tres centes votzes des convidadi. Que siguec a mand de plorar.

- Ara santat de Sa Majestat er Emperaire! Òsca!, cridèc; uedec era copa en redon e l’esclatèc contra eth solèr.

Molti imitèren eth sòn exemple. Es crits s’enteneren pendent fòrça temps; quan es votzes cessèren, es lacais recuelheren es veires e toti tornèren a sèir-se, escambiant es guardades es uns damb es auti, arrint de pensar enes sòns sorriscles e parlant entre eri. Eth comde Ilia Andreievic tornèc a lheuar-se, dèc ua guardada entath papèr qu’auie ath cant deth sòn plat e prononcièc un brinde ara salut der eròi dera darrèra campanha, eth prince Piotr Ivanovic Bagration; de nauèth es uelhs blus deth comde s’aumpliren de lèrmes. “Òsca!”, cridèren un aute còp es tres cents convidadi e, en sòrta de musica, eth cor entonèc ua cantata compausada per Pavel Ivanovic Kutuzov:

Non i a obstacles entàs russi;

Eth sòn valor ei gatge de victòria.

Damb òmes coma Bagration

As nòstes pès queiràn es enemics…

Acabadi es cantics, se succediren mès e mès brindes, que damb aquerò era emocion deth comde Ilia Andreievic anèc aumentant; se trincauen mès copes e se cridaue damb màger fòrça. Beueren ara salut de Becleshov, Narishkin, Uvarov, Dolgorukov, Apraksin, Valuiev, des dirigents deth club e de toti es sòns sòcis, ara salut de toti es convidadi. I auec un brinde especiau entar organizador dera taulejada, eth comde Ilia Andreievic, qu’en entener-lo treiguec eth mocador e, amagant en eth eth sòn ròstre, se petèc en somics.

IV

Pierre ère seigut dauant de Dolojov e Nikolai Rostov. Coma de costum, beuie e minjaue damb aviditat. Mès es que lo coneishien ben, notauen que s'auie produsit aqueth dia un cambi gran ena sua persona. Sauvèc silenci pendent tota era taulejada; miei clucadi es uelhs e arroncilhades es celhes, guardaue ath sòn entorn o a viatges, damb era guardada perduda en espaci, se heregaue eth pont deth nas. Eth sòn ròstre ère trist e ombriu: s'aurie dit que ne vedie ne entenie arren de çò que se passaue ar entorn, negat en bèth pensament tan penible coma dificil de ressòlver.

Eth problema que lo tormentaue ère era allusion dera princessa, en Moscòu, ara intimitat de Dolojov damb era sua hemna e ua carta anonima recebuda aqueth maitin, a on se li didie (damb era viletat festiua pròpia des cartes anonimes) que vedie mau, encara que tenguesse lunetes, pr'amor qu'es relacions dera sua hemna damb Dolojov non èren secrètes senon entada eth. Pierre non credec en absolut, ne les allusions dera princessa ne era carta, mès li resultaue plan violent guardar en aqueth moment a Dolojov, seigut ath sòn dauant. Cada viatge que per edart se trapaue damb es beròis e insolents uelhs de Dolojov, en Pierre neishie quauquarren monstruós e terrible que lo forçaue a esquivar çò de mès lèu pòssible aquera guardada. En tot rebrembar eth passat dera sua hemna e es sues relacions damb Dolojov, Pierre se n'encuedaue de qué era carta podie èster vertat, o aumens ac podie èster o semblà'c, se non se tractèsse dera sua *hemna*. Rebrembaue que Dolojov, remetut en sòn grad e destinacion dempús dera campanha, en tornar entà Sant Petesburg auie acodit ena sua casa. Tient era sua amistat de quan auien estat companhs de tantarres, Dolojov venguec ara sua cèrca, e Pierre l'auie lotjat e l'auie prestat sòs. Rebrembaue ara eth desengust d'Elena, que se planhie arridolenta de qué Dolojov demorèsse ena sua casa, es ciniques laudances qu'er òste hège dera beresa dera sua hemna e que, d'alavetz enquiath sòn viatge entà Moscòu, non se desseparaue d'eri ne un solet instant.

"Òc, qu'ei un òme plan beròi, pensaue Pierre, e ath delà, lo coneishi. Entada eth que serie un particular plaser enfamiar eth mèn nòm e trufar-se'n de jo, precisaments pr'amor que hi tantes causes per eth e l'è recebut ena mia casa. Compreni quin especiau sabor a d'ester entada eth aguesta enganha, se siguesse vertat… òc, se siguesse vertat. Mès que non m'ac pensi; non me cau, non posqui creder-m'ac".

E rebrembaue era expression deth ròstre de Dolojov enes sòn moments de crudeutat, de quan estaquèc ath policièr ena esquia der os e lo lancèc ena aigua o quan, sense cap de motiu, desfisèc a un òme e aucic d'un tret ath shivau d'un coche de pòsta. Vedie aguesta expression soent en ròstre de Dolojov quan lo guardaue. "Qu'ei un espadassin, se didie. Entada eth, aucir a un òme que non ei arren. Li deu semblar que toti lo cranhen e aquerò li còste plaser. Deu pensar que tanben jo lo cranhi. E plan que òc, lo cranhi". E en arribar en aguesti pensaments, de nauèth se desvelhaue en eth aqueth sentiment terrible e monstruós.

Dolojov, Denisov e Rostov, seigudi dauant de Pierre, se mostrauen plan alègri. Rostov blagaue animadaments damb es sòns companhs, qu'un d'eri ère un valent ussar e er aute un famós espadassin, un bregós que, de quan en quan, lançaue ua guardada burlesca sus Pierre, qu'estonaue en aquera hèsta peth sòn aspècte ombriu, distrèt e era sua corpuléncia. Rostov lo guardaue sense cap de simpatia, donques que Pierre, entà un ussar coma Rostov, non ère qu'un civil plan ric, maridat damb ua hemna plan beròia, un mòfle; ei a díder, non ère arren. S'ahigie ad aquerò que Pierre, distrèt e encaborniat enes sòns pensaments, non auie arreconeishut a Rostov ne auie responut ara sua salutacion.

Quan comencèren es brindes ara santat der Emperaire, Pierre, cogitós, non se lheuèc ne cuelhec era copa.

- Qué vos cau?, li didec Rostov, en tot guardar-lo damb irritacion. Non ac auetz entenut? Ara santat de Sa Majestat er Emperaire!

Pierre alendèc; se lheuèc moishaments, uedec era sua copa e, demorant que toti se seiguessen de nauèth, se virèc damb un arridolet bontadós entà Rostov.

- Non l'auie arreconeishut!

Mès Rostov seguie damb es sòns "òscas" e ne tansevolhe se n'encuedèc.

- Per qué non reprenes aguesta amistat?, preguntèc Dolojov a Nikolai.
- Bè!, qu'ei un pèc!, didec Rostov.
- Mos cau mimar as marits des hemnes beròies, didec Dolojov.

Pierre sense compréner se qué didien, se n'encuedaue de qué parlauen d'eth. Se rogic e virèc era cara.

- Plan!, ara, ara santat des hemnes beròies!, didec Dolojov. E era expression seriosa, mès damb un arridolet ena comissura des pòts, se virèc entà Pierre. Pierre, ara santat des hemnes beròies e des sòns aimants!

Pierre, damb es uelhs baishi, beuec sense guardar a Dolojov e sense responer-li. Eth lacai, que distribuie era cantata de Kutuzov, placèc un exemplar dauant de Pierre, coma convidat mès important; Pierre volec cuélher eth papèr, mès Dolojov, en tot inclinar-se entà dauant, cuelhec era huelha e se botèc a liéger. Pierre guardèc a Dosojov; es sòns vistons s'estrenheren: quauquarren terrible e monstruós que l'auie trebolat pendent tota era taulejada s'auie senhorejat d'eth. Dobleguèc eth sòn gran còs a trauèrs dera taula e cridèc:

- Non gausètz tocà'c!

En enténer aqueth sorriscle e veir a Pierre en aquera actitud, Nesvistki e eth sòn vesin dera dreta, espauridi, se virèren damb rapiditat entà Bezujov.

- Padegatz-vos, padegatz-vos, non vos ac cuelhatz atau, gasulhèren.

Dolojov guardaue a Pierre damb es sòns uelhs clars, alègri e crudèus, damb un arridolet que semblaue díder: "Aquerò òc que me shaute".

- Que non vo l'ac balharè, didec damb votz brancanta.

Esblancossit, damb es pòts tremolosi, Pierre l'arrinquèc eth papèr.

- Vos… vos ètz un miserable. Vos desfisi!, didec, hènt enlà era sua cagira e botant-se de pès.

Tant que hège tot aquerò e prononciaue aqueres paraules, Pierre sentec qu'era question dera colpabilitat dera sua hemna, que lo venguie tormentant es darrèrs dies, se ressolvie afirmatiua e definitiuaments. L'auie en òdi e se sentie desligat d'era entà tostemp. Denisov conselhèc a Rostov que non se metesse en aqueth ahèr, mès Nikolai acceptèc èster pairin de Dolojov e, dempús dera taulejada, acordèc damb Nesvitski, pairin de Bezujov, es condicions deth düel. Pierre entornèc entara sua casa e Rostov, Denisov e

Dolojov s'estèren en club enquia ben auançada era net en tot escotar as gitanos e cantaires.

- Alavetz, deman en Sokolniki, didec Dolojov en portau deth club, en dider-se adiu de Rostov.
- Ès tranquil?, preguntèc Rostov.

Dolojov s'arturèc.

- T'explicarè en dues paraules tot eth secret deth düel. Se te vas a bàter e te ties a escríuer eth tòn testament e es cartes amoroses entàs tòns pairs, se penses que te pòden aucir, non ès qu'un pèc e t'auciran solide. Mès se vas damb era intencion fèrma d'aucir ath contrari çò de mès lèu possible, e damb eth màger afustatge, alavetz tot se resòlv ben. Tau que me didie un caçaire d'ossi de Kostroma, qui ei que non cranh ar os? Mès quan un se trape ath sòn dauant, despareish quinsevolh temor e un, solet pense qu'era bèstia non se l'escape. Donques ben, madeish digui jo. *A demain, mon cher*.

Londeman, tàs ueit deth maitin, Pierre e Nesvitski arribèren en bòsc e Sokilniki, a on ja se trapauen Dolojov, Denisov e Rostov. Pierre auie tot er aspècte d'un òme que preocupauen consideracions plan desparières deth düel. Eth sòn ròstre apareishie estequit e auriolenc coma se no auesse dormit en tota era net. Guardaue distrètaments ath sòn entorn e clucaue es uelhs, coma se i auesse un solei massa fòrt. Dues causes l'absorbien exclusiuaments: era colpabilitat dera sua hemna, que sus era ja non auie dobtes dempús era net insomnia, e era innocéncia de Dolojov, qu'en realitat non auie cap rason entà respectar er aunor d'un òme estranh ada eth. "Dilhèu ath sòn lòc jo auria hèt madeish, pensaue Pierre. Òc, solide ac auria hèt. Alavetz, entà qué aguest düel, aguest assassinat? O lo vau a aucir, o serà eth que me herisque en cap, en code o en jolh. Qu'auria de partir d'aciu, húger, desparéisher", se didie. Mès quan se l'acodien taus idies, damb un gèst tranquil e distrèt, que costaue respecte enes auti, preguntaue: "Rèste guaire? Ei tot premanit?".

Quan tot siguec prèst, calèren es sabres ena nhèu pr'amor d'indicar era linha que s'auien de posar es adversaris e, cargades ja es pistòles, Nesvitski s'apressèc a Pierre.

- Non compliria damb eth mèn déuer, comde, didec damb ua votz timida, e non justificaria era fidança que botatz en jo e er aunor que m'auetz hèt en tot alistar-me coma pairin, s'en aguest moment grèu, plan grèu, non vos didessa tota era vertat. Me pensi que non i a motius pro seriosi entà que se vèsse sang… vos que non auíetz rason… actuèretz en un moment de cambiament subte…
- Òc, ac sai, ua estupiditat terribla… didec Pierre.
- Alavetz, permetetz-me que les hèja a veir que lamentatz çò que s'a passat. Sò convençut qu'es nòsti adversaris acceptaràn es vòstes desencuses, didec Nesvitski (que, coma toti es que cuelhen partida en totes aguestes questions, non se pensaue encara que s'arribèsse ath düel). Qu'ei plan mès nòble, e vos ac sabetz, comde, cohessar era pròpia errança qu'amiar es causes enquia un extrèm irreparable. Que non a auut oltratge ne d'ua part ne dera auta; permetetz-me que parla…
- Non, entà qué?, didec Pierre, aquerò non càmbie arren… Ei tot prèst? Didetz-me solet a on me cau anar e com è de tirar, higec damb un arridolet afable e pòc naturau. Cuelhec era pistòla e preguntèc se com l'auie de tier, pr'amor qu'enquia alavetz jamès auie auut enes sues mans ua arma e non volie cohessà'c.

- A, òc, qu’ei atau! Ac auia desbrembat, higec.
- Que non i a cap desencusa que s’ac valgue. Deguna desencusa, didie Dolojov a Denisov, que tanben dera sua part hège assagi de conciliacion; e s’apressèc en lòc senhalat.

Eth düel auie d’auer lòc a ueitanta passi deth camin a on sauvauen es lúbies, en ua petita clarulha caperada de nhèu mòfla e entornejada de pins. Es adversaris èren a quaranta passi er un der aute. Es pairins compdèren es passi, deishant es sues peades ena nhèu prigonda e mòfla dès eth lòc que se trapauen es adversaris enquias sabres de Nesvitski e Denisov, que servien de barralha, clauadi a dètz passi er un der aute. Era broma baisha e eth desgèu contunhauen; a quaranta passi de distància non se vedie arren. En tres menutes tot qu’ère prèst, mès arrès dèc eth senhau de començar. Toti sauvauen silenci.

V

- Plan, donc, comencem, didec Dolojov.
- Per jo… didec Pierre, tostemp damb eth madeish arridolet.

Era situacion inspiraue temor. Aquerò, qu'auie començat damb tanta facilitat, ja non podie arturar-se, seguie entà dauant, per se madeish, independentaments dera volentat des òmes, e li calie vier entath sòn finau. Denisov siguec eth prumèr d'auançar-se ena linha.

- Coma qu'es adversaris se remissen a ua reconciliacion, didec, podem començar: cuelhetz es pistòles e, ara votz de tres, vos vatz apressant. Un!... Dus!... Tres!, cridèc dempús damb irritacion, e se hèc enlà.

Es dus rivaus auancèren peth caminòu de nhèu caushigada, vedent diboishar-se ena broma baisha era figura deth contrari. Pendent eth sòn auançament entara barralha podien tirar quan volguessen.

Dolojov anaue tot doç, sense quilhar era pistòla, guardaue fixaments ath ròstre deth sòn contrari damb es sòns uelhs blus, clars e ludents; ena sua boca, coma tostemp, campaue quauquarren semblable a un arridolet.

Ara votz de "tres!", Pierre auancèc rapidaments en tot separar-se deth caminòu e en.honsant-se ena nhèu. Tenguie eth braç dret estenut, tient era pistòla, coma se cranhesse aucir-se damb era arma, plan lançada era man quèrra entà darrèr pr'amor de non cedir ar impuls d'emparar en era eth braç armat, çò que non se podie hèr, sivans se'n sabie. Auancèc sies passi sus era nhèu, dehòra deth caminòu, guardèc entàs sòns pès, hec ua rapida uelhada a Dolojov e, sarrant eth dit coma l'auien ensenhat, tirèc. Pierre que non demoraue un espet fòrt, s'estrementic; arric pera impression e s'arturèc. Ara prumeria, eth hum, especiauments espés per çò dera broma baisha, l'empachèc veir; mès eth tret que demoraue non sonèc e solet entenec es passi rapidi de Dolojov; era sua siloeta campèc entre eth hum. Damb ua man se sarraue eth costat quèr e damb era auta tenguie era pistòla cap a baish. Eth sòn ròstre ère esblancossit. Rostov correc entada eth e li preguntèc quauquarren.

- Non, non… didec Dolojov entre dents. Encara non s'a acabat, e trantalhant hec uns passi mès, arribèc enquiath sabre e queiguec sus era nhèu.

Era sua man quèrra ère sagnosa. La netegèc ena guerrèra e s'emparèc en era, damb eth ròstre palle, contrèt e tremolós.

- Se vos… platz… comencèc, mès que non podie acabar era frasa, se vos… platz… concludic damb un esfòrç.

Pierre en tot tier a penes es somics, correc entath herit, e ère ja a mand de trauessar er espaci que separaue es dues linhes quan Dolojov cridèc:

- Ara barralha!

Pierre comprenec de qué se tractaue e se posèc ath cant deth sabre. Solet les desseparauen dètz passi. Dolojov en.honsèc era cara ena nhèu e la nhaquèc damb aviditat; quilhèc dempús eth cap, hec un esfòrç e artenhec sèir-se, cercant un bon punt d'empara. Avalaue nhèu, es sòns pòts tremolauen, mès non deishaue d'arrir; es sòns uelhs ludien per esfòrç e era colèra; quilhèc era pistòla e afustèc.

- Botatz-vos de costat. Curbitz-vos damb era pistòla, didec Nesvitski.
- Curbitz-vos, didec eth pròpi Denisov a Pierre, sense poder tier-se, encara qu'ère pairin deth sòn adversari.

Pierre, damb un somés arridolet de pena e empenaïment, plan desseparades es cames e es braci, aufrie a Dolojov eth sòn ample pitrau e lo guardaue tristaments. Denisov, Rostov e Nesvitski cluquèren es uelhs; coïncidiren eth tret e era exclamacion de ràbia de Dolojov:

- Manquè!, cridèc, e s'esbaucèc capenjós sus era nhèu.

Pierre se hec a vier es mans en cap, virèc e gessec entath bòsc. Caminaue sus era nhèu, prononciant en votz nauta paraules incomprensibles:

- Quina pegaria!... Quina pegaria!... Era mòrt… era mentida… repetie damb es celhes arroncilhades.

Nesvitski l'arturèc e l'amièc entà çò de sòn.

Rostov e Denisov se heren a vier ath herit.

Dolojov anaue damb es uelhs clucadi ena lúbia, sense respòner a guaire li demanauen. Mès en entrar en Moscòu semblèc que se remetie e, quilhant eth cap damb esfòrç, cuelhec era man de Rostov, seigut ath sòn costat. Era expression totafèt desparièra deth sòn ròstre, plia d'exaltada trendesa, estonèc a Rostov.

- Qué?, com te va?, li preguntèc.
- Mau!, mès que non se tracte d'aquerò, amic mèn, didec Dolojov damb votz entrebracada. A on èm? Que ja ac sai, en Moscòu… Çò de mèn qu'ei parièr. Mès ada era l'è aucida… l'è aucida… non ac tierà…
- Qui?, preguntèc Rostov.
- Ara mia mair… ath mèn àngel, ath mèn àngel adorat…

Dolojov sarrèc era man deth sòn amic e petèc en somics.

Quan s'auec padegat un shinhau expliquèc a Rostov que viuie damb sa mair e que s'era lo vedie en aqueth estat non ac tierie. Preguèc a Rostov que venguesse entà prevenir-la.

Rostov lo precedic pr'amor de complir eth sòn encargue. Damb grana suspresa se'n sabec que Dolojov, aqueth cèrca-rasons, aqueth espadassin, viuie damb era sua vielha mair e ua fraia gibosa e ère eth mès corau des hilhs e eth mendre des frairs.

VI

Darrèraments Pierre s'auie vist pòqui viatges solet damb era sua esposa. Madeish en Sant Petersburg qu'en Moscòu, era sua casa ère tostemp plia de convidadi. Era net a vier deth düel damb Dolojov non venguec ena sua cramba, tau que hège soent, senon que s'estèc en enòrme burèu de sa pair, eth madeish qu'en eth auie mòrt.

S'estirèc sus eth divan; volie dormir pr'amor de desbrembà'c tot, mès que non podie. Un revolum d'idies, sentiments, rebrembes trebolauen era sua amna, empachant-li non solet dormir, senon ne tansevolhe estar-se quiet un instant; li calec deishar eth divan e caminar a pas brac seguit pera cramba. Uns còps rebrembaue es prumèri tempsi deth sòn maridatge, ara hemna damb es espatles nudes, era guardada alangorida e apassionada; còp sec, ath sòn costat campaue era cara deth beròi Dolojov, damb gèst insolent e burlesc, madeish que l'auie vist ena taulejada; e eth madeish ròstre de Dolojov, mès palle, tremolós e adolorit, tau qu'ère en quèir sus era nhèu.

"Qué s'a passat?, se demanaue. È aucit ar *aimant.* Òc, qu'ei aquerò: è aucit ar aimant dera mia hemna. Atau ei. Per qué? Per qué è arribat ad açò?" E ua votz ath laguens li responie: "pr'amor que te maridères damb era".

E tornaue a demanar-se: "Mès, per qué sò colpable? Pr'amor que te maridères sense amor; pr'amor que t'as enganhat a tu madeish e l'as enganhat ada era". E tornaue a rebrembar plan viuaments aquera tarde, après eth sopar en çò deth prince Vasili, quan prononcièc es paraules que non volien gésser des sòns pòts: "Je vous aime". "Tot que vie d'aquiu… Alavetz ja sentia, òc, ac sentia, que non estaue ben, que non ac deuí hèr, que non auia eth dret a hè'c.

E atau se passèc".

Se'n brembèc tanben dera sua lua de mèu e eth rebrembe lo hec rogir-se. Mès sustot çò que mès l'avergonhaue e herie ère eth rebrembe viu d'aqueth còp, pòc dempús deth sòn maridatge, quan tà meddia, en vèsta de seda, auie gessut dera cramba entath burèu e se trapèc damb er administrador, que lo saludèc respectuosaments, guardant damb un leugèr arridolet era sua cara e era sua vèsta, un arridolet que semblaue somar-se, tostemp respectuós, ara felicitat deth sòn patron.

"Guaire viatges m'è sentut capinaut d'era! Capinaut dera sua majestuosa beresa, deth sòn tacte mondan , pensaue; èra capinaut dera mia pròpia casa, a on Elena recebie a tot Sant Petersburg, e dera sua beresa inaccessibla… Pensar qu'èra apinaut de tot aquerò! A viatges me pensaua que non la comprenia; soent, en pensar en sòn caractèr, me sentia colpable de non comprener-la, de compréner aguesta tranquillitat de tostemp, aguesta constanta satisfaccion e abséncia d'emocions e desirs. Tot er enigma lo desnishaue ua paraula terribla: corrompuda. Exprimida aguesta paraula, tot demoraue clar. Anatòl venguie a demanar-li sòs prestadi e la punaue enes sues espatles nudes. Era li remie es sòs, mès consentie que la punèsse. Sa pair excitaue de badinada era sua gelosia, e era didie damb tranquilla arridalha que non ère tan pèga entà senter-la. "Que hèsque çò que volgue", didie en tot referir-se a jo. Un còp li demanè se non sentie simptòmes de prenhesa; se metec a arrir damb mensprètz e repliquèc que non ère tan pèga coma entà desirar hilhs, e que *de jo* non les aurie jamès."

Rebrembaue dempús es sòns pensaments e expressions grossières e vulgares, maugrat auer estat educada en miei mès aristocratic. "Que non sò ua pèga… tè, saja'c tu

madeish… *allez vous promener*", solie díder. Soent, en veir enes uelhs des òmes vielhs e joeni e des hemnes er efècte que costaue, Pierre non artenhie a compréner se per qué non l'estimaue. "Jamès l'è estimada, se didie; me'n sabia qu'ère ua hemna pervertida, encara que non m'ac volia cohessar."

"E ara Dolojov, jatz ena nhèu, s'esfòrce per arrir, e dilhèu se morirà, responent damb ua simulada fanfarronada ath mèn empenaïment."

Pierre ère un d'aguesti òmes que, maugrat era sua aparenta feblesa de caractèr, non cercaue confidents entàs sues pròpies penes. Les patie, solet, ena sua intimitat.

"Era ei era soleta colpabla de tot, de tot, se repetie. Mès qué vie de tot aquerò? Per qué me sò estacat a ua hemna atau? Per qué li didí *je vous aime*, s'ère mentida, o quauquarren pejor que mentida? Sò colpable e me cau suportar… mès, qué? Eth desaunor deth mèn nòm, eth malastre dera mia vida? Tot qu'ei absurd: eth desaunor, er aunor: non ei senon convencionalisme. Non depen de jo.

"Auciren a Loís XVI perque *eri* didien qu'auie perdut er aunor, qu'ère un criminau, pensèc de ressabuda.

E deth sòn punt d'enguarda auien rason, madeish que l'auien es que moriren per eth coma martirs e es que dempús heren d'eth un sant. Mès tard, auciren a Robespierre perque ère un despòta. Qui a alavetz rason? Qui ei eth colpable? Arrés. Viu tant qu'ages vida, deman moriràs, madeish que jo, hè ua ora, podia auer morit. S'ac vau, donc, tormentar-se, quan era vida non ei qu'ua segonda en comparèr damb era eternitat?"

Mès quan se credie padegat damb taus pensaments, campaue ena sua imaginacion *era* e es instant qu'eth exprimie mès intensaments tot eth sòn faus amor. Sentie alavetz qu'era sang l'acodie ath còr e auie besonh de lheuar-se, botjar-se, héner e trincar tot çò que li venguie a man. "Per qué li dideria *je vous aime*", tornaue a preguntar-se. Dempús d'auer-se hèt aguesta pregunta per dètzau viatge, rebrembèc era frasa de Moliere: "*Mais que diable allait-il faire en cette galère*", e se n'arric d'eth madeish.

Pera net cridèc ath sòn ajuda de cramba e li manèc que premanisse es maletes entà partir tà Sant Petersburg. Que non podie víuer damb era jos eth madeish tet, non podie imaginar-se se com parlarie ara damb era. Decidic partir tà londeman e deishar-li ua carta anonciant-li era sua intencion de separar-se d'era entà tostemp.

Eth dia a vier, quan er ajuda de cramba li hec a vier eth cafè, Pierre ère seigut en divan e dormie damb un libre dubèrt entre es mans.

Se desvelhèc; espaurit, guardèc ath sòn entorn longaments, sense saber a on se trapaue.

- Era senhora comdessa pregunte se sa Excelléncia ei en casa, didec er ajuda de cramba.

Pierre encara non auie auut temps de pensar ena responsa quan era comdessa apareishec damb era sua vèsta de satin blanca brodada d'argent, pientada damb simplicitat (dues granes trenes entornejauen en *diademe* era sua beròia tèsta). Entrèc tranquilla e majestuosa; sonque en sòn front de marme, un shinhau holat, i auie ua arrupeta de colèra. Tostemp damb era madeisha cauma, non volec parlar dauant der ajuda de cramba. Qu'ère ath pas deth düel e venguie precisaments per aquerò. Demorèc que mestrèsse eth cafè e les deishèsse. Pierre la guardèc timidaments a trauèrs des sues

lunetes, e coma ua lèbe entornejada de gossets que, damb es aurelhes ajocades, s'arropís ara vista der enemic, sagèc de repréner era sua lectura, encara que comprenie qu'aquerò ère absurd e impossible; e de nauèth la guardèc damb timiditat.

Era s'estèc de pè, en tot campar-lo damb un arridolet menspredós. Quan se demorèren solets li preguntèc damb votz sevèra:

- Qué signifique aquerò? Qué auetz hèt?
- Qui?, jo?, preguntèc Pierre.
- Be mo n'auetz gessut de valent!, e ben, responetz: quin düel a estat aguest? Qué auetz volut demostrar damb aquerò? Qué? Responetz-me.

Pierre se virèc pesadaments en divan, dauric era boca, mès non podec respòner.

- Coma que vos non me responetz, ac harè jo, seguic Elena. Vos credetz tot çò que diden. Vos dideren (en arribar en aguest punt se metec a arrir) que Dolojov ère eth mèn aimant (ac didec en francés damb era grossièra precision deth sòn lenguatge, en tot prononciar era paraula "aimant" coma quinsevolh auta), e vos ac auetz creigut! E ben, qué auetz demostrat atau? Qué auetz demostrat damb aguest düel? Donques qu'ètz un pèc, *que vous etes un sot*, mès aquerò que ja ac saben toti. E quines conseqüéncies vieràn de tot aquerò? Que jo me convertisca ena riseta de tot Moscòu e que quinsevolh digue que, embriac, capvirat, provoquéretz a un òme que d'eth non auietz cap de rason entà èster gelós (Elena anaue lheuant era votz e semblaue cada còp mès excitada), e qu'ei mil viatges mielhor que vos en toti es sens…
- Vai…Vai… gasulhèc Pierre en tot arroncilhar es celhes, sense guardar ara sua hemna e sense botjar-se.
- E per qué podéretz creir qu'ère eth mèn aimant?... Per qué? Perque me shaute era sua companhia? Se vos siguéssetz mès intelligent e agradiu, qu'auria preferit era vòsta.
- Non parletz damb jo… vos ac demani… gasulhèc Pierre damb votz ronca.
- Per qué non vau a parlar? Posqui díder, e ac diderè en votz nauta, que i a pòques hemnes coma jo que, damb un marit coma vos, non cercarien aimants, causa que jo non hi.

Pierre sagèc díder quauquarren; la guardèc damb uelhs estranhs, qu'era sua expression Elena non comprenec, e tornèc a estirar-se. En aguest moment patie fisicaments, sentie eth piech sarrat, li mancaue era respiracion. Sabie que li calie hèr quauquarren pr'amor de méter punt finau ath patiment, mès çò que desiraue hèr ère massa terrible.

- Qu'ei mielhor que mos desseparem, didec damb votz entrebracada.
- Desseparar-mos? Coma volgatz, a condicion de qué me balhètz un patrimòni, didec Elena. Desseparar-mos! Credetz qu'atau m'espauritz?

Pierre sautèc deth divan e, trantalhant, se lancèc sus era.

- Te vau a aucir!, cridèc, agarrant, damb ua fòrça qu'eth madeish desconeishie, eth marme dera taula, e auancèc entara sua hemna en tot menaçar-la.

Eth ròstre d'Elena exprimic terror. Lancèc un crit estrident e se hec enlà en un bot; eth gèni deth vielh comde reviuie en hilh; sentie era atraccion e eth plaser deth furor. Lancèc eth marme contra eth solèr, que se trinquèc violentaments, e damb es braci dubèrts s'apressèc ara sua hemna cridant. "Dehòra d'aciu!", damb ua votz tant

espantosa que tota era casa entenec espaurida eth sorriscle. Diu se’n sap se qué aurie hèt Pierre en aqueth moment s’Elena non auesse hujut deth burèu.

Ua setmana mès tard Pierre hec a vier entara sua hemna un *poder* entara administracion des propietats que possedie ena Gran Russia, çò que representaue mès dera mitat dera sua fortuna, e partic solet entà Sant Petersburg.

VII

Auien passat dus mesi dès qu'en Lisie-Gori receberen notícies sus era batalha d'Austerlitz e era desaparicion deth prince Andrei. A maugrat de totes es cartes manades a trauèrs dera ambaishada e de totes es investigacions que se heren, non se trapèc eth sòn còs, ne constaue tanpòc entre es presoèrs. Çò de pejor entara familha ère que, ça que la, restaue era esperança de qué auesse estat recuelhut pes abitants deth país e de qué ara siguesse convalescent, o dilhèu moribond e solet, entre gent estranha, sense cap de possibilitat de comunicar-les ua notícia. Enes jornaus, que per eri eth prince auec es prumères notícies dera derrota d'Austrerlitz se didie, coma de costum, en tèrmes vagui e brèus, qu'es russi, dempús de brilhantes tumades les auie calut retirar-se e qu'era retirada s'auie hèt damb perfècte orde. Eth vielh prince comprenec per aguestes notícies oficiaus qu'era armada der Emperaire auie estat derrotada. Ua setmana dempús de liéger era comunicación deth jornau sus era batalha d'Austerlitz eth prince recebec ua carta de Kutuzov, que l'informaue sus era sòrt deth sòn hilh.

"Eth vòste hilh, escriuie Kutuzov, a queigut ath mèn dauant, damb era bandèra ena man, ath cap d'un regiment, coma un eròi digne de sa pair e dera sua patria. Damb gran dolor mèn e de tota era armada, enquia ara non sabem s'ei viu o mòrt; me solatgi coma vos damb era esperança de qué eth vòste hilh sigue viu, donques que, s'auesse mòrt, constarie ena relacion d'oficiaus trapadi en camp de batalha, que m'an hèt a vier a trauèrs de parlamentaris".

Eth vielh prince recebec era notícia plan auançada era tarde, en tot trapar-se solet en sòn burèu; londeman, coma de costum, hec eth sòn passèg maitiau, mès s'estèc silenciós, e encara qu'auesse er aspècte d'èster encolerit non didec arren ne ar administrador, ne ar arquitècte ne ath jardinèr. Quan, ara ora avedada, era princessa Maria entrèc en sòn cabinet, eth prince ère de pès, trabalhant en sòn torn; coma tostemp, non se virèc entada era.

- A!, era princessa Maria!, didec de còp, damb ua votz que non ère naturau.

Deishèc anar er utís. (Era arròda seguic virant per inèrcia. Era princessa Maria auie de rebrembar encara fòrça temps er agonizant carrinclar dera arròda, qu'ena sua imaginacion se honie damb çò que se passèc dempús).

Era princessa s'apressèc a sa pair, guardèc eth sòn ròstre e sentec que quauquarren s'esbauçaue ath sòn laguens. Es sòns uelhs s'embromèren. Pera expression d'aqueth ròstre, ne trist ne aclapat, senon coleric e transformat, per esfòrç que hège entà tier-se, comprenec qu'un terrible malastre li venguie ath dessús, eth malastre mès gran dera sua vida, quauquarren non experimentat encara, irreparable, incomprensible, era mòrt d'ua persona estimada.

- *Mon père! André*!, sorrisclèc era maladrèta e desgahonada princessa, damb tant indescriptibla tristor e desbrembe d'era madeisha qu'eth prince non se podec tier mès e se virèc somicant.
- Recebí notícies. Que non ei ne entre es presoèrs ne entre es mòrts. M'a escrit Kutuzov, didec damb ua votz estridenta, coma se volesse, damb aqueth sorriscle, hèr enlà d'aquiu ara princessa. Que l'an aucit.

Era princessa non queiguec, non s'estavanic. Ère ja esblancossida, mès en enténer es darrères paraules de sa pair cambièc era expression deth sòn ròstre; quauquarren ludic

enes sòns beròis uelhs luminosi, coma s'ua alegria suprèma, independenta des autes alegries e tristors d'aguest mon, baishèsse sus eth dolor immens qu'ara patie. Desbrembèc eth temor que tostemp l'auie inspirat sa pair, s'apressèc ada eth, li cuelhec era man e lo tirèc entada era, en tot abraçar eth sòn còth sec e fibrós.

- Non vos desseparètz de jo, *mon père*… plorem amassa.
- Miserables! Brigands!, cridèc eth vielh, hènt enlà d'era, eth ròstre. Esbauçar ua armada! Sacrificar ara gent! Per qué? Vè-te'n, vè-te'n a dider-l'ac a Lisa.

Era princessa, agotada, se deishèc anar en ua cagira ath cant de sa pair e s'estarnèc a plorar. Vedie a sa frair quan se didie adiu de Lisa e d'era, damb ua mina ath còp capinauta e corau; tornaue a veder-lo en instant que, trende e burlesc, se botaue era petita imatge. "Crederie ara? S'aurie empenaït dera sua incredulitat? Ei ara aquiu, ena mansion dera patz e dera felicitat etèrnes?", pensaue.

- Condatz-me se com a estat, *mon père*, preguntèc a trauèrs des lèrmes.
- Vè-te'n, vè-te'n. A queigut ena batalha a on amièren tà morir as mielhors òmes de Russia e dera glòria dera patria. Vè-te'n, princessa Maria, vè-te'n a dider-l'ac a Lisa. Dempús vierè jo.

Quan era princessa Maria tornèc deth burèu de sa pair, era petita princessa ère seiguda dauant era sua labor; qu'auie aguesta singulara expression de felicitat e cauma interior que solet possedissen es embarassades. Guardèc ara sua cunhada, mès es sòns uelhs non vedien ara princessa Maria senon que guardauen ath sòn laguens, contemplauen er erós e prigond mistèri que se costaue en sòn còs.

- *Marie*, didec, hènt enlà eth bastidor e hènt repè, bota era tua man aciu.

Cuelhec era man dera sua cunhada e la botèc en vrente. Es uelhs de Lisa arrien, demorant; eth sòn pòt superior, ombrejat de pelhasson, se tenguie quilhat, balhant ath sòn ròstre ua expression mainadenca e erosa.

Era princessa Maria se metec de jolhs dauant d'era e amaguèc eth ròstre entre es plecs deth sòn vestit.

- Aquiu, aquiu, ac sentes? Me semble tant estranh… Sabes, Mary? Lo vau a estimar plan molt, didec Lisa, en tot guardar ara sua cunhada damb uelhs ludenti, erosi.

Era princessa Maria non podec lheuar eth ròstre, ploraue.

- Qué te cau?
- Arren… arren… que sò trista… trista per Andrei, responec en tot secar-se es uelhs enes jolhs de Lisa.

Pendent tot eth maitin era princessa Maria sagèc diuèrsi còps de premanir ara sua cunhada, mès tornaue a plorar. Era petita princessa non comprenie era causa d'aqueres lèrmes, mès vengueren a enquimerar-la, encara qu'era sua capacitat d'observacion non ère grana. Abantes der esdejoar entrèc ena sua cramba eth vielh prince, que tostemp cranhie, e gessec sense díder arren damb eth ròstre particularaments inquiet e irritat. Lisa guardèc ara princessa Maria, dempús se quedèc cogitosa; se diderie que tota era sua atencion ère dirigida entath sòn interior, çò qu'ei frequent enes embarassades, e de pic s'estarnèc a plorar.

- An arribat notícies d'Andrei?, preguntèc.
- Non, non… Ja sabes qu'encara non an podut arribar; mès *mon père* comence a enquimerar-se, e aquerò me hè pòur.
- Alavetz, non i a arren?
- Non, arren, didec era princessa Maria tachant era guardada ena sua cunhada damb es sòn beròis e luminosi uelhs. Qu'ère decidida a non dider-li era vertat e auie convençut a sa pair tà que l'amaguèsse era terribla notícia enquia dempús dera jasilha, que se demoraue d'un dia en aute.

Era princessa Maria e eth vielh prince patien e amagauen eth sòn dolor cadun ara sua manèra. Er ancian non volie hèr-se illusions; qu'auie decidit qu'eth sòn hilh ère mòrt, e encara qu'envièsse un emisari entà Austria ara cèrca de notícies sues, auie encargat en Moscòu un monument que pensaue plaçar en sòn parc. Les didie a toti qu'auien aucit ath sòn hilh. Sajaue de non modificar bric eth sòn anament, mès es fòrces l'abandonauen; passejaue mens, minjaue e dormie mens e cada dia ère mès aflaquit.

Era princessa Maria fidaue. Pregaue per sa frair coma se siguesse viu e demoraue cada instant era notícia dera sua tornada.

VIII

- *Ma bonne amie*, didec era petita princessa eth maitin deth dètz-e-nau de març, après er esdejoar; e eth sòn pòt, ombrejat de pelhasson, se quilhèc coma tostemp; mès coma qu'ena casa, dempús dera terribla notícia, tot ère trist, enquia e tot er arridolet dera petita princessa (que sense saber arren se trapaue jos era influéncia der ambient generau) ère tan melancolic qu'acreishie encara mès eth dolor de toti. *Ma bonne amie, je crains que le "fruschtique*" (*comme dit* Foka, eth codinèr) *de ce matin ne m'aie pas fait du mal*.
- Qué te cau, Lisa? Ès palla, plan palla, didec espaurida era princessa Maria, en tot córrer pesadaments entara sua cunhada.
- Excelléncia, non auríem de cridar a Maria Bogdanovna?, preguntèc ua des puncèles que se trapaue ena estança.

Maria Bogdanovna qu'ère era lheuador deth caplòc deth districte; hège dues setmanes que demoraue en Lisie-Gori.

Plan que òc, aprovèc era princessa Maria. Que pòt èster que sigue aquerò. Vau a avisar-la. *Courage, mon ange*!, punèc a Lisa e volec gésser dera cramba.

- Ò, non, non!, ath delà dera pallidesa apareishec en ròstre de Lisa era pòur mainadenca as dolors fisics inevitables. *Non, c'est l'estomac… Dites que c'est l'estomac, dites, Maria, dites…*

E era petita princessa petèc en somics coma ua mainada capriciosa, enquia e tot damb un shinhau de simulacion, retorcent es sues petites mans.

Era princessa Maria gessec ara cèrca de Maria Bogdanovna.

- Ò, *mon Dieu, mon Dieu*!, entenec tant que s'aluenhaue.

Era lheuador s'apressaue, en tot heregar-se es mans blanques, petites e grossetes, eth ròstre grèu e tranquil.

- Maria Bogdanovna, semble que ja a començat, didec era princessa Maria en tot guardar-la damb es uelhs dubèrts e espaurits.
- E gràcies a Diu, princessa, didec Maria Bogdanovna sense esdegar eth pas. E vos, vos cau retirar; que non son causes qu'agen de saber es puncèles.
- Qué vam a hèr? Eth mètge de Moscòu encara non ei arribat, didec era princessa.

Cossent eth desir de Lisa e deth prince Andrei, auien cridat a un doctor, que demorauen d'un moment en aute.

- Qu'ei parièr, princessa, non vos preocupetz: tot se passarà ben, autanplan sense mètge, repliquèc Maria Bogdanovna.

Cinc menutes dempús, era princessa entenec, dera sua cramba estant, un bronit coma s'arrosseguèssen quauquarren pesant. Gessec a veir e se trapèc uns vailets que se hègen a vier entara cramba de Lisa eth divan de cuèr deth burèu deth prince Andrei. Eth ròstre des òmes que tirassauen deth mòble auie quauquarren de solemne e tranquil.

Era princessa Maria, soleta ena sua cramba, s'estaue atentiua as rumors dera casa. De quan en quan, se quauquarrés passaue dauant dera sua cramba, daurie era pòrta e campaue se qué passaue en correder. Quauques hemnes anauen e venguien, sajant de

non hèr bronit, se virauen entà guardar-la e ajocauen es uelhs. Era non gausaue preguntar, barraue era pòrta e tornaue entath sòn lòc. Ja se seiguie, ja cuelhie un libre d'oracions e s'ajulhaue dauant des icònes. Avertic adolorida e estonada, qu'es pregàries non padegauen era sua inquietud.

De ressabuda, era pòrta dera sua cramba se dauric silenciosaments entà balhar pas ara sua vielha hilhuquèra, Praskovia Savishna, que, per proïbicion deth prince, pòqui viatges gausaue tier-li ua visita.

- Que vengui entà hèr-te companhia, Mashenka; m'è hèt a vier es candèles deth maridatge deth prince pr'amor d'alugar-les dauant des sants, colometa mia, didec era anciana alendant.
- Be ne sò de contenta de qué ajatz vengut!
- Diu qu'ei misericordiós, colometa!

Era hilhuquèra aluguèc dauant es imatges es apolidides candèles e se seiguec damb eth brocat, près dera pòrta. Era princessa tornèc a daurir eth sòn libre d'oracions e se metec a liéger. Mès quan entenie passi o votzes lheuaue es uelhs espauridi e interrogants e era hilhuquèra la padegaue damb era sua guardada. Eth sentiment experimentat pera princessa Maria semblaue auer-se senhorejat de tota era casa. Degut ara credença populara de qué coma mens persones se'n sàpien des dolors d'ua parturienta, mens patís era, toti hègen veir qu'ac ignorauen. Arrés parlaue der ahèr, mès en toti se notaue (ath delà der ambient de gravetat e respècte, de costum ena casa deth prince) ua generau preocupacion, ua trenda sollicitud e era consciéncia de qué se passaue un eveniment gran e incomprensible.

Ena part destinada as hemnes de servici non s'entenien arridolets. Es vailets, ath sòn torn, s'estauen seigudi en silenci, coma se demorèssen quauquarren. Dehòra dera casa auien alugat tèdes e fanaus; arrés dormie. Eth vielh prince, que caminaue sus es talons d'un lòc en aute deth sòn burèu, manèc a Tijon pr'amor d'interrogar a Maria Bogdanovna.

- Ditz-li solet qu'eth prince te mane entà informar-se e vie damb çò que te digue.
- Informa ath prince de qué era jasilha a començat, didec Maria Bogdanovna, guardant ath messatgèr damb mina significatiua.

Tijon repetic ath prince es paraules de Maria Bogdanovna.

- Plan ben, didec eth prince, barrant era pòrta ath sòn darrèr; e Tijon non tornèc enténer ne eth mendre bronit en burèu.

Ath cap d'ua estona, tornèc a entrar, damb era desencusa de cambiar es candèles; eth vielh prince ère ajaçat en divan; Tijon lo guardèc e, en veir eth sòn ròstre aclapat, botgèc eth cap, s'apressèc silenciosaments, lo punèc ena espatla e gessec de nauèth sense escambiar es candèles e sense díder entà qué auie entrat.

Que se complie eth mès solemne mistèri de guairi existissen en mon.

Passèc era tarde e venguec era net; era sensacion de demora e de trenda emocion dauant de çò d'incomprensible non cedie, senon qu'anaue aumentant. Arrés dormic ena casa.

Qu'ère ua des nets de març quan er iuèrn semble tornar damb fòrça e desencadie damb fúria es darrères nhèus e ventades. Eth mètge aleman ère demorat d'un moment en aute; auie gessut ath sòn encontre un coche, e quauqui òmes a shivau, damb lantèrnes, demorauen ena carretèra pr'amor d'acompanhar-lo peth camin plen de clòts.

Hège estona qu'era princessa Maria auie deishat eth libre; s'estaue seiguda, en silenci, damb es luminosi uelhs tachadi en ròstre arropit dera hilhuquèra, tan coneishut en toti es detalhs: contemplaue era guinsa de peus grisi que se l'escapauen jos eth mocador e eth subermenton que penjaue dera barbeta.

Era vielha hilhuquèra Savishka, damb eth brocat enes mans, repetie, sense enténer ne compréner es sues pròpies paraules, istòries racondades ja cent viatges de se com era defuntada princessa auie amainadat ara princessa Maria, en Kishiniov, assistida per ua campanharda moldava que hège de lheuador.

- Diu qu'aurà pietat, es mètges jamès son de besonh, didie. Un còp de vent batec eth marc d'ua hièstra dera cramba (per orde deth prince se treiguien tostemp es paravents quan apareishien es alauses). Un des flastièths, mau barrat, se dauric còp sec, e ua volada d'aire gelat entrèc ena estança, agitant es ridèus a amortant era candèla. Era princessa s'estrementic: era vielha hilhuquèra deishèc eth brocat, s'apressèc ena hièstra e pistèc entà dehòra sajant d'agarrar eth marc. Eth vent hered agitaue es puntes deth sòn mocador e era guinsa de peu gris.
- Princessa, maireta! Quauquarrés vie peth camin damb lantèrnes! Deu èster eth mètge!, didec tient eth marc, mès sense barrar-lo.
- Laudat sigue Diu!, sorriscèc era princessa. Mos cau gésser a receber-lo, non parle bric de rus.

Era princessa Maria se botèc un chal sus es sues espatles e correc ar encontre deth nauèth vengut. En trauessar era antecramba vedec a trauèrs des hièstres diuèrses lantèrnes e un veïcul arturat en portau. Auancèc entara escala. Sus eth pilar dera balustrada i auie ua candèla, qu'eth vent hège quèir gotes de cera. Filip, un crambèr, ère en prumèr soleret damb cara d'espant e damb ua auta candèla ena man; mès entà baish, a on era escala hège era virada, s'enteneren passi precipitadi de quauquarrés cauçat damb bòtes d'iuèrn e ressonèc ua votz qu'ara princessa li semblèc coneishuda:

- Gràcies a Diu!, didie aguesta votz. E eth mèn pair?
- Qu'ei en tot repausar, repliquèc era votz de Demian, eth majordòm, que ja ère a baish.

Er aute prononcièc encara quauques paraules. Demian responec quauquarren e eth bronit des bòtes auancèc damb màger rapiditat pera escala.

"Qu'ei Andrei!, pensèc era princessa. Non, que non ei possible. Serie massa extraordinari".

E en madeish instant qu'ac pensaue, en soleret a on se trapaue eth crambèr damb era candèla, apareishec eth prince Andrei, damb un abric de pèth caperat de nhèu en còth. Òc, qu'ère eth, mès esblancossit e prim, estranhaments desparièra era expression deth sòn ròstre, ua expression d'inquieta trendesa. Pugèc era escala e abracèc ara sua fraia.

- Non receberes ua carta mia?, preguntèc.

Sense demorar ua responsa que jamès aurie obtengut, perque era princessa Maria ère incapabla de parlar, hec repè e, amassa damb eth mètge aleman, qu'auie entrat ath sòn darrèr (s'auien trapat ena darrèra estacion), seguic tà dauant damb pas seguit e abracèc de nauèth ara sua fraia.

- Quin destin, Masha estimada!, didec.

E en tot trèir-se er abric e es bòtes entrèc ena cramba dera princessa Lisa.

IX

Lisa, damb ua còfa blanca, ère estirada entre coishins. (Hège un moment qu'auien cessat es dolors). Diuèrses guinses de peus neri se cargolhauen ath torn des sues caròles sudoroses e alugades. Daurie un shinhau era sua petita boca, de pòt ombrejat, e arrie alègraments. Eth prince Andrei entrèc ena estança e se posèc duant era sua hemna, ath pè deth divan a on ère era. Es uelhs ludents de Lisa, que guardèren damb temor e emocion, coma es d'un mainatge, s'arturèren en eth, sense cambiar d'expression. "Vos estimi a toti e non è hèt mau ad arrés. Per qué patisqui? Ajudatz-me", semblaue díder. Vedie ath sòn marit, mès sense comprèner era sua preséncia.

Eth prince Andrei hèc un torn ath divan pr'amor de punar-la en front.

- Amna mia!, didec (paraules coraus que jamès l'auie dit). Diu qu'ei misericordiós…

Era lo guardèc damb repotec mainadenc, coma preguntant.

"Demoraua era tua ajuda. Mès, arren… arren… ne tansevolhe tu", semblaue dider-li damb es sòns uelhs. Non se mostraue estonada pera sua tornada. Non comprenie qu'auesse tornat. Era sua arribada non auie cap relacion damb es sòns patiments ne damb eth sòn solatjament.

Es dolors tornèren. Maria Bogdanovna conselhèc ath prince Andrei que gessesse dera cramba. Entrèc eth mètge.

Eth prince Andrei gessec e s'apressèc de nauèth entara sua fraia. Ambdús se meteren a parlar en votz baisha; mès en cada moment interrompien era sua convèrsa: demorauen e agudauen era audida.

- *Allez, mon ami,* didec era princessa Maria.

Eth prince Andrei s'apressèc de nauèth ena cramba dera sua hemna; se metec a demorar en ua saleta petita a on cuelhec sèti. Ua hemna gessec d'aquiu damb ròstre transvestit e s'arturèc confusa en veder-lo. Eth prince amaguèc era cara enes mans e s'estèc atau pendent quauques menutes. A trauèrs dera pòrta arribauen sorriscles esquinçadors e panteishi planhosi d'animau sens defensa. Se lheuèc; s'apressèc ena pòrta e la volec daurir. Quauqu'un l'ac empedic.

- Que non se pòt, non se pòt, didec ua votz espaurida dera cramba estant.

Eth prince comencèc a passejar pera sala. Es sorriscles cessèren. Passèren quauques segondes. De pic, ressonèc ena cramba vesia un sorriscle terrible, non ère eth sòn, era non podie cridar atau.

Eth prince correc entara pòrta. Eth crit cessèc e s'enteneren es gemècs d'un mainatge.

"Per qué s'an hèt a vier aciu a un mainatge?, pensèc eth prince Andrei en prumèr moment. Un mainatge?, mès quin?... Qu'ei que ja a neishut?"

E de ressabuda comprenec tot eth gaujós sens d'aqueth crit. Es lèrmes l'estofèren. S'emparèc ena dubertura dera hièstra e petèc en somics; plorèc coma ploren es mainatges. Se dauric era pòrta. Dera cramba gessec eth mètge, damb era camisa rebussada, palle, tremolós. Eth prince Andrei se virèc entada eth. Eth mètge lo guardèc

trebolat e, sense badar boca, passèc de long. Dempús gessec ua hemna. En encuedar-se'n dera preséncia deth prince s'arturèc, trantalhant, en lumedar dera pòrta. Eth prince Andrei entrèc ena cramba dera sua hemna: ère mòrta. Jadie estirada, coma l'auie vist cinc menutes abantes, e en sòn ròstre mainadenc, damb eth petit pòt quilhat, campaue era madeisha expression, a maugrat dera immobilitat des uelhs e eth pallitge des sues caròles.

"Vos estimi a toti e non è hèt mau ad arrés… qué me hètz a jo?", semblaue díder aqueth beròi ròstre mainadenc sense vida. En un cornèr dera cramba sorrisclaue e gemegaue un diminut èsser roienc, que tenguien es mans blanques e tremoloses de Maria Bogdanovna.

Dues ores dempús, eth prince Andrei entraue damb pas lent en burèu de sa pair. Er ancian ja se'n sabie de tot. Se tenguie quilhat, près dera pòrta, e tant lèu aguesta se dauric, en silenci, es sues mans seniles e dures coma estialhes se lancèc en còth deth sòn hilh e s'estarnèc de plorar coma un mainatge.

Ath cap de tres dies se celebrèren es funeralhas dera petita princessa, e eth prince Andrei pugèc es gradons deth cadafalc pr'amor de balhar-li eth sòn darrèr adiu. En taüt, a maugrat des uelhs clucadi, aqueth madeish ròstre didie encara: "Ò, qué auetz hèt damb jo?" E eth prince Andrei sentec que quauquarren s'estarnaue ena sua amna e qu'ère colpable d'ua fauta que jamès poirie reparar ne desbrembar. Non podie plorar. Tanben eth vielh prince pugèc en taüt e punèc ua des petites e heredes mans de cera, que repausaue tranquilla naut de tot, era ua sus era auta. Tanben ada eth semblèc dider-li eth ròstre: "Qué e per qué auetz hèt aquerò damb jo?" E en encuedar-se'n d'aquera expression, eth vielh Bolkonski se hec enlà emmaliciat.

Cinc dies dempús ère batejat eth joen prince Nikolai Andreievic. Era hilhuquèra tenguec era borrasseta damb era barbeta tant qu'eth prèire trempaue damb ua petita pluma d'auca es diminutes paumes roienques e arropides des mans e pès deth nauèth neishut. Eth pairin (eth pair gran deth petit), temerós de qué li queiguesse, dèc, damb eth, eth torn ar aiguasénher bonhut, de hèr, e l'autregèc de seguit ara princessa Maria, qu'ère era mairia. Eth prince Andrei, tremolant de qué podessen estofar ath mainatge, demoraue seigut en ua auta sala enquia qu'acabèsse era ceremònia. Quan era hilhuquèra li hec a vier eth mainatge, lo guardèc arridolent e botgèc eth cap en senhau d'aprobacion en escotar qu'eth trocet de cera damb peus deth nauèth neishut auie flotat sense en.honsar-se ena aigua der aiguasénher.

X

Era participacion deth joen Rostov en düel de Dolojov e Bezujov non auec cap trascendéncia gràcies as esfòrci deth vielh comde Rostov; en lòc d'èster degradat, tau qu'eth se pensaue, siguec nomentat ajudant deth generau governador de Moscòu. Plan per aquerò non podec gésser en camp damb era su familha e li calec estar-se tot er ostiu en Moscòu, en sòn nau cargue. Dolojov se remetec e Rostov sarrèc encara mès es ligams d'amistat que les junhien. Dolojov, s'estèc, pendent era sua garison en çò de sa mair, que l'estimaue trenda e apassionadaments. Era anciana Maria Ivanovna, qu'auie cuelhut afeccion a Rostov pr'amor qu'ère amic de Fedia, li parlaue soent deth hilh.

- Òc, comde, qu'ètz massa pur e nòble entad aguest mon d'aué, tan depravat, didie. Arrés estime era vertut, a toti les shòrde. Didetz-me, vos semble just e aunèst çò que hec Bezujov? Fedia, damb eth sòn caractèr nòble, l'estimaue coma a un amic, e autanplan ara non ditz arren de dolent sus eth. Era badinada que heren ath garda de Sant Petersburg la heren amassa, non? Donques ja vedetz: Bezujov non siguec castigat en absolut e Fedia carguèc damb tot. Guaire patic! Ei vertat que l'an reabilitat, mès com non ac podien hèr? Me pensi que non n'auie aquiu guairi de tan valerosi coma eth e tan leiaus hilhs dera patria. E ara aguest düel! Qu'ei qu'aguesta gent a eth sens der auor? Provocar-lo, sabent qu'ei solet hilh, e tirar tan dirèctaments! Erosaments Diu auec pietat de nosati. Qui non a, aué en dia, es sues aventuretes? Qué hèr s'ei tan gelós? Qu'ac poirie auer hèt a veir, donques qu'era causa venguie de luenh. Ath delà, provoqiuèc a Fedia pensant que non se baterie pr'amor que li deuie sòs. Quina baishesa! Quina infàmia! Ja sai que vos comprenetz a Fedia, estimat comde. Per aquerò vos estimi damb tota era mia amna, credetz-me. Que i a pòques persones que lo comprenen. Be n'ei de grana e nauta era vòsta amna!

Fòrça còps, pendent era convalescéncia, eth madeish Dolojov didie causes que Rostov non aurie demorat jamès d'eth.

- Me hèn un marrit, ac sai, didie. M'ei parièr; sonque desiri conéisher as qu'aprècii; les estimi tant que per eri balharia era mia vida. As auti les anequeliria a toti se se crotzèssen en mèn camin. Qu'è ua mair qu'adòri, coma non n'a cap auta, e dus o tres amics; un d'eri qu'ès tu. Des auti, solet me fixi en aqueri que me pòden èster utils o damnatjosi. E lèu toti son dolents, mès que mès es hemnes. Òc, amic mèn, è coneishut òmes de bon còr, de sentiments nòbli; mès jamès è coneishut a ua hemna que non se vene, ja sigue comdessa o sirventa. Que non è trapat encara aguesta puretat celestiau, aguesta devocion que cèrqui ena hemna. Se la trapèssa balharia era mia vida per era. Per çò des autes… hec un gèst de mensprètz. Cre-me: s'estimi encara era vida ei sonque pr'amor que demori trapar ad aguesta creatura divina que me purifique, me regenère e m'ennautisque. Mès tu que non ac comprenes.
- Te compreni plan ben, plan ben, repliquèc Rostov, qu'ère jos era influéncia deth sòn nau amic.

Ena tardor, era familha Rostov tornèc entà Moscòu. Denisov, qu'auie tornat a principis der iuèrn, se lotgèc ena sua casa. Es prumèri mesi der iuèrn de 1806, que Rostov passèc en Moscòu, sigueren es mès erosi e alègri entada eth e entara tota era sua familha. Nikolai se hège a vier boni amics sòns ena casa de sa pairs. Vera ère ua polida gojata de

vint ans; Sonia, tàs sètze, aufrie tot er encantament deth capuret que se convertís en flor. Natasha, ne hemna ne mainada, a viatges ère coquina e divertida coma ua creatura de pòca edat, e d'auti, seductora coma ua joena.

En aquera epòca, era casa des Rostov ère saturada d'ua atmosfèra d'amor, tau que se passe enes larèrs a on i a gojates polides e joenes. Cada joen qu'entraue ena casa des Rostov, en contemplar aqueri ròstres fresqui e dubèrts a totes es emocions, qu'arrien possiblaments ara sua pròpia felicitat, en enténer era parlòta desmargada, mès tostemp corau, dispausada e plia d'esperança, escotant aqueth pilho-malho de sons, sigue de cant o de musica, experimentaue eth madeish sentiment de predisposicion entar amor e era felicitat qu'enventie a totes es gojates dera casa.

Entre es joeni que Rostov hec a vier ena sua casa, un des prumèrs siguec Dolojov, que shautèc a tota era familha mens a Natasha. Per çò d'eth, siguec a mand de pelejar-se damb sa frair. Natasha persutaue que Dolojov non ère brave e que, en düel de Bezujov, Pierre auie auut pro rason e Dolojov ère colpable, ath delà d'antipatic e manierós.

- Que non è arren tà compréner, cridaue Natasha capriciosa e testuda: ei dolent, non a còr. A Denisov, òc que l'estimi, ei un rambalhaire e tot çò que volgues. Ja ves que compreni. Mès que non sai se com dider-t'ac: en Dolojov tot qu'ei calculat e non me shaute; ça que la Denisov…
- Denisov ei ua auta causa, repliquèc Nikolai, hènt veir que, en comparèr damb Dolojov, Denisov non ère arren. Que cau compréner era amna de Dolojov. Te calerie veder-lo damb sa mair! Be n'a de còr!
- D'aquerò non sai arren. Sonque sai qu'ena sua preséncia me senti violenta. E sabes que s'a encamardat de Sonia?
- Quina pegaria!
- Ne sò segura. Ja ac veiràs.

Era prediccion de Natasha se complic. Dolojov, que non li shautaue era companhia femenina, comencèc a frequentar era casa des Rostov, e era pregunta de se per qui venguie, demorèc lèu clara, encara qu'arrés ne parlaue. Venguie per Sonia. E Sonia ac sabie, encara que non gausèsse didè'c; tostemp que venguie Dolojov se rogie tota coma un babòl.

Dolojov minjaue soent damb es Rostov; acodie a toti es espectacles a on eri anauen e assistie as balhs d'adolescents de Joguel, qu'en eri non mancauem jamès es Rostov. Mostraue ua atencion especiau per Sonia e la guardaue de tau manèra que non solet era ère incapabla de sostier aquera guardada sense rogir-se, senon que tanben era vielha comdessa e Natasha se rogien en veder-la.

Qu'ère evident qu'aguest òme fòrt e estranh se trapaue jos era invencibla fascinacion d'aquera gojata bruna e graciosa, qu'estimaue a un aute.

Rostov avertie quauquarren nau entre Dolojov e Sonia, mès non venguie de definir se com èren aguestes relacions naues. "Toti aquiu estan encamardadi de quauquarrés", pensaue de Natasha e Sonia; non se sentie tan tranquil, coma abantes, damb Sonia e Dolojov, per çò que pòqui viatges se demoraue en casa.

Ena tardor de 1806 se tornèc a parlar, damb mès intensitat qu'er an passat, dera guèrra contra Napoleon. Non solet s'auie decidit era incorporacion de dètz reclutes per cada mil campanhards, senon que se cridaue a d'auti nau per cada milèr de milicians. Pertot

se maudidie a Bonaparte, e en Moscòu non se parlaue que dera pròplèu guèrra. Entara familha Rostov tot er interès d'aguesti preparatius de guèrra se resumie en qué Nikolai non volie, de cap des manères, demorar-se en Moscòu, e non demoraue senon era fin dera licéncia de Denisov, pr'amor de, dempús des hèstes, tornar damb eth en regiment. Mès era sua pròcha partida non solet non l'empachaue divertir-se, senon que l'encoratjaue mès entà hè'c. Se passaue era màger part deth temps dehòra de casa, en sopars, cauhades e balhs.

XI

Eth tresau dia des hèstes de Nadau, Nikolai minjaue en casa, çò qu'enes darrèri tempsi se passaue pòc soent. Qu'ère eth sopar oficiau der adiu, donques qu'eth e Denisov partien dempús dera Epifania. S'auien amassat ues vint persones, entre eres i èren Dolojov e Denisov.

Aquera atmosfèra amorosa jamès s'auie sentut damb tanta intensitat ena casa des Rostov coma en aguesti dies de hèsta: "Gaudís d'aguesti moments de felicitat, saja que t'estimen, estima! Que non i a mès vertat qu'aguesta en mon, çò d'aute que non compde. Aciu solet mos tenguem ad açò!", semblaue díder er ambient dera casa.

Nikolai, agotant coma tostemp dus parelhs de shivaus sense arténher arribar en totes es hèstes que lo convidauen ne hèr totes es visites de besonh, entornèc entà çò de sòn en moment madeish deth sopar. En entrar se n'encuedèc dera tension ena atmosfèra amorosa dera casa. E tanben der estranh trebolament de quauqui uns des presents. Sonia, Dolojov, era comdessa e era madeisha Natasha qu'èren particularaments confusi. Nikolai comprenec de seguit que quauquarren s'auie passat entre Sonia e Dolojov e, damb era sua delicadesa de costum, les tractèc damb especiau afeccion e suenh. Aquera madeisha net i auie ena casa de Joguel, eth mèstre de balh, ua des hèstes qu'eth organizaue en aqueri dies entàs sòns alumnes d'ambdús sèxes.

- Nikolenhka, vies en casa de Joguel? Vene, t'a convidat especiauments; tanben vie Denisov, didec Natasha.
- A on non vieria jo se m'ac manèsse era comdessa?, badinèc Denisov, que hège ara de cavalièr de Natasha. Que sò prèst a dançar enquia e tot eth pas de *chale*.
- S'è temps… M'auia comprometut damb es Arjarov, que van entà ua cauhada, didec Nikolai. E tu?, preguntèc a Dolojov. A penes auec prononciat aguestes paraules comprenec que non èren avientes.
- Òc, dilhèu… repliquèc heredaments e de mala encolia Dolojov, virant es sòns uelhs entà Sonia; dempús, arroncilhant es celhes, guardèc a Nikolai madeish qu'auie guardat a Pierre ena taulejada deth club.

"Quauquarren s'a passat", pensèc Rostov. E era sua presentida se confirmèc en veir que Dolojov se retiraue ara prèssa dempús deth sopar. Cridèc a Natasha e li demanèc se qué auie passat.

- Te cercaua, e Natasha s'apressèc corrent entada eth. Ja t'ac didí e tu non voleres creder-me, higec damb aire de capitada. Que s'a declarat a Sonia.

A maugrat que Nikolai s'auie ocupat plan pòc de Sonia pendent aqueth temps, sentec un esbauçament ath sòn laguens en escotar es paraules dera sua fraia. Dolojov ère un partit acceptable, e enquia un cèrt punt brilhant, entà Sonia, orfanèla e sense dòt. Deth punt d'enguarda dera comdessa e dera societat, que non auie motius entà non acceptar. Plan per aquerò, en enténer a Natasha, eth prumèr movement de Nikolai siguec de colèra contra Sonia. Anaue a díder: "Perfècte, mos cau desbrembar es promeses mainadenques e acceptar era peticion de man…" Mès Natasha non li dèc temps entà didè'c:

- E guarda! L'a refusat, didec. L'a dit qu'estime a un aute, ahigec après ua pausa.

"Era mia Sonia non podie agir de ua auta manèra", pensèc Nikolai.

- Mama, a persutat e l'a suplicada fòrça, mès Sonia se remís e me'n sai que non cambiarà, quan ditz ua causa…
- Mama l'ac a demanat?, didec Nikolai damb repotec.
- Òc, repliquèc Natasha; non te'n hèsques, Nikolai. Mès me cau parlar damb era… Quina creatura tan deliciosa ei Sonia!, ahigec arrint.
  Qu'ei un encant… te la manarè. Natasha punèc a sa frair e gessec ath córrer.

Ath cap d'ua estona, espaurida, confusa, coma sentent-se colpabla, entrèc Sonia. Rostov s'apressèc e li punèc era man. Ère eth prumèr còp dès era sua arribada que se parlauen solets e deth sòn amor.

- *Sophie*, didec timidaments ara prumeria; dempús se sentec mès segur: vatz a refusar un partit brilhant e avantatjós? Dolojov ei un òme excellent, nòble… ei amic mèn…
- Que ja l'è refusat, interrompec viuaments Sonia.
- S'ac hètz per jo, me cau pòur de qué…
- Nikolai, non m'ac digatz, interrompec de nauèth Sonia, en tot guardar-lo damb suplicanta angonia.
- Non. Que m'ac cau díder. Dilhèu sigue *suffisance* dera mia part, mès qu'ei mielhor de didè'c. Se l'auetz refusat per jo, ei de besonh que li digatz tota era vertat. Vos estimi… vos estimi… me pensi que mès qu'ad arrés…
- Aquerò qu'ei pro entà jo, didec Sonia rogint-se.
- Mès m'è encamardat milèrs de viatges e tornarè a hè'c, encara que cap auta m'a inspirat aguest sentiment d'amistat, de confiança e d'amor coma vos. Ath delà, sò joen. Mama non vò eth nòste maridatge. En resumit, non vos posqui prométer arren e vos demani que reflexionetz per çò dera peticion de Dolojov, acabèc, en tot prononciar damb esfòrç eth nòm deth sòn amic.
- Non me digatz aquerò. Que non voi arren. Vos estimi coma a un frair. Vos estimarè tostemp e non desiri ua auta causa.
- Qu'ètz un àngel! Non sò digne de vos, e solet me cau pòur d'enganhar-vos.

E Nikolai li punèc de nauèth era man.

XII

Es balhs de Joguel auien era fama d'èster es mielhors de Moscòu. Atau ac assegurauen es mairs que se seiguien tà contemplar es passi qu'es sòns adolescents venguien d'apréner. Ac didien es madeishi *adolescents*, que dançauen enquia non poder mès, madeish qu'es joeni un shinhau mès grani que s'apressauen per aquiu damb cèrt aire de condescendéncia e acabauen en tot divertir-se mès qu'en cap aute lòc. Aqueth an, enes balhs de Joguel s'auien apraiat dus maridatges: es dues beròies princesses Goschakov auien coneishut aquiu as sòns nòvis, çò qu'ennautic encara mès eth prestigi d'aqueres hèstes. Qu'auien, aguestes, un trait especiau: aquiu non i auie ne patron ne patrona dera casa; non auie senon eth bontadós Joguel, que volaue coma ua pluma e hège reveréncies cossent totes es normes deth balh, e recebie bons d'entrada de toti es sòns alumnes. Ua auta condicion ère qu'en aguesti balhs i participauen solet aqueri que desirauen barar e divertir-se, tau qu'ac vòlen es gojatetes de tretze e catorze ans que per prumèr còp vestissen de long. Totes, damb plan rares excepcions, èren polides, o aumens ac semblauen: tau ère era afogadura dera sua arridalha e era felicitat que ludie enes sòns uelhs. A viatges, es alumnes mès auançadi arribauen a barar eth *pas de chale*. Aquerò hège Natasha, era mielhor de totes, que se distinguie per çò dera sua gràcia. Mès en aguesta darrèra hèsta sonque se dançaue escoceses, angleses e era *mazurca*, botada de mòda hège pòc. Joguel auie logat ua sala en çò de Bezujov e, sivans didien toti, era hèsta siguec ua capitada. I auie joenes plan beròies, e es senhoretes Rostov èren entre eres. Ambdues miralhauen felicitat e alegria. Sonia, capinauta pera declaracion de Dolojov, pera sua negatiua e pera explicacion qu'auie auut damb Nikolai, auie començat a barar ja en casa, sense deishar qu'era puncèla acabèsse de pientar-li es trenes, e ara ère claufida d'alegria.

Non mens capinauta se sentie Natasha, que per prumèr viatge se vestie de long e participaue en un balh vertadèr, çò que la hège encara mès erosa. Ambdues amiauen vestits de mossolina blanca, damb cintes de color ròsa.

Natasha s'auie sentut encamardada tant lèu entrèc en balh. Que non ère encamardada d'arrés en particular, senon de tot ath còp: s'encamardaue d'aqueth que guardaue en un moment determinat.

A!, qué ben!, didie en cada moment, apressant-se entà Sonia.

Nikolai e Denisov passejauen pes sales, guardant as dançaires damb uelhs coraus e protectors.

- Qu'ei encantadora! Serà ua beresa!, didec Denisov.
- Qui?
- Era comdessa Natasha, e com dance, quina gràcia!, seguic ara seguida.
- Mès, de qui parles?
- Dera tua fraia!, cridèc Denisov emmaliciat.

Rostov arric damb ironia.

- *Mon cher comte, vous etes l'un de mes meilleurs ecoliers, il faut que vous dansiez*, didec eth diminut Joguel, en tot apressar-se a Nikolai. *Voyez combien de jolies demoiselles.*

E se virèc damb era madeisha demana entà Denisov, que tanben auie estat disciple sòn.

- *Non, non mon cher, je ferai tapisserie…* didec Denisov. Dilhèu non vo'n brembatz deth pòc profit que ne treiguia des vòstes leçons?...
- Ò, non!, lo padeguèc en un virament de uelhs Joguel. Que non ei que siguéssetz guaire atentiu, mès auíetz aptituds, auíetz aptituds.

Sonèc ua *mazurca*. Nikolai non se podec remir e treiguec a Sonia. Denisov se seiguec ath cant des daunes e, emparant-se en sabre, amiaue eth compàs damb eth pè o divertie as vielhes senhores damb es sues istòries, sense deishar de uelh as dançaires. Joguel se lancèc eth prumèr a trauèrs dera sala, amiant a Natasha, eth sòn orgulh e mielhor alumna; s'esguitlaue doça e leugèraments damb es sòns petits pès, emboishadi en sabates plan descotelades e era, encara qu'intimidada, lo seguie damb aplicación. Denisov non les deishaue de uelh e pataquejaue eth solèr damb eth sabre, damb un gèst que semblaue díder: "S'aué non bari, ei pr'amor que non voi e non pr'amor que non posca". Ath miei d'un des passi cridèc a Rostov, que dançaue apròp.

- Ne s'i retire, didec. Aquerò non ei era *mazurca* polaca. Mès era dance meravilhosaments.

Nikolai, en tot saber que Denisov, ena madeisha Polonia, auie fama pera sua adretia coma dançaire de *mazurca*, s'apressèc ath córrer entà Natasha.

- Alista a Denisov, li didec ara sua fraia, dance fòrça ben era *mazurca*. Qu'ei un gèni!

Quan arribèc eth sòn torn se lheuèc e, talonant damb leugeresa, trauessèc timidaments era sala entath cornèr a on se trapaue Denisov. Notèc que toti la guardauen; Nikolai vedec que Natasha e Denisov discutien sense deishar d'arrir. S'apressèc ada eri.

- Se vos platz, Vasili Dmitric; sigatz brave, didie Natasha.
- Non, non, desencusatz-me, comdessa, responec Denisov.
- Non te hèsques pregar tant, Vasia!, intervenguec Nikolai.
- Ne que siguessa eth gat Vasia!, badinèc Denisov.
- Cantarè entà vos tota ua tarde, li prometec Natasha.
- A!, embelinaira!, que hètz de jo çò que voletz!, didec Denisov, e se treiguec eth sabre.

Deishèc eth sòn sèti, esquivèc es cagires, cuelhec fòrtaments era man dera sua dauna, e auancèc un pè, ara demora deth compàs. Solet a shivau e dançant era *mazurca* passaue inavertida era talha de Denisov e ère eth gojat de bon pòrt qu'eth madeish s'imaginaue èster. Tant lèu sonèc eth senhau guardèc de costat ara sua parelha damb aire trionfau e tafurèl, hec un còp de talon e, coma ua pilòta elastica, semblèc rebotar deth pasiment e volar ath long deth cercle, arrossegant a Natasha. Recorrec mieja sala sense bronit, esguitlant-se sus un solet pè e sense veir, çampar, es cagires qu'auie ath dauant. S'aurie dit qu'anaue dirèctaments entada eres. De pic, s'arturèc, hec sonar es esperons, s'apuèc enes talons e s'estèc quiet un instant, silenci que trinquèc damb uns còps de talon damb sorrolh d'esperons e tustant ua cama damb era auta. Viraue rapidaments e tornaue a volar en cercles. Natasha endonviaue es intencions dera sua parelha e, encara que sense saber com, lo seguie en tot deishar-se amiar. Uns còps l'obliguae a virar rapidaments, en tot tier-la ja damb era man dreta, ja damb era quèrra; d'auti s'ajulhaue dauant d'era e li hège balhar torns ath sòn entorn entà lheuar-se de seguit e contunhar dançant damb era madeisha rapiditat que s'auesse era intencion de recórrer totes es sales sense alendar; mès tornaue a posar-se, hènt cada viatge figures naues. Dempús d'auer hèt virar damb

agilitat ara sua dauna dauant eth lòc a on ère seiguda abantes, hec ressonar es esperons e s'inclinèc ath sòn dauant. Natasha lèu non podec hèr era reveréncia. Estonada, tachadi es uelhs arridolents en eth, semblaue non arreconeisher-lo.

- Com ei possible?, didec.

Encara que Joguel non volesse adméter qu'aquera siguesse era vertadèra *mazurca*, toti se mostrauen entosiasmadi peth balh de Denisov e l'alistauen en cada moment; es vielhs, arrint, parlauen de Polonia e des boni tempsi passadi. Denisov, alugat eth ròstre per esfòrç deth balh e netejant-se damb eth mocador, se seiguec ath cant de Natasha e pendent tota era tarde non se desseparèc d'era.

XIII

Pendent es dus dies a vier Rostov non vedec a Dolojov ena sua casa ne lo trapèc ena de sa mair. Tath tresau dia recebec aguesta nòta:

“Coma que non è era intencion de tornar ena tua casa per çò que tu ja sabes e me cau incorporar en regiment, te prègui que vengues aguesta net en otèl Anglatèrra, a on balhi un sopar d’adiu entàs mèns amics.”

Tàs dètz dera net, dempús deth teatre, a on auie anat damb es sòns, e damb Denisov, Nikolai se filèc de cap ar otèl Anglatèrra. De seguit lo heren a passar ena mielhor sala der otèl, sauvada aquera net per Dolojov.

Ua vintea de persones s’apilerauen ar entorn d’ua taula; Dolojov, entre dus candelèrs, amiaue era banca. Sus era taula i auie monèdes d’aur e bilhets de banc; dempús dera negatiua de Sonia, Nikolai non auie vist ath sòn amic e se sentie intimidat en pensar en aguest encontre.

Era guardada hereda e clara de Dolojov trapèc a Rostov ath cant dera pòrta. Se diderie que lo demoraue hège temps.

- Que hè molt que non mos vedem, didec. T’arregraïsqui qu’ages vengut. Acabi aguesta partida e de seguit vierà Iliushka damb eth sòn còr.
- Venguí en çò de tòn, didec Rostov rogint-se.

Dolojov non responec.

- Que pòs jogar, se vòs, didec dempús.

En aqueth moment rebrembèc Rostov ua estranha convèrsa tenguda damb Dolojov. “Sonque es pècs pòden jogar ar edart”, auie dit abantes.

- O ei que te cau pòur jogar damb jo?, preguntèc ara Dolojov, coma endonviant eth pensament de Rostov, e arric.

Aqueth arridolet hec a compréner a Rostov qu’er estat d’animositat deth sòn amic ère eth madeish qu’auie ena taulejada deth Club anglés quan, hart dera vida vidanta, sentie eth besonh de hèr quauquarren estranh, era majoritat des viatges crudèu.

Rostov se sentec violent; cercaue, sense trapar-la, ua badinada que responesse as paraules de Dolojov. Mès abantes de qué ac auesse artenhut, Dolojov, guardant-lo fixaments, didec en votz nauta, de sòrta que l’entenessen toti:

- Te’n brembes? Un còp parlèrem deth jòc… Solet es pècs jòguen ar edart. Mos cau jogar damb seguretat e jo ac voi sajar.

“Sajar ar edart o sus segur”?, pensèc Rostov.

- Qu’ei mielhor que tu non jógues. Banca, senhors!, higec barrejant es cartes.

Botèc es sòs en un costat e se dispausèc a talhar. Rostov cuelhec sèti ath sòn costat, sense jogar. Dolojov lo guardaue.

- Per qué non jògues?, preguntèc.

Nikolai, estranhaments, sentec eth besonh de cuélher ua carta, apostar ua soma insignificanta e començar eth jòc.

- Que non amii sòs.
- Me fidi.

Rostov apostèc cinc robles en ua carta e perdec. Apostèc eth dusau viatge e perdec de nauèth. Dolojov lo guanhèc dus còps seguidi.

- Senhors, didec dempús d'auer talhat diuèrsi viatges, vos prègui que botetz es sòs sus es cartes, pr'amor que, se non, me posqui enganhar enes compdes.

Un des jogaires responec que podie fidar-se d'eth.

- Òc, posqui fidar-me; mès cranhi confoner-me. Vos prègui que botetz es sòs sus es cartes, persutèc Dolojov. Tu non t'en hèsques; ja apraiaram compdes, higec en tot virar-se entà Rostov.

Eth jòc contunhèc. Es crambèrs non cessauen de mestrar champanha.

Rostov perdie ua postura darrèr dera auta; que ja èren ueit cents es robles anotadi en sòn compde. Auie apostat es ueit cent en ua carta, mès tant que li mestrauen era champanha reflexionèc e tornèc as vint d'abantes.

- Dèisha'c enes ueit cents; te resquitaràs abantes, didec Dolojov, encara que semblaue que non guardaue a Rostov. Hèsqui qu'es auti guanhen e tu non hès que pèrder. O ei que te cau pòur jogar damb jo?, repetic.

Rostov aubedic; deishèc es ueit cents robles qu'auie apuntat e apostèc ath sèt de còrs, escriuec ath dessús "ueit cents" damb un tròç de guish, damb chifres redones e dretes; beuec ua copa de champanha, ja tèbe, arric as paraules de Dolojov e, damb còr agitat, tachèc es sòns uelhs enes mans de Dolojov, que tenguie era baralha, ara demora deth sèt. Que guanhèsse o perdesse damb aguest sèt de còrs ère plan important entà Rostov. Eth dimenge abantes, eth comde Ilia Andreievic l'auie balhat dus mil robles e, a maugrat que non li shautaue parlar de dificultats economiques, li didec qu'aquera ère era darrèra soma que li podie dar enquia mai, de sòrta que, per aguest còp, li demanue que siguesse mès moderat enes sues despenes. Nikolai l'auie responut qu'aquera quantitat èr pro e que li balhaue era paraula de non demanar mès, enquiara primauèra. D'aguesta soma non li restauen que mil dus cents robles, de sòrta que non solet era perta de mil sies cents robles, senon eth besonh de mancar ara paraula balhada, depenien deth sèt de còrs. Damb eth còr sarrat guardaue es mans de Dolojov e pensaue: "Tè, balha-me de seguit aguest sèt e poirè anar-m'n entà casa tà sopar damb Denisov, Natasha e Sonia, e non tornarè jamès a tocar ua soleta carta". En aqueth moment era sua vida de familha, es badinades damb Petia, es convèrses damb Sonia, es duòs damb Natasha, es partides damb sa pair e enquia e tot eth lhet tranquil deth carrèr Povarskia se li presentauen damb era madeisha fòrça, damb era madeisha claretat e encantament que se siguessen un gòi perdut e non estimat. Non podie admèter qu'un estupid edart, hènt quèir eth sèt ara dreta e non ara quèrra, podesse privar-lo d'aguesta felicitat, ara comprenuda e avalorada, lançant-lo en abisme d'un malastre jamès sentut e encara vague. Aquerò non ère possible, mès seguie guardant damb eth còr sarrat eth movement des mans de Dolojov. Aguestes mans amples, ròies, damb pelhasson que se vedie dejós era camisa, placèren era baralha ena taula e cuelheren era copa e era pipa que les aufrien.

- O ei que te cau pòur jogar damb jo?, repetic Dolojov e, coma se siguesse a mand de condar ua istòria divertida, metec de nauèth es cartes ena taula, s'apuèc en dorsièr dera cagira e comencèc a díder doçaments e arrint: donques òc, senhors, è entenut qu'en Moscòu se ditz que hèsqui triches en jòc; les conselhi prudéncia damb jo.
- Tè! Comença ja!, didec Rostov.
- Ò!, aguestes comaires moscovites!, seguic dident Dolojov damb un arridolet e cuelhec es cartes.

Rostov estofèc ua exclamacion e se hec a vier es mans en cap. Eth sèt qu'auie besonh auie gessut en pòrta, era primèra carta dera baralha. Venguie de pèrder mès de çò que podie pagar.

- Mès non t'encabòrnies, didec Dolojov, en tot guardar-lo de passa, tant que seguie talhant.

XIV

Ua ora e mieja mès tard, era majoritat des jogaires ja non cuelhien seriosaments eth sòn pròpi jòc.

Tot er interès qu'ère concentrat en Rostov. Ua longa colomna de chifres auie substituit en sòn compde as mil sies cents robles d'abantes. Nikolai n'auie compdat enquia dètz mil, mès supausaue vagaments qu'era chifra deuie arténher ja es quinze mil robles. En realitat, depassaue es vint mil. Dolojov non escotaue ja ad arrés ne condaue istòries; seguie cada movement des mans de Rostov e, de quan en quan, recorrie damb era vista es numèros consignadi. Qu'auie eth prepaus de seguir eth jòc enquia arténher es quaranta tres mil robles; auie alistat aguesta chifra perque es ans de Sonia e es sòns somauen en totau quaranta tres. Rostov, damb eth cap apuat enes mans, s'estaue seigut dauant dera taula plia d'anotacions, cartes e plapada de vin. Non podie desliurar-se dera torturada vision d'aguestes mans, qu'en sòn poder ère, aguestes mans roienques, de uassi amples, damb eth pelhasson que pistaue per dejós dera camisa, es mans qu'estimaue e odiaue.

"Sies cents robles… er as… eth nau… be n'estaria de ben en casa!... Era sòta… Non pòt èster!... Per qué me hè aquerò?", pensaue e rebrembaue Rostov. Uns viatges anotaue ua soma nauta, mès Dolojov se remie a jogar e indicaue, eth madeish, era quantiat dera escomesa. Nikolai aubedie e pregaue a Diu çò de madeish qu'en camp de batalha deth pònt d'Amstetten; o s'imaginaue qu'era prumèra carta que li queiguesse en sòrt des queigudes e doblegades en soler ath dejós dera taula serie era sua sauvacion; o compdaue es galons dera guerrèra e sajaue d'anotar era madeisha chifra; o ben, demanant ajuda, guardaue as auti jogaires o ath ròstre, ara hered, de Dolojov, en tot sajar de compréner ath sòn amic.

"Eth se'n sap pro ben de çò que signifique aquerò entà jo! Qu'ei que me vò hèr a pèrder? Ère eth mèn amic. L'estimaua… Mès que tanpòc eth n'a eth tòrt. Qué i pòt hèr s'era sòrt lo favorís? Tanpòc jo n'è eth tòrt… Non hi arren de dolent. È aucit a quauquarrés? Hè pòc de temps encara m'apressaua en aguesta taula damb era idia de guanhar cent robles pr'amor de crompar a mama aqueth emboish tath sòn aniversari e dempús tornar-me'n entà casa. Èra tant erós, tan liure, tant alègre! Non comprenia alavetz guaire n'èra d'erós! Quan acabèc tot e quan comencèc aguesta situacion naua e terribla? Com a arribat? Qu'èra en madeish lòc, ath cant dera taula, demanaua cartes, les plaçaua sense deishar de guardar aqueres mans uassudes e abiles. Com se passèc e qué se passèc? Sò plen de salut, sò fòrt e sò en madeish lòc. Non, que non ei possible! Dilhèu tot vierà en arren."

Estaue rogit e sudat, encara qu'ena sala non hège calor. Eth sòn ròstre impressionaue e hège pena, mès que mès, peth sòn inutil encaborniament pr'amor de mostrar-se tranquil.

Era soma escrita venguec en sòn numèro fatau de quaranta tres mil. Rostov premanie ja era carta que jogarie sus es tres mil robles que li metien en jòc quan Dolojov, pataquejant era taula damb era baralha, la deishèc en un cant e comencèc rapidaments, damb era sua escritura clara e energica, trincant eth guish, a somar es pèrtes de Rostov.

- A sopar! Qu'ei era ora de sopar! Ja son aquiu es gitanos!

Plan que òc, en aqueth moment entrauen òmes e hemnes de traits bruns, que parlauen damb accent gitano. Nikolai comprenec que tot ère perdut.

- Qué, non seguisses?, preguntèc hènt veir indiferéncia. Qu'auia premanida ua bona carta… coma s'eth plaser deth jòc siguesse entada eth çò de mès interessant.

"S'acabèc tot. Sò perdut, pensèc. Ara non me rèste qu'ua bala en cap". E ath còp didie alègraments:

- Ua carta mès?
- Ben, responec Dolojov, en tot acabar eth sòn compde. Va per vint-e-un robles, higec, senhalant era chifra qu'egalaue es quarante tres mil. E agarrant era baralha se dispausèc a talhar.

Rostov, que n'auie anotat sies mil, escriuec "vint-e-un" damb fòrça suenh.

- Qu'ei parièr, didec. Sonque m'interèsse saber se pèrdi o guanhi damb aguest dètz.

Dolojov comencèc a talhar damb seriositat. Ò, com odiaue Rostov aguestes mans roienques de dits cuerts e peluts canèths que lo mantenguien en sòn poder… Eth dètz que siguec entada eth.

- Me deuetz quarante tres mil robles, comde, didec Dolojov, e, estirant-se, se lheuèc dera cagira. Un que s'espise d'èster pendent tant de temps seigut.
- Tanben jo sò espisat, didec Rostov.

Dolojov, coma entà rebrembar-li qu'es badinades non èren avientes, l'interrompec:

- Quan poiratz pagar-me, comde?

Rostov se rogic e demanèc a Dolojov que l'acompanhèsse en ua auta sala.

- Que non t'ac posqui balhar tot de còp. Acceptaràs ua reconeishença de deute?, didec.
- Escota, Rostov, li repliquèc Dolojov arrint e sense deishar-lo de uelh, coneishes er arrepervèri: "erós en amors, malerós en jòc". Era tua cosia ei encamardada de tu, me'n sai.

"Qu'ei terrible trapar-se enes mans d'aguest òme!", pensèc Rostov. Comprenie perfèctaments eth dolor de sa pairs en conéisher semblable deute, comprenie qu'era sua felicitat sonque vierie quan se vedesse liure de tot; se'n sabie tanben de qué Dolojov podie evitar-li aguesta vergonha e aguest dolor, mès preferie seguir jogant damb eth coma eth gat e er arrat.

- Era tua cosia… comencèc a dider-li Dolojov.

Mès Nikolai l'interrompec:

- Era mia cosia non a arren a veir damb aquerò; arren te cau díder d'era, cridèc furiós.
- Alavetz, quan poirè crubar?
- Deman, responec Rostov. E gessec dera sala.

XV

Díder “deman” e tier-se digne que non ère de mau her; mès tornar solet entà casa, veir as fraies, as pairs, cohessà’c tot e demanar sòs, qu’ada eri un non n’a eth dret, dempús dera paraula dada, qu’ère terrible.

Ena casa arrés dormie encara. Es joeni, dempús eth teatre e eth sopar, s’auien seigut ena sala ar entorn deth clavicòrdi. Tanlèu entrèc Nikolai se trapèc entorat pera atmosfèra d’amor e poesia que governaue era casa, e qu’ara, après era demana de Dolojov e eth balh de Joguel, semblaue auer-se concentrat encara mès en Natasha e Sonia tau qu’er aire abantes d’ua tronada. Es dues, damb es vestits blus qu’amièren en balh, gracioses e eroses, arrien ath cant deth clavicòrdi. Vera e Shinshin hègen as escacs ena sala; era vielha comdessa, que demoraue ath hilh e ath marit, hège un solitari, acompanhada per ua anciana dauna, nòbla e prauba, que s’estaue damb eri. Denisov, damb es uelhs ludents e eth peu esperluat, ère en clavicòrdi damb ua cama tirada de cap endarrèr: es sòns cuerts dits pataquejauen ritmicaments eth clavièr e, damb es uelhs miei clucadi, votz ronca, mès entonada, cantaue uns vèrsi, compausadi per eth madeish, titoladi “Era embelinaira”, qu’ada eri sajaue de botar-les musica.

Ditz-me, embelinaira, quina fòrça m’arrossègue

Entàs abandonadi acòrds?

Quin huec as alugat en mèn pitrau?

Quina afogadura se senhorège de jo?

Cantaue apassionadaments, tachant ena espaurida e erosa Natasha es sòns uelhs neri coma eth jaiet.

- Magnific! Preciós!, cridaue Natasha. Ua auta estròfa! Ua auta!, didie, sense encuedar-s’n dera arribada de Nikolai.

“Tostemp ei parièr”, pensèc Nikolai, guardant entara sala a on s’estauen Vera e sa mair damb era anciana senhora.

- A!, ja ei aciu Nikolenhka!, Natasha correc entada eth.
- Ei papa en casa?, preguntèc eth.
- Quina alegria qu’ages vengut! Èm toti tan contents!... didec Natasha sense responer-li. Vasili Dmitrievic se demore un dia mès per jo, sabes?

Sonia intervenguec:

- Non, papa non a vengut encara.
- As arribat ja, Nikolenhka? Vene, vene aciu, estimat!, didec dera sala estant era comdessa.

Nikolai s’apressèc a sa mair, punèc era sua man e, en sèir-se en silenci ath sòn costat, campèc es sues mans, qu’anauen plaçant es cartes. Ena sala deth costat s’entenien arridolets e votzes alègres qu’encoratjauen a Natasha tà cantar.

- Plan, plan!, didie Denisov. Ara que non vos podetz remir, vos cau cantar era *barcarola*, se vos platz.

Era comdessa se virèc entath sòn hilh, que se tenguie en silenci.

- Qué te cau?, preguntèc.
- Ò!, arren, repliquèc Nikolai, coma espisat d'ua pregunta tan repetida. Tornarà lèu, papa?
- Supausi que òc.

"Madeish, tostemp madeish, que non saben arren. A on poiria anar"?, se preguntèc Rostov; e se filèc de cap ara sala deth clavicòrdi.

Sonia tocaue eth preludi dera *barcarola* preferida de Denisov. Natasha ère prèsta a cantar. Denisov la contemplaue damb es uelhs plei d'admiracion.

Nikolai comencèc a passejar pera estança.

"Quini talents d'obligar-la a cantar, pensèc. E qué pòt cantar? Aquerò que non ei bric divertit".

Sonia ataquèc eth prumèr acòrd deth preludi.

"Mon Diu!, sò perdut, desaunorat…. era soleta solucion, qu'ei ua bala en cap, e non cantar! E se me n'anèssa…? Mès entà on?, qu'ei parièr que canten."

Sense deishar de caminar d'un costat en aute, guardaue distrètaments a Denisov e as gojates, evitant es sues guardades.

"Qué li cau, a Nikolenhka?, semblauen preguntar-li es uelhs de Sonia, tachadi en eth. De seguit se n'encuedèc de qué quauquarren s'auie passat.

Nikolai se virèc d'esquia.

Tanben Natasha intuitiua per natura, auie percebut de seguit er estat d'animositat deth sòn frair. Ac auie percebut, mès en aqueth moment se trapaue tan contenta e erosa, tant aluenhada de quinsevolh tristor, pena o repotec, que s'enganhèc conscientaments. "Non, non me cau trebolar, ara, era mia felicitat en tot preocupar-me deth dolor des auti", pensèc. E se didec: "Dilhèu m'enganhi. Que li cau èster autant content coma jo".

- Comencem, Sonia!, didec en votz nauta, e se placèc ath miei dera sala, a on supausaue que l'entenerien.

Damb eth cap quilhat e es braci abandonadi, coma ua dançaira, Natasha, caminant de puntetes, passèc damb decision entath centre dera sala, a on se posèc.

"Atau sò jo!, semblaue díder, contestant as extasiades guardades de Denisov.

"Se per qué tanta alegria?, pensèc Nikolai guardant ara sua fraia. Com non s'engüege ne s'avergonhe?"

Natasha comencèc a cantar, era sua gargamèra se dilatèc, quilhèc eth piech e es sòns uelhs aqueriren ua expression seriosa. En aguest instant non pensaue en arrés ne en arren; era sua votz gessie dera boca arridolenta en ua cascada de sons que quinsevolh pòt repetir mil còps dera madeisha manèra, en tot deishar-mos indiferenti, mès que, de ressabuda, ath mil e un mos hèn estrementir e plorar.

Aqueth iuèrn Natasha auie començat a cantar seriosaments, sustot pr'amor qu'a Denisov l'encantaue era sua votz. Ja non cantaue coma ua mainada; ja non auie en sòn cant era aplicación mainadenca e comica d'abantes; mès encara non cantaue ben, sivans opinauen es entendudi que l'escotauen: "Ua votz plan beròia, mès encara non pro educada, li cau educar-la", didien. Mès ac didien, normauments, plan dempús de qué auesse acabat. Tant que sonaue era votz non educada, damb alendades a dehòra de temps, compassi forçadi, es entendudi non didien arren, en tot limitar-se a gaudir dera votz non educada e desirar escotar-la de nauèth. Qu'auie en era ua puretat primitiua, era ignorància des pròpies possibilitats e un timpre velotat, non cultivat, que s'aligaue damb es defèctes en art de cantar aparentaments impossibles de corregir sense lançà'c tot a pèrder.

"Qué se passe?, pensèc Nikolai en enténer era votz de sa fraia, daurint amplaments es uelhs. Qué li passe? Com cante aué!". E, en un moment, eth mon semblèc concentrar-se entada eth ara demora dera pròplèu nòta, dera pròplèu frasa, tot en mon qu'ère dividi en tres temps: "*Oh, mio crudele affetto*",…un, dus, tres…"*Oh mio crudele affetto*", un, dus, tres…" Be n'ei d'estupida era nòsta vida!, pensèc Nikolai. Eth malastre, es sòs, Dolojov, era ira, er aunor… tot aquerò que non ei arren… Era vertat qu'ei aquerò… Ben, Natasha! Ben, estimada!... com balharà aguest *si*? Ja l'a balhat. Mon Diu!, qué ben. Serà possible que jo non ac aja artenhut? Magnific!"

Com vibrèc aquera clau, desvelhant ena amna de Rostov çò de mielhor qu'auie en era! Qu'ère quauquarren independent e superior a tot açò qu'existie en mon. Qué importauen ara es pèrtes en jòc, Dolojov e era paraula d'aunor?... Tot que son foteses. Se pòt aucir, se pòt panar e seguir estant madeish erós…

XVI

Hège temps qu'era musica non li costaue a Rostov un plaser semblable. Mès, a penes acabèc Natasha era sua *barcaròla*, se'n brembèc de nauèth dera realitat. Sense díder arren gessec dera sala e se retirèc ena sua cramba. Ath cap d'un quart d'ora eth vielh comde, alègre e satisfèt, tornaue deth club. Nikolai, que l'entenec entrar, venguec a veder-lo.

- Qué?, t'as divertit?, preguntèc Ilia Andreievic, arrint alègre e capinaut en veir ath sòn hilh.

Nikolai volec díder que òc, que s'auie divertit fòrça; mès non podec. Que siguec a mand de petar en somics. Eth comde alugaue era sua pipa e non se n'encuedèc der estat deth sòn hilh. "Ò!, qu'ei inevitable!", pensèc Nikolai, per prumèr e darrèr viatge. E damb eth ton mès indiferent, qu'ada eth madeish li resultèc repulsiu, coma se demanèsse eth coche entà vier en bèth lòc, didec a sa pair:

- Papa, que sò vengut entà parlar damb vos e lèu m'en desbrembi. È besonh de sòs.
- De vertat?, didec sa pair, qu'ère particularaments alègre. Ja te didí que non n'auries pro. N'as fòrça de besonh?
- Fòrça, didec Nikolai rogint-se damb un arridolet estupid e esdegat que, dempús, pendent fòrça temps, non podec perdonar-se. Qu'è perdut, hènt as cartes, quauqui sòs, ei a díder, molti, plan molti, quaranta tres mil robles.
- Com? Damb qui?... Badines, sorrisclèc eth comde. Eth sòn còth e eth cogòt se li rogiren en un viraments de uelhs, coma sòl passar damb es vielhs.
- Qu'è prometut pagar deman, higec Nikolai.
- Ja!... didec eth comde, daurint es braci e deishant-se quèir sense fòrces en divan.
- Qué li vam a hèr!, li pòt passar a quinsevolh!, didec Nikolai en ton esdegat, tant qu'ath sòn laguens se cridaue vil e infame, en tot dider-se que per arren deth mon poirie perdonar-se aqueth crim. Qu'aurie volut punar es mans de sa pair, demanar-li perdon de jolhs, e en sòrta d'açò didie esdegat e enquia grossièr qu'a quinsevolh li podie arribar.

Eth comde Ilia Andreievic baishèc es uelhs en enténer aguestes paraules det sòn hilh e, ara prèssa, coma se cerquèsse quauquarren, didec:

- Òc, òc, serà de mau hèr… cranhi que serà plan de mau hèr arremassar… aguesti sòs… a quinsevolh li poirie passar e, hènt ua furtiva guardada ath ròstre deth sòn hilh, s'endralhèc entara pòrta…

Nikolai ère dispausat a defener-se, demoraue repotecs, mès non aquerò.

- Pairet, pairet!, sorrisclèc somicant. Perdonatz-me!

E cuelhent era man de sa pair, quan ère a mand de gésser, la sarrèc contra es sòns pòts e s'estarnèc a plorar.

Tant qu'eth pair parlaue damb eth sòn hilh, ua explicacion non mens importanta auie lòc entre mair e hilha. Natasha, esmoiguda, correc a quèrrer a sa mair:

- Mama! Mama!... se m'a…

- Qué?
- Declarat… se m’a declarat!

Era comdessa non podie creir çò qu’entenie. Denisov s’auie declarat; mès a qui? A ua mainada, a Natasha, que hège pòc jogaue damb pipes e seguie estudiant.

- Pro, Natasha, non digues pegaries, didec era comdessa, demorant que siguesse ua badinada.
- Donques que non son pegaries. Que parli seriosaments, mama, repliquèc emmaliciada Natasha. Qu’ei que vengui a demanar-vos se qué me cau hèr, e vos me didetz que son pegaries.

Era comdessa arroncilhèc es espatles.

- S’ei vertat que *monsieur* Denisov t’a demanat que sigues era sua esposa, ditz-li qu’ei un pèc: aquerò ei tot.
- Non, non ei un pèc!, repliquèc Natasha, ofensada e grèu.
- Alavetz, qué vòs?. Aué en dia totes qu’ètz encamardades… Plan, se t’as encamardat, marida-te damb eth. Que Diu t’age!, didec arrint e emmaliciada era comdessa.
- Non, non, mama, que non sò encamardada d’eth; me semble que non ne sò.
- Plan, donc, ve-te’n e ditz-l’ac.
- Mama, ètz vos emmaliciada? Non vos emmalicietz, estimada, jo que non n’è eth tòrt.
- Qué vòs alavetz? Que venga jo e li respona per tu?, arric era comdessa.
- Non, ac harè jo madeisha. Solet voi que me digatz se com. Entà vos tot qu’ei aisit, responec Natasha, arrint ath còp. S’auéssetz vist com m’ac didec! Ja sai que non ac volie hèr, qu’ac hec en contra dera sua volentat.
- Mès, ça que la, l’ac cau díder.
- Non, non. Me hè tant de dò! Ei tan simpatic!
- Alavetz, accèpta; plan, que ja ei ora de que te marides, didec emmaliciada e ironica era comdessa.
- Aquerò non, mama, mès que me hè dò. Non sai se com dider-l’ac.
- Tu que non te cau díder arren, li parlarè jo, concludic era comdessa, shordada de qué quauquarrés auesse gausat tractar ara petita Natasha coma ua persona màger.
- Non, de cap des manères, l’ac diderè jo madeisha, vos escotatz darrèr dera pòrta, e correc entara sala a on, seigut ena madeisha cagira, ath cant deth clavicòrdi, demoraue Denisov, caperat eth ròstre damb es mans.

En enténer es leugèrs passi dera gojata se metec de pès.

- Natasha, era mia sòrt ei enes vòstes mans. Deciditz, didec en tot apressar-se de seguit ada era.
- Vasili Dmitrievic, me hètz vos tanta pena!... Ètz vos tan brave... mès aquerò non, non… vos estimarè tostemp tau que vos estimi ara.

Denisov s’inclinèc sus es sues mans e Natasha entenec un bronit estranh, incomprensible entada era. Punèc eth sòn cap de peus neri, cargolhadi e esperluadi. En aqueth moment s’entenec eth caminar pressat dera comdessa e eth brusor deth sòn vestit.

- Vasili Dmitrievic, vos arregraïsqui er aunor, didec, apressant-se ada eri, era comdessa damb votz confusa, qu'a Denisov li semblèc sevèra, mès era mia hilha ei plan joena e pensè que vos, en èster amic deth mèn hilh, vos dirigiríetz prumèr a jo; en aguest cas, non m'auríetz botat ena escadença de balhar-vos ua negatiua.
- Comdessa… didec Denisov damb es uelhs baishi e votz colpabla. Volec híger quauquarren, mès non ac artenhec.

Natasha non podec estar-se tranquilla en veder-lo tant aclapat. Comencèc a somicar brusentaments.

- Comdessa, m'arreconeishi colpable, contunhèc Denisov damb votz entrebracada. Mès vos cau saber qu'adòri tant ara vòsta hilha e a tota era sua familha, que balharia dues vides… guardèc ara comdessa, e en veir eth sòn ròstre sevèr, higec: Adishatz, comdessa.

Punèc era sua man e, sense virarse entà Natasha, damb passi rapids e decidits gessec dera estança.

Londeman Rostov se didie adiu de Denisov, que non volèc estàr-se en Moscòu ne un dia mès. Toti es amics acodiren a dider-li adiu damb ua hèsta de gitanos, e ne tansevolhe se n'encuedèc de com l'amiauen en lúbia e com recorrec eth camin enquiara tresau pòsta.

Dempús dera partida de Denisov, Rostov s'estec encara dues setmanes en Moscòu, demorant es sòs qu'eth vielh comde non podec arremassar abantes; non gessie de casa e passaue lèu tot eth temps ena cramba des joenes.

Sonia se mostraue damb eth, mès trenda e encamardada que jamès. Semblaue voler demostrar-li qu'eth sòn malastre en jòc auie estat un acte eroïc e qu'aquerò aumentaue eth sòn amor. Mès, ara, Nikolai se credie indigne d'era.

Aumplic de vèrsi e de nòtes de musica es albums des joenes, e sense dider-se adiu de cap des sues amistats, un còp manadi es quaranta tres mil robles a Dolojov e damb eth recebut en sòn poder, partic tà finaus de noveme, pr'amor d'arténher eth sòn regiment, que ja ère en Polonia.

DUSAU PART

I

Dempús dera sua explicacion damb era sua hemna, Pierre partic entà Sant Petersburg. Ena pòsta de Torzhok non i auie shivaus, o eth mèstre de pòsta non les ac volec balhar. Pierre se vedec obligat a demorar. S'estirèc vestit sus un divan de cuèr, dauant ua taula redona, apuèc en era es sòns grani pès, metudi en nautes bòtes forrades de pèth, e se demorèc calat enes sòns pensaments.

- Vò eth senhor que li hèsca a vier es maletes?, preguntèc eth sòn ajuda de cramba. Voletz que vos premanisca era jaça? Que premanisca eth tè?

Pierre non li responec, pr'amor que non vedie ne entenie arren. Ena arturada anteriora comencèc a pensar e seguie es sues reflexions sus causes tant importantes que non hège cap atencion a tot çò que se passaue ath sòn entorn. Non solet non lo tracassaue arribar tard o d'ora en Sant Petersburg e ne tansevolhe s'ena estacion de pòsta aurie lòc entà repausar. En comparèr damb es sòns grèus problèmes, li semblaue indiferent estar-se ues ores o tota ua vida en aqueth lòc.

Eth mèstre de pòsta, era sua hemna, er ajuda de cramba e ua vendeira de brodaries tipiques entrèren successiuaments ena cramba, en tot aufrir-li es sòns servicis. Pierre, damb es pès sus era taula, les guardaue a trauèrs des sues lunetes, sense compréner se qué volien e com aqueres persones podien víuer sense resòlver es problèmes qu'ada eth lo preocupauen. E lo preocupauen exactaments es madeishi que l'auien tormentat, dempús deth düel en Sokolniki, quan passèc era prumèra net en un suplici e sense clucar un uelh, damb era diferéncia de qué ara, ena solitud deth viatge, aguesti pensaments s'auien senhorejat d'eth damb ua fòrça extraordinària. Encara que comencèsse a pensar en d'autes causes, venguie tostemps enes problèmes que, ne podie resòlver ne deishar de prepausar-se, coma s'en sòn cervèth s'auesse passat d'òsca er avitz principau. Aguest avitz non auançaue ne arreculaue, senon que viraue, viraue tostemp sense sarrar arren, en madeish lòc, sense qu'arrés ne arren l'empachèsse virar.

Eth mèstre de pòsta tornèc e, umilaments, preguèc a Sa Excelléncia que demorèsse sonque dues ores, e dempús d'aquerò, passèsse çò que passèsse, li balharie a Sa Excelléncia es shivaus deth corrèu. Plan que òc, eth mèstre de pòsta mentie, damb eth desir de trèir-li ath viatjaire uns sòs mès. "Aquerò està ben o mau?, se preguntaue Pierre. Entà jo qu'està ben; entà un aute viatjaire, mau; e entada eth, qu'ei inevitable, pr'amor qu'a besonh de minjar. Ditz que plan per açò un oficiau lo tustèc; e er oficiau lo tustèc pr'amor qu'auie prèssa… e jo tirè contra Dolojov pr'amor que me consideraua ofensat. E auciren a Loís XVI pr'amor que lo considerauen colpable, e un an mès tard heren madeish, pera madeisha rason, damb aqueri que l'auien guilhotinat. Qué ei çò qu'està mau? Qué mos cau estimar o odiar? Entà qué mos cau víuer? Qui sò jo? Qué ei era vida o era mòrt? Quina fòrça ac govèrne tot?" A deguna d'aguestes preguntes trapaue responsa, exceptat d'ua, illogica, que, de hèt, non ère era responsa ad aguestes preguntes. Era responsa ère: "Moriràs e tot s'aurà acabat. Moriràs e ac saberàs tot o deisharàs de preguntar". Mès morir tanben ère terrible.

Era vendeira de Torzhok aufrie damb votz cridaira es sues mèrces, persutant, mès que mès, en ues simbosses de pèth de craba. "Qu'è centenats de robles e non sai se qué hèr

damb eri e aguesta hemna amie ua perissa trincada e me guarde timidaments, pensèc Pierre. Entà qué servíssen aguesti sòs? Pòden híger quauquarren ara felicitat, ara serenitat dera amna? Dilhèu pòt quauquarren en aguest mon convertir-mos, ad aguesta hemna e a jo, en èssers mès pròchi ath mau o ara mòrt? Era mòrt, que met eth punt finau a tot, pòt vier aué o deman, ei a díder, en un instant, en comparèr damb era eternitat". E de nauèth s'esdegaue a sarrar aqueth avitz que non hège que virar en madeish lòc sense sarrar arren.

Er ajuda de cramba li hec a vier un libre dubèrt pera mitat, ua novèla epistolara de Mme Suza. Comencèc a lièger quauques planes que descriuien es patiments e era vertuosa resisténcia de cèrta Amelia de Mansfeld. "Per qué se resistie ath sòn seductor se l'estimaue?, pensaue Pierre. Diu non podie auer botat ena sua amna ua inclinacion contrària ara sua volentat".

"Era mia prumèra hemna non resistic, e dilhèu auie rason. Que non sabem arren, arren ei segur, se didec Pierre un còp mès. Sonque podem saber que non sabem arren. E aguest ei eth mès naut gradon dera sabença umana."

Tot en eth e en sòn entorn li semblaue insensat, abjècte e confús. Mès ena madeisha repulsion per tot çò que l'entoraue, trapaue Pierre ua sòrta de plaser excitant.

- Gausi demanar a Sa Excelléncia que hèsque un shinhau de lòc ad aguest senhor, didec eth mèstre de pòsta, en tot entrar ena cramba damb un aute viatjaire que tanben l'auie calgut posar-se per manca de shivaus.

Eth nauèth vengut ère un vielh fòrt, ben format, de ròstre auriolenc e arropit, celhes peublanques que subergessien sus uns uelhs ludents d'un gris indefinit.

Pierre retirèc es pès dera taula, se lheuèc e s'ajacèc en lhet premanit entada eth. De quan en quan guardaue ath viatjaire, que, damb mina cansada e ombriua, sense fixar-se en Pierre, se treiguie pesadaments era ròba damb era ajuda deth sòn vailet. Quan se demorèc solet damb ua giqueta forrada de *nanquin* e nautes bòtes de feutre que curbien es sues cames primes e uassudes, se seiguec en divan e, apuant en dorsièr era sua voluminosa tèsta de peus rebracadi e amples possi, guardèc a Bezujov. Tirèc era atencion de Pierre era expression sevèra, intelligenta e penetranta d'aquera guardada. Sentec talents d'entamenar ua convèrsa damb eth sòn companh, mès quan ère a mand de dirigir-se ada eth, a prepaus deth camin, er ancian auie clucat ja es uelhs e amassat es sues arropides mans, qu'en un des sòns dits amiaue un anèth de hèr damb era figura d'Adam; s'estaue immobil, repausant o reflexionant prigondaments, sivans li semblèc a Pierre. Eth vailet deth viatjaire ère un vielhet auriolenc e plen d'arrupes, sense mostacha ne barba, e non pr'amor que s'arrasèsse, senon pr'amor que jamès l'auien creishut. Treiguec, diligentaments, es aprovediments, premanic era taula entath tè e se hec a vier eth *samovar* borint; quan tot siguec prèst, eth viatjaire dauric es uelhs, s'apressèc ena taula, se mestrèc un veire e ne botèc un aute entath glabre vailet. Pierre, un shinhau inquiet, sentec qu'ère de besonh, inevitable, entamenar ua convèrsa damb eth viatjaire. Eth vailet se hec a vier eth sòn veire uet sus ua sièta e un trocet de sucre mossegat e preguntèc se desiraue quauquarren.

- Arren, balha-me eth mèn libre, responec eth viatjaire.

Eth vailet aubedic e eth libre li semblèc a Pierre de contengut religiós. Eth viatjaire se calèc ena lectura. Pierre non lo deishaue de uelh. Còp sec, er ancian hec enlà eth libre,

senhalèc era plana e lo barrèc; tornèc a clucar es uelhs, s’emparèc en dorsièr e cuelhec era posicion d’abantes. Pierre lo campaue atentiuaments; mès abantes de qué auesse temps de virar-se, eth vielh dauric es uelhs e tachèc ua guardada sevèra e decidida en sòn ròstre.

Pierre se sentec confús: volie refusar aquera guardada, mès es ludents uelhs der ancian l’atirauen de manèra irresistibla.

II

- Se non m'enganhi qu'è eth plaser de parlar damb eth comde Bezujov, didec tranquillaments e damb votz nauta eth viatjaire.

Pierre, silenciós, guardèc interrogatiuaments ath viatjaire a trauèrs des sues lunetes.

- Qu'è entenut a parlar de vos e deth malastre que vos aclape, seguic er ancian. Semblaue soslinhar era paraula malastre coma volent díder: "Òc, malastre; cridatz-lo coma volgatz, mès sai pro que çò que se passèc en Moscòu ei un malastre e me hè dò, senhor."

Pierre se rogic; baishèc ara prèssa es pès deth lhet, e, en tot inclinar-se entath vielh, arric forçada e timidaments.

- Que non ac è mentat per curiosèr, senhor mèn, senon per rasons mès grèus.

Carèc, sense deishar de uelh a Pierre, e li hec lòc en divan, convidant-lo damb un gèst a sèir-se ath sòn costat. A Pierre l'ère desagradiu entrar en convèrsa damb eth vielh mès, aubedint, maugrat tot, s'apressèc ada eth e se seiguec en divan.

- Qu'ètz malerós, senhor, seguic eth desconeishut. Vos ètz joen e jo sò vielh. Me shautarie ajudar-vos en tot çò que posca.
- A, òc, didec Pierre damb un forçat arridolet. Fòrça arregraït… D'a on vietz vos?

Eth ròstre deth vielh non ère afable; mèsalèu hered e sevèr; e, maugrat tot, es paraules e eth ròstre der ancian costauen sus eth ua irresistibla atraccion.

- Mès se per quinsevolh motiu era mia convèrsa vos shòrde, didetz-m'ac francaments, e arric de pic damb un gèst pairau, plen d'ua trendesa qu'arrés aurie sospechat en eth.
- Non, non, de cap manèra. Ath contrari; sò plan content d'auer-vos coneishut, didec Pierre; e tornant a campar es mans deth desconeishut podec veir mès d'apròp er anèth: amiaue en eth eth cap d'Adam, simbèu des maçons. Permetetz-me que vos pregunte, higec, ètz, vos, maçon?
- Òc, pertanhi ara confraria des francmaçons, expliquèc er ancian, guardant cada còp damb mès prigondor a Pierre; e en mèn nòm e en des mèns, vos balhi era man frairauments.
- Cranhi… com ac dideria?... Cranhi qu'es mies idies sus era origina deth mon siguen tant opausades as vòstes que non mos poiríem enténer, arric Pierre, trantalhant entre era fidança que l'inspiraue eth vielh e eth costum de badinar sus es credences des maçons.
- Coneishi es vòstes idies, didec eth maçon. Es idies que parlatz vos semblen era òbra deth vòste esfòrç intellectuau, mès corresponen ara manèra de pensar dera majoritat des òmes e son eth producte univòc dera guitèra, der orgulh e dera ignorància. Desencusatz, senhor mèn, mès que non auria parlat damb vos se non ac sabessa; era vòsta manèra de pensar ei un penible error.
- Dera madeisha manèra posqui jo supausar qu'ètz vos qu'ei en error, didec Pierre arrint leugèraments.
- Jamès gausarè díder que possedisqui era vertat, didec eth maçon, que cada còp estonaue mès a Pierre pera fermetat e precision des sues paraules. Un individú solet, que non pòt arténher era vertat; sonque pèira a pèira, damb era participacion de toti, de milions de generacions, de nòste pair Adam enquia aué,

se va quilhant eth temple que li cau èster digna morada der Plan Naut, concludic eth maçon, e cluquèc es uelhs.
- Me cau cohessar-vos que jo non creigui… non creigui en Diu, didec Pierre damb sentiment e esfòrç, en tot senter-se obligat a díder tota era vertat.

Eth maçon guardèc atentiuaments a Pierre e arric coma ac poirie hèr un ricàs damb es mans plies de milions dauant d'un praube que li didesse que li mancauen cinc robles que poirien hèr-lo erós.

- Òc, òc, qu'ètz vos malerós, senhor mèn, observèc eth maçon, pr'amor que non podetz coneisher-lo, e aguesta ei era rason deth vòste malastre.
- Òc, ne sò, confirmèc Pierre, mès qué posqui hèr?
- Non lo coneishetz e per aquerò ètz vos plan malerós. E, totun, Eth qu'ei aciu. Ei en jo, enes mies paraules; ei en tu, e enquia e tot enes paraules sacrilègues que vietz de prononciar, didec eth maçon damb votz tremolosa e sevèra.

Dempús sauvèc silenci e alendèc, entestadit, çampar, en padegar-se.

- Se non existisse, contunhèc, non parlaríem d'Eth, senhor mèn, didec a mieja votz. De qué, de qui auem parlat? A qui as remit?, exclamèc de pic damb votz plia de sevèra exaltacion e autoritat. Qui l'endonvièc se non existís? Com se t'a acodit pensar qu'existís un èsser tant incomprensible? Per qué tu e toti supausen era existéncia d'un èsser tant inconcebible, d'un èsser tant omnipotent, etèrn e infinit en totes es sues manifestacions?

S'arturèc e s'estèc en silenci ua bona estona. Pierre non desiraue ne volie interrómper aqueth silenci.

- Existís, mès qu'ei dificil comprener-lo!, tornèc a díder eth maçon, mès sense guardar a Pierre, senon entath sòn dauant: huelhetaue es planes d'un libre damb es sues mans seniles, que per çò dera emocion non podie tier-les quietes. Se botèssen en dobte era existéncia d'un òme te l'ac haria a vier aciu; lo cuelheria dera man e te lo mostraria. Mès, com posqui jo, insignificant mortau, mostrar tota era sua omnipoténcia, tota era sua eternitat, tota era sua bontat, a un qu'ei cèc, o cluque es uelhs entà non veder-lo, entà non comprener-lo, entà non veir e compréner tota era sua pròpia viletat e abjeccion?

Hec ua pausa.

- Què ès? Qui ès tu? Te cres sabent pr'amor qu'as podut prononciar aguestes paraules sacrilègues, contunhèc damb ombriua e menspredanta arridalha. Mès ès mès pèc e insensat qu'un mainatge que, en tot jogar damb es pèces d'un relòtge perfèctaments bastit, gausèsse, per çò de non compréner era finalitat deth relòtge, non creir ena existéncia der menestrau que lo bastic. Qu'ei dificil coneisher-lo. Sègle darrèr sègle, de nòste pair Adam enquias nòsti dies, se trabalhe febriuments entà comprener-lo, e èm encara infinitaments luenh dera tòca! Mès en aguesta incomprension vedem tan solet era nòsta feblesa dauant era sua granor…

Pierre, damb eth còr sarrat, contemplaue damb uelhs ludents eth ròstre deth maçon; l'escotaue sense interromper-lo, sense preguntar arren, e damb tota era sua amna credie enes paraules d'aqueth deconeishut. Credie enes senats arguments aportadi per eth? O credie, coma es mainatges, gràcies ara entonacion, ara conviccion e ara cordialitat des

paraules, o ara tremolor dera votz, lèu a mand de trincar-se?, o credie enes uelhs senils e ludents, envielhidi en aguesta conviccion, ena tranquillitat, ena fermetat, ena consciéncia dera pròpia mission que se miralhaue en tot aqueth èsser tant opausat ath uet interior e ara desesperacion de Pierre? Damb tota era sua amna desiraue creir e experimentar un alègre sentiment de patz, renauiment e retorn entara vida.

- Non se l'artenh damb era intelligéncia senon damb era vida madeisha, didec eth maçon.
- Non compreni, assegurèc Pierre en sénter damb temor qu'eth dobte surgentaue en eth. Cranhie eth rasonament vague e fèble deth sòn interlocutor; cranhie non creder-lo. Non compreni, repetic, per qué era intelligéncia umana non pòt arténher eth coneishement que me parlatz.

Eth maçon arric damb eth sòn arridolet afable e pairau.

- Era suprèma sabença e era vertat son coma un liquid plan pur, que voleríem captar, didec. Posqui, dihèu, arremassar aguest liquid plan pur en un recipient lord e determinar dempús era sua puretat? Solet mejançant era purificacion interiora d'un madeish posqui arribar a conéisher, en ua cèrta mesura, eth liquid arremassat.
- Òc, òc… atau ei, didec Pierre damb alegria.
- Era suprèma sabença non s'està solet ena rason, ne enes sciéncies profanes, era fisica, era quimica o era istòria, qu'en eres se dividís eth coneishement. Era sabença suprèma ei ua soleta sciéncia. Era sciéncia de tot, era sciéncia qu'explique era creacion e eth lòc qu'en era ocupe er òme. Pr'amor d'abastar aguesta sciéncia mos cau renauir e purificar eth pròpi esperit; plan per aquerò, abantes de saber, mos cau creir e perfeccionar-mos. E entà arribar en aguesta tòca, eth nòste esperir s'enriquís damb ua lum divina que se cride consciéncia.
- Òc, òc, confirmèc Pierre.
- Contempla damb es uelhs dera tua amna eth tòn pròpi èsser e pregunta-te s'ès satisfèc damb tu madeish. Qué as artenhut en tot deishar-te amiar solet pera tua intelligéncia? Qué ès? Vos, senhor mèn, ètz joen, ric, intelligent, culte: mès, qué auetz hèt damb toti aguesti bens que se vos a balhat? Ètz content de vos e dera vòsta vida?
- Non. È en òdi era mia vida, didec Pierre arroncilhant es celhes.
- L'as en òdi. Alavetz, escambia-la. Purifica-te, e a mida que te purifiques coneisheràs era sabença. Examina era tua vida, senhor mèn. Com l'as passat? En desordenades orgias e hèstes, en tot recebè'c tot dera societat sense balhar-li arren. Receberes ua fortuna, com l'as tengut? Qué as hèt damb eth tòn pròche? As pensat enes milèrs d'èssers que son esclaus tòns? Les as ajudat morau e materiauments? Non. T'as profitat deth sòn trabalh entà amiar ua vida dissolvuda: aquerò ei çò qu'as hèt. Alistères ua profession qu'en era podesses èster util as auti? Non. Preferires passar era vida en léser. Dempús te maridères. Cuelheres era responsabiitat de guidar a ua hemna joena, e qué as hèt?. Non l'ajudères a trapar eth camin dera vertat, senon que l'as precipitat en abisme dera mentida e deth malastre. T'ofense un òme e l'aucisses. E dides que non coneishes a Diu e qu'as en òdi era tua vida. Que non i a arren en aguesta vida digne de mentar, senhor mèn!

Dempús d'aguest discurs, eth maçon, coma se siguesse espisat, s'apuèc de nauèth en dorsièr deth divan e cluquèc es uelhs. Pierre se demorèc guardant aguest ròstre senil,

sevèr e immobil, aparentaments sense vida; dempús, sense díder arren, botgèc es pòts. Que volie díder: “Òc, ei vertat: è viscut ua existéncia vila, ociosa e depravada”. Mès non gausèc trincar eth silenci.

Eth maçon tossic damb roncadèra, damb tos de vielh, e cridèc ath sòn vailet.

- Qué se passe damb es shivaus?, preguntèc sense guardar a Pierre.
- Ja an arribat, responec eth vailet. Non voletz repausar?
- Non, ditz-les qu’atalen.

“Serà possible que se’n vage, deishant-me solet, sense dider-m’ac tot, sense prometer-me ajuda?”, pensèc Pierre en tot lheuar-se.

Damb eth cap clin, comencèc a passejar pera estança, guardant de quan en quan ath maçon. “Òc, non auia reflexionat en aguestes causes, è amiat ua vida menspredabla, dissolvuda; mès non me shautaue, non la volia. Aguest òme coneish era vertat e, se volesse me la poirie revelar”. Pierre desiraue dider-l’ac ath maçon, mès non gausaue. Eth viatjaire recuelhec es sues causes damb aqueres mans vielhes e expèrtes e se cordèc er abric de pèth. Quan tot ère prèst, se virèc entà Bezujov e, en ton indiferent e cortés, li didec:

- Entà on vatz ara, senhor mèn?
- Jo? Entà Sant Petersburg, responec Pierre damb votz mainadenca e trantalhanta. Vos balhi es gràcies. Que sò cossent en tot damb vos. Mès non vos pensetz que sò dolent. Damb tota era mia amna voleria èster çò que vos voletz que siga, mès jamès è trapat era ajuda de degun… Ath delà, me considèri eth prumèr colpable. Ajudatz-me, instruitz-me e dilhèu…

Pierre non podec contunhar. Alendèc prigondaments e se virèc d’esquia.

Eth maçon sauvèc silenci pendent ua longa estona. Semblaue reflexionar; ara fin didec:

- Era ajuda que ven solet de Diu; mès çò qu’era nòsta ordre vos pòt balhar vo l’ac balharà, senhor mèn. Vatz entà Sant Peterburg, autrejatz aquerò ath comde Villarski, treiguec era cartèra e escriuec ues paraules en un papèr que pleguèc en quate. Permetetz-me un conselh: quan arribetz ena capitau, dedicatz es prumèrs dies entath recuelhement, entà un examen de consciéncia, e non tornètz ara vida d’abantes. Vos desiri un bon viatge e fòrça capitada… higec, en tot avertir qu’eth sòn vailet entraue ena cramba.

Eth viatjaire ère Osip Alekseievic Bazdeiev, sivans Pierre podec veir en libre de registre. Bazdeiez auie estat un des maçons e martinistes mès important ena epòca de Novikov. Fòrça temps dempús dera su marcha, Pierre, sense ajaçar-se ne demanar shivaus, s’estèc passejant pera sua cramba, en tot reflexionar sus un dissolvut passat e imaginar damb afogadura un futur erós, irreprochable e vertuós; futur que li semblaue plan aisit. Credie auer estat enquia alavetz un viciós per auer desbrembat tan solet e per edart çò de bon qu’ère era vertut. Ena sua amna non restauen ja tralhes des dobtes passadi. Credie damb fermetat ena possibilitat dera fraternitat umana, d’ua societat d’òmes unidi entà sostier-se es uns as auti en camin dera vertut: qu’ère atau coma s’imaginaue era maçonaria.

III

Pierre non comuniquèc ad arrés era sua arribada en San Petersburg. Non gessie de casa e tenguie tot eth sòn temps ara lectura de Sant Tomàs de Kempis, libre qu'auie arribat enes sues mans sense saber se qui l'ac auie enviat. La lectura d'aguest libre li balhaue tostemp era madeisha sensacion: eth plasèr jamès saborat de creir ena possibilitat d'arténher era perfeccion, era possibilitat der amor frairau e actiu entre es òmes qu'Osip Alekseievic li revelèsse. Ua setmana dempús dera sua arribada, eth joen comde polac Villarski, que Pierre coneishie de vista per auer-lo-se trapat en quauques hèstes de societat, entrèc ua tarde ena sua cramba damb era madeisha portadura oficiau e solémna qu'amiauen es testimònis de Dolojov eth dia deth düel. Un còp barrada era pòrta e dempús d'auer-se assegurat de qué, exceptat Pierre, non i auie arrés ena cramba, didec:

- Que vengui damb ua comission e ua prepausa, comde… e seguic sense sèir-se. Ua persona plan importanta dera nòsta fraternitat a demanat que sigatz vos admetut en era abantes deth tèrme acostumat, e vò que jo siga eth vòste gatge. Considèri un sagrat dèuer complir era volentat d'aguesta persona. Desiratz entrar, damb eth mèn gatge, ena associacion des francmaçons?

Eth ton hered e sevèr d'aqueth òme que Pierre auie vist lèu tostemp enes balhs, arridolent e cortés, entre es mès distinguides daunes, estranhèc a Pierre.

- Òc, ac desiri, didec.

Villarski joquèc eth cap.

- Ua auta pregunta mès, comde, didec, que vos demani que contestetz damb tota sinceritat non coma futur maçon senon coma cavalièr: auetz renonciat as vòstes ancianes conviccions? Credetz en Diu?

Pierre meditèc un instant.

- Òc, òc, creigui en Diu, didec.
- Alavetz… comencèc Villarski.

Mès Pierre l'interrompec:

- Òc, creigui en Diu!, afirmèc.
- Atau, donc, que podem partir, eth mèn coche ei ara vòsta disposicion, didec Villarski.

Pendent tot eth trajècte Villarski sauvèc silenci. As preguntes de Pierre sus se qué li calie hèr o qué contestar, expliquèc solet que d'auti frairs mès autorizadi qu'eth lo meterien a pròva e eth solet li calie díder era vertat.

Trauessèren eth portau dera grana casa a on se trapaue era lòtja, pugèren per ua escala escura e entrèren en ua petita anticramba illuminada, a on, sense ajuda de vailets se treigueren e abrics. Dempús passèren en ua auta cramba. Ath costat dera pòrta campèc un òme jargat d'ua manèra estranha. Villarski gessec ath sòn encontre, gasulhèc quauquarren en francés e s'apressèc en un petit armari, a on Pierre vedec vestits que jamès auie vist. Villarski treiguec der armari un mocador e bendèc es uelhs de Pierre; en estacar-lo-se en cogòt, s'endravèc en nud ua guinsa de peus. Dempús atirèc a Pierre entada eth, lo punèc e, cuelhent-li era man, l'amièc entà un aute lòc. Es tirassades dera guinsa de peus endravadi en nud li hègen mau, en tot hèr-li arropir eth front e arrir

avergonhat. Aqueth enòrme còs, damb es braci penjant, eth ròstre contrèt e arridolent, seguie damb pas trantalhant e timid a Villarski.

Ath cap de dètz passi Villarski s'arturèc.

- S'ètz fèrmaments decidit a entrar ena nòsta fraternitat, vos cau tier damb valor quinsevolh causa que vos arribe.

Pierre responec damb un senhau afirmatiu deth sòn cap.

- Quan entenatz que truquen ara pòrta, treiguetz-vos eth mocador, higec Villarski; vos desiri valor e capitada.

E sarrant era man de Pierre, Villarski gessec.

Un còp solet en aqueth lòc desconeishut, Pierre seguic arrint. Dus viatges arroncilhèc es espatles, se hec a vier era man en mocador pr'amor de trèir-lo-se, mès que non ac hec. Es cinc menutes qu'amiaue damb es uelhs bendadi li semblèren ua ora inacababla. Li pesauen es braci, es cames li tremolauen e se sentie cansat. Experimentaue es mès complèxes e diuèrses sensacions. Cranhie çò qu'anaue a passar e cranhie encara mès hèr veir mòstres dera sua pòur. Sentie curiosèr per çò qu'anaue a passar o per çò que pensauen revelar-li. Mès, sustot, ère content d'auer arribat en instant qu'anaue a entrar, fin finau, en camin deth renauiment, dera vida activa e vertuosa que soniaue dès que coneishec a Osip Alekseievic. S'enteneren còps fòrts ena pòrta. Pierre se treiguec era benda e guardèc ath sòn entorn. Ua prigonda escurina regnaue ena cramba; solet en un cornèr ludie ua lampa petita d'òli qu'illuminaue quauquarren blanc. Pierre s'apressèc, vedec qu'era lampa ère plaçada sus ua taula nera, ath cant d'un libre dubèrt. Qu'èren es Evangèlis. E aquerò blanc, ua clòsca de mòrt umana damb es sues orbites e dents. Pierre liegec es prumères paraules der Evangèli: "En principi ère eth Vèrb e eth Vèrb ère en Diu…" dèc ua virada ara taula e se trapèc damb ua gran caisha dubèrta: qu'ère un taüt e ère plen de uassi. Pierre non s'estonèc bric per tot aquerò que vedie. Demorant entrar en ua vida totauments naua, deth tot desparièra dera anteriora, demoraue es causes mès extraordinàries. Eth crani, eth taüt, er Evangèli: tot s'ac demoraue e li semblaue qu'aurie de demorar fòrça mès causes encara. Guardaue per entorn, esdegant-se a excitar en eth madeish un sentiment de fervor: "Diu, era mòrt, er amor, era fraternitat des òmes", pensaue, en tot restacar aguestes paraules damb era representacion confusa mès luminosa de quauquarren. Se dauric era pòrta e quauqu'un entrèc ena estança escura.

Ara fèbla claretat dera lampa, qu'ada era Pierre ja s'auie avedat, vedec a un òme de mejana estatura, que s'arturèc ena penombra; dempús, damb passi mesuradi, s'apressèc ena taula e apuèc en era es sues petites mans emboishades en gants de pèth.

Amiaue un devantau de cuèr blanc que li caperaue eth pièch e part des cames. Ar entorn deth còth amiaue quauquarren semblable a un colar, que peth sòn dejós emergie un plastron naut e blanc qu'emmarcaue eth sòn alongat ròstre, illuminat de baish.

- Per qué auetz vengut aciu?, preguntèc eth desconeishut, en tot virar-se entà on supausaue qu'ère Pierre. Se non credetz ena vertat dera lum e non vedetz era lum, per qué auetz vengut aciu? Qué voletz de nosati? Era sabença, era vertut, eth coneishement?

Dès que se dauric era pòrta entà balhar pas ad aqueth òme, Pierre experimentaue un sentiment de temor e veneracion, semblable ad açò que sentie quan se cohessaue de

mainatge. Se sentie solet damb un òme totafèt d'autrú ada eth pes condicions dera sua vida, e, pròche, ça que la, pera fraternitat damb es auti òmes. Eth còr de Pierre bategaue precipitadaments, a mand de non deishar-lo alendar, quan s'apressèc eth rector (en lengatge maçonic cridauen "rector" ath frair encargat d'iniciar ath postulant). Quan s'apressèc mès, arreconeishec en eth a un des sòns coneishudi, Smolianinov, e aquerò lo shordèc. Aqueth òme non deuie èster entada eth qu'un frair, un preceptor vertuós. Pendent uns instanta Pierre non podec prononciar cap paraula, de sòrta qu'eth "rector" li calec repetir era pregunta.

- Òc… òc… jo que voi renauir-me, contestèc Pierre damb esfòrç.
- Ben, didec Smolianinov, e seguic entà dauant: auetz idia des mejans que damb eri era nòsta ordre vos ajudarà a arténher aguesta fin?, responec rapida e tranquillaments.
- Jo… jo demori… era guida… era ajuda tath renauiment…

A Pierre li tremolaue era votz; li calie esforçar-se en cada paraula per çò dera emocion e dera manca de costum d'exprimir-se en rus sus tèmes abstractes.

- Quina idia n'auetz dera francmaçonaria?
- Creigui qu'ei era fraternitat e era egalitat des òmes damb finalitats altruistes, didec Pierre; e ath madeish temps que prononciaue aguestes paraules, s'avergonhaue per çò qu'auie en eres de contrast damb era solemnitat deth moment. Creigui que…
- Ben, interrompec eth "rector" que semblaue satisfèt damb aquera responsa. Auetz cercat ena religion eth miei entà arténher çò que pretenetz?
- Non. La credia injusta, non la seguí jamès, responec Pierre, en votz tan baisha qu'eth "rector" l'auec de demanar que repetisse es sues paraules. Qu'èra atèu.
- Vos cercatz era vertat pr'amor de seguir es vòstes leis ena vida. Ei a díder, cercatz era vertut e era sabença, vertat?, preguntèc eth "rector" après ua cuerta pausa.
- Òc, òc, confirmèc Pierre.

Eth "rector" estosseguèc; crotzèc es sues mans engantades sus eth pièch e comencèc a parlar.

- Ara me cau desnishar-vos er objectiu principau dera nòsta ordre; s'aguest objectiu coïncidís damb eth vòste, entraratz ena nòsta fraternitat damb profit. Era nòsta fin essenciala, qu'ath còp ei era basa que assolide era nòsta organización e que cap fòrça umana pòt destrusir, ei era conservacion e transmission ara posteritat de cèrt mistèri plan important… que possedim de temps de memòria perduda, ja dès eth prumèr òme. D'aguest mistèri depen dilhèu era sòrt deth gènre uman. Mès de tau natura, qu'arrés pòt coneisher-lo ne tier-lo se non ei premanit mejançant ua longa e constanta purificacion: plan per aquerò son tan pòqui es que pòden artenher-lo en brèu temps. Per aquerò, auem un dusau objectiu, que consistís en premanir as nòsti mèmbres, ena mesura que sigue possible, a mielhorar es sòns còrs, a purificar e esclarir era sua ment damb es mieis transmetudi per aqueri òmes que s'an esforçat ena cèrca de tau mistèri, e plan per aquerò, demostrèren èster dables entara sua percepcion. En tot depurar e corregir as nòsti frairs, sajam, e aguest ei eth tresau objectiu, corregir a tot eth gènre uman, balhant-li exemple de pietat e de vertut; atau, sajam de combàter tanben, damb totes es nòstes fòrces, eth mau que règne en univèrs. Reflexionatz sus aquerò e tornarè a veder-vos.

E dit aquerò gessec dera estança.

- Combàter eth mau que règne en univèrs… repetic Pierre; e s'imaginèc tota era sua futura activitat en aguest ahèr.

S'imaginèc entre es òmes semblables a coma eth ère enquia hège pòc, e, mentauments les dirigic un encoratjador e edificant discurs. Qu'èren òmes viciosi e malerosi, qu'ajudaue de paraula e d'òbra, victimes que sauvaue des sòns opressors. Des tres objectius expausadi peth rector, eth darrèr, era mielhora deth genre uman, l'ère eth mès avient. Aqueth mistèri important que l'auie parlat, encara qu'excitaue eth sòn curiosèr, non li semblaue tant essenciau; e eth dusau objectiu, era purificacion pròpia, era melhora d'eth madeish, li preocupaue pòc, pr'amor qu'en aqueth instant se sentie ja corregit completaments des sòns ancians vicis e solet ère prèst entath ben.

Mieja ora dempús tornèc eth rector pr'amor de mostrar ath peticionari es vertuts corresponentes as sèt gradons deth temple de Salomon, que cada maçon li calie cultivar en eth madeish. Aguestes vertuts èren: prumèra, era discrecion, moderacion e observança des secrets dera ordre; dusau, aubediéncia as nauti cargues dera ordre; tresau, conducta morau; quatau, amor ara umanitat; cincau, valor; siesau, generositat; setau, amor ara mòrt.

- Meditatz soent sus era mòrt, didec eth rector, e sajatz de non veir en era a un enemic terrible, senon a un amic… que desliure d'aguesta vida calamitosa er amna qu'a patit en sòn esfòrç per arténher era vertut e l'amie entà un lòc de recompensa e repaus.

"Òc, qu'a d'èster atau", pensèc Pierre quan, dites aguestes paraules, eth rector tornèc a deishar-lo solet damb es sues reflexions. "Qu'a d'èster atau, mès encara me veigui fèble pr'amor qu'estimi aguesta vida qu'eth sòn sens comence ara a desnishar-se". Es autes vertuts qu'èren ja ena sua amna; Pierre les rebrembèc compdant-les damb es dits, *valor, generositat, conducta morau, amor ara umanitat* e, sustot, *era aubediéncia*, qu'entada eth, ara, ère mès felicitat que vertut. (Se sentie tant erós per desliurar-se dera pròpia volentat e poder someter-la ad aqueri que coneishien era vertat absoluda!) Mès s'auie desbrembat dera setau vertut e non podie rebrembar-la.

Eth rector tornèc ath cap d'ua estona per tresau viatge. Preguntèc a Pierre se se sentie fèrm ena sua intencion e decidit a someter-se a guaire se l'exigisse.

- Que sò prèst entà tot, responec Pierre.
- Me cau dider-vos encara, qu'era nòsta ordre ensenhe era nòsta doctrina non solet damb paraules, senon tanben damb d'auti mieis que, dilhèu, actuen damb mès energia qu'es simples expressions verbaus, sus es autentics cercaires dera sabença e dera vertut. Dilhèu, en procés dera vòsta admission, coneishatz semblabla manèra d'ensenhament. Era nòsta ordre imite as societats ancianes, qu'exprimien es sues doctrines mejançant ieroglifics. Eth ieroglific, seguic eth rector, ei era representacion d'un objècte non percebut pes sentits que contie en eth es propietats de çò que simbolize.

Pierre s'en sabie pro ben de çò qu'èren es ieroglifics, mès que non gausaue didè'c. Escotaue en silenci ath rector, en tot sénter, per tot aquerò que vedie, qu'es pròves començarien d'un moment en aute.

- S’ètz decidit, vos cau començar era iniciacion, didec eth rector en tot apressar-se a Pierre. En senhau de generositat, vos demani que m’autregetz toti es objèctes de valor qu’ajatz.
- Que non amii arren damb jo, didec Pierre, en tot supausar que li demanauen er autrejament de tot çò qu’auie.
- Çò qu’amietz damb vos: eth relòtge, es sòs, es anèths…

Ara prèssa, Pierre treiguec eth monedèr e eth relòtge; li calec fòrça temps entà trèir-se era aliança deth gròs dit. Hèt aquerò, eth maçon higec:

- En senhau d’aubediéncia, vos prègui que vos despolhetz.

Pierre se treiguec eth frac e eth justet; e, per indicacion deth rector, era sabata quèrra. Eth maçon li dauric era camisa sus era part quèrra deth pièch e, en tot inclinar-se, li rebussèc eth cambal quèr deth pantalon per dejós eth jolh. Pierre, esdegant-se, sagèc de descauçar-se deth tot e quilhar-se er aute cambal pr’amor d’evitar-li aguest trabalh ath rector, mès aguest li didec que non ère de besonh e li balhèc ua simbossa entath pè quèr. Pierre, avergonhat, coma un mainatge, damb un arridolet de dobte e burla d’eth madeish que, contra era sua volentat, miralhaue eth sòn ròstre, s’estaue de pès, es braci queigudi e desseparades es cames, dauant eth frair rector, ara demora de naues ordes.

- A tot darrèr, en senhau de sinceritat, vos demani que me reveletz era vòsta principau feblesa, didec eth rector.
- Era mia feblesa? *N’auia* tantes!, didec Pierre.
- Era feblesa que vos hège trantalhar mès que quinsevolh auta ena via dera vertut, contunhèc eth maçon.

Pierre carèc, sajaue de rebrembar.

“Eth vin, era gorjaria, eth léser, era guitèra, era ira, era colèra, es hemnes?”, pensèc; mès que non sabie per quina decidir-se.

- Es hemnes, didec ara fin, damb votz lèu imperceptibla.

Eth maçon s’estèc immobil e silenciós pendent ua longa estona, après aguesta responsa. Fin finau, s’apressèc entà Pierre, cuelhec eth mocador qu’ère sus era taula e li bendèc es uelhs de nauèth.

- Per darrèr viatge vos digui: concentratz tota era atencion en vos madeish; encadenatz toti es vòsti sentiments e cercatz era felicitat non enes passions, senon en vòste còr. Era hònt dera felicitat non ei dehòra, senon laguens de nosati…

Pierre ja sentie surgentar en eth aguesta hònt refrescanta de felicitat qu’ara aumplie eth sòn esperit de gòi e fervor.

IV

Ara seguida, non siguec eth rector que venguec ara cèrca de Pierre ena cramba, senon eth sòn gatge Villarski, que reconeishec pera sua votz. As naues preguntes que li hec sus era fermetat des sues intencions, Pierre, responec: "Òc, sò d'acòrd."

E damb un arridolet radiant e mainadenc, eth carnut pièch descubèrt e un pè descauç, auancèc damb pas desparièr, mausegur, tant que Villarski lo tocaue damb ua espada en pièch nud. Dera cramba estant, ja auançant, ja arreculant per diuèrsi correders, siguec amiat enquiara pòrta dera lòtja. Villarski tossic e quauquarrés responec damb diuèrsi còps de martèth maçonic. Era pòrta se dauric dauant es dus òmes. Ua votz prigonda (es uelhs de Pierre èren encara bendadi) tornèc a hèr-li fòrça preguntes sus se qui ère, a on e quan auie neishut, eca. Lo heren a caminar de nauèth, sense desliurar-li es uelhs dera benda, e, tostemp caminant, li parlèren, en tot tier allegories sus es dificultats deth sòn viatge, sus era santa amistat e sus er etèrn Arquitècte der Univèrs e eth valor que li calie suportar es trebalhs e es perilhs. Pendent aguest darrèr viatge Pierre se n'encuedèc de qué lo cridauen *eth que cèrque*, o ben *eth que patís* o *eth qu'exigís*, e en cada pas pataquejauen de manèra desparièra damb martèths e damb espades. Un còp, tant que l'amiauen entà un objècte, Pierre observèc enes sòns guides ua cèrta trantalhada. Entenec qu'es persones que l'entornejauen discutien en votz baisha e ua d'eres persutaue tà qu'eth passèsse sus cèrt tapís. Dempús cuelheren era sua man dreta, qu'apuèren sus un objècte, e li manèren que se hesse a vier era auta man ena part quèrra deth pièch, tient un compàs, e que prononcièsse eth jurament de fideliat as leis dera ordre, en tot repetir es paraules que un aute liegie. Dempús amortèren es candèles, aluguèren alcoòl (Pierre lo reconeishec pera flaira) e l'avertiren que vederie ua petita lum.

Li treiguerem eth mocador des uelhs e Pierre, damb ua lum indecisa, vedec, coma en un sòn, a diuèrses persones qu'amiauen eth madeish devantau qu'eth rector, èren ath sòn dauant e afustauen es sues espades entath sòn pièch. Entre aqueri òmes n'auie un, de pè, damb era camisa sagnosa; en veder-lo, Pierre auancèc, desirant qu'es espades lo herissen; mès es espades se desseparèren d'eth. Tornèren a bendar-li es uelhs e ua votz didec:

- Qu'as vist era petita lum.

Aluguèren de nauèth es candèles e quauqu'un li didec a Pierre que li calie veir era lum plia. Un còp mès li treigueren era benda e, ath còp, mès de dètz votzes dideren: *sic transit gloria mundi*. Pierre, remetent-se de man en man, campèc era cramba a on se trapaue e as òmes qu'èren en era. Ath torn d'ua longa taula caperada de nere i auie seigudes coma ues dotze persones, damb es madeishi devantaus blanqui. Pierre arreconeishec a quauqui uns d'eri, que pertanhien ara nauta societat de Sant Petersburg. Ocupaue era presidéncia un joen desconeishut, qu'amiaue en còth ua crotz especiau. Ara sua dreta i auie er abat italian que Pierre auie coneishut hège dus ans en çò d'Anna Pavlovna; vedec tanben a un important dignatari e ath preceptor soís qu'abantes auie viscut damb es Kuraguin. Toti sauvauen un silenci solemne e escotauen es paraules deth president, que tenguie enes sues mans un martèth. En paredau deth dauant i auie encastrada ua estela ahlamejant. En un extrèm dera taula i auie un petit tapís damb diuèrsi diboishi e, en aute, quauquarren que semblaue un autar damb er Evangèli e era clòsca de mòrt; ath torn, sèt grani candelèrs coma es des glèises. Dus frairs amièren a Pierre enquiar autar e, en tot meter-li es pès en esquadra, li manèren que s'ajacèsse e l'expliquèren que se prosternèsse dauant es pòrtes deth temple.

- Abantes li cau recéber era paleta, gasulhèc un des frairs.
- A, non, deishatz-ac, se vos platz!, didec un aute.

Pierre damb es sòns uelhs luscs e desorientadi, guardèc ath sòn entorn, sense aubedir. Un dobte l'acodic de ressabuda: "A on sò? Qué hèsqui? Non s'estant trufant de jo? Non m'avergonharè bèth dia en tot rebrembar tot açò?" Mès aguesta trantalhada solet se tardèc un instant. Pierre se fixèc enes grèus ròstres des òmes que l'entornejauen, rebrembèc çò qu'auie deishat ath darrèr e comprenec que non podie arturar-se a miei camin. Orrificat peth sòn dobte, sajant de costar de nauèth, en eth, eth fervor, se prosternèc ena entrada deth temple. E ua emocion, encara mès fòrta qu'abantes, se senhoregèc d'eth.

S'estèc pendent bèth temps en aquera posicion e li manèren que se lheuèsse; li botèren eth devantau de cuèr blanc, madeish qu'eth des auti, e li placèren ena mant ua paleta e tres parelhs de gants, e alavetz eth gran mèstre se dirigic ada eth. Li didec que li calie hèr toti es esfòrci possibles entà non trincar era blancor d'aqueth davantau, simbèu dera fermetat e dera vertut; per çò dera enigmatica paleta, l'expliquèc qu'ère eth sòn dèuer trabalhar damb era, pr'amor de purificar eth sòn còr des vicis e padegar damb paciéncia eth còr deth pròche. Dempús, en tot referir-se ath prumèr parelh de gants masculins, li didec que non podie conéisher eth sòn significat, mès li calie sauvar-les-se; eth dusau parelh de gants, tanben masculins, ère entà que les amièsse enes assemblades, e deth tresau (qu'èren gants de hemna) didec:

- Estimat frair, aguesti gants que son tanben entà vos; les balharatz ara hemna que mès estimetz; damb eri convenceratz dera puretat deth vòste còr ara hemna qu'alistèssetz coma digna maçona, e après ua brèu pausa, higec: mès, tietz compde, estimat frair, qu'aguesi gants non fistonen jamès ues mans impures.

Tant qu'eth gran mèstre prononciaue aguestes darrères paraules, a Pierre li semblèc qu'eth president se trebolaue. Pierre se trebolèc encara mès e se rogic enquiath punt de plorar, coma sòlen rogir-se es mainatges; guardèc ath sòn entorn damb inquietud e se produsic un silenci incomòde.

Eth silenci siguec trincat per un des frairs, que, amiant a Pierre entath tapís, comencèc a lieger-li en un quasèrn era explicacion des figures aquiu representades: eth solei, era lua, eth martèth, era plomada, era paleta, era pèira hargada e sense hargar, era colomna, es tres hièstres, eca. Dempús li senhalèren a Pierre eth sòn sèti, li heren a conéisher es senhaus dera lòtja e era contrasenha e, fin finau, li permeteren cuélher sèti. Eth gran mèstre comencèc alavetz a liéger es estatuts. Qu'èren plan longui, e Pierre, esmoigut de gòi, d'emocion e de vergonha, non artenhie compréner çò que liegien. Solet retenguec es darrères paraules.

"Enes nòsti temples que non coneishem d'auti grads, liegie eth mèstre, exceptat es que i a entre eth vici e era vertut. Non hèsques diferéncies que posquen alterar era egalitat. Vòla en ajuda deth frair, quinsevolh que sigue; ensenha ath que s'enganhe, lheua ath queigut, non alimentes jamès sentiments de colèra o d'òdi contra eth tòn frair. Sigues brave e afable. Desvelha en toti es còrs eth huec dera vertut, compartís era tua felicitat damb eth pròche e qu'era enveja non trebole jamès aguesta felicitat tan pura.

"Perdona ath tòn enemic, non te resvenges senon hènt-li eth ben. Se complisses atau era lei suprèma, traparàs eth camin dera anciana granor que tu as demanat", acabèc, e, en tot lheuar-se, abracèc e punèc a Pierre.

Pierre, damb lèrmes d'alegria enes uelhs, guardaue ath sòn entorn, sense saber se qué respóner as felicitacions e as mòstres d'amistat dera gent que l'entornejaue. Non volie veir, en arrés, as coneishudi d'abantes; ara, en toti aguesti òmes non vedie senon frairs e s'usclaue en talents de compartir eth sòn trabalh.

Eth gran mèstre dèc un còp damb eth martèth. Toti se seigueren enes sòns sètis e un liegec ua predicacion sus eth besonh d'èster umils.

Eth gran mèstre prepausèc que se complisse eth darrèr dèuer, e eth dignatari important, que tenguie eth cargue d'aumoinièr, hec un torn ara assemblada damb ua huelha. Pierre aurie volut inscriuer-se damb toti es sòs qu'auie, mès cranhèc que siguesse un senhau d'orgulh e se limitèc a botar era madeisha quantitat qu'es auti.

Era session s'auie acabat. Quan Pierre tornèc entà çò de sòn, li semblèc tornar d'un long viatge de desenats d'ans, pendent eth quau auie cambiat completaments e perdut es vielhs costums e abits dera sua vida.

V

Londeman dera sua admission ena lòtja, Pierre liegie en çò de sòn un libre e sajaue de compréner eth significat deth cairat, qu'un des sòns costats representaue a Diu, er aute ath mon morau, eth tresau ath mon fisic e eth quatau a un pilho-malho d'ambdús. De quan en quan s'abstreiguie d'aqueres causes e mentuaments hège entada eth un nau plan de vida. Eth dia abantes, ena lòtja, l'auien dit qu'era notícia deth sòn düel damb Dolojov auie arribat enquiar Emperaire e que çò de mès prudent entada eth serie aluenhar-se de Sant Petersburg. Pierre pensaue vier entàs sues propietats deth sud de Russia e tier-se aquiu des sòns campanhards. Soniaue damb gòi en aquera naua vida quan, de ressabuda, entrèc ena cramba eth prince Vasili.

- Estimat, se qué auetz hèt en Moscòu? Per qué t'as emmaliciat damb Elena? Qu'ès en un error, didec eth prince Vasili en entrar. Me'n sai de tot e te posqui assegurar qu'Elena ei tant innocenta dauant de tu, coma ne siguec Crist dauant es judius.

Pierre ère a mand de respóner, mès l'interrompec eth prince:

- Per qué non as vengut entà jo, simplaments coma entà un amic? Qu'ac sai tot e ac compreni tot, didec. T'as comportat coma un òme decent qu'estime eth sòn aunor, dilhèu damb cèrta precipitacion, mès non parlem d'aquerò. Non desbrembes en quina situacion la dèishes, ada era e a jo, dauant es uelhs deth mon e autanplan dera madeisha Cort, higec, baishant eth ton dera votz. Era en Moscòu e tu aciu. Mès, compren, estimat, e lo cuelhec deth braç. Se tracte d'un malentendut: me pensi que tu madeish te n'as encuedat. Escriu-li de seguit ua carta, aciu, damb jo, era vierà, s'explicarà tot; se non ac hès atau, d'avertisqui que pòs auer bèth desengust.

Eth prince Vasili lo guardèc damb aire significatiu.

- Me'n sai de qué era Emperairitz mair s'interèsse de vertat per aguest ahèr. Ja sabes qu'estime fòrça a Elena.

Diuèrsi còps sagèc Pierre de partlar, mès, d'un costat, eth price Vasili non l'ac permetie e, der aute, eth madeish Pierre cranhie hè'c damb un ton de negatiua absoluda, tau qu'auie era intencion de respòner ath sòn suèr. Ath delà, rebrembaue es paraules der estatut maçonic "Sigues brave e afable". Se rogic e arroncilhèc es celhes; se lheuèc e tornèc a sèir-se en tot esforçar-se a hèr çò que mès li costaue ena vida: díder dubèrtaments a ua persona quauquarren desagradiu, díder quauquarren qu'er aute, qui que siguesse, non se demoraue. Ère tant avedat a aubedir eth ton de negligenta seguretat que tenguie eth prince, qu'ara madeish cranhie non poder opausar-se ada eth; mès ath còp, se n'encuedaue de qué tot eth sòn futur depenie des paraules que prononcièsse. Seguirie eth camin ancian o eth nau, que l'indicauen es maçons, e que tant lo tirassaue ara pr'amor qu'ère absoludaments segur de qué en seguir-lo artenherie començar ua naua vida?.

- E ben, estimat, didec badinant eth prince Vasili, ditz-me "òc" e l'escriuerè jo madeish: qu'auciram atau un vedèth gras.

Mès encara non auie acabat eth prince era badinada que Pierre, damb ròstre furibond (que se retiraue ath de sa pair), didec lèu en un mormolh, e sense guardar ath sòn interlocutor:

- Que non vos è cridat ena mia casa, prince. Anatz-vo'n, se vos platz! Anatz-vo'n!, e li dauric era pòrta. Anatz-vo'n, ara fin!, repetic, sense poder creder-se ada eth madeish e content pera expression trebolada e temerosa que campaue en ròstre deth prince.
- Qué te cau? Ès malaut?
- Anatz-vo'n!, repetic Pierre damb votz tremolosa.

Eth prince Vasili auec de partir sense recéber cap explicacion.

Ua setmana dempús, en auer-se dit adiu des sòns amics es maçons e deishar-les ua non bric menspredable soma entà aumoines, partic entàs sues propietats. Es naui frairs l'autregèren a Pierre cartes entàs maçons de Kiev e Odesa e prometeren escriuer-li e guidar-lo ena sua naua activitat.

VI

Se deishèc de cornèr er ahèr de Pierre e Dolojov e, maugrat era severitat qu'alavetz castigaue er Emperaire es düels, ne es adversaris ne es sòns testimònis sigueren shordadi.

Ça que la, era istòria deth düel, confirmada pera separacion de Pierre e era sua hemna, s'escampilhèc per tota era societat. Pierre, que tractauen damb indulgéncia protectora quan non ère senon un hilh naturau; Pierre, que mimauen e laudauen quan ère eth mielhor partit der Emperi rus, auie baishat fòrça ena pensada dera gent dès que, après eth sòn maridatge, es gojates mainadères e es sues mairs non poderen compdar damb eth, e mès encara pr'amor qu'eth non sabie guanhar-se era bona disposicion dera societat. Ara, toti lo considerauen eth solet colpable de çò que s'auie passat e l'auien per gelós e insensat, cuelhut pes excèssi de furiosa colèra coma sa pair. E quan Elena, dempús era partida deth sòn marit, tornèc en Sant Petersburg, siguec recebuda per totes es amistats non solet afablaments, senon damb respècte, en tot tier en compde eth sòn malastre. Quan se parlaue deth sòn marit, Elena se revestie d'ua dignitat qu'auie adoptat, encara que sense compréner pro ben eth sòn sens, mès que mantenguie en tot guidar-se peth tacte qu'auie assimilat. Aguesta expression volie díder qu'ère resignada a sostier era sua malerosa destinacion sense planher-se e qu'eth sòn marit ère era crotz que Diu l'auie enviat. Eth prince Vasili qu'ère mès franc. Quan se parlaue de Pierre, arroncilhaue es espatles e, hènt-se a vier un dit en front, didie:

- *Un cerveau felé, je le disais toujours*.
- Que ja ac auia dit jo, asseguraue Anna Pavlovna en parlar de Pierre. Tostemp didí, e abantes qu'arrés (e persutaue ena prioritat), qu'ère un joen hòl, corromput pes depravades idies deth nòste temps; ac didí quan toti se mostrauen afogadi damb eth, quan venguie d'arribar der estrangèr. Non vo'n brembatz ua net, aciu ena mia casa? Que cuelhec era portadura d'un Marat. En qué acabèc tot? Alavetz ja non me semblaue bric ben aguest maridatge e predidí çò que se passarie.

Coma tostemp, Anna Pavlovna balhaue en çò de sòn ua d'aqueres cauhades que solet era sabie organizar, qu'en eres, sivans era sua expression, s'amassaue, en prumèr lòc, era *creme de la veritable bonne societé, la fine fleur de l'essance intellectuelle de la societé de Petersburg*. Ath delà dera rafinada causida des convidadi, es cauhades d'Anna Pavlovna subergessien pr'amor qu'en cadua d'eres presentaue as sòns amics a bèth nau personatge interessant. Cap auta cauhada de Sant Petersburg ère, coma es d'era, eth termomètre politic que senhalaue acertadaments es opinions dera societat legitimista petersburguesa, tan junhuda ara Cort.

Tà finaus de 1806, quan ja èren coneishudi de toti es penibles detalhs dera derrota dera armada prusiana en Jena e Auerstadt e era capitulacion dauant de Bonaparte dera majoritat des fortaleses prusianes, quan era armada russa auie entrat en Prusia e començaue era dusau guèrra contra Napoleon, Anna Pavlovna auie convidat a ua cauhada ena sua casa. *La creme de la veritable bonne societé* ère constituida pera deliciosa e malerosa Elena, abandonada peth sòn marit, Montemart e er embelinaire Ipolit, nauèth vengut de Viena, dus diplomatics, "era mia tia", un joen que d'eth se didie en aqueri salons qu'ère un òme *de beaucoup de merit*, ua dauna d'aunor recentaments alistada amassa damb sa mair e d'autes persones mens notables.

Era nauetat qu'Anna Pavlovna aufrie aquera net as sòns convidadi ère Boris Brubetskoi, vengut de Prusia coma corrèu oficiau e ajudant de camp d'un important personatge.

Aquera net, eth termomètre politic indicaue ara societat açò: per mès que toti es monarques europèus e es sòns generaus s'inclinèssen dauant de Bonaparte entà mortificar-mos *a jo e a toti nosati*, era nòsta opinion sus Bonaparte non podie cambiar. Non cessaram d'exprimir era nòsta pensada francaments; era soleta causa que li podem díder ath rei de Prusia e as auti ei: "Autant pejor entà vosati. *Tu l'as voulu, George Dandin*", aquerò ei tot çò que vos podem díder.

Quan Boris, qu'auie d'èster presentat as convidadi, entrèc ena sala, lèu toti èren ja amassadi, e era convèrsa, abilaments menada per Anna Pavlovna, tractaue sus es relacions diplomatiques damb Austria e es esperances botades ena aliança damb aguesta nacion.

Boris, fresc e rogenc, entrèc ena sala damb assopliment; er elegant unifòrme d'ajudant de camp lo hège mès viril e de bon pòrt. Sivans eth costum, siguec amiat de seguit dauant de "era mia tia" pr'amor de qué la saludèsse, e dempús venguec en cercle generau.

Anna Pavlovna li dèc a punar era sua man prima e lo presentèc a quauques persones qu'eth joen non coneishie, en tot nomentar-les a mieja votz:

- *Le prince Hippolyte Kouraguine, un charmant jeune homme. M. Kroug, charge d'affaires de Copenhague, un esprit profond. M. Chitov, un homme de beaucoup de merite* (quan li toquèc eth torn ath que gaudie d'aguesta nominacion).

Gràcies as gestions d'Anna Mijailovna, as sòns gusti personaus e ath sòn reservat caractèr, Boris auie artenhut en servici ua posicion plan auantatjosa. Qu'ère ajudant de camp d'un personatge plan important, se l'auie encomanat ua mission de responsabilitat en Prusia e venguie de tornar d'aguest país coma corrèu oficiau. Auie assimilat totafèt aquera subordinacion non escrita que tant li shautaue en Oltmuz, que gràcies ada era un loctenent podie èster plan mès qu'un generau; entà ascéner que non calie ne esfòrci, ne eth trabalh, ne eth valor, ne era perseverància, senon solet er art de saber-se comportar damb aqueres persones que recompensauen eth servici. Soent se meravilhaue eth madeish deth sòn rapic trionf e dera incapacitat de d'auti entà comprenè'c. Gràcies ara sua descubèrta auie cambiat completaments tota era sua vida, totes es sues ancianes relacions e amistats, toti es sòns plans entath futur. Non ère ric, mès tenguie toti es sòns sòs en vestir mielhor qu'es auti. Preferie privar-se de molti plasers, abantes que vier en un mau coche o que lo vedessen damb unifòrme vielh pes carrèrs de Sant Petersburg. Era sua obstinacion s'estaue en relacionar-se damb persones de mielhor situacion qu'eth e que li podessen èster utiles. Estimaue Sant Petersburg e menspredaue Moscòu. Li resultaue desagradiu eth rebrembe dera casa des Rostov e eth sòn mainadenc amor per Natasha; dès que gessec entà incorporar-se ena armada non auie tornat per aquiu. En salon d'Anna Pavlovna (qu'era sua invitacion consideraue ua importanta promocion) comprenec de seguit eth papèr que li corresponie aquera net e deishèc de bon voler qu'era patrona dera casa se profitèsse der interès que desvelhaue. Observèc atentiuaments a cadun, calculant ben es auantatges de tier ua amistat damb eri e era possibilitat de hè'c. Cuelhec sèti en lòc que l'auien reservat ath costat dera beròia Elena e s'estèc atentiu ara convèrsa generau.

- Viena trape tan dehòra man es bases deth tractat prepausat, que ne tansevolhe damb ua sòrta de trionfs plan brilhants s'artenherie arribar a un acòrd. Enquia e tot dobte des mieis que poirien procurar-mos aguesta capitada. Taus son es

paraules autentiques deth gabinet de Viena, asseguraue er encargat de negòcis danés.

- *C'est le doute qui est flatteur*, opinèc damb un fin arridolet er òme de fòrça merit.
- *Il faut distinguer entre le cabinet de Vienne et l'Empereur d'Austriche. L'Empereur d'Austriche n'a jamais pu poense a un chose pareille, ce n'est que le cabinet qui le dit*, didec Mortemart.
- *Eh! Mon cher vicomte*, intervenguec Anna Pavlovna, *l'Urope*…(non se sap se per qué didie "Urope" coma se se tractèsse d'ua particularitat especiau dera lenga francesa que solet era podie permeter-se en tot parlar damb un francés). *L'Urope ne sera jamais notre alliée sincere*.

E ara seguida, entà hèr entrar en accion a Boris, Anna Pavlovna derivèc era convèrsa entath valor e era fermetat deth rei de Prusia.

Boris, ara demora deth sòn torn, seguie d'aurelha atentiuaments as auti. Tanben li restèc temps entà hèr bèth còp de uelh ara beròia Elena, que, tostemp arridolenta, auie crotzat era sua guardada, en mès d'ua ocasión, damb eth joen e de bon pòrt ajudant de camp.

Qu'ère çò de mès naturau, donques que se parlaue dera situacion de Prusia, qu'Anna Pavlovna preguèsse a Boris que condèsse es sues impressions deth viatge a Glogau e er estat dera armada prusiana. Boris, sense prèssa e en un corrècte francés, condèc nombrosi detalhs interessanti sus era situacion des tropes e dera Cort, en tot sajar de non exprimir era sua opinion personau sus tot aquerò que condaue. Pendent bèth temps, Boris concentrèc tota era atencion deth grop e Anna Pavlovna comprenec damb intima satisfaccion qu'era sua nauetat d'aquera net ère acceptada agradiuaments per toti es convidadi. Elena mostrèc especiauments ua plan viua atencion peth raconde de Boris; l'interrompec diuèrsi viatges damb preguntes sus bèri detalhs deth sòn viatge e semblèc que l'interessaue de forma particulara era situacion dera armada prusiana. Tanlèu auec acabat, se virèc entada eth, damb eth sòn arridolet de costum.

- *Il faut absolument que vous veniez me voir*, didec damb tau entonacion coma se, per cèrtans motius ignoradi per eth, siguesse absoludaments de besonh. *Mardi, entre les huit eth neuf heures. Vous me ferez grand plaisir*.

Boris prometec complir eth sòn desir, e volie contunhar era convèrsa damb era, quan Anna Pavlovna lo cridèc damb era desencusa de qué "era mia tia" desiraue escotar-lo.

- Coneishetz ath sòn marit, vertat?, didec Anna Pavlovna clucant es uelhs e senhalant damb tristor a Elena. Ei ua hemna tan malerosa e tan beròia!... Non li parletz d'aguest òme ath sòn dauant. Vos ac demani. Que l'ei massa penible.

VII

Quan Boris e Anna Pavlovna tornèren entath grop, ère Ipolit qu'amiaue era convèrsa. En tot hèr-se entà dauant en un fautulh, didie:

- *Le roi de Prusse*!, e se metec a arrir. Toti se virèren entada eth. Ipolit repetic, damb un aute ton: *Le roi de Prusse*?, preguntèc, e damb tranquilla gravetat se calèc ath hons deth sòn fautulh.

Anna Pavlovna demorèc un shinhau; mès coma qu'Ipolit non semblaue decidit a contunhar, comencèc a díder qu'er impiu de Bonaparte s'auie hèt a vier de Postdam era espada de Federic eth Grand.

- *C'est l'epée de Frederic le Grand que je…* comencèc, mès Ipolit l'interrompec:
- *Le roi de Prusse…* e un còp mès, quan toti se virèren entada eth, s'excusèc e sauvèc silenci.

Anna Pavlovna arroncilhèc es celhes. Mortemart, er amic d'Ipolit, li preguntèc:

- *Voyons, a qui en avez-vous avec votre roi de Prusse*?

Ipolit arric coma se s'avergonhèsse deth sòn arridolet.

- *Non, ce n'est rien, je voulais dire seulement…* auie era intencion de repetir ua badinada entenuda en Viena e demoraue tota era net er instant avient entà plaçar-la. *Je voulais dire que nous avons tort de faire la guerre pour le roi de Prusse.*

Boris, demorant veir se com serie recebuda era badinada d'Ipolit, arric prudentaments, de sòrta qu'aguest arridolet podesse semblar madeish ironia qu'aprobacion. Toti arriren.

- *Il est tres mauvais votre jeu de mots, tres spirituael, mais injuste… Nous ne faisons pas la guerre pour le roi de Prusse, mais pour le bons principes. Ah!, le mechant, ce prince Hippolyte!*, didec Anna Pavlovna en tot menaçar-lo damb un delicte arropit.

Pendent tota era cauhada era convèrsa se tenguec plan animada e virèc especiauments ar entorn des tèmes politics. Entath finau, es dialògs se heren mès viui, en gésser a mentar es recompenses autrejades per Emperaire.

- Tau recebec est an passat era tabaquèra damb eth retrait; per qué tau aute non li calie tanben era madeisha recompensa?, didec *l'homme a l'esprit profond*.
- *Je vous demande perdon, une tabatiere avec le portrait de l'Empereur est une recompense, mais point une distintion*, observèc eth diplomatic, *un cadeuau, plutot.*
- *Il y a eu plutot des antecedents, je vous citerai Schwarzenberg*.
- *C'est impossible*, obervèc un aute.
- Apostam? *Le grand cordon, c'est different…*

Quan toti s'aueren lheuat entà dider-se adiu, Elena, qu'auie parlat pòc pendent tota era net, se virèc de nauèth entà Boris en tot repetirle eth prèc e era orde corau e significatiua de vier en çò de sòn eth dimars.

- Qu’ei precís que venguetz, ei plan de besonh, higec en tot guardar arridolenta a Anna Pavlovna, que, damb eth trist arridolet qu’acompanhaue es sues paraules tostemp que parlaue dera sua nauta protectora, apuèc eth desir d’Elena.

Se diderie que pendent era cauhada, a prepaus de bèra frasa de Boris sus era armada prusiana, era beròia Elena auesse descubèrt de pic eth besonh d’entrevistar-se damb eth, en tot prometer-li era explicacion d’aqueth besonh eth dimars, quan acodisse en çò de sòn.

Eth dimars tath ser, en magnific salon d’Elena, Boris non recebec clares explicacions sus eth besonh dera sua visita. Qu’auie d’auti convidadi e era comdessa parlèc pòc damb eth; sonque quan, en dider-se adiu, Boris li punèc era man, era beròia Elena, damb ua gravetat inesperada e estranha, li didec a mieja votz: “*Venez demain diner… le soir. Il faut que vous veniez… Venez.*

Pendent eth sòn sejorn en Sant Peterburg se convertic en intim dera comdessa Bezujov.

VIII

Era guèrra s'anaue espargent e eth teatre d'operacions s'apressaue ena frontèra russa. Pertot s'entenien malediccions contra er enemic deth genre uman, Bonaparte. Enes bordalats se hegen naues levades de milicians e reclutes, e deth front arribauen notícies contradictòries, lèu tostemp fausses e interpretades des manères mès diuèrses.

Era vida deth vielh prince Bolkonski, deth prince Andrei e dera princessa Maria auie cambiat fòrça dempús 1805.

En 1806, eth vielh prince siguec nomentat generau en cap (èren ueit en totau) des milícies formades alavetz en tota Russia. Er ancian Bolkonski, a maugrat dera feblesa pròpia des sòns ans, accentuada pendent eth temps que credec mòrt ath sòn hilh, pensèc contrari ath sòn déuer refusar un cargue que lo cridaue eth madeish Emperaire. E aguesta naua activitat que se l'aufrie ara l'encoratgèc e li balhèc fòrces. Anaue tostemp d'un costat en aute des tres províncies fidades ath sòn comandament. Amiaue eth compliment deth dèuer enquiara exageracion, se mostraue sevèr e enquia crudèu damb es sòns subordinadi e volie èster tostemp ath pas des detalhs mès petiti.

Era princessa Maria ja non recebie leçons de matematiques de sa pair, quan eth vielh prince paraue en casa, mès, pes maitins, quan i ère eth, acodie ath sòn burèu acompanhada dera hilhuquèra e deth petit prince Nikolai (coma lo cridaue eth pairin).

Eth petit Nikolai viuie damb era hilhuquèra e damb era vielha neuriça Savishna enes apartaments dera princessa defuntada e Maria se passaue era màger part deth temps damb eth mainatge, sajant, coma podie, de suplir a sa mair. Tanben mademoiselle Bourienne semblaue estimar apassionadaments ath mainatge e era princessa Maria cedie soent ara sua amiga eth plaser, que d'eth era se privaue, se suenhar ar *àngel* (atau cridaue ath sòn nebot) e de jogar damb eth.

Ath cant der autar dera glèisa de Lisie-Gori se lheuaue ua capèra e en era, sus era hòssa dera princessa Lisa, se vedie un monument de marme hèt a vier d'Italia. Qu'ère un àngel que desplegaue es ales, prèst a volar entath cèu. Aqueth àngel auie eth pòt superior un shinhau quilhat, a mand d'arrir, e un dia eth prince Andrei e era princessa Maria, en gésser dera capèra, se cohessèren qu'eth ròstre d'aqueth àngel, per estranh que podesse èster, les retiraue eth dera defuntada. Mès encara resultaue mès estranh (eth prince Andrei non l'ac didec ara sua fraia) qu'ena expression exprimida per artista, per edart, en ròstre der àngel eth prince Andrei podie liéger era madeisha frase de timid repotec endonviada en ròstre dera sua hemna mòrta: "Ò!, qué auetz hèt damb jo?"

Pòc dempús dera tornada deth prince Andrei, eth vielh prince Bolkonski li cedic era pròpietat de Bogucharovo, ua grana possession qu'auie a quaranta quilomètres de Lisie-Gori. Siguesse per çò des penibles rebrembes estacadi a Lisie-Gori, siguesse pr'amor que non se sentie capable de tier eth caractèr de sa pair, e tanben pr'amor qu'auesse besonh de trapar-se solet, eth prince Andrei hèc a bastir en Bogucharovo ua casa qu'en era passaue era màger part deth temps.

Dempús dera campanha d'Austerlitz, eth prince Andrei ère decidit a non tornar ena armada; e quan comencèc era guèrra e toti les calec incorporar-se de nauèth, per çò d'evità'c, se conformèc damb un cargue, ath comandament de sa pair, entath reclutament de milicies. Après era campanha de 1805, eth vielh prince e eth sòn hilh semblauen auer escambiat es papèrs. Excitat pera sua activitat, eth prumèr demoraue

esplendids resultats dera campanha naua. Eth prince Andrei, ça que la, en non participar ena guèrra, çò que planhie ath hons deth sòn còr, non vedie senon desastres.

Eth 26 de hereuèr de 1807 eth vielh prince partic en viatge d'inspeccion. Eth prince Andrei, coma solie hèr en absència de sa pair, se demorèc en Lisie-Gori. Eth petit Nikolai ère malaut dès hège quate dies. Es menaires, qu'auien amiat ath vielh prince ena ciutat, tornèren damb documents e cartes entath prince Andrei.

Eth vailet que tenguie compde des cartes, en non trapar ath prince Andrei en sòn burèu, se filèc de cap as apartaments dera princessa Maria; aquiu li dideren qu'eth prince se trapaue damb eth sòn hilh.

- Excelléncia, Petrushka a arribat damb eth corrèu, didec ua des hilhuquères en tot virar-se entath prince Andrei, que, seigut en ua petita cagira de mainatge, botaue damb mans tremoloses e es celhes arroncilhades ues gotes d'un salèr en ua copa damb un shinhau d'aigua.
- Qué ei?, preguntèc eth prince emmaliciat; li tremolèc era man e vessèc massa gotes ena copa. Lancèc en solèr era rèsta e demanèc aigua de nauèth.

Era hilhuquèra l'ac hec a vier.

Ena estança i auie ua cunhèra, dus còfres, dus fautulhs, ua taula, era tauleta deth mainatge e era petita cagira qu'ère seigut eth prince Andrei. Es ridèus èren passadi e sus era taula ahlamaue ua candèla qu'ath sòn costat s'auie plaçat, a manèra de paralum, un libre de musica, de sòrta qu'era lum non venguesse dirèctaments sus eth petit malaut.

- Estimat, didec era princessa Maria, de pè ath cant dera petita cunhèra, qu'ei mielhor demorar… dempús…
- A, se te platz, tostemp dides pegaries… Damb es tues etèrnes demores, ja ves a on auem anat a parar, gasulhèc irritat eth prince Andrei, damb er evident desir de herir ara sua fraia.
- T'asseguri, estimat, qu'ei mielhor non desvelhar-lo. Qu'ei adormit, didec era princessa damb votz suplicanta.

Eth prince Andrei se lheuèc e damb era copa ena man s'apressèc de puntetes ara cunhèra.

- Òc… dilhèu serà mielhor non desvelhar-lo, didec trantalhant.
- Coma volgues… en realitat… me pensi que… mès hè çò que volgues, didec era princessa, que semblaue que l'avergonhaue e intimidaue era capitada dera sua opinion. Indiquèc a sa frair qu'ua des hilhuquères lo cridaue en votz baisha.

Qu'ère era dusau net que passauen es dus velhant, en cabeç deth mainatge usclat pera fèbre. Pendent tot eth dia, non fidant-se deth mètge dera casa, e ara demora de qué arribèsse eth doctor, que manèren a cercar ena ciutat, sajauen un remèdi darrèr er aute. Rendudi per insomni e enquimeradi, descargauen mutuauments en aute eth sòn dolor, se hègen repotecs e pelejauen.

- Petrushka amie papèrs deth vòste pair, gasulhèc era puncèla.

Eth prince Andrei gessec.

- Qué se passe?, preguntèc emmaliciat.

E dempús d'enténer es ordes verbaus de sa pair e de recuéher es envolòpes e es cartes, tornèc entara cramba deth mainatge.

- Com va?, li preguntèc ara princessa Maria.
- Madeish. Demora, per Diu. Karl Ivanovic ditz tostemp qu'eth sòn ei eht mielhor remèdi, didec en votz baisha era princessa Maria, alendant.

Eth prince Andrei s'apressèc ath mainatge e lo toquéc en front; usclaue.

- Aguest Karl Ivanovic e tu vo'n podetz anar a pèisher!, cuelhec era copa damb era medecina e s'apressèc de nauèth ena cunhèra.
- Non ac hèsques, Andrei!, didec era princessa.

Mès eth, guardant-la damb es celhes arroncilhades pera ira e eth patiment, s'inclinèc sus eth mainatge.

- Mès que jo voi que s'ac prengue, didec. T'ac demani, balha-lo-se.

Era princessa arropic es espatles, cuelhec moishaments era copa e, cridant ara hilhuquèra, comencèc a balhar-li era medecina. Eth mainatge se metec a cridar entre arrangilhs. Eth prince Andrei damb eth ròstre contrèt, se hec a vier es mans en cap, gessec dera cramba e se seiguec en un divan dera cramba vesia.

Qu'amiaue ena sua man totes es cartes. Maquinauments, les dauric e se metec a lieger-les. Eth vielh prince, en ua huelha blua, escriuiec damb letra grana, tient de còps abreviacions:

Eth corrèu ven de hèr-me a vier ua notícia excellenta, s'ei que non sigue ua messorga. Semble èster que Bennigsen a obtengut ua victòria completa sus Bonaparte en Eylau. En Sant Petersburg tot qu'ei gòi e siguec enviat ara armada un pilèr de decoracions. Encara que sigue aleman, lo feliciti. Non compreni qué diables hè eth comandant de Korchevo: un tau Jandrikov. Enquia ara non a enviat ne es naui contingents d'òmes ne viures. Ve-te'n aquiu de seguic e ditz-li que s'en ua setmana non ac a tot prèst, l'arrincarè eth cap. Sus era batalha de Preussic-Eylau è recebut tanben carta de Petenka, que siguec en combat; tot qu'ei vertat. Se non se meten peth miei aqueri que non les cau, enquia e tot un aleman pòt véncer a Bonaparte. Diden que hug en gran desòrdre. Ve-te'n ara prèssa entà Korchevo e complís çò que te mani.

Eth prince Andrei alendèc e dauric un aute plec. Era carta, de letra plan petita, aumplie dues huelhes; ère de Bilibin. La pleguèc sense lieger-la e tornèc a liéger era de sa pair, qu'acabaue damb aguestes paraules: "Ve-te'n ara prèssa entà Korchevo e complís çò que te mani".

"Non, perdona; non i anarè enquia qu'eth mèn hilh sigue ben", pensèc en tot apressar-se ena pòrta e guardar en interior dera cramba deth mainatge. Era princessa Maria cunheraue leugèraments eth brèç.

"E quina auta causa desagradiua me ditz?", pensèc, sajant de rebrembar era carta de sa pair. "Òc, qu'es nòsti an artenhut ua victòria sus Bonaparte, precisaments ara, quan jo non sò ena armada. Òc, òc, non hè que burlar-se'n de jo… que li profite."

Se metec a liéger era carta de Bilibin, escrita en francés. Liegie sense a penes compréner e ac hège solet entà non pensar, ne tansevolhe un instant, en çò qu'amiaue ja massa temps pensant exclusiua e dolorosaments.

IX

Bilibin ère alavetz ena Casèrna Generau dera Armada en qualitat de diplomatic, e descriuie tota era campanha en francés damb gràcia francesa e viros linguistics pròpis d'aguest idiòma, mès damb eth calor pròpiaments rus que non refuse era critica ne era burla. Escriuie qu'era sua discrecion diplomatica lo tormentaue e se sentie erós d'auer ena persona deth prince Andrei a un fidèu correspondent que dauant d'eth podie vessar tot eth hèu acumulat per tot çò que se passaue ena armada. Se tractaue d'ua carta ja vielha, anteriora ara batalha de Preussich-Eylau.

Ja sabetz, estimat prince, que dès era grana capitada d'Austerlitz non è abandonat era Casèrna Generau. Decididaments, li vau cuelhent gust ara guèrra. Aquerò que sò vist en aguesti tres mesi qu'ei incredible.

Comenci "ab ovo". Er enemic deth genre uman, coma sabetz, ataque as prusians. Es prusians son es nòsti aliadi fidèus, que solet mos an enganhat tres còps en tres ans. Nosati hèm causa comuna damb eri, mès se passe qu'er enemic deth genre uman non hè atencion as nòsti beròis discursi e damb es sues grossieretats e modals primitius se lance sus es prusians, sense dar-les temps entà acabar es sòns preparatius, e en dus còps de man les estronhe e acabe en tot installar-se en palai de Potsdam.

Qu'è eth mès viu desitge, escriu eth rei de Prusia a Bonaparte, de qué vos vos acuelhetz e tractetz a V.M. en mèn palai de sòrta que vos resulte agradiu eth sejorn; plan per aquerò, è cuelhut damb tota diligéncia es mesures qu'es circonstàncies me permetien. Pro qu'aja auut capitada! Mentretant, es generaus prusians se vanten de bona educacion, e entà mostrar-se cortesi damb es francesi depausen es armes tanlèu les ac requerissen.

Eth comandant dera garnison de Glogau, damb dètz mil òmes, pregunte ath rei de Prusia se qué ei çò que li cau hèr se se l'obligue jos menaça ara rendicion. Tot aquerò ei cèrt.

En resumit, en tot demorar impausar-mos solet damb ua demostracion militara, se passe que mos vedem metudi en ua vertadèra guèrra e, çò de pejor, ua guèrra enes nòstes madeishes frontères, damb e per, eth rei de Prusia. Tot qu'ei prèst e solet mos manque ua petita causa: eth generau en cap. Coma qu'ara se passe qu'era capitada d'Austerlitz aurie estat mès decissiua s'eth generau en cap auesse estat mens joen, se passe revista as octogenaris, e entre Prozorovski e Kamenski, se balhe era preferéncia ath dusau. Eth generau mos arribe "en kibitka", ara manèra de Suvorov, e se lo recep damb aclamacions de gòi e de capitada.

Eth dia 4 recep eth prumèr corrèu de Sant Peterburg. Es valises son amiades entath burèu deth mariscau, donques qu'aguest li shaute hèr totes es causes per eth madeish. Me cride pr'amor que l'ajuda a classificar es cartes e hèr enlà es que non son destinades. Eth mariscau mos guarde tant qu'ac hèm e demore es envolòpes qu'amien eth sòn nòm. Cercam, mès que non i a arren: eth mariscau comence a despacientar-se; se met, eth madeish, ara òbra e trape quauques cartes der Emperaire, dirigides ath comde T., ath prince V., e a d'auti. Alavetz eth mariscau s'emmalicie, lance huec e bualhs contra toti; agarre es cartes, les daurís e lieg çò qu'er Emperaire a escrit a d'auti. E ara seguida escriu era famosa orde deth dia ath generau Bennigsen:

“Sò herit e non posqui montar a shivau; non posqui, donc, comandar era armada. Vos qu’auetz hèt a vier eth Còs dera Armada, esbauçat en Pultusk, a on se trape ath descubèrt, sense lenha ne ferratge. Plan per açò, mos cau ajudar, e tau que vos madeish didéretz ager ath comde Buxhowden, mos cau pensar ena retirada entàs nòstes frontères, objectiu que mos cau començar aué madeish.”

“Dempús de tantes marches a shivau (*ecrit’il a l’Emperaire*), m’a gessut ua nafra que, amassa as trantorns des viatges anteriors, m’empedís montar e comandar ua armada tan grana. Plan per aquerò, è declinat eth comandament en generau mès ancian, eth comde Boxhowden, en tot transmeter-li toti es servicis e tot çò d’aute restacat damb eri; li conselhi, ath còp, que se retire entar interior de Prusia, pr’amor que non rèste pan qu’entà un dia, e en quauqui regiments ne tansevolhe aquerò, tau que manifèsten es cap de division Ostermann e Siedmoriestk; ath delà d’açò, que non i a arren que requicionar as campanhards. Per çò que hè a jo, enquia que me guarisca, m’estarè en espitau d’Ostrolenko. Qu’è er aunor d’informar a Sa Majestat que s’era armada s’està en aguest campament uns auti quinze dies non i aurà ne un solet soldat dable.”

“Permetetz qu’aguest vielh se retire a descansar en camp; un vielh, ja desaunorat, donques que non podec complir era grana e gloriosa destinacion que siguec alistat. Demori era vòsta augusta autorizacion aciu, en espitau, entà non hèr d’*escribeire* ena armada en sòrta d’èster eth generau en cap. Era mia retirada aurà era madeisha importància qu’era d’un cèc que se n’anèsse d’un camp de batalha. En Russia i a milèrs d’òmes coma jo.”

Eth mariscau s’emmalície damb er Emperaire e mos castigue a toti. Non digatz que non ei logic!

Atau ei eth prumèr acte. Enes auti, er interés e eth ridicul aumenten coma ei de rason. Après era marcha deth mariscau, se desnishe qu’er enemic ei ara vista e li cau presentar batalha. Buxhowden ei generau en cap per dret d’antiguitat, mès eth generau Bennigsen non ei dera madeisha opinion: e mès encara pr’amor que Bennigsen ei damb es sues tropes duant der enemic e desire profitar era escadença entà dar ua batalha “aus eigener Hand”, coma diden es alemans. E la da. Era batalha de Pultusk, que se hè veir coma ua grana victòria, encara que jo pensi d’ua manèra plan diferenta. Es civils, coma sabetz, auem eth mau costum de decidir sus qui guanhe o pèrd ua batalha. Qui se retire dempús dera batalha, que l’a perdut, didem, e d’aquiu se dedusís qu’auem perdut era batalha de Pultusk. En resumit, mos retirèrem dempús deth combat, mès manèrem un corrèu entà Sant Petersburg, en tot anonciar ua victòria, e eth generau non cedís eth comandament a Buxhowden, demorant recéber de Sant Petersburg, coma recompensa ara sua victòria, eth titol de generau en cap. Pendent aguest interregne, comencèrem un plan de manòbres excessiauaments interessant e originau; eth nòste objectiu non consistís, coma calerie, en evitar o atacar ar enemic, senon solet en evitar ath generau Buxhowden, que, pera sua antiguitat, li corresponerie eth comandament suprèm. Perseguírem aguesta finalitat damb tanta energia que, enquia en trauessar er arriu sense guas usclèrem es pònts pr’amor de dessepar-mos deth nòste enemic que, de moment, non ei Bonaparte, senon Buxhowden. Aguest a estat a mand d’èster atacat e

capturat pes fòrces enemigues superiores, per tòrt d'ua d'aguestes manòbres magnifiques que mos desliuren d'eth. Buxhowden mos seguís e nosati hugem. Tanlèu artenh passar en aute costat der arriu, mos escapam entar costat contrari. A tot darrèr, eth nòste enemic Buxhowden mos atrape e s'amasse damb nosati. Es dus generaus se pelegen. Que i a un desfiament de part de Buxhowden e un atac d'epilèpsia de Bennigsen. Mès en moment critic, eth corrèu encargat de hèr a vier era notícia dera nòsta victòria en Pultusk mos pòrte de Sant Petersburg eth nomentament de generau en cap e eth prumèr enemic, Buxhoeden, ei anequelit. Que podem pensar en dusau, en Bonaparte. Mès, alavetz, surgente entre nosati un tresau enemic: er "ortodòx", que demane, cridant, pan, carn, hen e qué sai jo. Es magasèms son uets, es camins impracticables. Era armada "ortodòxa" se balhe ara rapina e en taus proporcions, que çò que se passèc ena anteriora campanha non mo'n pòt balhar era mendre idia. Era mitat des regiments formen ua tropa liura que, esparjuda pes camps, ac passe tot a sang e huec. Es abitants son completaments arroïnadi, es espitaus claufits de malauts e heridi; pertot manque çò de mès de besonh. Pendent dus còps, es grops de bandits an atacat era Casèrna Generau e eth madeish generau en cap s'a vist obligat a cridar a un batalhon pr'amor de hèr-les enlà. En un d'aguesti atacs m'an panat ua maleta ueda e ua blòda. Er Emperaire vò autrejat as caps de division eth dret de fusilhar as panaires, mès cranhi qu'aquerò obligue ara mitat dera armana a fusilhar ara auta mitat.

Eth prince Andrei auie començat a liéger era carta sense hèr-i cap atencion, mès sense voler l'anèc desvelhant eth sòn interès, encara que sabie enquia quin punt podie creir a Bilibin. En arribar en aguest passatge, arropic era carta e la lancèc. Que non l'irritaue çò que liegie, senon eth hèt de qué toti aqueri eveniments e aquera vida, estranha ada eth, podessen costar-li semblabla enquietud. Cluquèc es uelhs e se passèc era man peth front, coma entà hèr enlà quinsevolh preocupacion restacada damb çò liejut. Parèc era atencion enes bronits que gessien dera cramba deth sòn hilh. Li semblèc enténer en aute costat dera pòrta un rumor estranh. Cranhèc que l'auie arribat quauquarren dolent ath sòn hilh tant que liegie era carta. S'apressèc de puntetes ena pòrta e la dauric.

En moment d'entrar vedec qu'era hilhuquèra, damb ròstre espaurit, amagaue quauquarren e qu'era princessa ja non ère ath cant deth lhet.

- Estimat, entenec ath sòn darrèr era votz trantahanta dera sua fraia, que li semblèc desesperada. Coma se sòl passar dempús de longues nets d'insomnia e d'intenses emocions, lo neguèc un injustificat temor. Pensèc qu'eth mainatge ère mòrt. Tot çò que vedie e entenie ère era confirmacion deth sòn temor.

"Tot ei acabat", se didec. E eth sòn front se curbic d'ua sudor hereda. Estalamordit, s'apressèc en lhet, en tot pensar que lo traparie uet e qu'era hilhuquèra aurie amagat ath mainatge mòrt. Dauric eth ridèu e pendent ua longa estona es sòns espauridi uelhs anèren d'un lòc en aute sense veir arren.

Ara fin se n'encuedèc de qué eth mainatge ère aquiu. Damb eth ròstre roienc e es braci dubèrts, s'estaue estirat de trauèrs, damb eth cap dehòra deth coishin. Entre sòmis botjaue es pòts coma se siguesse popant e alendaue normauments.

Eth prince Andrei se sentec erós en veder-lo, pr'amor que se pensaue que l'auie perdut; s'ajoquèc sus eth sòn hilh e, sivans l'auie ensenhat era sua fraia, temptèc damb es pòts s'eth mainatge auie fèbre. Eth delicat front ère umit; toquèc eth petit cap damb es mans:

enquia e tot es peus les amiaue banhats pera intensa sudoracion. Qu'ère evident qu'era crisi auie estat superada e eth mainatge estaue en via de franca mielhora. Eth prince Andrei sentec er in d'abraçar contra eth sòn pièch aqueth petit èsser tant indefens, mès que non gausèc. Se demorèc aquiu de pès, contemplan eth cap, es braci e es cames que s'endonviauen dejós era ahlaçada. Ath sòn costat entenec un mormolh, e aubirèc ua ombra jos eth ridèu de mossolina. Eth prince non guardèc, tostemp atentiu ara cara deth mainatge e ara sua respiracion regulara. Qu'ère era princessa Maria, que damb pas silenciós s'auie apressat en lhet quilhant eth ridèu, e l'auie deishat quèir ena sua esquia. Eth prince Andrei la reconeishec sense virar-se e li balhèc era man.

- Qu'ei en tot sudar, expliquèc eth prince Andrei.
- Te cercaua entà dider-t'ac, didec era princessa, sarrant era sua man.

Eth mainatge se botgèc leugèraments, arric en sòmis e hereguèc eth front damb eth coishin.

Eth prince Adrei guardèc ara sua fraia. Es uelhs luminosi dera princessa Maria, ena penombra mata dera mossolina que caperaue eth lhet, ludien mès que jamès plei de lèrmes de felicitat. Era princessa s'inclinèc entath sòn frair e lo punèc en tot tirar leugèraments deth ridèu. Se menacèren er un ar aute e s'estèren un shinau mès en aquera mieja lum mata coma se non volessen desseparar-se d'aqueth mon qu'eri, es tres, èren luenh de tot. Eth prince Andrei, en tot endravar-se eth peu en ridèu, siguec eth prumèr a hèr-se enlà. "Òc, aquerò ei era soleta causa que me rèste", alendèc.

X

Pòc dempús dera sua admission ena maçonaria, Pierre, damb ua relacion completa, hèta per eth madeish, de çò que li calie hèr enes sues propietats, gessec entara província de Kiev, a on se trapaue era majoritat des sòns campanhards.

En arribar en Kiev amassèc en sòn burèu principau a toti es administradors e les expausèc es sues intencions e desirs. Les expliquèc es mesures immediates que pensaue cuéher per çò que hè ara emancipacion des campanhards; mentretant, non auien d'èster tractats coma abantes, non auien de trabalhar es hemnes; s'auie de prestar *ajuda* as campanhards e repotegar-les en sòrta d'acodir as castigs corporaus; en cada propietat auie d'auer espitaus, asils e escòles. Quauqui uns des administradors (qu'entre eri i auie semianalfabèts) l'escotauen espauridi, en tot dedusir de tot aquerò qu'eth joen comde ère desengustat peth mau govèrn des propietats e pes ocultacions de sòs. D'auti, un còp passat eth prumèr espant, trapèren fòrça divertida era sua manèra de parlar e es idies expausades, totafèt naues entada eri. Entà d'auti, qu'ère un plaser escotar ath sòn patron. E fin finau, es mès intelligents, e entre eri er administrador generau, compreneren se com les calie comportar-se damb eth comde se volien sauvar es sòns interèssi.

Er administrador generau exprimic era sua simpatia entàs propòsits de Pierre, mès hèc a veir que, ath delà des reformes prepausades, calie ocupar-se dera marcha dera economia, qu'anaue mau.

Maugrat era immensa fortuna deth comde Bezujov, dès que Pierre gaudie de cinc cents mil robles de renda annau, sivans se didie, se sentie plan mès praube que quan eth defuntat comde, sa pair, li passaue dètz mil robles ar an. Qu'auie ua vaga idia, en linhes generaus, d'aguest butgèt: eth Conselh de Tutolatge pagaue uns ueitanta mil robles per totes es sues possessions; eth manteniment dera vila près de Moscòu, dera casa en aguesta ciutat e des princesses ne costaue lèu trenta mil; es pensions li treiguien quinze mil e lèu madeish es òbres de benfasença. Passaue ara comdessa, era sua hemna, cent cinquanta mil robles, e es interèssi des deutes ne representauen uns setanta mil; era construccion d'ua glèisa, començada abantes, l'auie costat en aqueri dus ans dètz mil robles; e era rèsta, uns cent mil, se despenien sense qu'eth sabesse en qué; lèu cada an li calie demanar sòs prestadi. Ath delà, er administrador generau des propietats l'escriuie cada an parlant-li, ben d'incendis, ben de males cuelhetes o deth besonh de reformes enes edificis o usines. Atau, donc, çò prumèr que li calèc acarar a Pierre siguec tot açò que mens li shautaue e que mens podie acomodar-se ath sòn anament e inclinacions: tier-se ara revision des sòns interèssi.

Pierre trabalhaue cada dia damb er adminstrador generau, encara que se n'encuedaue de qué eth sòn esfòrç non hège auançar bric es sòns projèctes. Sentie qu'aguestes convèrses non auien arren a veir damb eri, que non les concretauen ne les possauen. D'un costat, er administrador generau expausaue era situacion ara lum mès pesimista, en tot sajar de convéncer a Pierre deth besonh de pagar es deutes e començar naui trabalhs, tient as sirvents, causa que Pierre non consentie; der aute costat, Pierre exigie que se comencèsse coma mès lèu mielhor era emancipacion, que contra era er administrador apileraue rasons, coma era peremptòria urgéncia de pagar en prumèr lòc es deutes deth Conselh de Tutolatge, per çò qu'ère impossible complir damb rapiditat es propòsits deth comde.

Que non ei qu'er administrador generau didesse qu'ère absoludaments impossible era emancipacion des sirvents; mès, pr'amor d'arribar en aguest objectiu, conselhaue era

venda des bòsqui dera província de Kostroma, des tèrres plaçades ena part baisha deth Volga e dera propietat de Crimea, operacions totes que, cossent er administrador, èren estacades a tan gran nombre d'expedients, lheuament de proïbicions, peticions e autorizacions que Pierre se perdie en tot aquerò, en tot contentar-se de respòner: "Plan, plan, hètz-ac atau".

Pierre non auie era perseverància practica que l'aurie permetut realizar per eth madeish semblables gestions, que, ath delà, non li shautauen, e se limitaue a hèr veir dauant er encargat que se tenguie ad aquerò. Er administrador, ath sòn torn, sajaue de hèr veir dauant eth comde que taus ocupacions èren fòrça utiles entath patron, mès incomòdes entada eth.

Ena ciutat Pierre se trapèc damb quauqui coneishudi; es desconeishudi s'esdeguèren a conéisher e vantar ath nauèth vengut qu'ère eth propietari mès ric dera província. Es temptacions entara sua mès arraïsada feblesa, era qu'auie cohessat en sòn ingrés ena lòtja, vengueren a èster tan fòrtes que Pierre non les podec véncer. Un còp mès, es dies, es setmanes e es mesi de Pierre s'estèren enes madeishes ocupacions qu'abantes, entre cauhades, dinars, sopars e balhs, atau qu'en Sant Petersburg, de sòrta qu'a penes li restaue temps entara reflexion. E en lòc d'aguesta naua vida que demoraue començar, Pierre seguic peth vielh camin: era soleta causa qu'auie hèt ère cambiar d'ambient.

Des tres concèptes dera maçonaria, Pierre reconeishie que non auie complit eth que prescriu a cada maçon èster un modèu de vida morau; e des sèt vertuts, dues li mancauen completaments: es boni costums e er amor ara mòrt. Se padegaue en tot pensar que complie un aute precèpte (era mielhora deth genre uman) e qu'auie d'autes vertuts: er amor ath pròche e, mès que mès, era generositat.

Ena primauèra de 1807, Pierre decidic tornar entà Sant Petersburg, damb er in de recórrer peth camin totes es sues propietats e campar per eth madeish guaire s'auie hèt de çò qu'auie ordenat e es condicions que se trapaue ara, tota aquera gent fidada ada eth pera volentat de Diu, e que desiraue de tot còr hèr erosa.

Er adminitrador generau, que consideraue totes es reformes pensades peth joen comde lèu coma ua holia, plan inconvenenta entada eth, entà Pierre e entàs campanhards, s'avenguec a hèr cèrtes concessions. Sense deishar de presentar era emancipacion coma quauquarren impossible, dispausèc era construccion, en cada propietat, de bastisses entà escòles, espitaus e asils. Era arribada deth patron en cada lòc venguie acompanhada pertot de recebements non solemnes ne cridaires (se'n sabie qu'aquerò non shautaue a Pierre), senon d'actes religiosi d'arregraïment, damb icònes e aufriments de pan e sau, causes que, sivans eth concèpte que s'auie format deth sòn patron, actuarien sus eth comde e contribuirien a tier-lo ena enganha.

Era primauèra meridionau, eth viatge comòde e rapid en coche vienés e era solitud deth camin costauen en Pierre un alègre estat d'animositat. Es propietats, qu'encara non coneishie, èren a quina mès pintoresca. Era gent auie en eres un aspècte prospèr, se mostraue arregraïda e erosa pes beneficis recebudi. Pertot se li hège un recebement que, a maugrat de hèr-lo a rogir peth laguens, lo hège erós. En un lòc es vesins lo receberen damb eth pan e era sau e es icònes de Sant Pèir e Sant Pau; li demanèren permís entà quilhar ena glèisa, ath cargue sòn, un nau autar en aunor deth sòn sant, coma rebrembe d'amor e gratitud as sòns beneficis. En un aute lòc lo receberen es hemnes deth pòble damb es mainatges de popa en braça, pr'amor d'arregraïr-li que les auesse desliurat des trabalhs durs. En un aute, siguec recebut peth prèire, que gessec damb era crotz

quilhada, entornejat de mainatges que, gràcies ara generositat deth patron, podie ensenhar es prumères letres e era doctrina. En totes es sues propietats vedie Pierre edificis de pèira, en òbra o ja acabadi, entà espitaus, escòles e asils, qu'era sua inauguracion ère causa de pòc temps. Es informes des administradors indicauen qu'es trabalhs obligatòris entath patron auien amendrit en comparèr damb epòques anteriores, per çò qu'en cada vilatge gessien a balhar-li es gràcies, damb paraules esmoventes, delegacions de campanhards que vestien caftan blau.

Mès Pierre ignoraue qu'a on l'aufrien eth pan e era sau e a on se quilhaue un autar entà Sant Pèir e Sant Pau ère un vilatge damb mercat qu'era sua hèira coïncidie damb Sant Pèir; e qu'er autar auie estat començat hège ja temps a cargue des *mujiks* rics deth vilatge, des madeishi que s'auien presentat entada eth, e qu'era nauau part des *mujiks* deth lòc èren ena màger misèria. Ignoraue que, en proïbir eth trabalh en camp des hemnes damb mainatges de popa, aguestes madeishes hemnes les calie trabalhar en casa en trabalhs non mens durs. Ignoraue qu'eth prèire que l'auie recebut damb era crotz quilhada oprimie as *mujiks* damb es sues cargues, e qu'es escolans l'èren autrejadi pes pairs a plan desengust d'eri, entà dempús rescatar-les damb grani sacrificis economics. Ignoraue qu'es edificis de pèira auien estat lheuadi pes madeishi campanhards, en tot aumentar atau eth trabalh entath patron, aleugerit solet sus eth papèr. Non sabie qu'a on er administrador li mostraue, sus es libres, er amendriment d'un tèrç deth trabalh entath patron, es pagaments en espècia auien creishut eth doble. Pierre quedèc entosiasmat deth viatge pes sues propietats e sentec renéisher en eth tot er entosiasme filantropic que l'encoratjaue en gésser de Sant Petersburg. Jos aguest efècte escriuec diuèrses cartes ath frair preceptor, qu'atau cridaue ath gran mèstre.

"Be n'ei d'aisit tot!, pensaue. Guaire aisit ei er esfòrç qu'ei de besonh entà hèr eth ben e guaire pòc mos preocupam de hè'c!"

Se sentie erós per arregraïment que li mostrauen pertot, mès li hège vergonha d'acceptà'c. Aguesta gratitud li rebrembaue qu'encara podie hèr plan mès en benefici d'aquera gent simpla e brava.

Er administrador generau (òme estupid, mès astut) auie comprenut ben ath comde, intelligent e ingenú, e lo manejaue coma ua jogalha; en veir er efècte que li costauen a Pierre es recebements premanidi per eth, li parlèc en ton mès energic pr'amor de persutar sus era impossibilitat e inutilitat de desliurar as campanhards, que tant erosi viuien ja.

Pierre, ath sòn laguens, ère cossent damb er administrador generau qu'ère de mau hèr imaginar òmes mès erosi e que solet Diu sabie se qué les demoraue se revenguessen era libertat; mès, a contra còr, persutèc en çò que consideraue just. Er adminstrador prometec hèr tot çò de possible pr'amor de realizar es desirs deth comde, en tot compréner plan ben qu'eth non serie jamès en condicions d'assegurar-se de s'auie sajat o non de véner es bòsqui e es propietats entà amortesir eth deute deth Conselh. Plan mès, probablaments jamès li tornarie a preguntar per aquerò e non se n'encuedarie de qué es edificis bastidi èren uets e es campanhards contunhauen balhant en trabalh e sòs madeish que balhauen as auti, ei a díder, tot çò que podien balhar.

XI

Pierre, que se trapaue un un gran estat d'animositat dempús eth sòn viatge entath sud, realizèc eth sòn vielh desir de tier-li ua visita ath sòn amic Bolkonski, que non vedie dès hège dus ans.

Bogucharovo ère ath miei d'un parçan pòc atrasent, planèr e caperat de camps e bòsqui d'auets e bedoths, taladi en part. Era casa des patrons se trapaue tath finau deth pòble, que s'estenie en ambdús costats deth camin reiau, darrèr d'ua restanca de recenta construccion e plia d'aigua, qu'es sòns bòrds encara non caperaue era èrba, ath miei d'un bòsc joen a on se lheuaun quauqui grani pins.

Er ensems des edificacions ena residéncia des patrons comprenie eth granèr, es pabalhons entath servici, es estables, eth banh e ua grana casa de pèira, de façada corba, encara sense acabar. Un jardin nauèth plantat entornejaue era casa. Eth brescat e era pòrta principau èren fòrts e naui. Jos un cubèrt i auie dues pompes contra incendis e un barril pintat de verd. Es camins èren drets, es pònts solids e damb parabandes plan ben hètes: en tot s'avertie orde e suenh. Quan Pierre preguntèc a on demoraue eth senhor, es vailets li mostrèren un petit pabalhon plan nau, bastit ath cant deth lac. Anton, eth vielh preceptor deth prince Andrei, ajudèc a Pierre a baishar deth coche, l'informèc de qué eth prince se trapaue en casa e l'amièc entara petita e neta anticramba.

Pierre demorèc estonat pera modèstia dera casa, petita e apraiada, en tot rebrembar er ambient luxuós a on auie vist eth darrèr viatge ath sòn amic en Sant Petersburg. Entrèc rapidaments ena saleta, encara sense ornar, que flairaue a pin, e volec seguir entà dauant, mès Anton, de puntetes, s'auancèc e truquèc ena pòrta.

- Qué se passe?, preguntèc de laguens estant ua votz ronca e desagradiua.
- Ua visita, responec Anton.
- Que se demore, se vos platz, didec era votz.

S'entenec eth brunit dera cagira en èster desseparada. Pierre s'apressèc ara prèssa ena pòrta e tumèc de cara damb eth prince Andrei, que gessie damb aspècte de mala encolia. Pierre l'abracèc e, en tot trèir-se es lunetes, lo punèc enes caròles guardant-lo d'apròp.

- A!, non te demoraua. M'alègri fòrça, didec eth prince Andrei.

Pierre non didie arren. Guardaue ath sòn amic damb estonament, sense deishar-lo de uelh; lo desconcertaue eth cambi patit en aqueth ròstre envielhit; es paraules èren coraus, arrie era sua boca e eth sòn ròstre, mès es uelhs amortadi les mancaue vida, maugrat eth sòn evident desir de balhar-les ua expression jovenila e alègra. Que non siguec eth hèt de qué eth sòn amic siguesse prim, esblancossit, de qué auesse madurat, non, qu'ère era guardada, era arrupa deth front, testimònis d'ua prigonda concentracion mentau en un solet tèma, çò qu'estonèc e desseparèc a Pierre, enquia que s'avedèc a veder-les.

En un encontre atau, dempús tan longa separacion, siguec dificil ara prumeria, coma se sòl passar, entamenar ua convèrsa coerenta. Ambdús se hègen preguntes e se responien mutuaments damb frases cuertes sus causes que les aurie calut fòrça temps, coma pro ben ac sabien es dus. Fin finau, era convèrsa, de man en man, s'anèc normalizant, en tot tornar entad açò qu'abantes s'auien condat brèuments: parlèren des ans passadi, des projèctes entath futur, deth viatge de Pierre e des sues ocupacions, dera guèrra, eca… Era concentracion e aclapament que Pierre auie avertit enes uelhs deth sòn amic, se

manifestauen ara, encara mès, en arridolet qu'escotaue a Pierre, sustot quan li parlèc, damb alègra animositat, deth passat e der avier. Se diderie qu'eth prince Andrei desiraue exprimir interès per çò que Pierre anaue dident, mès que non ac artenhie. Pierre comprenec ara fin que non ère oportun parlar dauant d'eth d'exaltadi sòmis e esperances de felicitat e dera practica deth ben. L'avergonhaue expausar totes es sues naues idies maçoniques, renauides e ahiscades peth viatge. Se tenguie, temerós de qué semblèsse massa ingenú. Mès, ath còp, lo pressaue er irresistible desir de mostrar ath sòn amic eth cambi que s'auie costat en eth, hèr-li veir qu'ara ère un òme totafèt desparièr, plan mielhor qu'eth Pierre de Sant Petersburg.

- Non posqui dider-vos damb quina intensitat è viscut pendent tot aguest temps. Ne jo madeish m'arreconeishi.
- Òc, qu'auem cambiat fòrça d'alavetz ençà, comentèc eth prince Andrei.
- E vos? Quini projèctes auetz?, preguntèc Pierre.
- Projèctes?, repetic ironicaments eth prince Andrei. Es mèns projèctes?, higec, coma se s'estonèsse peth sens d'aguestes paraules. Ja ac pòs veir, me tengui a installar-me. Que voi vier aciu definitiuaments entath pròplèu an…

Pierre guardè fixaments e en silenci eth ròstre envielhit deth sòn amic.

- Non, non… vos demani…

Mès eth prince Andrei l'interrompec:

- Entà qué parlar de jo?... Conda-me, conda-me eth viatge. Quines asenades as cometut enes tues propietats?

Pierre comencèc a explicar-li çò qu'auie hèt, en tot sajar d'amagar çò de mielhor possible tota era sua intervencion enes mielhores introdusides. Diuèrsi viatges eth prince Andrei li suggeric çò que li calie díder, autanplan abantes de qué ac condèsse, coma se tot çò que racondaue Pierre siguesse ua istòria coneishuda de hège temps; e, ath delà d'escotar sense interés, semblaue sénter vergonha de çò qu'eth sòn amic anaue dident.

Pierre se sentec intimidat e enquia e tot violent ena sua companhia e carèc.

- Sabes, estimat?, didec eth prince Andrei, tanben visiblaments incomodat pera preséncia deth sòn òste. Aciu que sò coma en un campament. Non sò vengut qu'entà guardar se com anaue aquerò. Aué torni entà çò de ma fraia. Te presentarè as mèns. Me pensi qu'ada era ja la coneishes, vertat? (semblaue dirigir-se a ua visita que li calie entretier e que damb era non auie arren en comun). Partiram dempús de dinar. E ara, vòs visitar era mia propietat?

Gesseren a passejar enquiara ora de dinar, parlant de politica e des sues amistats coma persones qu'entre eres i a pòca intimitat. Damb ua cèrta animacion e interés, eth prince Andrei l'expliquèc es òbres hètes per eth ena propietat; mès tanben en tractar aqueth tèma, ath miei dera convèrsa, quan l'anaue descriuent a Pierre era naua disposicion dera casa, s'arturèc de pic:

- Plan qu'aquerò non a cap interés. Anem a dinar e partiram.

Pendent eth dinar se parlèc deth maridatge de Pierre.

- Me demorè estonat per aquera notícia, didec eth prince Andrei.

Pierre se rogic; l'arribaue cada còp que se parlaue deth sòn maridatge.

- Ja vos condarè bèth dia se com se passèc, didec damb precipitacion. Mès que ja s'a acabat tot e entà tostemp.
- Entà tostemp?, preguntèc eth prince Andrei. Arren de çò que se passe ei entà tostemp.
- Mès, vo'n sabetz de com acabèc? Entenéretz a parlar deth düel?
- Òc, tanben as passat per aquerò.
- Dera soleta causa que balhi gràcies a Diu ei de non auer aucit ad aqueth òme, didec Pierre.
- Per qué? Aucir a un can rabiós qu'ei ua excellenta accion.
- Non, aucir a un òme que non està ben; non ei just…
- Per qué non ei just?, repliquèc eth prince Andrei. Es òmes non podem saber se qué ei just e e qué non n'ei. Es òmes s'an enganhat tostemp e seguiràn enganhant-se, mès que mès en considerar se qué ei just e qué injust.
- Injust ei çò que còste mau a un aute òme, didec Pierre, en tot sénter damb satisfaccion que, per prumèr viatge dès era sua arribada, eth prince Andrei s'animaue, gessie deth sòn mutisme e voli hèr-li compréner se qué l'auie hèt èster tant qu'ère ara.
- E qui te didec se qué ei un mau entà un aute òme?, preguntèc.
- Eth mau? Eth mau?, didec Pierre. Toti mo'n sabem de quin ei eth mau entà nosati madeishi.
- Òc, mon sabem; mès eth mau que jo coneishi entà jo non l'ac posqui hèr a un aute òme, expliquèc eth prince Andrei, en tot encoratjar-se per moments damb er evident desir d'expausar es sues naues idies sus es causes. Ara parlaue en francés: *je ne connais dans la vie que deux maux bien réels: c'est le remords e la maladie. Il n'est de bien que l'absence de ces maux*. Víuer, en tot evitar aguesti maus, qu'ei tota era mia sabença ara.
- E er amor ath pròche, e eth sacrifici?, comencèc a díder Pierre. Non, que non posqui èster d'acòrd damb tu. Víuer solet entà non obrar mau, entà non auer d'empenaïr-se, qu'ei pòc. Jo sò viscut atau: sò viscut entà jo solet e è esbauçat era mia vida. Sonque ara, que viui, o aumens, voi víuer (rectifiquèc per modèstia) entàs auti, compreni tota era felicitat dera vida. Non, que non sò d'acòrd damb tu; e ne tu madeish cres en çò que dides.

Eth prince Andrei guardaue a Pierre en silenci, arrint ironicaments.

- Ara veiràs ara mia fraia. Que coïncidiràs damb era, didec. Dilhèu ages rason en tòn cas, contunhèc dempús d'ua pausa, mès cadun viu ara sua manèra. Tu viuies entà tu madeish e ara dides que sigueres a mand de mauméter era tua vida; dides que non as coneishut era felicitat enquia que comencères a viuer entàs auti. Jo è experimentat çò de contrari. Viuia entara glòria (e qué ei era glòria?, ei tanben amor entath pròche, eth desir de hèr quauquarren entàs auti, eth desir de guanhar es sues laudances). Qu'è viscut entà d'auti, e non ei que siguessa a mand de mauméter era mia vida, senon que l'è maumetut deth tot. E d'alavetz me senti mès tranquil e viui exclusiaumants entà jo.
- Mès, com ei possible viuer entà un madeish exclusiuaments?, preguntèc Pierre, cada viatge mès encoratjat. E eth vòste hilh? E era vòsta fraia? E eth vòste pair?
- Son madeish que jo. Que non son es auti; e es auti, *le prochain*, coma tu e era princessa Maria les cridatz, son era hònt principau des errors e des maus, *le prochain* son es tòns *mujiks* de Kiev, que tu vòs favorir.

E guardèc a Pierre damb ua guardada provocadora e ironica. Semblaue que lo desfisaue.

- Qu'ès de trufaria, didec Pierre mès e mès encoratjat. Quin mau, quin error i pòt auer en çò que desiri? Hi pòques causes e fòrça d'eres mau artenhudes, mès è desirat hèr eth ben e è artenhut a hèr quauquarren. Quin mau i pòt auer qu'aguesti malerosi, es nòsti *mujiks*, òmes coma nosati, que viuen e morissen sense concéber ua auta idia de Diu e dera vertat qu'es rites e oracions sense cap de sens, siguen instruidi ena fe que les pòt padegar, ena credença en ua vida futura, ena recompensa e era felicitat deth mès enlà? Quin mau e quin error i a en empedir qu'era gent morisque de malautia, sense ajuda, quan ei tant aisit ajudar-les materiauments e jo les hèsqui a vier mètges, espitaus e asils entàs ancians, quan ei tant aisit de hè'c? E non ei un ben que se pòt tocar e indobtable se balhi un shinhau de repaus e pòsa ath *mujik*, ara hemna damb mainatges, que non a un solet minut de repaus ne de dia ne de nets?, parlaue Pierre estramuncant e ara prèssa. E jo ac hi, encara que pòc, encara que mau, mès hi quauquarren, e tu non me pòs remir que çò qu'è hèt ei bon, ne me pòs convéncer de qué non penses madeish. Çò de mès important, seguic, e ne sò solide fòrça, ei qu'eth plaser de hèr eth ben ei era soleta felicitat vertadèra ena vida.
- Plan, plantejant era question d'aguesta manèra qu'ei ua auta causa, didec eth prince Andrei. Jo bastisqui ua casa e planti jardins. Tu hès espitaus: era ua causa e era auta mos pòt servir entà léser. Mès, qué ei çò de just e qué ei çò de bon? Dèisha qu'ac decidisque aqueth qu'ac sap tot e non nosati. Mès, vòs discutir, discutim, donc.

Se lheuèren dera taula e se seigueren en pòrge a manca de balcon.

- Plan donc, discutim, contunhèc eth prince Andrei. Tu dides: es escòles (e dobleguèc un dit dera man), er ensenhament, eca. Ei a díder, e senhalèc a un *mujik* que se treiguec era casqueta en passar ath sòn dauant, tu lo vòs trèir deth sòn estat animau e bohar-li ath laguens besonhs moraus, mès jo me pensi qu'era sua soleta felicitat possibla ei era d'èster animau, que d'era tu lo vòs privar. Jo l'envegi, e tu vòs hèr-lo coma jo sò ara, mès sense balhar-li es mèns mieis. Dides tanben que te cau aleugerir eth sòn trabalh; e sivans era mia pensada eth trabalh fisic qu'ei entad aguest òme un besonh, era condicion madeisha dera sua existéncia, coma entà tu o entà jo n'ei eth trabalh mentau. Tu que non pòs deishar de pensar. Quan me'n vau entath lhet, passades es dues dera maitiada, acodissen ena mia ment diuèrsi pensaments e non posqui agarrar eth sòn; balhi virades e mès virades en lhet, mès que non m'esclipsi enquiath maitin, pr'amor que seguisqui pensant e non posqui deishar de hè'c. E madeish eth, non pòt deishar de laurar o de segar, pr'amor que se non ac hè anarà entara tauèrna o acabarà malaut. Dera madeisha manèra que jo non tieria eth sòn dur trabalh fisic e me moriria ath cap d'ua setmana, eth non tierie ent mèn léser fisic, s'engrassirie e acabarie morint. Quina auta causa as dit?, e eth prince Andrei dobleguèc eth tresau dit: A, òc, es espitaus, es medecines. L'arribe un atac cerebrau, ei a mand de morir e tu lo sagnes e lo guarisses; donques ben, demorarà espeat pendent dètz ans e serà ua carga entà toti. Morir, entada eth, serie çò de mielhor e mès simple. D'auti nèishen, e dilhèu n'a massa. S'ac sentesses per pèrder un trabalhador que te sobre, atau ac considèri, ac compreneria, mès non, tu que lo vòs guarir per amor ath pròche. Mès eth non n'a besonh. E ath delà, a qui se l'acodís pensar qu'era medecina age guarit a

quauqu'un bèth còp? Çò que hè, ei aucir, didec arroncilhant es celhes damb ira e hènt-se enlà de Pierre.

Exprimie eth prince Andrei es sòns pensaments damb era claretat e precision deth qu'a meditat en eri fòrça còps; parlaue damb talents e de prèssa, coma un òme que hè temps qu'ei carat. Es sòns uelhs ludien mès e mès coma màger ère eth pesimisme des sues idies.

- Ò!, aquero ei terrible, terrible!, didec Pierre. Non compreni se com podetz víuer damb aguestes idies. Tanben jo è auut instant semblables, non hè guaire, en Moscòu e pendent eth viatge; mès auia queigut tan baish qu'aquero non ère víuer: tot me semblaue repugnant… e sustot jo madeish. Non minjaua, non me lauaua… Mès, com vos?...
- Per qué non mos auem de lauar? Que non serie igienic, responec eth prince Andrei. Ath contrari, mos cau sajar qu'era nòsta vida sigue çò de mès agradiua possible. Jo non n'è eth tòrt de víuer, per tant, me cau víuer çò de mielhor que posca, sense shordar ad arrés, enquia que m'arribe era mòrt.
- Mès qué vos ahisque a víuer damb aguestes idies? Ei a díder, estar-vos quiet, sense hèr arren, sense entrepréner arren…
- Era vida, dera sua part, ja se n'encuede de non deishar-mos tranquils. Que seria plan content se non me calesse hèr arren, mès ja ac ves: d'un costat, era noblesa dera region me hec er aunor d'alistar-me eth sòn mariscau. Plan que me costèc fòrça desliurar-me'n. Non sigueren capables de compréner que mancaua des qualitats qu'eri an de besonh: que non sò aguest òme lèri, bravàs e vulgar qu'eri cèrquen. Me calec tanben bastir aguesta casa pr'amor d'auer, aumens, un cornèr tranquil. E ara era milícia.
- Per qué non auetz tornat ena armada?
- Dempús d'Austerlitz?, non gràcies!, responec ombriuaments eth prince Andrei. Me sò jurat non tornar en servici actiu ena armada russa, e atau ac harè; se Bonaparte siguesse aciu, en Smolensk, e menaçasse Lisie-Gori, tanpòc alavetz m'enrotlaria ena armada russa. Coma te didia, seguic solatjant-se, eth mèn pair, qu'ei eth cap dera tresau region, se tie a mobilizar es tropes, e eth solet miei de desliurar-me deth servici actiu ei estar-me ath sòn costat.
- Alavetz, ètz en servici?
- Òc.

Pierre carèc un moment.

- E per qué ac hetz?
- T'ac vau a díder. Eth mèn pair ei un des òmes mès notables deth sòn temps. Mès se hè ja vielh; non ei que sigue crudèu, mès a un caractèr massa violent. Que pòt èster perilhós peth sòn costum deth poder absolut e, sustot ara, damb era autoritat que l'a balhat er Emperaire. Hè dues setmanes, se m'auessa arreculat dues ores, aurie penjat a un foncionari de Yujnovo, arric eth prince Andrei. Ac hèsqui pr'amor qu'arrés senon jo pòt influir sus eth mèn pair, e atau, a viatges, artenhi evitar quauque acte sòn que dempús lo harie a patir.
- A! donques ja ac vedetz!
- Òc, *mais ne c'est pas comme vous l'entendez*, contunhèc eth prince Andrei. Jo non desiraua ne desiri cap de ben ad aguest miserable que panaue es bòtes as milicians; enquia e tot me shautarie veder-lo penjat; mès me planhí deth mèn pair, ei a díder, que, fin finau, ac hi per jo madeish.

Eth prince Andrei parlaue cada viatge mès alugat: es sòns uelhs ludien febrius tant que sajaue de demostrar a Pierre qu'enes sòns actes non i auie eth mendre desir de hèr ben ath pròche.

- Guarda, contunhèc Andrei, tu vòs desliurar as campanhards deth regim de servitud. Aquerò està plan ben, mès non entà tu (me pensi que tu jamès as tustat a degun, ne manat ad arrés entà Siberia), e encara mens entàs campanhards. Se les tusten, foetègen o manen entà Siberia, me pensi que non per aquerò s'estaràn pejor. En Siberia amiaràn era madeisha vida d'animaus e es cretes deth sòn còs se guariràn e seràn tant erosi coma abantes. Aquerò ei mès de besonh entàs òmes que patissen morauments, que s'empenaïssen, mès sagen d'estofar aguest empenaïment e s'enlordissen peth solet hèt de qué an eth dret a castigar as auti damb justícia o sense era. Aguesti son es que planhi e plan per eri desiraria emancipar as campanhards. Tu dilhèu non les as campat; mès jo è vist a persones excellentes, educades ena tradicion deth poder illimitat, que, damb es ans, se tornen irritables, se tornen crudèus e grossières; s'n saben, mès non se pòden tier, e cada dia son mès e mès maleroses.

Era passion que parlaue eth prince Andrei hec pensar a Pierre que semblables idies les inspiraue er exemple de sa pair. Non responec arren.

- D'eri me planhi: dera dignitat umana, dera tranquillitat e puretat de consciéncia, e per eri me shautarie emancipar as campanhards, mès non des sues esquies e des sòns caps, que, per mès que se les foetège e arrase, seguiràn en tot èster es madeishes esquies e es madeishi caps.
- Non, e mil viatges non, sorrisclèc Pierre. Jamès serè d'acòrd damb vos.

XII

Tath ser, eth prince Andrei e Pierre cuelheren eth coche e se filèren de cap a Lisie-Gori. Eth prince guardaue a Pierre e de quan en quan trincaue eth silenci damb frases que hègen veir eth sòn bon umor.

Li mostraue es camps e li condaue es sòns perfeccionaments agricòles.

Pierre caraue, taciturn; solet responie damb monosilabs e semblaue abstreigut enes sòns pensaments.

Pensaue qu'eth prince Andrei non ère erós, qu'ère confonut e non coneishie era vertadèra lum; e qu'eth, Pierre, li calie ajudar-lo, illuminar-lo e lheuar eth sòn esperit. Mès quan pensaue en çò que li calie díder, presentie qu'eth prince Andrei, damb ua soleta paraula, damb un solet argument, esbauçarie tota era sua doctrina. Per aquerò li hège pòur començar. Cranhie qu'eth sòn amic podesse burlar-se de çò qu'entada eth ère sagrat.

- Mès, per qué pensatz atau?, didec de ressabuda, jocant eth cap e cuelhent era actitud deth taure que se premanís a escométer. Que non auetz de pensar atau.
- En qué penses, preguntèc eth prince Andrei, estonat.
- Ena vida, ena destinacion der òme. Aquerò que non pòt èster. Jo tanben pensaua atau, mès me sò sauvat. Sabetz? Era maçonaria. Non, non arritz. Era maçonaria non ei ua sècta religiosa, de rites, coma me pensaua; ei era expression unica e perfècta des aspèctes mielhors e etèrns dera umanitat.

E comencèc a explicar ath prince Andrei es principis dera maçonaria, tau coma eth les entenie. Era maçonaria, didec, ei era doctrina de Crist, desliurada des traves dera religion e der Estat, era doctrina dera egalitat, dera fraternitat e der amor.

- Solet era nòsta fraternitat a un vertadèr sens dera vida. Çò d'aute non ei qu'un saunei, didie Pierre. Comprenetz, estimat amic, que dehòra d'era non i a qu'enganha e mentida; sò cossent damb vos qu'entà un òme intelligent e brave non i a ua auta solucion qu'era vòsta: víuer era pròpia vida, en tot esdegar-se solet en non shordar ad arrés. Mès acceptatz es nòstes conviccions fondamentaus, ingressatz ena nòsta fraternitat, autrejatz-vos, deishatz-vos guidar, e vos senteratz de seguit, coma m'arribèc a jo, un herret d'aguesta cadia infinita, invisibla, qu'eth sòn principi ei amagat en cèu.

Eth prince Andrei, silenciós, guardaue entath sòn dauant, escotant a Pierre. Diuèrsi còps, en non auer entenut pro ben per tòrt deth bronit deth veïcul çò que didie eth sòn amic, li hec a repetir es sues paraules. Pera lum particulara que s'auie alugat enes uelhs deth prince Andrei e peth sòn pròpi silenci, Pierre comprenec qu'es sues paraules non queiguien en uet, qu'eth prince Andrei non l'interromperie ne se trufarie d'eth.

S'apressèren en un arriu desbordat que les calie passar en barca. Tant qu'es òmes hègen entrar as shivaus e era veitura, s'embarquèren.

Eth prince Andrei, apuat ena parabanda, contemplaue silenciós era lum deth solei cogant, miralhat enes aigües.

- E ben, se qué ne pensatz d'aquerò?, preguntèc Pierre. Per qué caratz?

- Qué ne pensi? T'escotaua. Tot aquerò qu'està pro ben. Mès tu dides: entra ena nòsta fraternitat e te mostraram er objectiu dera vida, eth destin der òme e es leis que regissen er univèrs. Mès se qui ètz vosati? Qu'ètz òmes. Alavetz, per qué ac sabetz tot? Per qué jo solet, non veigui çò que vedetz vosati? Vosati vedetz sus era tèrra eth reinatge deth ben e dera vertat, mès jo que non lo veigui.

Pierre l'interrompec.

- Credetz ena vida futura?
- Ena vida futura?, repetic eth prince Andrei.

Mès Pierre non li dèc temps entà respòner, en tot cuélher aguesta repeticion coma ua responsa negatiua, autant mès pr'amor que coneishie er ateïsme que professaue abantes, eth prince Andrei.

- Didetz que non vedetz ena tèrra eth reinatge deth ben e dera vertat. Tanpòc jo lo vedia; e arrés ac pòt veir, se considère era nòsta vida coma era fin de totes es causes. Ena *térra*, precisaments en aguesta tèrra (e Pierre indiquèc damb era man eth camp) non i é era vertat: tot qu'ei mentida e marridesa. Mès en tot eth mon, en mon, existís eth règne dera vertat, nosati madeishi èm ara hihs dera tèrra e etèrnaments hilhs de tot eth mon. Qu'ei que non senti ath laguens de jo que formi partida d'aguest tot, gran e armoniós? Dilhèu non me n'encuedi de qué en aguesta innombrabla varietat d'èssers, qu'en era se manifèste era divinitat, o era fòrça suprèma s'ac voletz, non sò qu'un herret, un gradon que va des èssers inferiors entàs superiors? Se veigui damb claretat era escala qu'amie dès era planta enquiar òme, per qué me cau supausar qu'aguesta escala acabe en jo e non va encara mès luenh? Senti que non solet non posqui desparéisher, tau qu'arren despareish en mon, senon que serè tostemp e tostemp siguí. Senti que, ath delà de jo, e ath dessús de jo, i a d'auti esperits e qu'en aguest mon existís era vertat.
- Òc, ja ac sai, qu'ei era doctrina de Herder, didec eth prince Andrei. Mès que non serà aquerò çò que me convence, estimat mèn. Çò que me convenç qu'ei era vida e era mòrt: aquerò ei çò que me convenç. Eth hèt de veir qu'un èsser estimat, estacat a tu, qu'ath sòn dauant sigueres colpable e qu'ath sòn dauant demoraues justificar-te (era votz deth prince Andrei tremolèc e desseparèc eth sòn ròstre), veir que còp sec aguest èsser patís, patís, dèishe d'existir… Per qué? Qu'ei impossible que non i age ua responsa. E jo me pensi qu'existís… Aquerò ei çò que me convenç, ei çò que m'a convençut.
- Òc, plan, plan. Dilhèu non ei çò madeish que digui?, preguntèc Pierre.
- Non. Era soleta causa que jo digui ei que non son es rasonaments es que convencen deth besonh d'ua vida futura, senon aguest hèt: quan un camine en bona armonia ath cant de quauquarrés e de pic aguesta persona despareish *aquiu, en non arren*, e tu te poses dauant d'aguest abisme e guardes. Jo è guardat…
- Òc, e qué? Alavetz sabetz qu'aguest *aquiu* existís, qu'en aguest aquiu i a *quauquarrés*. Aguest aquiu ei era vida futura e aguest quauquarrés ei Diu.

Eth prince Andrei non responec. Eth coche e es shivaus amiauen fòrça temps enganchadi ena auta aurèra, eth solei s'auie amagat a mieges, e era gibrada deth ser caperaue ja d'esteles es basses dera aurèra. Pierre e eth prince Andrei, damb gran estonament des vailets, deth menaire e des barquèrs, seguien ena barca e conversauen.

- Se Diu�istís e i a vida futura, ei tanben qu'existís era vertat e era vertut; era felicitat suprèma der òme s'està en artenher-les, didie Pierre. Qu'ei de besonh víuer, estimar, creir que non viuem tan solet en aguest tròç de tèrra, senon qu'auem viscut e viueram etèrnaments aquiu delà, en tot, e senhalèc eth cèu.

Eth prince Andrei, emparat ena parabanda dera barca, escotaue a Pierre sense deishar de uelh es reflèxi ròis deth crepuscul sus era superfícia blua dera aigua.

Pierre deishèc de parlar. Era cauma qu'ère completa. Era barca amiaue fòrça temps ena aurèra e solet es ondades se trincauen contra era damb fèble chambotadís.

Ath prince Andrei li semblèc qu'aguest rumor des petites ondades li didie, confirmant es paraules de Pierre: "Qu'ei vertat, cre-lo".

Eth prince Andrei alendèc e, damb uelhs radiants, coraus e mainadencs, contemplèc eth ròstre alugat e afogat de Pierre, tostemp timid dauant eth sòn amic, que consideraue superior.

- Se de vertat siguesse atau…, didec. Mès anem entath coche, higec, e en gésser dera barca guardèc entath cèu que li mostraue Pierre.

Per prumèr viatge dempús Austerlitz vedec aqueth cèu naut e infinit qu'auie contemplat quan jadie en camp de batalha. En aqueth instant se desvelhèc quauquarren alègre e joiós ena sua amna, quauquarren qu'amiaue fòrça temps adormit, çò de mielhor que i auie en sòn èsser. Eth sentiment despareishec tanlèu eth prince Andrei entornèc ena vida vidanta e normau, mès ara se'n sabie de qué, a maugrat que non auie sabut desvolopà'c, aguest sentiment seguie en tot èster en eth.

Era entrevista damb Pierre siguec entath prince Andrei, maugrat que deth dehòra non auie cambiat, eth començament d'ua naua vida en sòn mon interior.

XIII

Qu'auie escurit quan eth prince Andrei e Pierre arribèren ena pòrta principau de Lisie-Gori. En apressar-se, eth prince Andrei hec a veir a Pierre damb un arridolet eth rambalh qu'era sua preséncia auie suscitat ena entrada de servici. Ua vielheta corbada, qu'amiaue un morralet ena esquia, e un òme de mejana estatura, de longui peus e vestit de nere, se meteren a córrer entath portau de gessuda tanlèu vederen era veitura. Dues hemnes correren ath sòn darrèr, e es quate, sense deishar de uelh eth coche, entrèren ath mès córrer e espauridi pera pòrta de servici.

- Qu'ei era gent de Diu, que Maria protegís, expliquèc eth prince Andrei. Dilhèu se pensèren que venguie eth mèn pair. Qu'ei ena soleta causa qu'era mia fraia non l'aubedís: eth mèn pair mane tostemp hèr enlà ad aguesti pelegrins, mès era les recep.
- Qué signifique gent de Diu?, preguntèc Pierre.

Eth prince Andrei non auec temps entà respòner. Li gesseren ar encontre es vailets e eth preguntèc per sa pair e se lo demorauen.

Eth vielh prince ère encara ena ciutat e lo demorauen d'un moment en aute.

Eth prince Andrei amièc a Pierre entàs estances, tostemp ordenades e netes, que li reservauen ena casa de sa pair e se filèc entara cramba deth mainatge.

- Tiem ua visita, ara, ara mia fraia, li didec a Pierre tanlèu tornèc. Encara non l'è vista. Ad aguestes ores sage d'amagar-se e ei damb era sua gent de Diu. S'avergonharà, mès que se tengue; atau auràs era escadença de veder-les. *C'est curieux, ma parole.*
- *Qu'est que c'est* aguesta gent de Diu, preguntèc Pierre.
- Ara ac veiràs.

Plan que òc, era princessa se rogic, eth sòn ròstre se caperèc de taques e se mostrèc trebolada quan entrèren. En divan dera aculhenta cramba damb lampetes alugades enes icònes e un *samovar* sus era taula i auie seigut ath cant dera princessa un òme joen de nas long e longa cabeladura, vestit damb abits monacaus.

En fautulh pròche auie cuelhut sèti ua vielheta prima e arropida, de doç ròstre mainadenc.

- *Andre, pourquoi n'e m'avoir pas prevenue*?, lo repoteguèc corauments era princessa, en tot botar-se dauant des pelegrins coma ua loca en defensa des sòns porics. Quan Pierre li punèc era man li didec: *Charmée de vous voir. Je suis tres content de vous voir.*

Lo coneishie de quan encara ère un mainatge e ara era sua amistat damb Andrei, eth sòn malastre conjugau e, mès que mès, era sua expression bontadosa e simpla la predisposauen ath sòn favor. Maria lo guardaue damb es sòns beròis uelhs radiants e semblaue dider-li: "Vos estimi fòrça, mès, se vos platz, non vo'n arritz *des mèns*". Après es prumères frases de salutacion se seigueren.

- A!, tanben ei aciu Ivanushka, didec eth prince Andrei en tot senhalar ath joen pelegrin.
- *André*!, didec era princessa damb votz suplicanta.

- *Il faut que vous sachiez que c'est une femme*, didec Andrei a Pierre.
- *André, au nom de Dieu*!, repetic era princessa.

Era portadura ironica deth prince Andrei dauant es pelegrins e era inutila defensa que hège d'eri era sua fraia hègen veir que semblabla polemica ère normau entre eri.

- *Mais, ma bonne amie*, didec eth prince Andrei, *vous devriez au contraire m'etre reconnaissante de ce que j'explique a Pierre votre intimité avec ce jeune homme.*
- *Vraiment*?, preguntèc Pierre damb seriós curiosèr (per çò que li demorèc arregraïda era princessa). E a trauèrs des lunetes guardèc eth ròstre d'Ivanushka, que, comprenent que se parlaue d'eth, se virèc entada eri guardant a toti damb uelhs maliciosi.

Que non auie cap de motiu pr'amor qu'era princessa siguesse inquieta pes *sòns*. Non semblauen bric intimidadi. Era vielheta seguie seiguda en fautulh, tranquilla e quieta, damb es uelhs entà baish, guardant de reuelh as nauèth vengudi; venguie de botar era taça de tè ena sièta, boca enjós, e ath cant, un terròc de sucre, nhacat, ara demora de qué l'aufrissen mès tè. Ivanushka beuie en platet, guardant dissimuladaments, damb uelhs tafurèls e femenins, as joeni.

- As estat en Kiev?, preguntèc eth prince Andrei ara vielha.
- Òc, pairet, responec charraira era vielha. Eth madeish dia de Nadau auí era sòrt de comuniar près des santes reliquies; ara que vengui de Koliazin, pairet: i auec aquiu un gran miracle…
- Vai!, e siguec damb tu Ivanushka?
- Jo qu'amii eth mèn pròpi camin, pairet; me trapè damb Pelagueiushka en Yujnovo, didec Ivanushka, sajant de balhar un ton omenenc ara sua votz.

Pelagueiushka interrompec ath sòn companh, damb er in de condar çò qu'auie vist.

- Que i auec un gran miracle en Koliazin, pairet.
- Qué, naues reliquies?, preguntèc eth prince Andrei.
- Dèisha-la, Andrei, intervenguec era princessa Maria. Non l'ac condes, Palagueiushka.
- Per qué dides aquerò, maireta? Per qué non l'ac vau a condar? Qu'ei brave; ei eth mèn benfactor, manat per Diu. Me balhèc dètz robles, me'n brembi ben. Quan siguí en Kiev, Kirusha, eth beat, me didec: per qué non vas entà Koliazin? Kirusha ei un vertadèr òme de Diu, va descauç en iuèrn e en ostiu. Donques me didec: "Que non vas peth tòn camin, ve-te'n tà Koliazin. A apareishut ua imatge miraculosa; damb era Vèrge plan santa. Sonque entener-lo, me didí adiu dera bona gent e partí entà aquiu delà…

Toti sauvauen silenci: era pelegrina parlaue soleta damb votz mesurada, alendant er aire.

- Arribè, pairet, e era gent me conde: "Que i a un gran miracle: d'ua caròla dera Vèrge plan santa surgente òli sagrat…"
- Plan, plan: ja ac condaràs dempús, didec en tot rogir-se era princessa Maria.
- Me permetetz que vos hèsca ua pregunta?, didec Pierre, en tot virar-se entara vielheta: ac as vist tu madeisha?

- Plan que òc, pairet! Òc, ac è vist jo madeisha, que siguí digna d'aguest aunor. Era cara li ludie coma era lum deth cèu e dera caròla dera Vèrge queiguie gota a gota…
- Mès aquerò qu'ei ua tricha!, comentèc ingenuaments Pierre, qu'auie seguit d'aurelha atentiuaments ara pelegrina.
- Pairet! Qué dides?, sorrisclèc espaurida Pelagueiushka, en tot virar-se entara princessa ara cèrca d'ajuda.
- Atau ei coma enganhen ath pòble, higec Pierre.
- Jesús! Senhor!, se senhèc era pelegrina. Non digues aquerò, pairet. Atau l'arribèc a un generau que non cranhie a Diu e didec un còp: "Es monges enganhen", e sonque didè'c, perdec era lum. E, en sòmis, vedec ara Vèrge santa de Pechersk, que se l'apressaue e li didie: "Cre en jo e te guarirè". Alavetz comencèc a demanar que lo hessen a vier entada era. Ei vertat: ac vedí jo madeisha. Amieren ath cèc entara imatge; s'apressèc, queiguec de jolhs e didec. "Guarís-me e te balharè tot çò qu'eth Tsar m'a autrejat". Ac vedí jo madeisha, pairet: de pic, ena imatge campèc encaishada ua estela e eth cèc se remetec. Qu'ei un pecat parlar atau, e Diu ac castigue, didec a Pierre en ton doctrinau.
- E com podec era estela passar ena imatge santa?, preguntèc Pierre.
- Qu'auràn ascenut ara Vèrge a generau, comentèc arrint eth prince Andrei.

Pelagueiushka perdec era sang dera cara e, còp sec, quilhèc es sòns braci entath cèu:

- Pair, pair, non peques, qu'as un hilh (comencèc a díder, e de palla passèc en un virament de uelhs a ròia). Pair, qué as dit? Perdona-lo, Senhor! E en tot dirigir-e ara princessa Maria, contunhèc: qué ei aquerò, maireta?

S'auie lheuat e lèu entre somics se premanic a cargar damb eth sòn morralet. Que deuie èster entada era un motiu de vergonha recéber favors en ua casa a on se podien díder semblables paraules; mès tanben li hège dò auer-se'n de privar d'eri enes dies a vier.

- Quina diversion auetz trapat! Per qué auetz vengut aciu?, didec era princessa Maria.

Pierre s'auancèc entara vielha:

- Qu'ère ua badinada, Pelagueiushka… didec. *Princesse, ma parole, je n'ai pas voulu l'offenser*. Qu'ère ua badinada; non t'ac cuelhes mau, higec arrint timidaments e damb er in de reparar eth sòn tòrt. T'asseguri que solet ère ua badinada.

Pelagueiushka se posèc maufidada; mès en ròstre de Pierre i auie un empenaïment tan sincèr e eth prince Andrei guardaue tan timidaments, ja ara vielha, ja a Pierre, que de man en man se padeguèc.

XIV

Solatjada era pelegrina e encoratjada tà seguir parlant, s'estenec sus eth pair Amfiloco, qu'era sua vida ère tan santa qu'es sues mans difusauen flaira a encens, e sus se com, es monges qu'auie trapat ena sua darrèra peregrinacion entà Kiev l'auien balhat es claus d'ua tuta a on, damb ua resèrva de pan sec, s'auie estat pendent dus dies ath cant des benaüradi.

- Pregaua a un, lo veneraua, e dempús venguia entà un aute. Dormia un shinhau e dempús tornaua a punar es reliquies; i auie tant de silenci, maireta, e gaudia de tant benèster, que non auia in de tornar en mon.

Pierre l'escotaue damb atentiua seriositat. Eth prince Andrei gessec dera cramba, ath cap d'ua estona, en tot deishar qu'es pelegrins acabèssen de préner eth sòn tè, era princessa Maria amièc a Pierre en salon.

- Qu'ètz fòrça brave, didec.
- Ò!, de vertat que non volia ofensar-la… Compreni plan ben e aprècii aguesti sentiments fòrça.

Era princessa lo guardèc en silenci e arric damb trendesa.

- Hè fòrça temps que vos coneishi e vos estimi coma a un frair, didec. Qué vos a semblat *André*?, higec, ara prèssa, pr'amor de non dar-li temps tà respòner as sues coraus paraules. Que me tie fòrça preocupada, era sua santat miehore en iuèrn, mès ena passada primauèra se dauric era sua herida e eth doctor li recomanèc un tractament en estrangèr; que m'enquimère tanben fòrça morauments. Non ei coma nosates, es hemnes, qu'exprimim eth nòste dolor damb lèrmes, non les amagam. Tot s'ac sauve ath laguens, sense liurar-se. Aué semble alègre e animat, mès aquerò ei degut ara vòsta venguda. Pòqui viatges s'està coma aué. Se vos lo podéssetz convéncer de vier en estrangèr entar guarir-se! Qu'a besonh d'activitat, e aguesta vida ordenada e tranquilla l'aucís. Es auti non se n'encueden, mès jo qu'ac veigui.
- Tàs dètz, es vailets gesseren a tot córrer entara pòrta principau en enténer es campanetes deth coche deth vielh prince. Tanben gesseren Andrei e Pierre.
- Qui ei?, preguntèc eth vielh prince en notar era preséncia de Pierre. A!, guaire me n'alègri!, didec en saber se qui ère. Vene a hèr-me un punet!

Eth vielh prince qu'ère d'un excellent umor e recebec corauments a Pierre.

Abantes deth sopar eth prince Andrei tornèc entath burèu e trapèc a Pierre en ua afogada discussion damb sa pair. Pierre afirmaue que vierie un temps que ja non aurie mès guèrres. Eth vielh prince lo contradidie, ironic, mès discutie sense emmaliciar-se.

- Trè era sang des venes dera gent, bota-les aigua e alavetz non i aurà mès guèrres. Son asenades de hemnes, e balhèc ua corau paumetada a Pierre.

Dempús s'apressèc ena taula, a on eth prince Andrei, que, plan que òc, non desiraue intervier ena convèrsa, examinaue es papèrs amiadi per sa pair dera ciutat. Eth vielh prince s'apressèc ada eth e comencèc a parlar des sòns ahèrs.

- Eth mariscau dera noblesa, comde Rostov, non a manat ne era mitat des òmes que li calie. Venguec ena ciutat e se l'acodic convidar-me a dinar. Be ne siguec

de bon eth dinar que li balhè!… E guarda çò d'aute… Plan, estimat, higec eth prince Nikolai Andreievic en tot dirigir-se ath sòn hilh e balhant de nauèth uns copets de paumet ena espatla de Pierre. Eth tòn amic qu'ei un excellent gojat, li sò cuelhut afeccion. M'encoratge. I a persones que diden causes plan senades qu'arrés pòt escotar, mès eth ditz pegaries e m'encoratge a jo, que sò un vielh. Plan, anatz-vo'n, anatz-vo'n; dilhèu venga a sopar damb vosati, discutiram ua auta estona. Estima ben ara mia pèga, era princessa Maria, cridèc encara a Pierre dera pòrta estant.

Sonque ara, en Lisie-Gori, aprecièc Pierre tot er encantament e era fòrça dera sua amistat damb eth prince Andrei. Encantament que non se notaue autant enes sues relacions personaus coma damb es sòns familhars e es auti abitants dera casa. Pierre se sentec lèu lèu vielh amic deth sevèr prince Nikolai Andreievic e dera doça e timida princessa Maria, maugrat qu'a penes les coneishie. Toti l'auien cuelhut estima. Non solet era princessa, atirada pera bontat que Pierre auie tractat as sòns pelegrins, li dedicaue era sua mès radianta guardada, senon tanben eth petit prince Nikolai (coma lo cridaue eth sòn pairin), que sonque auie un an, arrie a Pierre e lo deishaue que lo cuelhesse en braça. Mijail Ivanovic e *mademoiselle* Bourienne lo guardauen damb alègre arridolet quan Pierre discutie damb eth vielh prince.

Aguest, se presentèc a sopar, plan que òc, en aunor de Pierre.

E pendent es dus dies que Pierre s'estèc en Lisie-Gori se mostrèc fòrça corau damb eth e li preguèc que tornèsse a tier-li ua visita.

Quan Pierre partic e toti es membres dera familha s'amassèren, era convèrsa requeiguec sus er absent, coma sòl passar après era partida d'un nau coneishut, e toti, çò que sòl passar raraments, parlèren ben d'eth.

XV

Ara tornada deth sòn permís, Rostov sentec e se'n sabec per prumèr viatge guairi fòrti èren es laci que l'amassauen a Denisov e a tot eth regiment.

Quan Rostov s'apressaue ena sua unitat sentie lèu çò de madeish que quan s'apressaue ena sua casa deth carrèr Povarskaia. En veir ath prumèr ussar deth sòn regiment damb era guerrera descordada e arreconéisher ath peuròi Dementiev, e en veir es shivaus faubi, quan Lavrushka cridèc alègraments ath sòn patron: "Qu'a arribat eth comde!", e Denissov, qu'ère en tot dormir, gessec deth refugi de hanga esperluat e l'abracèc, e es auti oficiaus l'entornegèren alègraments, sentec madeish que quan sa mair, sa pair e fraies l'abraçauen, e non podec tier es lèrmes d'alegria que l'estofauen e l'empedien parlar. Eth regiment qu'ère un larèr, un larèr tant estimat e agradiu coma eth de sa pairs.

Dempús de presentar-se ath cap deth regiment e èster destinat ath sòn ancian esquadron, un còp apraiadi es ahèrs deth servici e deth ferratge, quan entrèc totafèt enes petiti interèssi deth regiment e se sentec privat dera libertat e barrat en un marc estret e immudable, Rostov experimentèc aquera tranquillitat, aquera madeisha conviccion d'èster en çò de sòn e en sòn lòc, qu'auie sentut jos eth tet pairau. Que non i auie aquiu aqueth desòrdre deth mon liure, a on non se trapaue en sòn soquèr e s'enganhaue quan li calie causir. Non i ère Sonia, que damb era li calie decidir-se a tier o non ua explicacion. Non ère possible anar entà bèth lòc o deishar d'anar-i, non existien aqueres vint-e-quate ores deth dia, que se podien tier de tantes manères desparières; ne ère frequent aqueth revolum de gent, que d'eri degun l'ère mès apressat e degun mès aluenhat; non i auie aqueres imprecises e confuses relacions economiques damb sa pair; non i auie arren que li rebrembèsse aqueth deute de jòc damb Dolojov! En regiment tot qu'ère simple e clar. Eth mon sancer qu'ère dividit en dues parts egales: era ua, eth nòste regiment de Pavlograd; era auta, tot çò d'aute. E tot aquerò darrèr non l'importaue bric. En regiment se'n sabien de tot. Se qui ère eth lòctenent, se qui eth capitan, se qui ère brave o maishant; e mès que mès, se qui ère un bon companh e qui non n'ère. Eth cantinèr balhae a fidar, era paga arribaue cada trimèstre; que non cau endonviar ne alistar arren; sonque cau evitar tot aquerò que se considère dolent entath regiment de Pavlograd; se t'ordenen quauquarren, hè çò que t'an ordenat e dit damb paraules clares, precises e concretes; atau tot que se passarà ben.

Quan Rostov se tornèc a trapar en aguestes condicions tan definides dera vida militara experimentèc ua satisfaccion e un plaser semblables as d'un òme alasat que trape eth repaus. Era vida deth regiment l'ère autant mès agradiua pendent aguesta campanha dempús çò que se passèc damb Dolojov (que, a maugrat de qué toti es sòns lo consolauen non s'ac podie perdonar) qu'ère decidit a servir non coma abantes, senon per manèra que se desbrembèsse era sua fauta e artenhesse èster un companh e un oficiau exemplar, ei a díder, un òme excellent, tan de mau hèr en *mond* e tan possible en regiment.

Après aquera pèrta en jòc, Rostov auie decidit entornar, en cinc ans, eth deute a sa pairs. Li manauen dètz mil robles ar an e solet ne despenerie dus mil, en tot deishar era rèsta entà pagar-lo.

Era armada russa, dempús de moltes retirades e auançaments après es batalhes de Pultusk e Preussich-Eylau, se concentraue apròp de Bartenstein. Se demoraue ar Emperaire e eth començament des operacions.

Eth regiment de Pavlograd, coma integrant dera armada qu'auie intervengut enes accions de 1805, auie tornat entà Russia pr'amor de curbir es baishes e non participèc ena prumèra part dera campanha. Non auie estat ena batalha de Pultusk e Preussich-Eylau; dempús, en incorporar-se ara armada d'operacions, siguec agregat en destacament de Platov.

Aguest destacament actuaue independentaments dera armada. En diuèrses escadences auie participat en escaramosses damb er enemic, auie hèt presoèrs e enquia e tot un viatge s'apoderèc d'un convòi deth mariscau Oudinot. En mes d'abriu eth regiment passèc diuèrses setmanes inactiu ath cant d'un bordalat aleman desèrt e completaments saquejat.

Qu'ère era epòca deth desgèu, i auie hanga pertot, se desbordauen es arrius e toti es camins resultauen impracticables. Passauen dies sense qu'arribèsse ferratge entàs animaus ne es víures entàs persones. E coma qu'er aprovediment ère impossible, es soldats s'escampilhauen pes bordalats uets ara cèrca de truhes, mès que non trapauen lèu arren. Non auie arren entà minjar e es abitants auien hujut; es que se demorèren se trapauen en pejor situacion qu'es mendicants; que non auien arren entà panar-les, e autaplan es soldats, pòc prèsti ara pietat, en sòrta de profitar-se'n d'eri les balhauen çò de sòn.

Eth regiment de Pavlograd non auie auut enes escaramosses que dus herits; mès era hame e es malauties l'auien redusit ara mitat des sòns efectius. Era mòrt ère tan segura enes espitaus qu'es soldats, malauts de fèbre e de holadors per çò des maus aliments, preferien, autanplan arrossegant-se fatigosaments, estar-se en actiu abantes qu'èster amiadi entar espitau. Ath començament dera primauèra es soldats descurbiren ua planta que se retiraue ar espargue, que cridèren, non se sap per qué, "arraïc doça de Maria". S'espargèren pes camps e pes prats ara cèrca d'aguesta arraïc doça de Maria (encara qu'ère plan amarganta), la dejosterrauen damb es sables e se l'avalauen maugrat era proïbicion de minjar aquera planta nociua. Damb era primauèra campèc ua auta malautia: holador de braci, cames e cara, e es mètges ac atribuiren ad aguesta planta. Maugrat tot, es soldats der esquadron de Denisov seguiren en tot minjar-la-se, donques que hège dues setmanes que se racionaue eth pan sec a mieja liura per persona e es truhes dera darrèra expedicion èren gelades e poirides.

Es shivaus amiauen ues autes dues setmans en tot neurir-se dera palha des losats e s'auien demorat espaventosaments flaqui, caperadi, ath delà, es còssi, de fibres de peu ivernau endravat.

Maugrat tota aguesta misèria, soldats e oficiaus hègen era madeisha vida que tostemp; damb es ròstres holadi e esblancossidi e es unifòrmes rosigadi, es ussars formauen en files, netejauen es sues armes e cavaladures, apressauen de quan en quan era palha entàs shivaus e minjauen ar entorn des caudèrs, d'a on tostemp entornauen ahaimadi, en tot hèr trufaria sus era mala qualitat deth *rancho* e dera sua pròpia hame. E coma tostemp, en temps liure de servici, es soldats alugauen fogairons, se cauhauen nudi ath cant deth huec, humauen, fregien es truhes gelades e condauen o escotauen racondes des campanhs de Potiomkin o de Suvorov o es condes meravilhosi deth coquin Aliosha o de Mikolka, eth vailet deth *pope*.

Es oficiaus, coma de costum, s'estauen de dus en dus o de tres en tres en cases sense losat e miei esbauçades. Es oficiaus superiors se tenguien a arténher palha e truhes e, en generau, ar aprovediment des sòns òmes; es inferiors, coma tostemp, hègen as cartes (non i auie aliments, mès sobrauen es sòs) o a jòcs innocents coma era *petanca* e d'auti. Se parlaue pòc sus era marcha dera guèrra, prumèr, pr'amor qu'arren de positiu se'n sabien, dusau, pr'amor que se sospechaue vagaments que non anaue ara ora.

Rostov s'estaue, coma abantes, damb Denisov; era sua amistat, dempús eth permís, que s'auie hèt mès estreta. Denisov non parlaue jamès dera sua familha, mès eth trende afècte que mostraue ath sòn oficiau hège veir a Rostov qu'er amor malerós deth valent ussar per Natasha hège aumentar era sua amistat. Denisov sajaue mantier a Rostov aluenhat deth perilh; lo suenhaue e dempús de cada accion gessie ath sòn encontre damb especiau alegria en veder-lo san e en bona santat. En ua expedicion Rostov trapèc en un bordalat saquejat e abandonat, a on auie anat ara cèrca de víures, a un vielh polac damb era sua hilha e un mainatge de popa. Qu'èren nudi, ahaimadi e sense mejans entà gésser d'aquiu. Rostov se les hec a vier en pòble que s'estaue e les lotgèc damb eth diuèrses setmanes, enquia qu'eth vielh se remetec. Un companh de Rostov, en tot parlar de hemnes, comencèc a hèr trufaria, en díder qu'ère mès escarrabilhat qu'arrés e que non harie mau de presentar-li ara beròia polaca sauvada per eth. Rostov se cuelhec era trufaria coma ua ofensa e, emmaliciat, didec ar oficiau causes tan dures que Denisov li calec hèr vertadèrs esfòrci entà evitar eth düel. Quan er oficiau se retirèc, Denisov, que tanpòc se'n sabie des relacions de Rostov damb era polaca, li repoteguèc era sua irascibilitat.

- Qué vòs?, li responec. Ei coma ua fraia, non te pòs imaginar se guaire m'a ofensat, pr'amor que… pr'amor que…

Denisov li hec un còp de man ena espatla e comencèc a caminar a granes calhamardades sense guardar ath sòn companh, tau que hège enes moments d'emocion.

- Be n'ètz de hòls es Rostov!, didec.

E Nikolai avertic lèrmes enes uelhs de Denisov.

XVI

En mes d'abriu encoratgèc as tropes era naua dera venguda der Emperaire. Rostov non podec assistir ara revista qu'auie passat eth Sobeiran en Bartenstein; eth regiment de Pavlograd se trapaue enes auançades, plan peth dauant dera ciutat.

En campament militar a on hègen bivac, Denisov e Rostov viuien amassa en un refugi hotjat ena tèrra pes soldats e caperat d'arrames e mossa. Eth refugi s'auie bastit ara manèra qu'ère de mòda alavetz: se hotjaue ua trendada damb ua amplada superior a un mètre e miei, dus de prigondor e tres mètres e miei de longada. En un extrèm dera trencada se hègen uns gradons que senhalauen era entrada, eth pòrge. Era madeisha trencada ère era cramba a on es afortunadi, coma eth cap der esquadron, dispausauen, ena part opausada as gradons, d'ua husta apuada sus ues estaques, qu'ère era taula. Ath long dera trencada se rebaishaue un mètre de tèrra, qu'èren es jaces e es divans. Eth tet se bastie d'ua manèra que permetie èster de pès e enquia e tot sèir-se en lhet, tostemp que s'apressèssen mès ara taula. Ath delà, es soldats, qu'estimauen fòrça a Denisov l'auien plaçat en fronton deth tet un veire trincat, mès ja apegat e estacat a ua taula. Se podie díder que Denisov viuie luxuosaments. Quan sarraue eth hered, se hègen a vier enes escales (era part der edifici que Denisov cridaue anticramba), en ua tòla de hèr doblegada, brases des fogairons des soldats e autant s'escauhaue aquerò qu'es oficiaus, tostemps nombrosi ena cramba de Denisov e Rostov, les calie demorar en manja de camisa.

Un dia d'abriu Rostov ère de servici. Tàs ueit deth maitin, ja entornant dempús ua net de velha, ordenèc que li hessen a vier brases, se mudèc de ròba, pr'amor qu'ère chaupat pera ploja, hec es sues oracions, prenec eth tè, entrèc en calor, apraièc es causes en sòn cornèr e, ena taula e damb eth ròstre alugat e usclat peth vent, s'estirèc d'esquia e en manja de camisa, damb es mans jos eth cap. Pensaue damb plaser qu'un d'aqueri dies serie ascenut per çò deth darrèr servici de reconeishença, e demoraue a Denisov, qu'auie gessut. Rostov desiraue parlar damb eth.

Dehòra dera cabana ressonèc era votz enforismada de Denisov. Rostov s'apressèc ena hièstra pr'amor de veir damb qui parlaue e vedec ath sergent furrièr Topcheienko.

- Te manè que non les deishèsses minjar aguestes arraïcs de Maria o de qui siguen!, cridaue Denisov. Jo madeish è vist a Lazarchuk que se les hège a vier deth camp.
- Que ja ac è enebit, Excelléncia, mès non aubedissen, responec eth sergent.

Rostov tornèc a estirar-se, en tot pensar damb satisfaccion: "Que trabalhe eth ara, jo que ja sò complint damb era mia obligacion, sò estirat, tot va ara ora". A trauèrs dera paret entenec que, ath delà deth sergent, parlaue Lavrushka, eth coquin e abil assistent de Denisov; didie quauquarren d'uns cars de pan e carn qu'auie vist quan anèc ara cèrca der aprovediment.

Dempús, tornèc a enténer, mès luenhants, es crits de Denisov e era orde: "A shivau era dusau seccion!"

"Tà on anaràn ara?", pensèc Rostov.

Cinc menutes dempús Denisov entrèc ena cabana, s'estirèc damb es bòtes lordes sus eth lhet, aluguèc emmaliciat era pipa, espargec es sues causes, cuelhec eth foet, eth sabre e

se dirigic de nauèth entara gessuda. Ara demana de Rostov, que desiraue saber entà on anaue, repliquèc irritat e vagaments que li calie resòlver cèrt ahèr.

- Que Diu e eth gran Emperaire me jutgen!, didec Denisov en gésser.

Rostov entenec caushigades de shivaus ena hanga. Ne tansevolhe se preocupèc d'a on ère Denisov. Quan se cauhèc, se demorèc esclipsat en sòn cornèr e non gessec dera cabana enquiath ser. Denisov encara non auie tornat. Era tarde ère polida. Ath costat dera cabana vesia dus oficiaus e un cadèth hègen ara *svaika*, entre arridolets, semiant d'arrabets era tèrra mòfla e lorda. Rostov s'amassèc ada eri. Tara mitat deth jòc, es oficiaus vederen apressar-se quauqui cars. Les seguien uns quize ussars montadi en shivaus ahaimadi. Es cars, damb era sua escota d'ussars, s'apressèren en bivac, en tot èster entornejadi ath còp pes auti.

- Ja vedetz, Denisov que se preocupaue tant!, didec Rostov. Que ja son aciu es viures.
- Plan, plan, be ne seràn de contenti es soldats!, comentèren d'auti.

Denisov venguie a pòca distància des cars, acompanhat de dus oficiaus d'infantaria que damb eri parlaue de quauquarren. Rostov gessec ath sòn encontre.

- Vos ac avertisqui, capitan, didie un soldat prim, de baisha estura, visiblaments irritat.
- Ja vos didí que non entornarè arren, repliquèc Denisov.
- Responeratz per aquerò, capitan! Qu'ei un acte de pilhatge apoderar-se d'un convòi que pertanh ara armada. Es nòsti soldats hè dus dies que no mingen.
- Es mèns amien sense minjar dues setmanes, responec Denisov.
- Qu'ei un pilhatge, senhor mèn! Responeratz d'aquerò, repetic eth d'infantaria lheuant era votz.
- Mès vosati se qué voletz, tè!, cridèc Densivov enforismat de ressabuda. Qu'eth que va a respòner sò jo e non vosati! E non me shordetz mès! Anatz-vo'n abantes que vos arribe quauquarren. Dehòra d'aciu!, cridèc as oficiaus.
- D'acòrd, responec er oficiau de baisha estatura, sense intimidar-se ne anar-se'n. aquerò ei un panatòri, ja vos…
- Ath diable! E ara prèssa, abantes de qué vos arribe quauquarren!, e Denisov virèc eth sòn shivau entar oficiau.
- Plan ben, plan ben!, didec aguest en ton menaçaire; e, en tot hèr a virar tanben ath sòn shivau, s'aluenhèc ath tròt, dançant ena sera.
- Un gosset en brescat! Un gosset en brescat!, cridèc Denisov. Qu'ère era pejor burla qu'un de cavalaria podie hèr ath fantassin montat. En tot estarnar-se d'arrir, s'apressèc entà Rostov.
- Que l'è trèt ara infantaria un convòi! Ara valenta!, didec. Auia de deishar qu'era gent se morisse de hame?

Es cars qu'auien arribat en bivac des ussars èren destinadi entà un regiment d'infantaria. Denisov, en saber-se'n per Lavrushka de qué eth convòi non amiaue escota, s'auie apoderat des sòn viures. Repartic a discrecion eth pan sec entre es soldats e encara n'auec entà balhar-ne a d'auti esquadrons.

Londeman eth comandant deth regiment hec a cridar a Denisov e li didec, en tot caperar-se es uelhs damb era man, mès damb es dits dubèrti:

- Atau ei coma veigui jo çò que se passèc: que non sai arren e non pensi daurir cap expedient, mès vos conselhi que vengatz çò de mès lèu pòssible en Estat Major e apraietz ena direccion d'intendéncia e ahèr, e signetz, se podetz, eth recebut de çò que vos héretz a vier; donques, autraments, coma que figure a compde deth regiment d'infantaria, era causa que pòt acabar mau.

Denisov gessec dirèctaments entar Estat Major, damb eth sincèr desir de seguir eth conselh deth sòn comandant. Pera tarde tornèc entara sua cabana en un estat que Rostov jamès l'auie vist. A penes podie parlar, s'estofaue. Quan Rostov li demanèc per çò que s'auie passat non hec senon prononciar, damb votz ronca e fèbla, menaces e injúries incomprensibles.

Espaurit per estat de Denisov, Rostov li conselhèc que se despolhèsse e beuesse un shinhau d'aigua e hec a cridar ath mètge.

- Jutjar-me a jo per pilhatge! Ò! Balha-me mès aigua!... Que me jutgen se vòlen, mès tostemp castigarè as brigands e l'ac diderè ar Emperaire! Balhatz-me gèu!, acabèc.

Eth mètge deth regiment didec qu'ère de besonh hèr ua sangarrèra. Deth braç pelhassut de Denisov gessec coma ua sièta de sang nera; solet alavetz siguec en condicions de condar çò que s'auie passat.

- Quan arribè preguntè peth cap. Me dideren eth lòc e me dideren que demorèssa. "Que sò de servici, les digui, è recorrut trenta quilomètres e non è temps entà demorar, anonciatz-me". Plan, donc, apareish eth cap d'aqueri brigands. E comence, eth tanben, a balhar-me leçons, a dider-me qu'è cometut un acte de vandalisme. Jo li responi: "Eth bandolèr non ei eth que cuelh es viures entà balhar-les-ac as sòns soldats, senon eth que les cuelh entà aumplir es sues pòches". Plan, dempús me ditz: "anatz a signar en burèu deth comissari responsable des viures e aguest ahèr seguirà en tramit legau". Vau entar encargat; arribi ena taula e… qui t'imagines qu'ei aquiu? Qui cres que mos està aucint de hame?, cridèc Denisov, en tot fóter un còp tant fòrt ena taula que manquèc pòc entà trincar-la; es veires gesseren redolant. Donques Telianin!. "Com, ès tu que mos aucís de hame?" e crac, crac, li crotzè era cara, que me venguie a man. "Hilh de tau e quau!", e comencè a estovar-li era codena. Que posqui díder que m'espandí, cridèc Denisov, arrint damb ràbia e mostrant es sòns dents blanqui jos era mostacha nera. Se non me lo tren, l'aucisqui.
- Non crides, l'interrompec Rostov. Padega-te… un aute còp comence a gesser-te sang. Te cau bendar de nauèth.

Bendèren a Denisov e lo meteren en lhet. Londeman se desvelhèc alègre e tranquil.

Tath meddia, er ajudant deth regiment entrèc ena cabana ocupada per Denisov e Rostov e autregèc a Denisov un ofici deth sòn cap. Se li hègen determinades preguntes sus çò que se passèc eth dia anterior. Er ajudant l'expliquèc qu'er ahèr cuelhie mala mina, que s'auie nomentat ua comission investigadora e que, dada era severitat que se tractaue es actes de pilhatge e indisciplina dera tropa, en mielhor des casi acabarie ena degradacion.

Es oficiaus ofensadi condauen es hèts dera manèra seguenta: après auer-se senhorejat deth convòi, eth comandant Denisov s'auie personat, embriac, dauant eth cap d'aprovediment e, sense cap provocacion dera sua part, l'auie insultat en tot cridar-lo

panaire e menaçar-lo damb balhar-li ua repassada; en èsser expulsat, auie entrat enes oficines, pataquejant a dus foncionaris e desmangoriant eth braç a un d'eri.

Denisov, dauant es naues preguntes de Rostov, contestec arrint que, çampar, quauquarrés mès se metec seguraments ath miei, mès que tot aquerò non ère senon pegaries, foteses, que non auie pòur a cap conselh de guèrra e que se bèth brigand d'aguesti gausèsse ahiscar-lo se'n brembarie dera responsa.

Denisov parlaue de tot aquerò damb manca vams, mès Rostov lo coneishie pro ben entà saber-se'n que, ath hons dera sua amna (maugrat qu'ac amaguèsse as auti), auie pòur ath conselh de guèrra e s'enquimeraue per ua istòria que podie acabar mau. Cada dia arribauen escrits damb preguntes e citacions entath conselh de guèrra; eth prumèr de mai recebec Denisov era orde d'autrejar eth comandament deth sòn esquadron ar oficiau mès antic e presentar-se en Estat Major dera division pr'amor d'explicar, dauant era comission de aprovediment, es hèts que se l'imputauen. Era vesilha d'aguest dia, Platov auie practicat un reconeishement damb dus regiments de cosacs e dus esquadrons d'ussars. Denisov, coma tostemp, s'auie auançat entàs prumères linhes, en tot vantar-se deth sòn valor. Ua bala francesa l'artenhec ena cueisha. En bèth aute moment, Denisov non aurie abandonat eth regiment per ua herida tan leugèra, mès aguest còp profitèc era escadença entà non presentar-se en Estat Major e se hec a amiar entar espitau.

XVII

En junh qu'auec lòc era batalha de Friedland, qu'en era non cuelhec part eth regiment de Pavlograd. Er armistici seguic ad aguest eveniment d'armes. Rostov, que li resultaue fòrça penibla era abséncia de Denisov, que d'eth non auie notícias dempús eth moment dera sua partida, inquiet, ath delà, per estat der ahèr e pera sua herida, profitèc era situacion entà sollicitar un permís, vier en espitau e tier-li ua visita ath sòn amic.

Er espitaue qu'ère en un petit bordalat prusian, dus còps saquejat pes tropes russes e franceses. Ère ostiu e eth camp estaue esplendorós; plan per açò, precisaments, er aspècte deth bordalat damb es losats e brescats esbauçadi, carrèrs enlordidi e estatjants esquiçadi, barrejadi damb soldats embriacs e heridi, qu'ère especiauments ombriu.

En pati d'ua casa de pèira, escampilhat de rèstes deth brescat esbauçat, de marcs de hièstres arrincadi e veires trincadi, i auie er espitau. Quauqui soldats bendadi, esblancossidi e holadi, vagauen peth pati o, seigudi, cuelhien eth solei.

Quan Rostov trauessèc eth lumedar dera casa demorèc negat de flaira a còssi purulents e a espitau. Ena escala se trapèc a un mètge militar rus, damb eth cigar ena boca. Lo seguie un infermièr tanben rus.

- Que non me posqui multiplicar, didie eth doctor. Vene aguesta tarde en çò de Makar Alekseievic, que serè aquiu.

Er infermièr li deuec demanar encara quauquarren mès.

- Hè çò que volgues! Non ei madeish?

Eth mètge vedec a Rostov, que pujaue era escala.

- Qué cercatz, Excelléncia?, li preguntèc. Tà què vietz? Vos an perdonat es bales e voletz cuélher eth tifus? Aguesta, pairet, qu'ei era casa des empestadi.
- Com didetz?, preguntèc Rostov.
- Eth tifus, amic mèn; qui entre aciu qu'ei òme mòrt. Solet nosati dus, Makeiev e jo, didec en tot senhalar ar infermièr, tiem aquerò. Cinc des mèns collègues an morit ja. Quan n'arribe quauqu'un de nau, en ua setmana qu'ei alestit, higec eth doctor damb evident plaser. Qu'auem perdut mètges prusians, mès as nòsti aliats non les shaute aquerò.

Rostov expliquèc que volie veir ath comandant d'ussars Denisov, qu'ère aquiu.

- Sabi pas, amic, sabi pas. Tietz en compde que, jo solet, me cau atier tres espitaus damb quate cents malauts e escag. Mens mau qu'es daunes prusianes dera caritat mos manen dues liures de cafè e benes ath mes; sense aquerò, que seríem pèth, e se metec a arrir. Quate cents, amic mèn! E non hèn ua auta causa qu'arribar-ne mès… Son quate cents, non?, se virèc entar infermièr, que semblaue agotat e impacient de qué partisse aqueth mètge blagaire.
- Eth comandant Denisov, repetic Rostov. Que siguec herit en Moliten.
- Me pensi que se moric, non ei vertat Makeiev?, preguntèc eth mètge damb indiferéncia.

Mès er infermièr non confirmèc es sues paraules.

- Com ei? Long e peuròi?

Rostov descriuec er aspècte deth sòn amic.

- Que n'auie un atau! N'auie un atau!, repetic alègraments eth mètge. Probablaments qu'ei mòrt. Mès vau a informar-me'n… Qu'auia es listes… les ties tu, Makeiv?
- Les tie Makar Alekseievic, didec er infermièr. Mès podetz anar entara sala d'oficiaus, se virèc entà Rostov, e vos madeish ac verificaratz.
- Ep, estimat! Qu'ei mielhor que non entretz, didec eth mètge. Non se passe que vos i demoretz.

Mès Rostov se didec adiu deth mètge e preguèc ar infermièr que l'acompanhèsse.

- Dempús non me balhetz eth tòrt!, cridèc eth mètge de baish estant dera escala.

Rostov entrèc damb er infermièr. Que i auie en aqueth correder escur ua flaira tan fòrta a espitau que Rostov li calec tapar-se eth nas e posar-se un shinhau pr'amor de cuélher fòrces entà seguir tà dauant. Se dauric ua pòrta ara dreta e apareishec un òme prim e auriolenc, en calçotets, descauç e damb cajada. Apuat en marc dera pòrta, les guardèc passar damb uelhs ludents e envejosi. Rostov hec un còp de uelh en interior dera cramba e vedec qu'es heridi e malauts èren en solèr, sus palha e capòtes.

- Posqui entrar entà veir?, li didec ar infermièr,
- Que non i a arren entà veir, didec er infermièr.

Mès plan per çò qu'er infermièr non ère prèst a deishar-lo passar, Rostov entrèc ena estança destinada as soldats. Era flaira, que s'auie acostumat en correder, ère mès fòrta, mès intensa, mès concentrada, e ère evident que venguie d'aquiu.

En ua cramba alongada, fòrtaments illuminada per dues hièstres que dauen pas ara lum deth solei, heridi e malauts èren estiradi en dues hilades, en tot deishar un pas ath miei e damb eth cap ath costat dera paret. Era majoritat deuien èster inconscients e non parèren atencion as qu'entrauen. Es auti s'incorporèren e quilhèren es ròstres aflaquidi e aurilencs, damb identica expression d'esperança en ua ajuda quinsevolhe, de repotec e d'enveja de veir era santat des auti, tachadi en Rostov es uelhs. Quan Rostov arribèc ena mitat dera cramba hec un còp de uelh enes pòrtes miei dubèrtes de d'autes dues crambes vesies e en ambdues vedec çò de madeish. S'arturèc e campèc ath sòn entorn. Non demoraue veir quauquarren atau. Ath sòn dauant, lèu trauessat en correder centrau, un malaut ère estenut en solèr, despolhat. Que deuie èster un cosac, per çò deth talh des sòns peus; ère d'esquia, estirades es enòrmi braci e cames. Qu'auie eth ròstre holat, es uelhs en blanc e es venes des mans e des cames, encara ròies, tibades coma còrdes. Pataquejaue eth solèr damb eth cogòt e didie e repetie damb votz ronca ua madeisha paraula. Rostov hec atencion e comprenec çò que didie. Era paraula ère: "beuer… beuer". Rostov campèc ath sòn entorn, en tot cercar ara persona que podesse amiar ath malaut entath sòn lòc e balhar-li aigua.

- Qui se n'encuede d'aguesti malauts?, preguntèc ar infermièr.

E en aqueth moment un soldat de santat gessec dera cramba vesia e, tachant es uelhs en Rostov, se metec ara atenda, sollicit, ath sòn dauant.

- As vòstes ordes!, cridèc, en tot confóner solide a Rostov damb quauque cap d'espitaus.

- Hètz-lo a vier en sòn lòc e balhatz-li aigua, didec Rostov, en tot senhalar ath cosac.
- As vòstes ordes, Excelléncia!, didec eth soldat, quilhant-se encara mès guardant-lo mès fixaments encara, mès sense botjar-se deth lòc.

“Non, aciu qu’ei impossible hèr quauquarren”, pensèc Rostov, baishant es uelhs. Anaue a gésser dera cramba quan ara sua dreta sentec que quauquarrés lo guardaue tu per tu. Se virèc entà aquiu. Lèu en un cornèr, seigut sus ua capòta, damb eth ròstre cadaveric e sevèr e era barba grisa e sense arrasar, un vielh soldat lo guardaue fixaments; ath sòn costat un aute soldat li gasulhaue ues paraules, senhalant a Rostov, que comprenec qu’eth soldat vielh li volie demanar quauquarren. En apressar-se vedec que li mancaue ua cama, bracada peth dessús deth jolh. Er aute vesin deth vielh, un soldat joen d’ua pallesa de cera escampilhada peth tot eth ròstre, caperat encara de pigues, jadie immobil, pro desseparat deth vielh, inclinat entà darrèr eth cap, amagadi es uelhs pes paupetes. Rostov contemplèc ath soldat de nas camús e ua estrementida li secodic tota era esquia.

- Dideria qu’aguest òme... didec ar infermièr.
- Guaire viatges auem demanat que se lo hèsquen a vier, Excelléncia!, expliquèc eth soldat vielh, tremolant-li era maishèra. Qu’ei mòrt dès aguest maitin. Que tanben èm òmes, Excelléncia… Òmes e non gossets!...
- Ara balharè es ordes; se lo haràn a vier de seguit, didec er infermièr en tot pressar-se. Se vos semble, Excelléncia…
- Anem, anem, didec Rostov ara prèssa; e damb es uelhs baishi, sajant de passar non avertit entre aqueres guardades plies de repotecs e enveja tachades en eth, gessec dera cramba.

XVIII

Trauessèren eth correder e er infermièr amièc a Rostov ena seccion d'oficiaus, formada per tres crambes qu'es sues pòrtes èren dubèrtes. Es oficiaus, heridi o malauts, èren estiradi o seigudi enes lhets. Quauqui uns, damb era ròba der espitau, se passejauen pes crambes. Era prumèra persona que Rostov vedec en entrar siguec un omenet petit e espeat, vestit damb era casqueta e era blòda der espitau; humaue era sua pipa e passejaue pera estança. Rostov lo guardèc, en tot sajar de rebrembar a on l'auie vist abantes.

- Ja vedetz a on Diu a dispausat que mos tornem a trapar, didec er omenet. Que sò Tushin, Tushin. Vo'n brembatz? Vos amiè a vos entà Schoengraben. Que m'an bracat un tròç, guardatz (e arric en tot mostrar-li era manja ueda). Cercatz a Vasili Dmitrievic Denisov? Qu'èm companhs de cramba, seguic en saber-se'n que cercaue a Denisov. Ei aciu, aciu, e l'amièc entara auta cramba, a on ressonauen votzes e arridolets.

"Com pòden non ja arrir, senon víuer aciu?", pensèc Rostov, en sénter encara aquera flaira a mòrt que l'auie negat ena seccion des soldats, en tot rebrembar es envejoses guardades que l'auien seguit de pertot e eth ròstre deth joen soldat mòrt damb es uelhs en blanc.

Denisov dormie en sòn lhet damb era tèsta botada ena hlaçada, a maugrat qu'èren lèu es dotze.

- A, Rostov! Òla, òla, bon dia!, cridèc damb eth madeish ton que tenguie en regiment.

Mès Rostov observèc damb tristor qu'après er esdegament e animositat de costum, ena expression deth sòn ròstre e enes paraules deth sòn amic pistaue un sentiment nau, amagat e dolent.

Era sua herida, encara que leugèra, non auie cicatrizat encara, a maugrat d'auer passat ja sies setmanes. Eth sòn ròstre ère holat e palle coma eth des auti espitalizadi. Mès que non siguec aquerò que tirèc era atencion de Rostov: l'estonèc sustot que Denisov non semblèsse alegrar-se dera sua visita; arrie artificiauments e non preguntèc ne peth regiment ne pera situacion generau. Quan Rostov li parlèc d'aquerò, non ne hec cabau.

Enquia e tot semblaue contrariat quan li parlaue deth regiment e, en generau, dera vida liura e erosa, que seguie eth sòn camin dehòra der espitau; semblaue que Denisov sajaue de desbrembar aguesta vida passada e non sentie un aute interès qu'eth dera sua batalha damb es oficiaus d'intendéncia. Quan Rostov li preguntèc per aquerò, treiguec un escrit dera comission e eth borrolhon dera sua responsa, que sauvaue jos era coishinèra. S'encoratgèc en començar era lectura dera sua responsa e hec veir a Rostov es frases ofensantes que lançaue as sòns adversaris. Es companhs d'espitau, qu'auien entornejat a Rostov (coma òme vengut de dehòra), s'anèren aluenhant tanlèu comencèc era lectura. Rostov comprenec pes sues cares que toti auien ja entenut milèrs de viatges era istòria e n'èren harts d'era. Solet eth vesin de lhet de Denisov, un corporent *ulan*, contunhèc seigut en sòn lhet, damb es celhes grèuments arroncilhades e humant era sua pipa; e eth petit Tushin, damb eth sòn braç amputat, seguic escotant, botjant damb desaprovacion eth cap. A mieja carta, er ulan interrompec a Denisov:

- Ena mia pensada, didec en tot dirigir-se a Rostov, çò de mielhor ei, simplaments, demanar gràcia ar Emperaire. Diden que i aurà fòrça recompenses e solide lo perdonarà…
- Jo… demanar ar Emperaire?, cridèc damb ua votz que volie balhar-li era energia e eth calor d'abantes, mès que solet demostraue ua vana irritacion. Qué li vau a demanar? Se jo siguessa un bandolèr… mès me jutgen pr'amor que desnishi as panaires. Que hèsquen çò que volguen, non me cau pòur. Qu'è servit damb aunor ath Tsar e ara patria e non è panat! Degradar-me a jo…! Tè, qu'ac digui claraments: "se jo siguessa un degalhaire de hons…"
- Òc, òc; qu'ei plan ben escrit, non se pòt remir, didec Tushin, mès ara que non se tracte d'aquerò, Vasili Dmitrievic, e se virèc entà Rostov. Que cau someter-se, e Vasili Dmitrievic non vò. Er auditor ja l'a dit qu'er ahèr non va ben.
- Que m'ei parièr, didec Denisov.
- Er auditor l'a escrit ua suplica e çò que li cau hèr ei signar-la e manar-la damb vos. Solide eth, senhalèc Tushin a Rostov, aurà influències en Estat Major. Que non poirà trapar ua mielhor ocasión…
- Que ja è dit que non voi rebaishar-me!, l'interrompec Denisov, e contunhèc liegent era sua carta.

Rostov non gausaue balhar-li conselhs; mès er instint li didie qu'era solucion prepausada per Tushin e pes auti oficiaus ère era mès segura. S'aurie sentut plan erós d'ajudar a Denisov, mès se'n sabie pro ben dera sua testudaria e dera sua sincèra veeméncia.

Quan acabèc era lectura des verinoses missives de Denisov (çò que se tardèc mès d'ua ora), Rostov non didec arren. Era rèsta deth dia lo passèc en mès trist estat d'animositat entre es companhs d'espitau de Denisov, que de nauèth s'amassèren ath sòn costat; les condèc tot çò que sabie e escotèc çò qu'es auti li condèren. Denisov s'estèc taciturn e ombriu tota era tarde.

En escurir, se premanit a partir e preguntèc a Denisov se l'auie de hèr bèth encargue.

- Òc, demora, responec eth, en tot guardar as oficiaus; tornèc a trèir es sòns papèrs, s'apressèc ena hièstra a on ère eth sòn tintèr e se metec a escríuer. Que non i a soriac que posque damb era maça, didec, hènt-se enlà dera hièstra e autrejant a Rostov ua envolòpa grana.

Qu'ère era suplica dirigida ath Tsar, redigida per auditor; en era, Denisov, sense mentar entad arren es fautes deth servici d'intelligéncia, se limitaue a demanar gràcia.

- Balha-la tu, ja veigui que…

Non acabèc era frasa, e arric dolorosa e forçadaments.

XIX

Un còp tornat en regiment, dempús de condar ath comandant se com estaue er ahèr de Denisov, Nikolai Rostov partic entà Tilsitt damb era carta dirigida ar Emperaire.

Eth tretze de junh s'amassauen en Tilsitt er Emperaire francés e eth rus. Boris Drubestskoi auie demanat ath personatge important, qu'ère ath sòn servici, que lo hesse a vier ena acompanhada qu'anaue entà Tilsitt.

- *Je voudrai voir le grand homme*, didec en tot referir-e a Napoleon, qu'enquia alavetz, coma hègen toti, lo cridauen Buonaparte.
- *Vous parlez de Buonaparte*?, preguntèc arrint eth generau.

Boris campèc interrogatiuaments ath sòn generau e de seguic se n'encuedèc de qué se tractaue d'ua pròva amistosa.

- *Mon prince, je parle de l'empereur Napoleon*, responec.

Eth generau, arrint, li hec uns copets ena espatla.

- Tu qu'arribaràs plan luenh, li didec, e se lo hec a vier.

Boris siguec ua des pòques persones qu'assistic en Niemen ara entrevista des Emperaires. Vedec es granes barques ornades damb monogrames, eth pas de Napoleon ena auta arriba ath long dera Garda francesa, eth cogitós ròstre der Emperaire Alexandre, demorant silenciós era arribada de Bonaparte en ua destinacion des aurères deth Niemen. Vedec dempús se com es dus Sobeirans cuelhien sèti enes sues barques e se com Napoleon, desbarcant prumèr, acodie damb pas rapid a recéber a Alexandre e li balhaue era man, despareishent dempús damb eth, en pabalhon. Dès era sua arribada enes nautes esfères, Boris s'avedèc a campar peth menut tot çò que se passaue ath sòn entorn e anotà'c. Pendent er encontre en Tilsitt, sagèc d'informar-se ben des nòms des persones qu'auien vengut damb Napoleon e des unifòrmes que vestien; seguie d'aurelha tot çò que didien es grani personatges. Quan es Emperaires entrèren en pabalhon a on s'auie de celebrar era entrevista, Boris consultèc eth sòn relòtge e non deishèc de hè'c quan gessec Alexandre. Era conferéncia se tardèc ua ora e cinquanta tres menutes. Atau ac anotèc aquera tarde, amassa damb d'autes menudalhes qu'atribuie importància istorica. Coma qu'era acompanhada der Emepraire ère plan redusida, auie fòrça importància entà un òme qu'aspiraue a capitar ena sua carrèra trapar-se en Tilsitt pendent era entrevista des Emperaires; Boris, ja en Tilsitt, comprenec e sentec qu'era sua posicion s'auie assolidat definitiuaments. Non solet lo coneishien pertot, senon que lo guardauen damb atencion e èren avedadi ara sua preséncia. En dues escadences se l'encomanèren missions près der Emperaire; atau, donc, aguest lo coneishie de vista, e es cortesans, en sòrta d'evitar-lo, coma ara prumeria, quan lo vedien coma a un estranh, s'aurien estonat de non veder-lo entre eri.

Que viuie Boris damb un aute ajudant de camp, eth comde polac Gilinsky. Educat en París, Gilinsky ère fòrça ric e estimaue apassionadaments tot çò de francés; lèu toti es dies, pendent eth sòn sejorn en Tilsitt, acodien a dinar damb eth e damb Boris oficiaus francesi dera Garda der Estat Major Generau.

Eth vint-e-quate de junh, pera tarde, eth comde Gilinsky aufrie un sopar as sòns amics francesi. Er òste d'aunor qu'ère un ajudant de camp de Napoleon; damb eth i auie quauqui oficiaus dera Garda francesa e un joen que pertanhie a ua familha dera vielha

aristocràcia gala, ara page de Napoleon. Aqueth madeish dia, en tot profitar era escurina entà non èster arreconeishut, Rostov, vestit de civil, arribaue en Tilsitt e entraue ena casa de Gilinsky e Boris.

Coma tota era armada russa que d'era venguie, Rostov ère fòrça luenh de participar en cambi favorable a Napoleon e es francesi, que d'enemics vengueren a èster amics, cambis que s'auien costat ena Casèrna Generau e en Boris. Ena armada seguien experimentant aqueth madeish sentiment confús de confrontacion, mensprètz e temor a Bonaparte e as francesi. Encara ère recenta era convèrsa qu'auie auut Rostov damb un oficiau cosac de Platov, qu'en era tenguie que se Napoleon siguesse hèt presoèr pes russi non lo tractarien coma un sobeiran, senon coma un delinquent. E non s'auie passat guaire temps dès que Rostov, pendent eth sòn viatge, se pelegèsse acaloradaments damb un coronèl francés herit, en tot díder qu'era patz jamès se poirie signar entre un monarca legitim coma eth rus e un criminau coma Bonaparte. Qu'ère, donc, normau que Rostov sentesse ua prigonda estranhesa en trapar ena casa de Boris oficiaus francesi damb es madeishi unifòrmes qu'èth ère acostumat a veir en situacions plan desparières dès es auançades.

En encuedar-se'n dera preséncia d'un oficiau francés que pistèc ena pòrta dera casa, cuelhec a Rostov aqueth sentiment bellic e ostil que lo cuelhie tostemp ara vista der enemic. S'arturèc en lumendar e preguntèc, en rus, se s'estaue aquiu Drubetskoi. Boris, en enténer ena anticramba ua votz estranha, gessec tà veir se qui ère. E quan arreconeishec a Rostov, eth sòn ròstre cuelhec en prumèr moment ua expression de hàstic.

- A!, qu'ès tu. Encantat de veder-te!, didec dempús, apressant-se ada eth e arrint.

Mès Rostov se n'auie encuedat ja dera sua prumèra reaccion.

- Me pensi que vengui en mau moment… Que non auria vengut, mès me cau resòlver un ahèr… didec damb heredor.
- Ò, non, non! Sonque m'estone qu'ages podut deishar eth regiment. *Dans un moment je suis a vous*, didec responent a ua votz que lo cridaue der interior.
- Veigui que sò inoportun, repetic Rostov.

Eth ròstre de Boris ja non exprimie hàstic coma abantes. Après ua rapida reflexion, en saber ja se qué li calie hèr, cuehec deth braç ath sòn amic e, plan tranquil, l'introdusic ena cramba deth costat. Es uelhs de Boris guardauen a Rostov damb tranquillitat e fermetat; ça que la, semblauen èster caperadi per laguens d'aguesta pellicula que balhe era convivéncia damb eth gran mon. Atau, aumens, li semblèc a Rostov.

- Cara, se te platz! Tu jamès pòs èster inoportun, didec.

E l'amièc entara cramba a on se premanie eth sopar; lo presentèc as convidadi e expliquèc que non ère un civil, senon un oficiau d'ussars, vielh amic sòn.

- Eth comde Gilinsky, *le comte N.N., le capitain S.S.*, didie en tot presentar as sòns òstes.

Rostov guardaue damb es celhes arroncilhades as francesi, saludèc sense vams e se demorèc en silenci.

Qu'ère evident qu'a Gelinsky non li shautaue era preséncia d'un nau rus en sòn cercle, mès non didec arren.

Boris semblaue non avertir er trebuc qu'auie costat en toti era aparicion d'un desconeishut, e damb era madeisha tranquillitat cortesa e era madeisha veladura enes uelhs sajaue d'animar era convèrsa. Un des francesi, damb era educacion abituau deth sòn país, se dirigic entà Rostov, que caraue temardudaments, e li preguntèc s'auie vengut en Tilsitt entà veir ar Emperaire.

- Non, non… que me cau resòlver un ahèr, responec brèuments Rostov.

Qu'ère de mala encolia dès que vedec eth gèst de hàstic en Boris e, coma se sòl passar en aguesti casi, li semblaue que toti es assistents lo guardauen damb ostilitat e qu'entà toti ère un trebuc. Atau ère, plan que òc: shordaue a toti e ère eth solet en estar-se dehòra dera convèrsa comuna, que s'alugaue de nauèth. "Qué hè aciu?", semblauen díder es guardades des convidadi. Se lheuèc e s'apressèc entà Boris.

- Que te shòrdi, didec en votz baisha; vene, parlaram un moment e me'n vau de seguit.
- Non, arren d'aquerò, repliquèc Boris. Mès, s'ès alasat, ve-te'n ena mia cramba e posa-te un shinhau.
- Òc, reauments…

Entrèren en redusit dormitòri de Boris. Rostov, sense sèir-se, irritat, coma se Boris n'auesse eth tòrt de tot, l'expausèc er ahèr de Denisov e preguntèc se podie e volie intercedir ath sòn favor dauant eth Tsar, en tot hèr-se a valer coma intermediari deth sòn generau, pr'amor d'autrejar ua suplica de gràcia. En veder-se solets, Rostov se n'encuedèc per prumer viatge de qué sentie ua cèrta incomoditat en guardar ath sòn amic de cara. Boris, seigut e damb es cames crotzades, s'amorassaue damb era man quèrra es dits delicadi dera man dreta e escotaue a Rostov coma un generau escote er infòrme d'un subordinat, ja guardant entà un costat, ja tachant dirèctaments en eth es sòns uelhs veladi. Dauant aguesta guardada, Rostov se sentie cada còp mès incomodat e baishaue es uelhs entath solèr.

- Qu'è entenut a parlar d'ahèrs coma aguest e me'n sai qu'er Emperaire ei plan sevèr en taus casi. Me pensi que non s'a d'implicar a Sa Majestat en aguestes questions, me pensi que çò de mielhor ei dirigir-se ath comandant deth còs… encara que, en generau, me pensi que…

En aqueth moment se dauric era pòrta e s'entenec era votz de Gilinsky cridant a Boris.

- Plan, donc, ve-te'n, ve-te'n… didec Rostov, en tot remir-se a acompanhar-lo ena taula.

Ja solet ena petita estança, passegèc pendent ua longa estona d'un costat en aute, en tot seguir d'aurelha confusaments era alègra convèrsa en francés que tenguien ena cramba vesia.

XX

Rostov auie arribat en Tilsitt en moment mens avient entà intervier personauments en favor deth sòn amic: non podie presentar-se ath generau de servici, pr'amor que vestie de civil e auie vengut sense eth permís des sòns superiors; ath delà, Boris, autanplant volent, non podie hèr arren eth dia a vier dera arribada de Rostov. Aguest madeish dia, 27 de junh, s'auien signat es preliminars dera patz; ambdús Emperaires escambièren decoracions: Alexandre auie recebut era Legion d'Aunor e Napoleon era Crotz de Sant Andrieu de prumèr grad. Aqueth madeish dia s'anaue a celebrar era taulejada qu'aufrie eth batalhon dera Garda francesa ath batalhon deth regiment de Preobrazhenski, damb era assistència des Emperaires.

Rostov se sentie tant incomòde e molèst ena preséncia de Boris que, quan aguest guaitèc en sòn dormitòri pendent un moment après eth sopar, hec veir que dormie e londeman, lèu, gessec dera casa sajant de non veder-lo. De frac e damb chapèu redon, Rostov caminèc pera ciutat, en tot fixar-se enes francesi e enes sòns unifòrmes, guardar es carrèrs e es cases a on se lotjauen es dus Emperaires. Ena grana plaça contemplèc es taules premanides e es preparatius entara taulejada; es carrèrs èren ornadi damb bandères russes, franceses e monogrames enòrmi damb es iniciaus N.N. Enes hièstres se vedien tanben bandères e monogrames.

"Boris non me vò ajudar e non pensi tornar-l'ac a demanar. Que ja ac è decidit, pensaue Rostov. Tot que s'a acabat entre nosati, mès non partirè d'aciu sense hèr tot çò que poga per Denisov e, sustot, sense autrejar era sollicitud ar Emperaire. Ar Emperaire! Qu'ei aciu, en aguesta casa!", pensèc, en tot apressar-se instintiuaments ara casa qu'ocupaue Alexandre.

Enes entorns i auie diuèrsi shivaus de sera e era acompanhada començaue a amassar-se, premanint-se, çampar, entara gessuda der Emperaire.

"Que lo posqui veir d'un moment en aute, pensèc Rostov. Se me siguesse possible autrejar-li dirèctaments era suplica de gràcia e condar-l'ac tot… M'arrestarien per vier jargat en frac? Impossible! Eth que comprenerie a on ei era justícia. Qu'ac compren tot, ac sap tot. Qui pòt èster mès just e magnanim qu'eth? E encara que m'arrestèssen per èster aciu, qué se passe!. I a persones qu'entren, pensèc en veir a un oficiau qu'entraue ena casa der Emperaire. Tè!, acabem damb es pegaries! Vierè jo madeish e l'autrejarè era carta. Plan pejor entà Drubetskoi que m'obligue a procedir atau". E de pic, damb ua decision que ne eth madeish demoraue, verifiquèc s'era envolòpa ère ena pòcha e se filèc dret de cap ara casa a on s'estaue er Emperaire.

"Non, ara que non deisharè escapar era escadença coma en Austerlitz, se didie, pensant qu'en quinsevolh moment veirie ar Emperaire e sentent se com l'arribaue era sang en còr. Queirè enes sòs pès e li suplicarè. Me lheuarà, m'escotarà e enquia e tot m'arregraïrà çò que hèsqui". "Que me senti erós quan posqui hèr eth ben, mès reparar era injusticia qu'ei era màger des alegries", imaginaue Rostov que li diderie. Damb aguestes idies passèc entre era gent, que lo guardaue damb curiosèr, arrambada ena entrada dera casa.

Deth pòrge, ua ampla escala amiaue entath prumèr estatge. Ara dreta i auie ua pòrta barrada; mès enjós, ath cant dera escala, ua auta pòrta amiaue entàs crambes der estatge inferior.

- Qué desiratz?, li preguntèc quauquarrés.
- Desiri autrejar ua carta a Sa Majestat; ua peticion de gràcia, didec Nikolai damb votz tremolosa.
- Ua suplica de gràcia? Per aciu, entar oficiau de servici, e l'indiquèren era pòrta de baish. Mès que non vos receberàn.

En enténer aquera votz indiferenta, Rostov s'espauric de çò que hège. Era idia de trapar ar Emperaire d'un moment en aute ère tan sedusenta, e per aquerò tan terribla, que siguec a mand de húger, mès er oficiau de cramba li dauric era pòrta der oficiau de servici e Rostov entrèc.

Ena estança i auie un òme mèsalèu baish, corporent, d'uns trenta ans, damb pantalons blanqui, bòtes de montar e camisa de batista recent botada. Er ajuda de cramba li cordaue peth darrèr ues magnifiques betrèles naues de seda que, sense saber per qué, tirèren era atencion de Rostov. Aguest òme parlaue damb quauquarrés que deuie èster ena cramba pròcha:

- *Bien faite et la beauté du diable*, didie, e, en veir a Rostov deishèc de parlar e arroncilhèc es celhes.
- Qué desiratz? Ua suplica?
- *Qu'est-ce que c'est*?, preguntèc bèth un dès era cramba pròcha.
- *Encore un petitionnaire*, responec eth des betrèles.
- Didetz-li que torne dempús. Er Emperaire va a gésser de seguit e mos cau partir.
- Dempús, dempús, deman… ara qu'ei tard.

Rostov se virèc entà gésser, mès eth des betrèles l'arturèc.

- De part de qui? Qui ètz vos?
- De part deth major Denisov, responec Rostov.
- Qui ètz vos? Un oficiau?
- Òc, lòctenent comde Rostov.
- Com gausatz! Manatz-lo per conduch regular, balhatz-l'ac as vòsti superiors. E vos anatz-vo'n, anatz-vo'n… e se botèc era guerrèra que l'aufrie er ajuda de cramba.

Rostov gessec de nauèth en vestibul e vedec qu'en portau i auie ja fòrça oficiaus e generaus damb er unifòrme de gala, qu'entre eri li calie passar.

En tot maudíder era sua audàcia, espaurit pera possibilitat de trapar ar Emperaire e èster detengut e avergonhat ath sòn dauant, comprenec Rostov guaire n'ère d'incorrècta era sua conducta e se n'empeneïc d'era. Sense gausar a lheuar es uelhs, gessec dera casa en miei dera brilhanta acompanhada quan ua votz coneishuda lo cridèc e ua man l'arturèc.

- Qué ètz aciu, amiguet, jargat damb frac?, preguntèc bèth un damb votz grèu.

Qu'ère un generau de cavalaria, ancian cap dera division que pertanhie Rostov, qu'ena darrèra campanha auie meritat eth particular favor der Emperaire.

Rostov, espaurit, comencèc a justificar-se; mès en veir eth ròstre alègre e bontadós deth generau l'amièc a despàrt, li condèc çò que se passaue e li demanèc qu'intercedisse en favor de Denisov, que coneishie. Eth generau l'escotèc atentiuaments e botgèc preocupat eth cap.

- Domatge. Domatge d’aguest valent. Balha-me era carta.

Venguie Rostov d’autrejar era carta ath generau e de meter-lo ath pas de tot, quan entenec un bronit d’esperons e rapides caushigades que baishauen para escala; eth generau se hec enlà d’eth, entornant entath pòrge. Es oficiaus dera acompanhada baishauen ara prèssa pr’amor de dirigir-se as sòns shivaus. Eth madeish palafrenèr que Rostov auie vist en Austerlitz hec auançar eth shivau de Sa Majestat, e ena escala s’enteneren uns passi rapids que Rostov non auie desbrembat. Sense pensar en perilh d’èster reconeishut, Rostov s’apressèc damb quauqui auti curiosi entath pòrge e un còp mès, dempús de dus ans, vedec aqueth ròstre qu’adoraue: era madeisha guardada, madeishi gèsti, madeisha union de majestat e doçor… Ena amna de Rostov reneishec damb tot eth vigor d’abantes eth sentiment d’afogadura e d’amor entath Sobeiran, que, damb er unifòrme deth regiment Preobrazhenski, pantalon blanc, bòtes nautes e ua decoracion que Rostov non coneishie (ère era *Legion d’Honneur*), descenec damb eth chapèu jos eth braç tan que se botaue eth gant. Se posèc e campèc ath sòn entorn en tot illuminà’c tot. Didec quauques paraules a un des generaus; arreconeishec ar ancian cap dera division de Rostov, li hec un arridolet e lo cridèc.

Tota era acompanhada se retirèc e Rostov vedec qu’eth generau parlaue longaments damb er Emperaire.

Eth Tsar li didec quauquarren e auancèc entath sòn shivau. De nauèth, era gent dera acompanhada e des curiosi (qu’entre eri se trapaue Rostov) s’apressèc entath Sobeiran; er Emperaire, prèst a montar, se virèc entath generau de cavalaria e didec en votz nauta damb er evident desir de qué toti l’entenessen:

- Que non posqui, generau; e non posqui pr’amor qu’era lei ei mès fòrta que jo.

E metec eth pè en estriu. Eth generau inclinèc respectuosaments eth cap. Er Emperaire montèc a shivau e s’aluenhèc a galaup ath long deth carrèr. Rostov, hòl d’entosiasme, correc ath sòn darrèr entre era multitud.

XXI

Ena plaça, entà on er Emperaire s'auie endralhat, se trapauen, cara a cara, ara dreta, eth batalhon de Preobrazhenski e ara quèrra, eth dera Garda francesa, damb es sues casquetes de pèth d'os.

Tant qu'er Emperaire s'apressaue en un flanc des batalhons, que li presentauen armes, en aute flanc arribaue un grop de cavalièrs, qu'ath sòn dauant venguie un, que Rostov reconeishec a Napoleon. Que non podie èster cap aute. Amiaue un chapèu petit, era banda de Sant Andrieu li crotzaue eth pièch ath dessús deth sòn unifòrme blu, dubèrt sus un justet blanc. Montaue un magnific chivau gris arab, pura sang, damb ua hlaçada vermelhosa brodada en aur. Anaue a galaup; quan s'apressèc ath Tsar, quilhèc eth chapèu e en aqueth gèst eth uelh de Rostov vedec que Napoleon non se tenguie guaire segur ena sera. Es batalhons cridèren: "Òsca!" e "*Vive l'Empereur*!" Napoleon didec ues paraulas a Alexandre. Es dus Emperaires sautèren en tèrra e se sarrèren es mans. En ròstre de Napoleon se vedie un arridolet faus e desagradiu. Alexandre, damb expression corau, li didie quauquarren.

A maugrat qu'es shivaus des gendarmes francesi hègen hèr repè ara multitud, Rostov seguie cada movement des sobeirans. L'estonaue eth hèt inesperat de qué Alexandre tractèsse a Bonaparte coma a un egal e que Bonaparte se mostrèsse tan comòde en companhia deth Tsar rus, coma s'aguesta familiaritat siguesse entada eth quauquarren naturau e acostumat.

Alexandre e Napoleon, acompanhadi pera longa cordiòla dera acopanhada, s'apressèren entath flanc dret deth batalhon Preobrazhenski, lèu arrossegant ara multitud, que se vedec tan près des Emperaires que Rostov, per çò de trapar-se enes prumères hilades, auec pòur d'èster arreconeishut.

- *Sire, je vous demande la permission de donner la Legion d'Honneur au plus brave de vos soldats,* didec ua votz brancanta e precisa, en tot prononciar damb enfasi cada paraula.

Eth que parlaue ère Bonaparte, de cuerta estatura, que se demorèc guardant fixaments a Alexandre de naut en baish. Alexandre escotèc damb atencion, arric amablaments e assentic damb un senhau deth cap.

- *A celui qui s'est le plus vaillamment conduit dans cette derniere guerre*, higec Napoleon, en tot remercar tostemp cada paraula, damb ua cauma e ua tranquillitat qu'ofensèren a Rostov, tant que viraue es sòns uelhs entàs hilades de soldats russi, que seguien presentant armes damb es uelhs tachadi en ròstre deth sòn Emperaire.
- *Votre Majesté me permetra-t-elle de demander l'avis du colonel*?, didec Alexandre, e dec uns passi ara prèssa entath prince Kozlovski, comandant deth batalhon.

Bonaparte, mentretant, se comencèc a trèir un gant dera blanca e petita man; eth gant s'estarnèc e lo lancèc en solèr, d'a on siguec recuelhut de seguit per un des ajudants de camp.

- A qui l'ac balharam?, preguntèc en votz baisha e en rus er Emperaire a Kozlovski.
- A qui Sa Majestat ordene.

Er Emperaire, maucontent, arroncilhèc es celhes e didec:

- Que vos cau respòner quauquarren.

Kozlovski, damb aire decidit, inspectèc es files e ena sua guardada cuelhec tanben a Rostov.

“E se siguessa jo?”, pensèc Rostov.

- Lazèrev!, ordenèc eth coronèl, arroncilhat eth ròstre, e eth prumèr soldat dera fila auancèc damb aire galhard.
- A on vas?, demora aciu, gasulhèren quauques votzes a Lazèrev, que non sabie entà on anar.

Lazèrev se posèc, guardant espaurit ath coronèl; eth sòn ròstre s’estrementie, coma les sòl passar as soldats cridadi entà dehòra des files.

Napoleon virèc leugèraments eth cap e hec un gèst damb era sua man grasseta, coma se volesse cuélher quauquarren. Es dera sua acompanhada compreneren de seguit de qué se tractaue; parlèren ara prèssa es uns damb es auti, en tot hèr a passar quauquarren de man en man; un page, eth madeish que Rostov auie vist ena casa de Boris, auancèc entà Napoleon, s’inclinèc respectuosaments dauant era man estirada e, sense hèr-la demorar un instant, botèc en era era decoracion damb cinta vermelha. Napoleon, sense guardar, sarrèc es dits e era decoracion demorèc entre eri. Ara seguida s’apressèc entà Lazèrev, que, damb es uelhs gessudi, seguie guardant fixaments ath sòn Emperaire. Tanben Napoleon guardèc a Alexandre, hènt veir atau qu’ac hège per sòn aliat. Era petita man blanca damb era decoracion hereguèc un boton dera guerrèra deth soldat Lazèrev. Napoleon semblaue saber-se’n de qué aguest soldat serie erós entà tostemp e se considerarie ben recompensat e distinguit entre toti es òmes deth mon s’eth, damb era sua man (era man de Napoleon), se dignèsse tocar-lo. Se limitèc a hèr a vier era midalha ath pièch de Lazèrev supausant que se quedarie aganchada ar unifòrme, tau que siguec; separèc era man e se virèc entà Alexandre.

Mans diligentes, russes e franceses, s’esdeguèren a sostier era decoracion e fixar-la ena guerrèra de Lazèrev, que guardèc ombriuaments ath petit òme de mans blanques, qu’auie hèt quauquarren en sòn pièch, e seguic immobil, presentant armes, damb es uelhs tachadi de nauèth en Alexandre, coma demanant-li se li calie seguir atau, tornar entath sòn lòc o hèr quinsevolh auta causa. Mès que non li manèren arren e pendent ua longa estona s’estèc immobil ena madeisha posicion.

Es Emperaires montèren de nauèth enes sòns shivaus e partiren. Es soldats russi de Preobrazhenski e es francesi dera Garda se seigueren barrejadi enes taules premanides entada eri.

Lazèrev ocupèc eth lòc d’aunor, oficiaus russi e francesi l’abracèren e sarrèren era sua man en tot felicitar-lo. Un gran nombre d’oficiaus e curiosi s’apressauen entà veder-lo. Eth rumor des arridolets e convèrses en francés e rus aumplie era plaça ar entorn des taules. Dus oficiaus arridolents e alègri, de cares roienques, passèren ath cant de Rostov.

- Quina taulejada, amic! Tot eth servici d’argent!, comentèc un. As vist a Lazèrev?
- Òc, l’è vist.
- Diden qu’es soldats de Preobrazhenski aufriràn deman un taulejada as francesi.

- Be n’a de sòrt aguest òme! Mil dus cents francs de pension vitalícia.
- Aquerò òc qu’ei ua casqueta gojats!, cridaue un soldat, en tot botar-se eth morrion de pèth d’os d’un francés.
- Ua meravilha e non ua casqueta!
- Coneishes eth senhau?, preguntèc un oficiau dera Garda a un aute. Delàger, qu’ère *Napoleon, France, bravoure*; ager, *Alexandre, Russie, grandeur*. Un dia lo balhe eth nòste Sobeiran e er aute Napoleon. Deman, er Emperaire Alexandre autrejarà era crotz de Sant Jòrdi ath mès valent des soldats francesi. Qu’ei obligat! Mos cau correspóner.

Tanben Boris e eth sòn companh Gilinsky s’apressèren entà veir era taulejada. En partir, Boris avertic era preséncia de Rostov, parat ena cantoada d’ua casa.

- Òla, Rostov! Que non mos auem vist!, li didec; e non se’n podec estar de preguntar-li se qué l’auie arribat: tant ombriu e descompauat ère eth sòn ròstre.
- Arren, que non ei arren, responec Rostov.
- Vieràs dempús?
- Òc, vierè.

Rostov s’estèc fòrça estona ena cantoada, guardant de luenh as assistents ena taulejada. Era sua ment se debatie en pensaments dolorosi que non acabaue de someter. Que l’assautauen terribles dobtes. Tanlèu s’en brembaue de Denisov, deth sòn ròstre tan cambiat e dera sua docilitat, de tot er espitau de cames e braci amputadi, d’aquera lordera e patiments (percebie tan viuaments era flaira a espitau e mòrt, que se virèc instintiuaments entà d’a on venguie); tanlèu s’en brembaue deth vantariòu Napoleon damb era sua blanca maneta, qu’ara respectaue e estimaue er Emperaire Alexandre. Entà qué, donc, aqueres cames e aqueri braci amputadi, entà qué tanti mòrts? Lazèrev decorat e Denisov castigat e desestimada era sua peticion de gràcia. L’estonauen aqueri pensaments tant estranhs e cuelhec pòur.

Era flaira dera taulejada e era hame que sentie lo treigueren d’aqueth estat. Li calie minjar quauquarren abantes de partir. Anèc entar otèl qu’auie vist peth maitin, mès i auie tanta gent, tanti oficiaus de civil, coma eth, qu’a penes artenhec que lo mestrèssen. Dus oficiaus dera sua division se l’amassèren; era convèrsa, plan que òc, virèc ath torn deth tèma dera patz. Es camarades de Rostov, coma era majoritat dera armada, èren maucontents dera patz signada dempús de Friedland. Assegurauen que, resistint encara bèth temps, Napoleon s’aurie vist perdut pr’amor qu’era sua armada ère mancada de viures e de municions. Nikolai minjaue en silenci, e sustot beuie. Eth solet s’avalèc dues botelhes de vin. Es sòns dobtes e trantalhaments interiors, sense solucion, lo tormentauen. Cranhie abandonar-se as sues idies, mès que non podie desseparar-se d’eres. De ressabuda, en enténer díder a un oficiau qu’ère irritant veir as francesi, Rostov comencèc a cridar damb tant injustificada afogadura qu’estonèc fòrça as presents.

- Com podetz jutjar se qué aurie estat mielhor?, eth sòn ròstre s’alugaue en cada paraula. Com podetz jutjar es actes der Emperaire? Quin dret auem nosati a rasonar? Nosati que non podem compréner ne era finalitat ne es actes de Sa Majestat!
- Jo que non è dit ne ua soleta paraula sus er Emperaire, se justifiquèc er oficiau, sense explicar-se era colèra de Rostov, se non siguesse per sòn estat d’embriaguesa.

Mès Rostov non l’escotaue.

- Nosati non èm foncionaris diplomatics. Qu’èm soldats e arren mès, seguic. Se mos balhen era orde de morir, mos cau morir; e se mos castiguen ei pr’amor qu’èm colpables. Non mos tòque jutjar. S’er Emperaire li platz arreconéisher a Bonaparte coma Emperaire e signar damb eth ua aliança, ei que deu èster atau. Mès se mos metem a discutir e rasonar, arren serà sagrat entà nosati! Per aguest camin arribaram enquiara negacion de Diu, a remí’c tot, cridaue Rostov, pataquejant era taula damb eth punh sense vier a compde, sivans credien es sòns companhs, mès plan logicaments laguens era trajectòria des sòns pensaments. Era nòsta mission ei complir damb eth nòste déuer e non pensar: qu’ei tot.
- E béuer, repliquèc un des oficiaus, que non volie meter-se en peleges.
- Òc, béuer, confirmèc Nikolai. Ep, tu! Ua auta botelha!, cridèc.

TRESAU PART

I

En 1808 er Emperaire Alexandre acodic entà Erfurt pr'amor d'entrevistar-se de nauèth damb Napoleon. Ena nauta societat de Sant Petersburg se'n parlèc fòrça dera importància d'aquera solemna entrevista.

En 1809 era amistat des dus Sobeirans deth mon, coma se cridaue a Napoleon e Alexandre, ère tan grana que, quan Napoleon declarèc era guèrra a Austria, un còs dera armada russa gessec entar estrangèr pr'amor d'apuar ar ancian enemic, Bonaparte, contra er ancian aliat, er Emperaire austrian. Aguesta amistat ère tant estreta qu'enes nautes esfères se parlaue d'un possible maridatge entre Napoleon e ua des fraies der Emperaire Alexandre. Mès ath delà dera situacion politica der exterior, es reformes interiors alavetz entamenades, qu'artenhien totes es esfères dera administracion, constituien era pachaca dera societat russa.

Mentretant, era vida seguie entà dauant; era vertadèra vida des òmes, damb es sòns principaus interèssi de santat e malautia, de trebalh e repaus; damb es sues inquietuds intellectuaus pera sciéncia, era poesia e era musica, er amor, era amistat, er òdi, es passions. Aguesta vida que seguie coma tostemp, independentaments, e a despart, dera amistat politica o dera ostilitat contra Napoleon Bonaparte e de totes es reformes possibles.

Hège dus ans qu'eth prince Andrei viuie sense gésser deth camp. Totes es iniciatiues cuelhudes per Pierre enes sues propietats, sense cap resultat, passant de contunh d'un projècte en aute, les auie amiat a bon tèrme eth prince Andrei sense dider-l'ac ad arrés, sense cap d'esfòrç aparent.

Entad aquerò auie, en grad mès naut, era tenacitat que li mancaue a Pierre; sabie realizar es sòns projèctes sense subersauts e sense excessiu trabalh.

Ua des sues propietats, de tres cents campanhards, siguec enregistrada coma propietat de lauradors liuri (siguec un des prumèrs casi d'aguesta sòrta en Russia); en d'autes, era prestacion personau siguec substituida peth pagament en espècies. Hec a vier entà Boguchavoro a ua lheuador pagada per eth pr'amor d'ajudar as parturientes e li passaue ua sodada ath prèire pr'amor de qué ensenhèsse a liéger e escríuer as hilhs des *mujiks* e as sirvents dera casa.

Eth prince Andrei passaue era mitat deth sòn temps en Lisie-Gori, damb sa pair e sòn hilh, fidat encara as hilhuquères; era auta mitat, ena *cartoisha* de Boguchavoro, nòm que sa pair li balhaue ad aguest bordalat. A maugrat dera indiferéncia manifestada a Pierre sus toti es eveniments exteriors deth mon, les seguie damb grana atencion, recebie fòrça libres e observaue estonat qu'era gent que lo visitaue o venguie a veir a sa pair de Sant Petersburg, deth centre de tot aqueth bataclam, èren pejor informadi qu'eth, sus tot aquerò restacat ara politica interiora e exteriora, maugrat qu'eth non gessie deth camp.

Ath delà de tier compde des sues propietats e dera lectura des libres mès diuèrsi, eth prince Andrei se tenguie alavetz a analisar damb esperit critic es dues darrères campanhes russes, tan desastroses, e redigir un projècte de reforma des còdis e reglaments militars.

Ena primauèra de 1809 li calec vier entara província de Riazan pr'amor de visitar es propietats deth sòn hilh, que n'ère eth tutor.

Seigut en sòn coche e ath calor der agradiu solei primauerau, contemplaue es prumères èrbes, es huelhes naues des bedoths e es prumères bromes blanques que corrien jos eth clar cèu blu. Que non pensaue en arren e se conformaue guardant alègre e despreocupat entàs dus costats.

Eth coche deishèc darrèr era barca qu'auien dialogat damb Pierre er an passat, eth bordalat lord, es aires, es camps verdi, era baishada encara damb nhèu ath costat deth pònt, era pujada peth camin de tèrragila hangosa, es semençalhes alternades damb matarrassi, e dempús entrèc en un bòsc de bedoths qu'entornejaue es dus costats deth camin. Eth calor qu'ère aquiu mès intens pera manca lèu totau de vent. Es bedoths, damb es sues huelhes verdes e melicoses, non se botjauen; e en solèr, entre es huelhes der an anterior, surgentauen, quilhant-les, cames d'èrba verda e es prumères floretes lillàs. Esparjudi entre es bedoths, petiti auets, damb eth sòn bast verd perenne, èren un rebrembe desagradiu der iuèrn. Es shivaus rebohauen en entrar en bòsc e se caperèren de sudor. Piotr, eth lacai, li didec ues paraules ath menaire, qu'aguest responec afirmatiuaments; mès er assentiment deth menaire non deuec èster pro entà Piotr, pr'amor que dès eth sèti se virèc entath sòn patron:

- Be s'alende ben aciu, Excelléncia!

"Qué deu díder?, pensèc eth prince Andrei. A, òc! Que deu parlar dera primauèra (e campèc ath sòn entorn). Plan, qu'ei tot verd… pro lèu! Es bedoths, es ceridèrs sauvatges, es vèrns que comencen tanben… Mès que non se ve eth casse… A, òc, qu'ei aquiu!"

Ath bòrd deth camin se quilhaue un casse, dilhèu dètz viatges mès vielh que toti es bedoths deth bòsc, dètz viatges mès gròs e eth doble de naut que quinsevolh bedoth. Qu'ère un casse gigant de dues braces de circonferéncia, d'arrames trincades de hège fòrça temps; eth soc, de crospa copadissa en diuèrsi punts, caperat de vielhes e bonhades excrescéncies. Damb es sòns braci enòrmi e retortilhadi, dits assimetrics e divergents, semblaue, entre es arridolents bedoths, un vielh monstre morrut e desdenhós. Solet eth, non volie someter-se ar encantament dera estacion e non volie ne veir eth solei ne era primauèra.

"Era primauèra, er amor, era felicitat… semblaue díder eth casse. Com non vos alase aguesta enganha estupida e insensata de tostemp? Tot qu'ei madeish e tot qu'ei enganha! Que non i a primauèra, ne solei, ne felicitat. Guardatz ad aguesti bedoths estofadi e mòrti, tostemp solitaris; guardatz-me a jo, esteni es mèns dits torçadi, trincadi, tau qu'an neishut ena mia esquia, tau qu'an creishut des mèns costats, e sò aciu sense creir enes vòstes esperances e enganhes".

Eth prince Andrei campèc diuèrsi còps aguest casse, pendent eth sòn recorrut peth bòsc, coma se d'eth demorèsse quauquarren. Es flors e es èrbes creishien as sòns pès, mès eth casse ombriu e immobil, difòrme e temardut, se tenguie dret entre eres.

"Òc, eth casse qu'a rason, pensèc eth prince Andrei, mil viatges rason. Qu'es auti, es joeni, queiguen de nauèth en aguesta enganha; mès nosati coneishem era vida, era nòsta vida que s'a acabat!" E ena amna deth prince Andrei aguest casse hec surgentar naues idies mancades d'esperança, mès agradiuaments tristes. Pendent era rèsta deth viatge li

semblèc passar de nauèth revista a tota era sua vida entà arribar ena conclusion d'abantes, consoladora e resignada, de qué non li calie començar arren; li calie víuer atau enquiath finau des sòns dies, sense costar maus, ne enquimerar-se, ne desirar arren.

II

Per çò que hè ath tutolatge des propietats de Riazan, eth prince Andrei auie d'entrevistar-se damb eth mariscau dera noblesa deth distrite: eth comde Ilia Andreievic Rostov. Eth prince Andrei li tenguec ua vista tà finaus de mai.

Qu'auien començat es calors dera primauèra. Eth bòsc ère tot verd e hège autant de calor qu'era vista dera aigua en.hiscaue es talents de banhar-se.

Eth prince Andrei, carat e preocupat per çò que li calie resòlver damb eth mariscau dera noblesa, auançaue damb eth sòn coche pera avenguda deth jardin dera casa des Rostov en Otradnoie. Ara dreta, darrèr des arbes, entenec un alègre crit de hemna; un escabòt de gojates corrien ar encontre deth sòn coche. Ath cap de totes, corrie ua mainada prima, extraordinàriaments prima, de uelhs e peus neri, damb vestit de satin auriò e un mocador blanc de pòcha nudat en cap, que d'eth gessien guinses rebèlles, e qu'arribèc près deth coche. Cridaue quauquarren, mès en veir a un desconeishut, sense parar-se a guardar-lo, hec repè arrint.

Eth prince Andrei se sentec dolut de ressabuda. Eth dia ère polit, eth solei ludie esplendid; tot alendaue alegria ar entonr. Mès aquera gojata prima e polida que non coneishie ne volie conéisher era sua existéncia se sentie erosa e contenta damb era sua pròpia vida, solide estupida, mès alègra e erosa. "Per qué ei tan contenta? En qué deu pensar? Plan segur non enes reglaments militars ne enes campanhards de Riazan… E qué deu pensar? Qué ei çò que la hè tant erosa?", se preguntèc damb curiosèr eth prince Andrei.

En 1809, eth comde Ilia Andreievic s'estaue en Otradnoie coma tostemp, ei a díder, recebent ena sua casa a lèu tota era província, entre cacères, teatres, taulejades e concèrts. Coma li passaue en cada visita, se mostrèc encantat pera arribada deth prince Andrei e lèu ara fòrça l'obliguèc a hèr jadilha aquiu.

Pendent eth dia engüegiu, que s'ocupèren d'eth es vielhs patrons dera casa e es mès respectables des sòns convidadi, que, per çò dera sua sòn pròplèu onomastica, ac aumplien tot, eth prince Andrei guardèc diuèrsi còps a Natasha, qu'arrie tostemp alègra entre era divertida gent joena. "En qué pense? Per qué ei tan contenta?", seguie preguntant-se.

Pera net, solet, en aqueth ambient desconeishut, se tardèc a agarrar eth sòn. Liegec ua estona; dempús amortèc era lum, mès li calec alugar-la un aute còp. Que hège calor en aquera estança damb es hièstres barrades. Ère emmaliciat damb eth vielh estupid (cridaue atau ath comde Rostov) que l'auie obligat a demorar-se ena sua casa per non auer recebut encara dera ciutat es papèrs qu'auie de besonh. Non podie perdonar-se auer acceptat era invitacion.

Eth prince Andrei se lheuèc entà daurir era hièstra. Era lum clara dera lua, coma se siguesse demorant pendent fòrça temps aqueth instant, se calèc ena cramba. Era net ère fresca, plia de quietud e claror. Dauant era hièstra deth prince i auie ua hilada d'arbes podadi, neri per un costat e argentadi per aute; ath pè des socs creishie ua vegetacion exuberanta, umida, crespada, damb ludentes huelhes e camères; mès enlà, passadi uns auti arbes neri, ludie un losat caperat d'arrosada; ara dreta, un aute gran arbe, plan espés, d'arrames e socs lèu blanqui e, depassant-les, era lua, lèu ena sua plenitud, en un

cèu primauerau e damb plan pòques esteles. Eth prince Andrei s'apuèc ena hièstra e es sòns uelhs se tachèren en aguest cèu.

Era cramba deth prince Andrei ère entre dus estatges. Enes estances qu'auie ath dessús encara non dormien tanpòc. Enquiada eth l'arribèc ua convèrsa entre hemnes:

- Un aute còp… solet un còp mès, didec ua votz qu'eth prince Andrei reconeishec de seguit.
- Mès quan dormiràs?, repliquèc ua auta.
- Non dormirè. Que non posqui. Que vòs que hèsca? Va, eth darrèr viatge…

E es dues votzes entonèren ua frasa musicau qu'ère eth finau de quauquarren.

- Ò, qué ben! E ara a dormir, s'acabèc.
- Dormís tu; jo non posqui, didec era prumèra votz, en tot apressar-se ena hièstra.

Que deuec guaitar complètaments, pr'amor que s'entenec eth mormolh deth sòn vestit e autanplan era sua alend.

Tot qu'ère en silenci, coma petrificat; tanben era lua e era sua lum enes ombres. Eth prince Andrei cranhèc de botjar-se pr'amor de non tradir era sua involontària preséncia.

- Sonia! Sonia!, didec de nauèth era prumèra votz. Com pòs dormir? Campa aguesta net tan beròia! Desvelha-te Sonia!, didec lèu plorant. T'asseguri que jamès auia vist ua net atau, ua net tan meravilhosa coma aguesta.

Sonia responec un shinhau de mala encolia.

- Ò, guarda quina lua!... Ei ua meravilha! Vene, vene aciu, estimada, còr mèn… la ves? Que seiria atau acocolida, sarrant es jolhs contra eth pièch, ben sarradi, que cau sarrar damb fòrça, e me meteria a volar. Atau!

- Tè. Pro!, que pòs quèir.

S'entenec ua brèu peleja e era votz desengustada de Sonia.

- Que ja ei mès dera ua!
- Ve-te'n, ve-te'n, tostemps me hes a hèr meuca!

E de nauèth era net s'aumplic de silenci. Eth prince Andrei se'n sabie de qué era seguie aquiu; entenie, uns còps, eth leugèr movement deth sòn còs; d'auti, l'entenie alendar.

- Mon Diu, mon Diu! Mès plan!... sorrisclèc de pic. Se mos cau dormir, dormigam!, e barrèc era hièstra.

"Que non l'impòrte bric era mia existéncia, pensèc eth prince Andrei tant qu'escotaue era sua votz, demorant e cranhent, sense saber era rason, que didesse quauquarren d'eth. De nauèth era! Coma de bon voler!", pensaue.

Desvelhec ath sòn laguens tant inesperada confusion de pensaments e esperances juveniles, en contradiccion damb tota era sua vida, que, en tot senter-se incapable d'explicar-se aqueth estat d'animositat, en un virament de uelhs se demorèc esclipsat.

III

Londeman, eth prince Andrei, dempús d'auer-se dit adiu solet deth comde, partic sense demorar era gessuda des daunes.

Qu'èren ja es prumèrs dies de junh quan, tornant entà casa, trauessèc es madeishi lòcs, eth madeish bòsc de bedoths a on aqueth vielh e retorçut casse l'auie tirat tant era atencion. Es cascavèls des shivaus trinhonauen ara mès sordaments qu'ara anada, un mes e miei abantes. Que i auie vida pertot en aqueth ombrèr; autanplan es joeni bedoths, escampilhadi aciu e enlà, armonizauen damb era beresa der ensems, en tot lúder eth trende verdor des sòns mofli brotons.

Siguec un dia de calor e era tronada s'anaue premanit ena luenhor; mès solet ua petita broma deishèc quèir quauques gotes en povàs deth camin e enes huelhes satinades. Era part quèrra deth bòsc ère en ombrèr; mès era auta, banhada pera ploja, ludie ath solei damb resplendors eishorbants e un vent fòrça fèble botjaue a penes es huelhes. Tota era natura ère en flor: luenh e près hègen trilhes, rivalizant, es rossinhòls.

"Òc, aciu en aguest bòsc se quilhe eth casse que damb eth èra cossent, pensèc eth prince Andrei. Mès a on ei?", se demanèc en tot guardar ara quèrra deth camin.

E sense saber-se'n eth madeish, sense arreconeisher-lo, admiraue er arbe cercat. Eth vielh casse transformat completaments, escampilhades en cimalh es sues arrames d'un verd escur, se conflaue erós ara lum deth solei dera tarde. Ja non se vedien botjant-se leugèraments es sòns dits difòrmes, ne es sues bonhes, ne era maufidança e eth dolor d'abantes. Huelhes joenes, shucoses, de trende verdor, sense nuds, s'auien dubèrt camin a trauèrs dera sua dura crospa centenària. Semblaue impossible que d'aquera roïna possèsse aguesta naua vida. "Òc, qu'ei eth madeish casse", pensèc eth prince Andrei, e sense cap motiu se sentec negat d'un sobte sentiment d'alegria e renauiment. Se'n brembèc en un instant de totes es menutes decissiues dera sua vida: Austerlitz e eth sòn naut cèu, eth ròstre de repotec dera sua hemna mòrta, Pierre ena barca e era mainada afogada pera beresa dera net, e aquera net e era lua: tot qu'ac rebrembèc de pic.

"No, era vida que non acabe as trenta un ans, decidic damb resolucion e definitiuaments eth prince Andrei. Non ei pro que jo sàpia çò que se passe en jo; cau qu'ac sàpien toti: Pierre e aquera que volie volar entath cèu. Ei de besonh que toti me coneishen; qu'era mia vida non sigue entà jo solet, que non visquen eri tant ath marge de jo, qu'era mia vida se miralhe en toti e qu'eri participen en era."

Ara tornada deth sòn viatge eth prince Andrei decidic partir, ena tardor, entà Sant Petersburg e imaginèc diuèrsi motius entà hè'c. Qu'auie ua sòrta d'arguments rasonables e logics qu'apuauen eth besonh deth viatge, e tanben era sua reincorporacion ath servici militar. Non comprenie ara se com auie podut trantalhar, abantes, deth besonh de participar actiuaments ena vida, madeish qu'un mes endarrèr non comprenie que li siguesse possible abandonar era vida qu'amiaue en camp. Vedie claraments que totes es sues experiéncies acabarien en tot perder-se e arren valerien se non les aplicaue en ua òbra concreta e non s'incorporaue en ua existéncia actiua. Ne tansevolhe comprenie se com, en tot basar-se en arguments fèbles, credesse abantes ua umiliacion, après era sua experiéncia vitau, fidar de nauèth ena possibilitat d'èster util e d'estimar e èster erós. Era rason li suggerie ara tot çò de contrari. Dempús d'aqueth viatge, ath

prince Andrei l'engüejaue era vida qu'amiaue en camp. Es sues ocupacions anteriores ja non l'interessauen. Soent, quan se trapaue solet en sòn burèu, se lheuaue e examinaue longaments eth sòn ròstre en miralh; dempús campaue eth retrait dera defuntada Lisa, que damb es sòns retortilhs *a la grecque* lo contemplaue corau e alègra deth marc daurat estant. Ja non li didie ath sòn marit es paraules terribles d'abantes; se limitaue simplamentsa guardar-lo, damb alègre curiosèr. E eth prince Andrei, damb es mans ena esquia, caminaue pendent longa estona pera estança, ja seriós, ja arridolent, en tot meditar sus aqueres idies non estacades ara rason e contràries a concretar-se en paraules, secretes coma un crim, relacionades damb Pierre, damb era glòria, damb era joeneta dera hièstra, damb eth casse, era beresa femenina e er amor, idies qu'auien cambiat tota era sua vida. Quan se l'apressaue bèth un en aqueri moments de reflexion semblaue mès hered, sevèr e decidit e se vantaue, ath delà, d'ua logica shordaira.

- *Mon cher*, li didie a viatges era princessa Maria, entrant en sòn burèu, eth petit que non pòt gésser aué a passejar; que hè massa hered.
- Se hesse calor, responie eth prince Andrei secaments, gesserie en manja de camisa; mès coma que hè hered, lo cau abrigar ben damb es vestits que plan per aquerò les tie e plan per aquerò an estat pensadi. Aquerò se dedusís de qué hè hered, e non ei cap desencusa entà qu'eth mainatge se demore en casa quan a de besonh alendar aire frescolenc, didie damb era sua logica especiau, coma se volesse castigar a quauquarrés pera marcha secreta e ilogica des sòns pensaments amagadi.

En taus escadences, era princessa Maria pensaue en se com asseque as òmes eth trabalh intellectuau.

IV

Eth prince Andrei arribèc en Sant Petersburg en agost de 1809. Qu'èren es dies qu'era fama deth joen Speranski arribaue naut de tot e es reformes per eth començades damb tanta energia èren en plia aplicación. En aguest madeish mes, er Emperaire, en tot anar en ua veitura de shivaus, queiguec d'era, se hec mau en ua cama e li calec tier-se pendent tres setmanes en Peterhov, a on cada dia recebie en exclusiua a Speranski. En aquera epòca, ath delà des dus celèbres decrets que tenguien commocionada a tota era societat: era abolicion des grads ena Cort e er examen entà obtier eth titol d'assessor collegiat e conselhèr d'Estat, se premanie ua Constitucion que cambiarie era organización dera justícia, era administracion e es finances de Russia, dès eth Conselh der Emperi enquias conselhs de districte. Començauen a realizar-se es vagui sauneis liberaus qu'Alexandre alimentaue quan pugèc en tron e que sagèc d'amiar a tèrme damb era ajuda de Chartorizhki, Novosiltzev, Kochubei e Stroganov, qu'eth madeish, de trufaria, cridaue *comitat de santat publica.*

Ara, Speranski enes ahèrs civils e Arakcheiev enes militars auien substituit a toti. Ath cap de pòcs dies dera sua arribada eth prince Andrei se presentèc ena Cort en qualitat de gentilòme de cramba. Er Emperaire l'auie vist dus còps sense dignar-se dirigir-li ua soleta paraula. Tostemp s'auie pensat eth prince Andrei que non li queiguie simpatic ath Sobeiran, se pensaue qu'eth sòn ròstre e tot eth non li shautauen. E ara, ena guardada hereda e distanta deth monarca credec veir confirmada, mès qu'abantes, aquera impression. Es cortesans l'expliquèren qu'era encausa d'aquera manca d'atencion der Emperaire ère deguda a que Sa Majestat ère maucontent de Bolkonski pr'amor que, de 1805, non auie tornat a prestar cap servici.

"Sai per jo madeish qu'un non pòt governar es sues simpaties e antipaties, se didie eth prince Andrei. Plan per açò non posqui presentar personauments ar Emperaire eth mèn plan de reformes militares; mès er ahèr se daurirà camin per eth madeish". Parlèc deth sòn escrit a un vielh mariscau, amic de sa pair. Eth mariscau, que l'auie senhalat ora entara entrevista, lo recebec corauments e li prometec qu'informarie ar Emperaire. Ath cap d'uns dies comuniquèren ath prince Andrei que li calie presentar-se ath ministre dera Guèrra, comde Arakcheiev.

Eth dia senhalat, tàs nau deth maitin, eth prince Andrei ère ena anticramba deth comde Arakcheiev.

Non lo coneishie personauments ne l'auie vist jamès, mès tot çò que sabie d'eth, non ère entà inspirar-li respècte.

"Ei eth ministre dera Guèrra, òme de confiança der Emperaire, ad arrés l'a d'importar es sues qualitats personaus. L'an fidat er estudi deth mèn projècte e, per tant, solet eth, li pòt balhar enventida", pensèc eth prince Andrei tant que demoraue ena anticramba d'Arakcheiev entre d'autes moltes visites importantes e non importantes.

Eth prince Andrei, enes sòns ans de servici, mès que mès coma ajudant de camp, auie vist nombroses sales d'espèra coma aguesta e se'n sabie pro ben des diferéncies que i auie entre eres. Mès era deth comde Arakcheiev auie ues nuances plan especiaus. En ròstre des persones de mens importància, qu'aquiu demorauen eth sòn torn, se podie liéger un sentiment d'umilitat e somission. Enes mès importantes se miralhaue un sentiment comun d'incomoditat, dissimulat per ua portadura esdegada, coma se cuelhessen a burla era sua pròpia situacion e era deth personatge que demorauen veir.

Uns anauen e venguien cogitosi; d'auti arrien e mormolejauen en grop, repetint en votz baisha eth maunòm de "eth forçut Andreievic" e es paraules de "be n'ei eth", quan hègen referéncia ara sua persona. Un generau (persona importanta), shordat, plan que òc, pera longa demora, s'auie seigut, crotzant e estirant es cames, arrint menspredosaments.

Mès tan lèu se daurie era pòrta, en toti es ròstres campaue un madeish sentiment: era pòur. Eth prince Andrei preguèc ar ajudant de servici que l'anoncièsse per dusau còp; mès aguest lo guardèc ironicaments e contestèc que ja l'arribarie eth torn. Dempús qu'er ajudant auesse introdusit diuèrses persones en burèu deth ministre, qu'acompanhaue quan gessien, dauric era temibla pòrta a un oficiau que pera sua portadura umila e temerosa auie impressionat ath prince. Era audiéncia autrejada ar oficiau se tardèc fòrça temps. De ressabuda, en aute costat dera pòrta, s'entenec er esclafit d'ua votz desagradiua, e er oficiau, esblancossit e damb pòts tremolosi, gessec e, hènt-se a vier es mans en cap, trauessèc era sala.

Ara seguida, siguec eth torn deth prince Andrei, e er oficiau de servici li gasulhèc quan l'acompanhaue entara pòrta:

- Tara dreta, ath cant dera hièstra.

Eth prince Andrei entrèc en un burèu sense luxes, mès, net e ordenat. Seigut ara taula vedec a un òme d'uns quaranta ans, de longa cara, cap tanben alongat, peu cuert, prigondes arrupes, celhes arroncilhades sus uns uelhs inexpressius d'un gris verdós, nas roienc e penjant. Arakcheiev virèc eth cap entada eth sense guardar-lo.

- Qué sollicitatz?, preguntèc.
- Jo, Excelléncia, que non solliciti arren, didec en votz baisha eth prince Andrei.

Es uelhs d'Arakcheiev se virèren entada eth.

- Seiguetz, didec. Eth prince Bolkonski?
- Non solliciti arren. Sa Majestat er Emperaire s'a dignat manar a sa Excelléncia eth memoriau que li presentè…
- Òc, estimat amic, que l'è liejut, l'interrompec Arakcheiev; solet prononcièc cortèsaments es prumères paraules. Dempús, sense guardar ath sòn interlocutor, tornèc ath sòn ton, cada còp mès menspredós e repotegaire. Prepausatz naues leis militares? Leis que n'auem fòrça, mès non i a arrés que hèsque complir es vielhes. Ara toti escriuen leis: escríuer qu'ei mès aisit que hèr.
- Sò vengut per volentat de Sa Majestat er Emperaire pr'amor de saber-me'n se quin cors pense balhar Sa Excelléncia ath mèn memoriau, didec cortesaments eth prince Andrei.
- Que ja è amuishat era mia pensada sus aguest projècte vòste e l'è remetut ath comitat. Que non l'apròvi, didec Arakcheiev, tant que se lheuaue e cuelhie dera taula un papèr que l'aufric ath prince Andrei. Aciu que l'auetz.

En papèr, escrit de trauèrs damb creion e desastrosa ortografia, sense majuscules ne signes de puntuacion, metie: "Non a cap fondament semble còpia deth reglament militar francés se dessepare sense besonh des ordenances militares vigentes."

- A quin comitat auetz passat eth projècte?, preguntèc eth prince Andrei.
- Ath Comitat de Reglaments militars, e è prepausat que vos nomenten vocau deth madeish, mès sense remuneracion.

- Que non la voi… arric Bolkonski
- Vocau sense remuneracion, repetic Arakcheiev. Encantat… Ep, que passe un aute! A qui li tòque?, cridèc dempús, saludant ath prince Andrei.

V

Demorant era notificacion de vocau deth Comitat, eth prince Andrei renauic ancianes amistats, sustot entre persones qu'eth se'n sabie qu'èren ben plaçades e que li podien èster utiles. Experimentaue ara en Sant Petersburg un sentiment semblable ath que coneishie enes vesilhes d'ua batalha, quan un inquiet curiosèr lo tirassaue, tu per tu, entàs nautes esfères a on se hargaue er avier que d'eth depenie era sòrt de milions d'èssers.

Pera irritacion des vielhs e eth curiosèr des profans, pera resèrva des iniciadi e es prèsses e preocupacions de toti, per incalculable nombre de comitats e comissions que dera sua existéncia se'n sabie cada dia, se n'encuedaue de qué ara, en 1809, se premanie en Sant Petersburg ua gigantesca batalha civil. Non coneishie ath sòn comandant en cap, persona misteriosa que s'imaginaue coma un èsser geniau: Speranski. Era òbra des reformes, que coneishie vagaments, e era personalitat deth reformador, Speranski, l'interessèren tant apassionadaments que lèu lèu era revision deth reglament militar venguec entada eth en un dusau tèrme.

Eth prince Andrei se trapaue en ua des mielhores situacions entà èster recebut enes mès diuèrsi e nauti cercles dera societat petersburguesa. Eth partit des reformadors l'acceptaue damb plaser e sajaue de guanhar-lo-se pr'amor qu'auie fama d'èster òme de grana intelligéncia e vasta cultura, aquerò prumèr de tot, e pr'amor qu'era emancipacion des sòns campanhards garantizaue es sues opinions liberaus. Eth partit des vielhs maucontenti cercaue era sua simpatia coma hilh der ancian prince Bolkonski e condemnaue es reformes. Es sectors femenins, eth *gran mon*, lo recebien corauments; vedien en eth un brilhant partit, ric e de linhatge, un personatge lèu nau damb era aureòla dera romantica istòria dera sua supausada mòrt e eth tragic finau dera sua hemna. Ath delà, era opinion de guairi lo coneishien d'abantes ère qu'auie mielhorat fòrça en aguesti cinc ans: eth sòn caractèr s'auie adocit, se lo vedie tranquil, madur, e era sua anterior afectacion e mensprètz auie despareishut, en tot deishar pas ara serenitat que vie damb es ans. Se parlaue damb interès d'eth e toti desirauen coneisher-lo.

Londeman dera sua visita a Arakcheiev, eth prince Andrei visitèc ath comde Kochubei e li condèc era sua entrevista damb "eth forçut Andreievic" (Kochubei cridaue atau a Arakcheiev damb era madeisha vaga ironia que Bolkonski auie notat ena sala deth ministre dera Guèrra).

- *Mon cher*, ne tansevolhe en aguest ahèr artenheratz quauquarren sense Speranski. *C'est le grand faiseur*. L'ac diderè. Que m'a prometut vier aguesta tarde…
- Mès, qué a a veir Speranski damb eth Reglament militar?, preguntèc eth prince Andrei.

Kochubei botgèc eth cap, arrint coma estonat dera ingenuitat de Bolkonski.

- Qu'auem parlat ja de vos hè uns dies a prepaus des vòsti campanhards emancipadi… seguic Kochubei.
- A!, ètz vos, prince, qui a emancipat as vòsti *mujiks*?, intervenguec un ancian des tempsi de Catarina, en tot virar-se damb mensprètz entà Bolkonski.
- Era propietat qu'ère petita e non balhaue cap renda, repliquèc Bolkonski, sajant d'adocir eth sòn procediment pr'amor de non emmaliciar inutilaments ath vielh.

- *Vous cragnez d'etre en retard*, didec era ancian, guardant a Kochubei. Que i a ua causa que non compreni, seguic dempús, qui trabalharà era tèrra se se balhe libertat as campanhards? Ei plan aisit escríuer leis, mès governar qu'ei dificil. Madeish se passe ara, e jo vos demani a vos, comde, qui serà eth cap deth burèu se toti les cau examinar-se?
- Es que hèsquen capitada d'aguest examen, me pensi, responec Kochubei, botant ua cama sus era auta e guardant ath sòn entorn.
- Damb jo qu'è a un tau Prianichnikov, un òme excellent que vau er aur que pese; qu'a ja seishanta ans, dilhèu volerà, eth, examinar-se?...
- Òc; ei dificil, plan, pr'amor que non ei guaire difusada era instrucción, mès…

Eth comde Kochubei non acabèc; en tot lheuar-se, cuelhec eth braç deth prince Andrei e gessec ar encontre d'un òme de quaranta ans, cauvet, naut, ròi, de front ample e ròstre alongat de rara e extraordinària blancor. Vestie frac blu, amiaue ua crotz en còth e ua estela ara quèrra deth pièch. Qu'ère Speranski. Eth prince Andrei l'arreconeishec de seguic e sentec ua tremoladera interiora, coma se sòl passar enes moments grèus dera vida. Respècte, enveja, esperança? Non ac sabie. Tota era persona de Speranski auie ua portadura especiau que lo distinguie de seguit; en cap des membres dera societat qu'eth frequentaue auie vist aquera serenitat e aquera seguretat de movements desgaubiadi e mascanhadi, e arrés damb era guardada mès fèrma e doça ath còp, d'uns uelhs miei clucadi e un shinhau umidi. Tanpòc auie campat un arridolet tan segur que non significaue arren, ne ua votz tan fina, equilibrada e placida. Mès que mès, jamès auie vist un ròstre d'ua blancor tan delicada ne ues mans coma aqueres, un shinhau amples mès extraordinàriaments carnudes, mofles e blanques. Eth prince Andrei non auie vist aguesta blancor e delicadesa de ròstre senon enes soldats espitalizadi pendent long temps. Aguest òme ère Speranski, secretari d'Estat, òme de confiança der Emperaire e eth sòn acompanhant en Erfurt, a on mès d'un còp auie auut era escadença de veir e entrevistar-se damb er Emperaire.

Speranski non passaue es uelhs d'ua persona en auta, coma se sòl hèr, sense voler, en entrar en ua sala a on i a fòrça gent amassada, ne s'esdegaue a parlar. Es paraules s'escorrien lentes, damb era seguretat d'èster entenudes, e solet guardaue ara persona que parlaue.

Eth prince Andrei seguic damb especiau atencion cada paraula e cada movement de Speranski. Coma sòl passar-les as òmes, e mès que mès ad aqueri que jutgen sevèraments ath pròche, eth prince Andrei, en trapar-se damb un desconeishut, sustot damb un òme coma Speranski, que coneishie pera sua fama, tostemp demoraue trapar en eth eth modèu perfècte des qualitats umanes.

Speranski li didec a Kochubei que li hège dò per non auer arribat abantes; que l'auien entretengut en palai. Non didec se qui l'auie entretengut, e eth price Andrei avertic aguesta afectacion de modèstia. Quan Kochubei li presentèc ath prince Andrei, Speranski virèc doçaments es uelhs entà Bolkonski, sense cambiar eth sòn arridolet, e lo guardèc en silenci.

- Sò plan content de coneisher-vos; è entenut a parlar de vos, coma toti, didec.

Kochubei li condèc en pòques paraules se com siguec rccebut Bolkonski per Arakcheiev, e Speranski arric mès dubèrtaments.

- Eth president dera Comission de Reglaments militars, senhor Magnitski, qu'ei un bon amic mèn, didec en tot enfatizar cada paraula e cada sillaba, s'ac desiratz, vos posqui proporcionar ua entrevista damb eth, hec ua pausa en aguest punt. Demori que traparatz en eth ua bona acuelhuda e eth desir de cooperar en tot aquerò que sigue rasonable.

Non se tardèc a formar un grop ar entorn de Speranski, e eth vielh qu'auie parlat deth sòn foncionari Prianichnikov hec era madeisha pregunta ath secretari d'Estat.

Eth prince Andrei, sense intervier ena convèrsa, observaue toti es movements de Speranski. "Aguest òme, pensaue Bolkonski, insignificant seminarista pòc abantes, qu'a ara enes sues mans, aguestes mans grossetes e blanques, eth destin de Russia". L'estonèc era seguretat extraordinària e menspredosa que Speranski responie ath vielh. Semblaue dirigir-li era sua paraula indulgenta d'ua nautada inaccessibla. Quan eth vielh comencèc a lheuar era votz, Speranski arric e didec que non podie jutjar sus çò d'auantatjós o desauantatjós que pladie ar Emperaire.

Dempús d'auer intervengut pendent un cèrt temps ena convèrsa generau, Speranski se lheuèc, s'apressèc ath prince Andrei e se lo hec a vier en aute costat dera sala. Qu'ère evident que consideraue de besonh tier-se a Bolskonski.

- Que non auí temps de parlar damb vos, prince, pera inpirada convèrsa d'aqueth aunorable ancian, didec damb un discret arridolet, coma hènt veir qu'eth e Bolkonski comprenien ben era nullitat dera gent que damb eri auien parlat. Aguesta distincion vantèc ath prince Andrei. Vos coneishi de hè ja temps; prumèr, per ahèr des vòsti campanhards: qu'ei entà nosati un prumèr exemple e serie plan desirable que molti lo seguissen. Dusau, pr'amor que vos ètz un des gentilòmes de cramba que non s'an tengut ofensadi peth nau decret sus es grads ena Cort, qu'a costat tantes discusions e comentaris.
- Òc, repliquèc eth prince Andrei. Eth mèn pair non volec que me profitèssa d'aguest dret; s'estimèc mès que comencèssa pes grads inferiors.
- Eth vòste pair, òme de d'auti tempsi, ei, plan que òc, per dessús des nòsti contemporanèus que tant critiquen aguesta mesura cridada a restablir simplaments era naturau justícia.
- Ça que la, me pensi que i a bèth fondament en aguestes critiques, didec eth prince Andrei, sajant de combàter era influéncia de Speranski que començaue ja a sénter. Li resultaue desagradiu èster cossent damb eth en tot, e l'aurie agradat contradider-lo en bèra causa. Bolkonski, que tostemp parlaue damb assopliment, sentie ara dificultat entà exprimir-se dauant de Speranski. Qu'ère en realitat massa ocupat en observar era personalitat d'aqueth òme famós.
- Fondament d'ambicion personau, dilhèu, didec en votz baisha Speranski.
- Non, non solet aquerò; tanben pensant un shinau en Estat.
- Qué voletz díder?, preguntèc Speranski, jocant doçaments es uelhs.
- Que sò un admirador de Montesquieu, didec eth prince Andrei, e era sua idia de qué *le principe des monarchies est l'honneur, me parait incontestable. Certains droits et privileges de la noblesse me paraissent etre des moyens de soutenir ce sentiment.*

Er arridolet despareishec deth ròstre blanc de Speranski, per çò qu'era sua fesomia guanhèc fòrça. Era idia deth prince Andrei li semblec probablaments curiosa.

- *Si vous envisagez la question sous ce point de vue…* comencèc a díder, en tot prononciar damb dificultat eth francés e parlar damb màger lentor qu'en rus, encara que tostemp damb era madeisha tranquillitat. *L'honneur* que non se pòt sostier en privilègis damnajosi entath servici; *l'honneur* qu'ei o un concèpte negatiu, era abstencion d'actes censurables, o era hònt d'ua emulacion que tend a recéber recompenses e felicitacions a on er aunor cuelh forma materiau.

Es sòns arguments èren brèus, simples e clars.

- Era institucion que sostie aguest aunor, era hònt dera emulacion, ei quauquarren semblable ara *Legion d'Honneur* deth gran emperaire Napoleon, que non maumet, senon qu'ajude ara bona capitada deth servici. Que non ei un privilègi de casta o de Cort.
- Que non ac discutisqui, mès ei innegable qu'es privilègis de palai an artenhut eth madeish objectiu, sostenguec eth prince Andrei. Quinsevolh cortesan se cre ena obligacion de sostier era sua posicion damb dignitat.
- Mès vos, prince, non auetz volut hèr usatge des taus privilègis, didec Speranski, en tot hèr veir un arridolet que desiraue acabar cortèsaments ua convèrsa incomòda entath sòn interlocutor. Se m'aunoratz damb era vòsta visita dimèrcles, higec, coma que ja aurè parlat damb Magnistski, vos poirè díder quauquarren que vos interèsse e, en tot cas, aurè eth plaser de parlar damb vos mès doçaments.

Cluquèc es uelhs, saludèc e, *a la francaise*, sense díder adiu, gessec dera sala sajant de passar non avertit.

VI

Ara prumeria deth sòn sejorn en Sant Petersburg, eth prince Andrei se n'encuedèc de qué er ensems des idies elaborades pendent era sua vida solitària restèc escurit, deth tot, pes petites obligacions que, dès era sua arribada, li calec assumir.

Quan tornaue entara sua casa pera net, anotaue ena sua agenda es quate o cinc visites o *rendez-vous* indispensables enes ores fixades per auança. Eth ritme dera vida, eth besonh d'organizar eth dia pr'amor d'arribar ara ora, li treiguie ua bona part des sues energies. Non hège arren, non pensaue en arren ne li restaue temps entà hè'c. Sonque parlaue, e damb capitada, d'aquerò qu'auie meditat abantes ena solitud deth camp.

A viatges, emmaliciat, se n'encuedaue de qué auie repetit es madeishes causes en madeish dia e en diuèrsi lòcs; mès ère tant ocupat que non li restaue temps entà pensar ne tansevolhe que non pensaue arren.

Eth dimèrcles a vier Speranski recebec ena sua casa a Bolkonski; parlèc damb eth, solet, e damb grana confiança, pendent fòrça temps e, coma ena escadença dera entrevista ena casa de Kochubei, li costèc ua prigonda impression.

Eth prince Andrei consideraue insignificantes a tantes persones e auie tant in de trapar en un aute un ideau viu dera perfeccion qu'eth aspiraue que credec aisidaments auer trapat en Speranski aguest ideau d'òme senat e vertuós. Se Speranski auesse pertanhut ara madeisha esfèra sociau, damb era madeisha educacion e nivèu morau qu'eth prince Andrei, non s'aurie tardat a trapar eth sòn costat fèble, uman e non eroïc; mès aquera ment, absoludaments logica e estranha entada eth, l'inspiraue autant mès de respècte coma mens la comprenie. Ath delà d'açò, sigue pr'amor de qué aprecièsse era capacitat de Bolkonski, sigue pr'amor que li siguesse de besonh compdar damb eth, Speranski se hège glòria dauant eth prince Andrei dera sua imparcialitat e serena saviesa. Lo vantaue damb subtilitat, lo hège participant dera sua pròpia sufisença, en tot hèr-li veir, sense besonh de paraules, que solet eri dus podien compréner era estupiditat de toti *es auti* e era saviesa e prigondor des sues pròpies idies.

Pendent era longa entrevista d'aquera tarde, Speranski repetic diuèrsi còps: "*En nòste país* tendem a denigrar tot aquerò que depasse eth nivèu ordinari dera rotina…" O ben, damb un arridolet: "Mès *nosati* volem qu'es lops demoren harts e es oelhes sanes e en bona santat…"

O ben, *eri* aquerò non ac pòden compréner…" E tot ac didie damb ua expression que significaue: " Nosati, vos e jo, comprenem se qui son *eri* e se qui èm *nosati*.

Aguesta prumèra convèrsa longa damb Speranski non hec qu'aumentar en prince Andrei era impression que l'auie costat abantes. Vedie en eth a un òme senat, d'enòrma intelligéncia logica, gran rigor mentau, qu'auie artenhut eth poder gràcies ara sua energia e perseverança, poder que solet tenguie en ben de Russia. Dauant es uelhs deth prince Andrei, Speranski ère er òme qu'eth madeish auie desirat èster, capable d'explicar senadaments toti es fenomèns dera vida; un òme que solet ei important entada eth, çò de racionau, capable d'aplicar a totes es causes era mesura dera rason. Ena exposicion de Speranski semblaue tot tan simple e clar qu'ath prince Andrei, a maugrat sòn, li calie balhar tostemp era rason. Se lo contradidie e discutie, qu'ère solet peth desir d'estar-se independent e non someter-se totafèt as sues opinions. Ath delà d'açò, tot ac trapaue ben, encara que quauquarren lo trebolaue: qu'ère aquera guardada

hereda e impenetrabla de Speranski, que non li permetie apregondir en sòn interior, e aquera man blanca e delicada que tiraue era guardada de Bolkonski coma se sòl passar damb es mans des òmes que tien eth poder. Sense saber se per qué, era guardada impenetrabla e era man l'irritaue; tanben li costaue ua impression desagradiua er excessiu mensprètz de Speranski pes auti e era grana varietat de pròves qu'apuaue es sues opinions. Recorrie a toti es procediments de rasonament, exceptat era comparança, e, sivans credie eth prince Andrei, passaue d'un tèma entà un aute damb massa gausardaria. A viatges se plaçaue en terren dera practica e escometie contra es saunejairi; d'auti, ère satiric e se burlaue ironicaments des sòns rivaus; d'auti, recorrie ara pura logica e enquia e tot se quilhaue enes domenis dera metafisica (qu'es sòns procediments demostratius solie tier soent). Plaçat en aguestes nautades, passaue entàs definicions der espaci, deth temps e deth pensament, treiguie d'aquiu es sues objeccions e tornaue a discutir.

En generau, eth trait principau dera intelligéncia de Speranski, qu'autant estonèc ath prince Andrei, ère era fe indobtabla, inamovibla, ena fòrça e legalitat dera rason. Qu'ère evident qu'a Speranski jamès se l'aurie acodit era idia (tant abituau entath prince Andrei) de qué ei impossible, maugrat tot, exprimir tot çò que se pense; ne jamès dobtarie de s'ei o non ua pegaria tot aquerò que se pense e se cre. Aguesta configuracion especiau dera ment de Speranski ère çò que mès atiraue d'eth ath prince Andrei.

Ath principi de coneisher-lo, eth prince Andrei sentie ua admiracion apassionada, semblabla ara qu'en d'auti tempsi auie sentut per Bonaparte. Era circonstància de qué Speranski siguesse hilh d'un prèire e de qué bèra gent, de pas guaira intelligéncia, podessen permeter-se menspredar-lo, en tot botar-li eth fausnòm de "òme dera Glèisa e *pope* en poténcia" (çò que se passaue soent), obligaue a Bolkonski a suenhar gelosaments aguest sentiment e, sense encuedar-se'n, l'alugaue encara mès.

Ena sua prumèra entrevista Bolkonski parlèc sus era Comission de codificacion de leis; Speranski l'informèc damb ironia de qué aguesta comission marchaue dès hège cinquanta ans, que costaue milions de robles e non auie hèt arren util, que Rosenkampf s'auie limitat a apegar es etiquetes a cadun des articles dera legislacion comparada.

- E aquerò li còste ar Estat milions de robles!, didec. Ara, que volem balhar-li un nau poder juridic ath senat e non auem leis! Qu'ei per aquerò que te digui que non a perdon qu'un òme coma vos, prince, sigue desseparat actuauments de quinsevolh activitat.

Bolkonski repliquèc qu'entà ua òbra semblabla ère de besonh auer coneishements juridics qu'eth non possedie.

- Mès qu'arrés les tie!, se qué voletz. Ei un *circulus viciosus* que d'eth mos cau gésser ara valenta.

Ua setmana dempús, eth prince Andrei ère nomentat vocau dera Comission de Reglaments militars e, causa que non se demoraue en absolut, president de codificacion de leis ena mentada Comission. A demana de Speranski, li calèc hèr-se cargue dera prumèra part des leis civils que s'elaborauen, e damb era ajuda deth *Code Napoleon* e es *Instituta* de Justiniano, comencèc a trabalhar en capitol titolat: "Drets des persones"

VII

Dus ans abantes, en 1808, de tornada entà Sant Petersburg, dempús deth viatge enes sues propietats, Pierre s'auie trapat, sense voler, ath cap dera maçonaria dera capitau. Organizaue lòtges comunaus e funeràries, se tenguie a unificar-les, captaue naui adèptes e cercaue es actes originaus. Balhaue sòs entara construccion de temples e suplie, en çò de possible, era avarícia e era pòca puntualitat des auti per çò des aumòines; damb es sòns pròpis mieis sostenguie, lèu solet, era casa des praubi qu'era Ordre auie bastit ena ciutat.

Era sua vida se passaue coma abantes, damb es madeishes diversions e era madeisha dissolucion. Li shautaue minjar e béuer ben, e encara que li semblèsse immorau, e autanplan umiliant, non podie tier-se des plasers que s'autrejauen es celibataris.

En revolum d'aqueres ocupacions e diversions, ath cap d'un an comencèc a notar, ça que la, qu'eth terren dera maçonaria començaue a en.honsar-se enes sòns pès, per mès que sagèsse de mantier-se en eth. Ath còp, sentie que coma mès s'en.honsaue aguest terren, mès estacat se vedie a tot aquerò, encara que sense voler. Quan ingressèc ena maçonaria auie auut era sensacion der òme que met confiadaments eth pè ena superfícia planèra d'un terren hangós. Un còp metut eth pè començaue a en.honsar-se. Pr'amor de convencer-se ben dera sua soliditat, botaue er aute pè e s'en.honsaue encara mès; ara, ac volesse o non, li calie caminar damb era hanga enquias jolhs.

Osip Alekseievic non ère en Sant Petersburg (alavetz s'auie hèt enlà des lòtges d'aguesta ciutat e non gessie de Moscòu). Toti es membres dera lòtja èren persones que Pierre coneishie, e li resultaue de mau hèr veder-les coma frairs pera sua pertenença ara Ordre solet, e non coma eth prince B., non coma Ivan Vasilievic D., que coneishie personauments e les consideraue persones fèbles e insignificantes. Jos eth devantau e es signes dera maçonaria vedie es unifòrmes e decoracions qu'autant desirauen arténher. Fòrça còps, en compdar es aportacions e dons e veir es vint o trenta robles autrejadi (a viatges a crèdit) per dètz membres, qu'era sua mitat èren tan rics coma eth, se'n brembaue deth jurament maçonic de balhar toti es bens ath pròche. Alavetz surgentauen ena sua amna dobtes qu'en eri sajaue de non detier-se guaire.

Dividie en quate categories a toti es frairs ceneishudi. Ena prumèra includie ad aqueri que non cuelhien part actiua ne enes trabalhs dera lòtja ne ena labor umana; se tenguien exclusiauments a estudiar es mistèris dera Ordre, es problèmes restacadi as tres denominacions de Diu o as tres principis des causes (sofre, mercuri e sau), o ben ath significat de quarrat e des autes figures deth temple de Salomon. Pierre respectaue ad aguesta categoria de frairs maçons qu'ada era pertanhien, mès que mès, es vielhs iniciadi e eth madeish Osip Alekseievic; mès eth non s'interessaue en semblables problèmes. Que non lo tiraue er aspècte mistic dera maçonaria.

Ena dusau categoria ère a on Pierre s'includie e plaçaue as frairs que se li retirauen, as que cercauen, e trantalhauen, sense auer trapat encara ena fraternitat eth camin dret e comprensible que demorauen desnishar.

Ena tresau categoria i èren es que non vedien ena maçonaria senon es formes exteriores e es rites; qu'èren era majoria e estimauen fòrça eth compliment sevèr de taus formalitats, sense arturar-se a pensar en sòn sens ne en çò que simbolizauen. Ada eth pertanhien Villarski e eth pròpi gran mèstre de lòtja principau. E, fin finau, ena quatau categoria se trapaue ua bona quantitat de frairs ingressadi nauèraments. Èren òmes que,

sivans auie podut observar Pierre, non credien en arren ne desirauen arren; entrauen ena maçonaria solet entà trapar-se apròp des frairs joeni e rics, influents pes sues bones relacions e linhatge. Aguest grop qu'ère fòrça nombrós ena lòtja.

Pierre començaue a èster maucontent dera sua pròpia activitat. Era maçonaria, aumens tau coma eth la coneishie aquiu, li semblaue, a viatges, basar-se solet en çò d'exterior. Que non ei que dobtèsse dera maçonaria coma tau, mès sospechaue qu'era maçonaria russa seguie un camin faus, en tot abandonar es sues vertadères hònts. Plan per açò, tà finaus d'an, gessec entar estrangèr pr'amor de tier-se ar estudi des grani mistèris dera Ordre.

Pierre entornèc en Sant Petersburg en ostiu de 1809. Pera correspondéncia que mantenguien es maçons russi damb es de d'autes nacions, se sabie que Bezujov auie artenhut conquistar en estrangèr era confiança de plan nauti dignataris, que s'auie iniciat en molti mistèris, que siguec promoigut tath mès naut grad e s'auie hèt a vier bones naues tath ben generau dera maçonaria russa. Toti es maçons de Sant Petersburg acodien a veder-lo, lo vantauen e èren convençudi de qué amagaue quauquarren e premanie quauquarren.

S'auie convocat ua reünion dera lòtja de dusau grad, qu'en era Pierre, sivans es sues promeses, comunicarie as frairs de Sant Petersburg tot çò que l'encarguèren es caps suprèms dera Ordre. Era lòtja ère atapida. Après es ceremònies avientes, Pierre se lheuèc e comencèc eth sòn discurs:

- Estimadi frairs, comencèc a díder, en tot rogir-se e quequejar. Qu'auie ena man eth discurs escrit. Que non ei pro observar es nòstes mistèris ena quietud dera lòtja, mos cau actuar… actuar. Qu'èm adormidi e mos cau méter es mans ara òbra.

Pierre cuelhec eth sòn quasèrn e comencèc a liéger:

"Entà difusar era vertat pura e arténher eth trionf dera vertut, mos cau desliurar as òmes des sòns prejudicis e difusar normes avientes damb er esperit deth nòste temps, ocupar-mos dera educacion dera joenesa, amassar-mos damb laci indissolubles as òmes mès intelligents, véncer valerosa e prudentaments era supersticion, era incredulitat e era ignorància, formar entre es òmes, que mos son estimadi, un grop de persones estacades pera unitat deth fin e possessors deth poder e dera fòrça.

"Entà complir damb aguest objectiu ei de besonh qu'era vertut capite sus eth vici, ei de besonh contribusir entà qu'er òme aunèst artenhe aciu, en aguesta vida, era recompensa etèrna as sues vertuts. Mès es actuaus institucions politiques son un obstacle important entara realizacion d'aguesti grani projèctes. Qué mos cau hèr, donc, dauant de tau estat de causes? Ajudar as revolucions, esbauçà'c tot, expulsar era fòrça pera fòrça? Non, que èm plan luenh d'aquerò. Quinsevolh reforma amiada a tèrme mejançant era fòrça merite eth nòste refús, pr'amor que non se corregirà eth mau tant qu'es òmes siguen çò que son, e pr'amor qu'era sabença non a besonh de violéncia.

"Tot eth plan dera Ordre li cau assetar-se ena formacion d'òmes intègri, vertuosi, estacadi pera unitat de conviccions, pera conviccion de qué mos cau perseguir pertot, e damb toti es mejans, eth vici e era ignoráncia, protegir eth talent e era aunestetat; mos cau rescatar deth desbrembe as òmes dignes e incorporar-les ena nòsta fraternitat. Solet alavetz aurà era nòsta Ordre eth poder d'empachar qu'es partidaris deth desorde

artenhen es sòns fins, e dirigir-les, sense que se n'encueden d'aquerò. En resumit, qu'ei de besonh formar un govèrn universau, poderós. Capable d'espandir-se pertot sense trincar laci civils, que dejós d'eri es auti govèrns seguirien era sua acostumada existéncia, en tot hè'c tot mens aquerò, se s'afronte ath gran objectiu dera nòsta Ordre: eth principi dera vertut sus eth vici. Aguest ère era fin que se prepausèc eth cristianisme, qu'ensenhaue as òmes a èster sabents e bravi e a seguir, en benefici pròpi, es ensenhaments des mielhors entre es sabents.

"Quan tot èren negat enes tenèbres, qu'ère pro, plan que òc, era predicacion: era vertat revelada li bohaue ua fòrça especiau; mès ara qu'auem besonh de mejans plan mès eficaci, auem besonh de qué er òme, guidat pes sòns sentiments, trape ena vertut ua atraccion sensibla. Que non ei possible destruir es passions; mos cau dirigir-les entà un objectiu nòble. Ei de besonh que cadun posque satisfèr es sues pròpies passions laguens es limits dera vertut, e qu'era nòsta fraternitat li balhe es mejans.

"Tanlèu coma i age en cada estat un cèrt nombre de persones dignes de semblable prètzhèt, cada ua d'eres ne formarà a ues autes dues e totes s'anaràn sarrant entre eres; alavetz tot que serà possible entara nòsta Ordre, que tantes causes a hèt ja en secret per ben dera umanitat."

Aguest discurs costèc non solet ua grana impression, senon tanben ua fòrta commocion ena lòtja. Era majoritat des frairs, que vedien enes paraules de Pierre ua perilhosa desviacion entar illuminisme, acuelheren eth discurs damb ua heredor qu'estonèc ar orador. Eth gran mèstre comencèc a contradider-lo. Pierre, damb ardor cada còp màger, tornèc a desvolopar es sues pròpies idies. Que hège temps que non se dauen reünions tan auratjoses. Se formèren dus grops: es uns acusauen a Pierre d'illuminisme; es auti, li balhauen supòrt. Pierre, per prumèr viatge se demorèc estonat en aquera assemblada dera infinita diversitat dera ment umana, que per era cap vertat se ve dera madeisha manèra per dues persones. Tanben es frairs qu'èren a favòr sòn ac comprenien ara sua manèra, damb restriccions e cambis qu'eth non podie acceptar, donques qu'eth sòn prepaus principau ère, precisaments, comunicar as auti es sues idies tau qu'eth les entenie.

Tath finau dera reünion, eth gran mèstre, damb marrida ironia, repoteguéc a Bezujov eth sòn ardor, en tot díder que non solet er amor ara vertut lo possaue a discutir, senon eth sòn esperit combatiu. Pierre s'abstenguec de contestar e preguntèc brèuments s'era sua prepausa ère o non acceptada. Li dideren que non e eth, sense demorar es acostumades formalitats, gessec dera lòtja e partic entara sua casa.

VIII

Er engüeg, que tant cranhie, neguèc de nauèth a Pierre. Dempús deth discurs ena lòtja s'embarrèc pendent tres dies en casa, estirat en un divan, sense recéber ad arrés ne gésser entà nunlòc.

Pendent aguest temps recebec ua carta dera sua hemna, que li suplicaue ua entrevista; li didie qu'ère trista sense eth e que desiraue consagrar-li tota era sua vida.

Enes darrères linhes l'anonciaue era sua pròcha arribada en Sant Petersburg, de tornada der estrangèr.

Dempús era carta, era soletat de Pierre siguec interrompuda pera visita d'un frair maçon, des que mens estimaue, que, en tot hèr vier era convèrsa entath tèma conjugau de Pierre, l'indiquèc, ara manèra de frairau conselh, qu'aquera severitat damb era sua hemna ère injusta e se desseparaue des normes fondamentaus dera maçonaria en non perdonar ara que se n'empeneís.

Ath madeish temps, era sua soera, era esposa deth prince Vasili, manèc a cercar-lo, en tot suplicar-li que li tenguesse ua visita, aumens pendent ues menutes, pr'amor de tractar d'un ahèr de grana importància. Pierre comprenec que tramauen ua conjura e volien reconciliar-lo damb era sua hemna. En estat que se trapaue, aquera idia que non l'ère ne tansevolhe desagradiua. Tot que l'ère parièr: Pierre non vedie ena vida arren qu'auesse vertadèra importància e jos era influéncia d'aqueth engüeg que lo senhorejaue non auie en estima ne era sua pròpia libertat ne era volentat fèrma de castigar ara sua hemna.

"Arrés a rason, arrés ei colpable, pensaue; donques tanpòc era ei colpabla". E se Pierre non balhèc alavetz madeish eth sòn consentiment entara reconciliacion siguec simplaments pr'amor que, per tòrt der estat de postracion que se trapaue, li mancaue eth vam entà entamenar bèra causa. S'en aguest instant auesse entrat ena casa era sua hemna, Pierre non l'aurie hèt enlà. En comparèr damb çò que l'interessaue ara, qué importarie víuer o non víuer damb era?

Sense respóner ara sua hemna ne ara sua soera, ua net gessec entà Moscòu pr'amor d'entrevistar-se damb Osip Alekseievic.

En sòn diari escriuec çò que seguís:

Moscòu, 17 de noveme

Vengui de tornar dera casa deth benfactor e hèsqui lèu entà escríuer tot çò qu'è sentut. Osip Alekseievic viu praubaments e dempús tres ans patís ua malautia dolorosa ena veishiga. Arrés a entenut des sòns pòts un solet planh ne ua paraula de lamentacion. De solei gessent enquia net barrada, exceptat enes ores deth repaish (que son de çò mès normau), se tie as sciéncies. Que m'a recebut corauments en tot convidar-me a cuélher sèti en lhet a on jatz; li hi eth senhau dera Ordre des Cavalièrs d'Orient e de Jerusalem e me responec damb eth madeish gèst e me demanèc damb un doç arridolet per çò que jo auia aprenut e vist enes lòtges prusianes e escocèses. L'ac condè tot coma podí, en tot expausar-li damb linhes generaus es mies prepauses entara nòsta lòtja de Sant Petersburg e manifestar-li era mala acuelhuda que me heren e era trincada damb es

frairs. Dempús ua longa reflexion en silenci, Osip Alekseievic m'expausèc era sua pensada damb paraules qu'esclariren per uns instants tot çò que s'auie passat e eth camin que se me daurie entath futur. M'estonèc en preguntar se me rebrembaua se quin ère eth triple objectiu dera Ordre: prumèr, sauvar e coneisher en prigondor es mistèris; dusau, purificar-se e corregir-se, pr'amor d'assimilar-les mielhor; tresau, mielhorar eth genre uman mejançant aguest desir de perfeccion. Quin ei eth principau, eth prumèr, d'aguestes tres fins? Plan que òc eth perfeccionament e purificacion personau; solet podem aspirar ad aguest objetiu, independentaments de quinsevolh circonstància. Mès, ath còp, aguest objectiu exigís de nosati era màger quantitat d'esfòrç. Plan per aquerò, quan pecam d'orgulh, perdem de vista aguesta fin; o ben desiram estudiar un mistèri que d'eth èm indigni, pr'amor que non èm purs, o ben mos lançam a corregir ath genre uman quan nosati madeishi èm un evident exemple de viletat e perversion.

Er illuminisme non ei ua doctrina pura pr'amor que l'atrè era actuacion sociau e ei plen d'orgulh. Plan per aquerò, Osip Alekseievic condamnèc eth mèn discurs e tota era mia activitat. Ath hons dera amna que siguí cossent damb eth. A prepaus des mèns ahèrs familhars, me didec: "Eth principau dèuer deth vertadèr maçon, coma vos didí, s'està en pròpi perfeccionament. Mès soent pensam que, aluenhant de nosati totes es dificultats dera vida, artenhem mès lèu aguesta fin; ath contrari, senhor mèn, solet ath miei des preocupacions mondanes podem arténher es tres objectius principàus; prumèr, era coneishença d'un madeish l'artenhem solet pera comparacion; dusau, eth perfeccionament s'obtie mejançant era luta solet; tresau, era vertut essenciau: er amor ara mòrt. Sonque es adversitats dera vida mos pòden manifestar era sua vanitat, e ajudar atau en nòste amor innat ara mòrt, ei a díder, ara reneishença en ua naua vida". Paraules autant mès notables pr'amor que Osip Alekseievic, maugrat es sòns terribles patiments fisics, jamès sent eth pes dera vida e estime era mòrt, qu'entada era non se considère jamès pro premanit, a maugrat dera sua puretat e ennautiment espirituau. Eth benfactor m'expliquèc dempús eth sens complet deth gran quarrat der univèrs en tot hèr-me a saber qu'es numèros tres e sèt son era basa de tot. Me conselhèc que non m'aluenhèssa des frairs de Sant Petersburg, qu'ena lòtja ocupèssa solet es foncions de dusau grad, que sagèssa desseparar as frairs der orgulh e amiar-les peth vertadèr camin deth coneishement pròpi e dera perfeccion. Me conselhèc, ath delà, per çò que tanh a jo madeish, que m'observèssa atentiuaments, qu'entad aquerò me balhèc aguest quasèrn a on anòti e seguirè anotant toti es mèns actes.

Sant Petersburg, 23 de noveme.

Que viui de nauèth damb era mia hemna. Era mia soera venguec hèta ua mar de lèrmes pr'amor de dider-me qu'Elena ère aquiu e me suplicaue que l'escotèssa; higec qu'ère innocenta, que patie per mèn abandonament e d'autes moltes causes. Jo me'n sabia que se cedia e la tornaua a veir non auria fòrces entà remir-me. En parièr dobte, non sabí a quina ajuda acodir. S'eth benfactor auesse estat aciu, m'aurie guidat. M'embarrè en mèn burèu, tornè a liéger es cartes d'Osip Alekseievic, rebrembè es mies charrades damb eth e, de tot aquerò, venguí ena conclusion de qué non auia de refusar ad aqueth que suplique, que deuia estirar era man a toti e, mès que mès a persones tan estacades a jo e que me calie amiar era mia crotz. Mès se la perdoni per amor ara vertut, ei de besonh qu'era mia union damb era non age senon un objectiu espirituau. Atau ac è decidit e atau l'è escrit a Osip Alekseieivic; l'è demanat ara mia hemna que desbrembe eth passat, que perdone es mies possibles colpes damb era e l'è dit que jo non auia arren

entà perdonar. Me sentia erós de parlar-li atau. Que non se’n sapie de guaire penible me resulte tornar a veder-la. Ara viui en estatge naut dera casa grana e me senti erós e ranauit.

IX

Alavetz, coma tostemp, era nauta societat que s'amassaue ena Cort e enes grani balhs ère dividida en diuèrsi grops, cadun d'eri presentaue ua nuança especiau. De toti, eth mès nombrós ère eth francés, favorable ara aliança damb Napoleon, deth comde Rumiantsev e de Caulaincourt. Dès era sua tornada en Sant Petersburg e dera sua vida en comun damb Pierre, Elena ocupaue ua des destacades posicions en aguest grop. Frequentauen es sòns salons es membres dera ambaishada francesa e un bon nombre de persones des madeishes tendéncies, coneishudes pera sua intelligéncia e era sua amabilitat.

Elena siguec en Erfurt, pendent era famosa entrevista des Emperaires, a on se relacionèc damb toti es personatges napoleonics d'Euròpa. Era sua capitada en Erfurt auie estat plan brilhanta. Eth madeish Napoleon, que l'auie vist en teatre, preguntèc per era e laudèc era sua beresa. Era sua capitada coma hemna beròia e eleganta non estonèc a Pierre, pr'amor que, damb es ans, Elena emberic encara mès; çò que òc lo deishèc perplèx ei qu'en aguesti dus ans auesse guanhat era reputacion "*d'une femme charmante, aussi spirituelle que belle*". Eth famós prince Ligne l'escriuie cartes de ueit planes; Bilibin sauvaue es sòns *mots* pr'amor d'aufrir es primícies ara comdesa Bezujov. Èster admetut enes salons dera comdessa equivalie a certificat d'intelligéncia. Es joeni, abantes d'anar en ua cauhada d'Elena, sajauen de liéger bèth libre pr'amor d'auer tèma de convèrsa enes sòns salons e es secretaris dera ambaishada e es madeishi ambaishadors li fidauen secrets diplomatics, per çò qu'Elena ère, de bèra manèra, ua poténcia. Pierre, que coneishie era sua estupiditat, assistie a viatges enes sues hèstes e dinars, a on se parlaue de politica, de poesia e de filosofia, damb un estranh sentiment de perplexitat e pòur. En aqueres cauhades experimentaue un sentiment semblable ath d'un illusionista que cranh a cada instant qu'era sua enganha demore desnishada. Mès, ja sigue qu'entà dirigir un salon atau ère de besonh era estupiditat, pr'amor qu'es pròpis enganhadi sentessen un vertadèr plaser ena enganha, era faussetat non se revelaue jamès e era reputacion *d'une femme charmante, aussi spirituelle que belle*, conquistada per Elena Vasilievna Bezujov, ère tan solida, que podie díder es causes mès trivials e absurdes sense qu'arrés deishèsse d'entosiasmar-se damb es sues paraules e cercar en eres un sens prigond e amagat que ne era madeisha sospechaue.

Pierre ère precisaments eth marit avient entà ua brilhanta hemna de mon coma Elena. Ère un òme extravagant e distrèt, un marit *grand seigneur* qu'ad arrés shordaue e que luenh d'entelar era impression generau sus eth naut nivèu intellectuau dera cauhada, en contrast damb era discrecion e elegància dera sua hemna, contribuie a balhar-li màger nautada. Pendent aqueri dus ans, gràcies ara sua incessanta preocupacion per tèmes abstracti e ath sòn sincèr mensprètz per çò d'aute, auie adoptat, ath miei dera societat que non l'interessaue e entornejaue ara sua hemna, eth ton indiferent, negligent e bravàs en sòn tracte damb toti que non s'aquerís de manèra artificiau e plan per aquerò inspire un involontari respècte. Entraue en salon dera sua hemna coma en un teatre; coneishie a toti, s'alegraue madeish en veder-les e sentie era madeisha indiferéncia entà toti. A viatges se barrejaue en ua convèrsa que l'interessaue e alavetz, sense preocupar-se de se *les messieurs de l'ambassade etaint là o non*, exprimie opinions soent contràries ath ton der instant politic. Mès era opinion generau sus er extravagant marit *de la femme la plus distinguée de Petersbourg* ère tan fèrma, qu'arrés cuelhie *au serieux* es sues pensades.

Entre es nombrosi joeni que frequentauen diadèraments era casa d'Elena i auie Boris Drubetskoi. Qu'auie progressat fòrça ena sua carrèra e ara tornada d'Elena d'Erfurt

venguec a èster un intim dera casa. Elena lo cridaue *mon page,* lo tractaue coma a un mainatge. Li hège arridolets coma as auti, mès aguest arridolet resultaue a viatges desagradiu entà Pierre. Dubretskoi mostraue entà Pierre un especiau respècte, digne e melancolic, respècte que l'enquimeraue. Pierre auie patit tant hège tres ans per çò dera ofensa que l'auie costat era sua hemna, qu'ara evitaue quinsevolh possibilitat de ua auta ofensa semblabla, sustot pr'amor qu'eth non ère eth marit, e dempús pr'amor que non se permetie sospechar d'era.

"Non, ara que s'a convertit en *bas-bleu*, qu'aurà renonciat as aventures de d'auti tempsi, se didie. Non i a ne un solet exemple de hemnes *bas-bleu* que se dèishen amiar pes passions", e se repetie aguesta norma qu'era sua procedéncia ne eth madeish coneishie mès que consideraue indobtabla. Ça que la, ère estranh qu'era preséncia de Boris en salon dera sua hemna (e i ère lèu tostemp) actuèsse fisicaments sus Pierre; semblaue garrotar toti es sòns membres, en tot méter finau ara sua espontaneïtat e libertat de movements.

"Qu'ei estranha aguesta antipatia, pensaue Pierre. Abantes m'ère plan agradiu."

Dauant es uelhs deth mon, Pierre ère un gran senhor, marit un shinhau cec e comic d'ua hemna celèbra, un òme originau intelligent que non hège arren ne damatjaue ad arrés: ua excellenta persona. Pendent aqueth temps, ena amna de Pierre s'anaue desvolopant un complèx e dificil trabalh interior que li revelaue fòrça causes e l'aufrie nombrosi dobtes e alegries espirituaus.

X

Pierre contunhaue eth sòn diari. Vaquí çò qu'escriuie alavetz:

24 de noveme

M'è lheuat tàs ueit. È liejut es Sagrades Escritures e ara seguida venguí en burèu; cossent damb eth conselh deth sòn benfactor, Pierre auie començat a trabalhar en un des comitats. Tornè ara ora de dinar e ac hi solet (era comdessa auie fòrça convidadi que me son antipatics). Qu'è minjat e begut damb moderacion e dempús copiè quauqui documents entàs frairs. Tath ser baishè en salon dera comdessa e condè ua divertida istòria sus B.; solet quan toti se meteren a arrir me n'encuedè de qué non ac auria d'auer hèt.

Me retiri en un estat d'animositat tranquil e erós. Mon Diu, ajuda-me a caminar seguint eth tòn camin: 1) véncer era colèra damb era mesura e era paciéncia. 2) Véncer era luxúria damb era abstinéncia e era repulsion. 3) Aluenhar-me dera vanitat, mès non desseparar-me: a) deth servici ar Estat; b) des suenhs dera familha; c) des relacions amistoses; d) des ocupacions economiques.

27 de noveme

Aué m'è lheuat tard. Me demorè longa estona en lhet, abandonat ara guitèra. Mon Diu! Balha-me fòrces entà seguir eth tòn camin. È liejut es Sagrades Escritures, mès sense er in avient. Dempús venguec eth frair Urusov e auem parlat dera vanitat deth mon. M'a condat es sòns naui projèctes der Emperaire. Comencè a criticar-les, mès m'en brembè des precèptes e paraules deth nòste benfactor: eth vertadèr maçon li cau èster un agent actiu der Estat quan aguest exigís era sua colaboracion e li cau contemplar damb uelhs tranquils aqueres causes qu'ada eres non siguec cridat. Era lengua ei et mèn pejor enemic. M'an visitat es frairs G. V. e O; parlèrem dera admission d'un nau frair. M'impausen es obligacions de "rector", mès que me senti fèble e indigne. Parlèrem dempús dera interpretacion des sèt colomnes e gradons deth temple: sèt sciéncies, sèt vertuts, sèt vicis, sèt dons der Esperit Sant. Eth frair O. siguec fòrça eloqüent. Tath ser auec lòc era iniciacion. Er apraiament deth locau a contribuit fòrça ara magnificéncia dera solemnitat. Siguec admetut Boris Drubetskoi. Jo prepausè era sua admission e sò estat rector. Un estranh sentiment m'enquimerèc pendent tot eth temps que m'estè damb eth ena escura estança; notè en jo òdi entà eth e m'eforcè en vaganaut tà vencer-lo. Plan per aquerò desiraria sincèraments sauvar-lo deth mau e amiar-lo entath camin dera vertat. Mès es maus pensaments restacadi ada eth que non m'abandonen. Me semble qu'eth sòn prepaus, en entrar ena nòsta fraternitat, ei d'apressar-se a cèrta gent e arténher eth favor des que pertanhen ara nòsta lòtja. Ath delà, m'a preguntat en diuèrses escadences se N. e S. èren ena nòsta lòtja (preguntes que jo non podia respóner); sivans es mies observacions, non ei capable de sénter respècte pera nòsta santa organización: qu'ei massa ocupat e satisfèt dera sua persona e aparença pr'amor de desirar era perfeccion deth sòn "jo" espirituau. Que non auia rasons entà dobtar d'eth, mès non me semblèc sincèr, e pendent tot eth temps que siguérem solets ena estança escura me semblaue qu'arrie damb mensprètz en enténer es mies paraules, e l'auria trauessat gostosaments eth sòn piech nud damb era espada que, sivans eth rite, apuaua en eth.

Non podí parlar damb eloqüéncia e tanpòc podí comunicar sincèraments es mies sospeches ath gran mèstre e as auti frairs. Gran Arquitècte dera Natura, ajuda-me a trapar es vertadèrs camins que mos amien dehòra deth laberint dera mentida!

Dempús d'aguestes anotacions, deishèc tres planes en blanc e escriuec çò que seguís:

Qu'è auut ua convèrsa longa e instructiua, solet, damb eth frair V. que me conselhèc que tenguessa amistat damb eth frair A. M'a revelat fòrça causes, maugrat que jo non èra digne de qué ac hesse. Adonai ei eth nòm d'aqueth qu'a creat eth mon; eth nòm deth que govèrne ei Eloim, e eth tresau nòm, que non se pòt prononciar, signifique *Tot*. Es convèrses damb eth frair V. m'assoliden, refresquen e m'afirmen en camin dera vertut. En tot parlar damb eth, dobtar qu'ei impossible. Veigui claraments era diferéncia que i a entre era prauba doctrina des sciéncies sociaus e era nòsta doctrina, qu'ac abrace tot. Es sciéncies umanes ac fraccionen tot pr'amor de compréner e ac aucissen tot pr'amor de coneishè'c mielhor. Ena santa sciéncia dera Ordre tot qu'ei unificat, comprenut ena sua totalitat e tau qu'ei. Era trinitat, es tres principis des causes, son eth sofre, eth mercuri e era sau. Eth sofre possedís es propietats der òli e deth huec, qu'amassa damb era sau còsten, per çò deth huec que contien, un intens delèri, que per eth atire ath mercuri, l'agarre, lo retie e produsissen amassa diuèrsi còssi. Eth mercuri qu'ei era esséncia espirituau en estat liquid e volatil: Crist, er Esperit Sant, Eth.

3 de deseme

M'è desvelhat tard. È liejut es Sagrades Escritures, mès sense sénter emocion. Dempús è passejat ua estona pera sala. Volia meditar, mès era imaginacion m'a hèt rememoriar èr eveniment de hè quate ans. Eth senhor Dolojov, un còp que me lo trapè en París dempús deth düel, me didec: "Demori que gaudigatz d'ua perfècta cauma d'esperit, a maugrat dera absséncia dera vòsta esposa". Alavetz non li responí. Ara è rebrembat toti es detalhs e mentauments l'è dit es causes mès atròces e agressiues, mès artenhí non pensar en aquerò quan ja èra senhorejat pera colèra, encara qu'er empenaïment non siguec complet. Dempús venguec Boris Drubetskoi e se metec a condar diuèrses aventures. Jo, qu'èra de mala encolia dès que venguec, li didí quauquarren desagradiu. Eth me repliquèc. M'emmaliciè e li didí un ensem de causes molèstes e enquia grossières. Eth carèc e jo me n'encuedè de çò qu'auia hèt quan ja ère tard. Mon Diu! Que non sai comportar-me damb eth. Eth tòrt de tot ei eth mèn amor pròpi.

Me creigui superior e aquerò me hè plan mès pejor qu'eth, pr'amor qu'eth ei indulgent damb es mies escometudes e jo, ça que la, lo mensprèdi. Mon Diu, autreja-me qu'ena sua preséncia comprena mielhor era mia baishesa e posca comportar-me de manèra que li siga util tanben ada eth! dempús de dinar è dormit un shinhau e, tant que m'adormia, podí enténer ua votz clara que gasulhaue ena mia aurelha quèrra. "Qu'ei eth tòn dia".

È soniat que caminaua enes tenebres e, còp sec, me vedí entornejat de gossets. Mès jo caminaua sense temor. Ath cap d'ua estona, un gosset petit me cale es dents en moralh dera cama quèrra e non me dèishe. Sagi d'estofar-lo damb es mans, mès quan artenhi desliurar-me d'eth, se lance ath mèn dessús un aute gosset gran, que me nhaque. Lo lheui, mès a mida qu'ac hèsqui, eth gosset se hè mès pesant e mès gran. De ressabuda,

eth frair A. me cuelh deth braç e m'amie entà un edifici qu'entà arribar ada eth me cau passar per ua husta plan estreta. Quan boti eth pè ena husta, aguesta se vire e què; sagi de pujar en ua barralha qu'a penes artenhi damb es mans. Dempús de grani esfòrci, artenhi pujar de sòrta qu'es mies cames pengen en aire per un costat e eth còs per aute. Campi e veigui ath frair A. de pès ena barralha, que me senhale ua ampla avenguda e un jardin, a on se lheue un edifici polit. Alavez me desvelhè. Ò, Diu, Gran Arquitècte dera Natura! Ajuda-me a hèr enlà de jo es gossets, es mies passions, e ara darrèra d'eres, qu'amasse en era era fòrça de totes es autes. Ajuda-me a entrar en temple dera vertut qu'è contemplat en sauneis.

7 de deseme

È soniat qu'Osip Alekseievic ère ena mia casa e jo, fòrça content, desiraua obsequiar-lo. Soniaua que m'auia metut a parlar damb uns estranhs e, còp sec, me n'encuedè de qué aquerò non li podie shautar e volí apressar-me ada eth pr'amor d'abraçar-lo. Mès en apressar-me, vedí qu'eth sòn ròstre auie cambiat; qu'ère rejovenit e, en votz baisha, me didie quauquarren sus era doctrina dera Ordre, mès tan baisha que me siguec impossible entenè'c. Dempús gessérem toti dera cramba e alavetz se passèc quauquarren estranh: qu'èrem seigudi o estiradi en solèr. Eth parlaue damb jo, e jo, en tot voler hèr-li veir com n'èra de sensible, comencè, sense escotar-lo, a imaginar er estat deth mèn jo intim e era gràcia de Diu que m'auie esclarit. Es lèrmes pistèren enes mèns uelhs e me demorè content de qué les podesse veir. Mès Osip Alekseivic me guardèc damb mensprètz e se hec enlà de jo, deishant de parlar. Aquerò m'intimidèc e li preguntè se çò que didie se referie a jo. Non responec arren, mès se mostrèc corau e de seguic, de ressabuda, mos vedérem un aute còp en mèn dormitòri, qu'en eth i a un lhet de matrimòni. S'ajacèc en un costat e jo èra ahiscat peth desir d'amorassar-lo e ajaçar-me ath sòn costat. E soniè que me preguntaue: "Didetz era vertat: quina ei era vòsta passion principau? Ac sabetz ja? Me pensi que ja ac deuetz saber". Trebolat pera sua pregunta, responí qu'eth mèn defècte principau ère era guitèra. Botgèc eth cap coma se dobtèsse, e jo, mès trebolat encara, li didí que, seguint eth sòn conselh, viuia damb ua hemna, mès que non èra un marit entada era. Me responec que non deuia privar ara mia esposa dera mia estima e me hec a veir qu'aguest ère eth mèn déuer. Mès li didí que m'avergonharia d'aquerò; e en aguest instant tot despareishec. En desvelhar-me, me'n brembè deth tèxt dera Sagrada Escritura:

Era vida ère era lum des òmes. E era lum ludec enes tenèbres, mès es tenèbres non la receberen.

Eth ròstre d'Osip Alekseievic ère joen e resplendent. Aguest madeish dia recebí ua carta deth benfactor qu'en era me parlaue des déuers conjugaus.

9 de deseme

Qu'è auut un sòn que me desvelhèc damb eth còr pataquejant. Soniè qu'èra en divan dera mia casa de Moscòu; Osip Alekseievic gessie dera sala. Comprení de seguit qu'eth gran procès de ranauiment s'auie costat ja en eth e corrí ath sòn encontre. L'abracè, li punè es mans e eth me didec: "As campat qu'è ua auta cara?". Jo lo guardè sense deishar d'abraçar-lo; eth sòn ròstre ère eth d'un joen, mès que non auie peus e es sòns

traits èren plan desparièrs. Li didí: “Vos auria arreconeishut encara que vos auessa trapat per edart”. E, en díder aguests paraules, pensè: “È dit era vertat?”. De ressabuda, me semblèc que jadie coma un cadavre. Dempús, de man en man, se reviuec e entrèc damb jo en burèu gran; auia un libre voluminós, coma un còdi alexandrin; li didí: “L’è escrit jo”, e eth hec damb eth cap un senhau afirmatiu. Daurí eth libre; cada plana ère illustrada damb polidi diboishi que representauen es amoroses aventures dera amna damb eth sòn aimant; tanben vedí era figura d’ua beròia puncèla, de ròba e còs transparenti, que pujaue entath cèu. Me semblèc saber qu’era puncèla ère ua representacion deth Cantar des Cantars. Pensè que non obraua ben, contemplant es diboishi, mès que non podia desseparar es mèns uelhs d’eri. Mon Diu, ajuda-me! S’ei aquerò çò que vòs, que se complisque era tua volentat; mès se jo madeish sò eth causant, mostra-me çò que me cau hèr. Era mia depravacion me harà sucombir se tu m’abandones deth tot.

XI

Era situacion financèra des Rostov non s'auie apraiat a maugrat des dus ans passadi en camp.

Encara que Nikolai, fèrm en sòn prepaus, seguie servint en un escur regiment e despenie relatiuaments pòc de sòs, era vida en Otraidnoie seguie estant era madeisha e Mitenhka, en particular, administraue de tau sòrta qu'es deutes aumentauen cada an. Era soleta solucion que li restaue ath vielh comde ère trabalhar en quauquarren, e damb aguesta intencion se mudèc entà Sant Petersburg, ara cèrca d'un emplec, e, ath còp, sivans didie, entà divertir as gojates per darrèr viatge.

Pòc dempús dera sua arribada en Sant Petersburg, Berg demanèc era man de Vera e li siguec autrejada.

Encara qu'en Moscòu es Rostov, sense sabè'c ne pretener-n'ac, pertanhien ara mielhor societat, en Sant Petersburg era societat que frequentauen ère mixta e indefinida. Aquiu qu'èren uns provincians qu'entada eri non descenien ne tansevolhe aqueri qu'es Rostov recebien e hestejauen ena sua casa de Moscòu, sense preguntar-les jamès a quina societat pertanhien.

Coma en Moscòu, es Rostov èren en Sant Petersburg fòrça ospitalaris e ar entorn dera sua taula s'amassauen es persones mès diuèrses: vesins d'Otradnoie, vielhs propietaris d'escassa fortuna, damb es sues hilhes, era dauna d'aunor Peroskaia, Pierre Bezujov e eth hilh deth cap de corrèus deth districte, qu'auie un emplec ena capitau. Des òmes, es que mès frequentauen era casa de Rostov en Sant Petersburg èren Boris, Pierre (qu'eth vielh comde trapèc un dia en carrèr e se lo hec a vier en çò de sòn) e Berg, que se passaue dies sancers e mostraue ara comdessa Vera es atencions pròpies de quauquarrés qu'ère prèst a declarar-se.

Non en bades mostraue Berg a toti era sua man dreta herida en Austerlitz, en tot tier damb era quèrra ua espada totafèt inutila. Racondaue era sua hèita damb tau insisténcia e seriositat qu'acabèren toti per creir en merit e ena dignitat d'aqueth acte, que per eth recebec dues recompenses.

Tanben s'auie distinguit ena guèrra de Finlandia. Qu'auie recuelhut un casco de granada queigut près deth comandant en cap, aucint ath sòn ajudant, e se lo hec a vier entath sòn superior. Madeish que dempús d'Austerlitz, condaue aguest episòdi damb tanta insisténcia e pendent tant de temps que toti crederen que l'ac auie calut hèr, per çò qu'era guèrra de Finlandia li valec ues autes dues recompenses. En 1809 ère capitan dera Garda, damb diuèrses decoracions e ocupaue en Sant Petersburg lòcs especiaus e auantatjosi.

Maugrat que quauqui liberaus arrien en enténer parlar des merits de Berg, qu'ère innegable que se tractaue d'un oficiau complidor e valerós, estimat pes sòns superiors, e un joen de costums irreprochables, de brilhant avier e, tanben, de segura posicion ena societat.

Quate ans abantes, en èster damb un camarada aleman en pati de cagires d'un teatre de Moscòu, auie dit, senhalant a Vera Rostov, seiguda en ua lòtja: "*Das soll mein Weib werdwn*"[1]. E d'alavetz ençà qu'ère decidit a maridar-se damb era. Ara, en Sant

[1] Aquera serà era mia hemna.

Petersburg, en comparar era sua pròpia posicion damb era des Rostov, credec qu'auie arribat eth moment e demanèc era sua man.

Era demana de Berg siguec acuelhuda ara prumeria damb un estonament pòc vantarióu entada eth. Semblaue estranh qu'eth hilh d'un escur gentilòme de Livonia demanèsse en maridatge a ua comdessa Rostova, mès eth trait dominant en caractèr de Berg ère d'un egoïsme tant infantil e bravàs qu'es Rostov pensèren qu'era nòça ère un capitada pr'amor qu'eth madeish ère convençut d'aquerò, e arribèc a pensar qu'estaue ben, plan ben. Ath delà, es ahèrs des Rostov marchauen tan malament qu'eth pretendent non ac podie ignorar. Fin finau, Vera auie ja vint-e-quate ans, frequentaue era societat de bèth temps a, e, encara qu'era ère beroia a senada, arrés l'auie demanat era man enquia alavetz. Balhèren eth sòn consentiment.

- Ja ac vedetz, didie Berg ath sòn companh, que cridaue amic solet pr'amor que sabie que toti auien amics. Ja ac vedetz. Qu'ac è tot plan ben pensat e non me maridaria se non ac auessa pensat ben e s'auessa bèth inconvenent. Ara que non l'è. Qu'è assegurat era vida des mèns pairs en tot proporcionar-les un arrendament enes païsi baltics; e jo poirè víuer fòrça ben en Sant Petersburg damb era mia sodada, damb era dòt d'era e eth mèn esperit d'orde. Que non me maridi per sòs: creigui qu'ei ua viletat; mès qu'ei de besonh qu'era hemna apòrte çò de sòn e eth marit çò de sòn. Jo qu'è era mia carrèra, era a es sues bones relacions e quauqui mieis. En aguesti tempsi que ja ei quauquarren, non? E mès que mès, ei ua hemna excellenta, aunèsta e m'estime…

Berg arric, en tot rogir-se.

- Tanben jo l'estimi pr'amor qu'a plan bon caractèr, ei fòrça senada. Era sua fraia, ça que la, en èster dera madeisha familha, qu'ei tot çò de contrari: a un caractèr desagradiu, ei mancada d'intelligéncia… e, ath dela, sabetz?... com vos dideria… Non ei ua persona agradiua… totun era mia nòvia… plan, ja vieratz en casa… contunhèc Berg. Volie híger "a dinar", mès reflexionèc e didec: "a préner eth tè", e damb un rapid movement dera lengua deishèc anar ua petita espirau de hum que semblaue resumir deth tot eth sòn ideau de felicitat.

Après era prumèra impression d'estonament des pairs pera demana de Berg, s'impausèc ena familha, coma ei costum en aguesti casi, un estat d'animositat gaujós e alègre. Mès que non ère ua alegria sincèra, senon exteriora. Eth pair e era mair semblauen confusi e avergonhadi deth maridatge dera sua hilha. Qu'auien era sensacion de non auer estimat a Vera coma les calie, e ara se des.hegen d'era damb massa facilitat. Eth vielh comde qu'ère eth mès trebolat; probablaments non aurie sabut explicar era causa d'aguest trebolament, que s'estaue en un problèma de sòs. Ignoraue era quantitat dera sua fortuna, era des sòns deutes, e guaire li podie assignar coma dòt a Vera. Quan neisheren es sues hilhes les auie destinat a cadua d'eres ua propietat de tres cents sirvents, mès ua d'aguestes propietats auie estat venuda e era auta ère ipotecada, eth termini auie vençut e li calec meter-la ara venda, per çò qu'ère impossible autrejar-la coma dòt. Sòs que tanpòc n'auie.

Es nòvis èren prometudi de hège un mes, non restaue qu'ua setmana entara nòça e eth comde non auie decidit encara era question dera dòt ne n'auie parlar damb era sua hemna. Uns còps pensaue adjudicar a Vera eth terren de Riazan, d'auti véner un bòsc e d'auti demanar un prèst. Uns dies abantes dera nòça Berg entrèc plan d'ora en burèu deth comde e damb ua agradiua arridalha preguntèc respectuosaments ath sòn futur suer

quina ère era dòt que l'auie destinat ara sua hilha Vera. Eth comde se quedèc tan confús damb era pregunta, ja demorada de hège temps, que responec çò de prumèr que li venguec entath cap:

- M'agrade que te preocupes. Òc, m'agrade, quedaràs content…

E hènt-li uns copets ena espatla de Berg se lheuèc, en tot desirar méter finau ara convèrsa. Mès Berg, totemp damb eth sòn agradiu arridolet, expliquèc que se non sabie exactaments damb qué compdaue Vera e non recebie ua part per auança, li calerie renonciar ara nòça.

- Jutjatz vos madeish, comde. S'ara me permetessa celebrar era nòça sense compdar damb mieis entà mantier dignaments ara mia hemna, obraria coma un miserable

Tot acabèc quan eth comde, en senter-se magnanim e non escotar naues peticions, didec que balharie ua orde de pagament per valor de ueitanta mil robles. Berg arric amablaments e punèc era espatla deth comde, dident que l'ère plan arregraït, mès que non podie començar ua naua vida sense recéber truca truquet trenta mil robles.

- Aumens vint mil, comde, higec, e era orde per seishanta mil solet.
- Plan ben, plan ben, acabèc damb rapiditat eth comde. Mès, perdona, estimat, te balharè es vint mil truca truquet e ua orde per ueitanta mil. Atau ei. E ara balha-me un punet.

XII

Natasha auie complit dètz-e-sies ans. Qu'ère er an 1809. Ne hège quate que, dempús d'auer punat a Boris auie compdat damb es dits er an qu'arribarie ad aguesta edat. D'alavetz, non la'auie tornat a veir. Damb Sonia e sa mair, quan se parlaue de Boris, Natasha afirmaue tu per tu que tot eth passat auie estat ua fantonada que d'era non se n'auie de parlar e qu'era auie desbrembat hège fòrça temps. Mès ath hons dera sua amna Natasha se preguntaue, inquieta, s'era promesa ère un jòc o quauquarren mès seriós l'estacaue a Boris.

Dès qu'en 1805 partisse entara armada, Boris on auie tornat a veir as Rostov. Venguec en Mosòu diuèrsi còps e passèc près d'Otreadnoie, mès ne un solet còp les auie visitat. Natasha pensaue, a viatges, que non la volie veir e era sua sospecha semblaue confirmar-se peth ton trist qu'adoptauen es majors en tot referir-se ada eth.

- Aué era gent ja non se'n brembe des vielhs amics, comentaue era comdessa tostemps que se parlaue de Boris.

Anna Mijailovna, que darrèraments frequentaue mens era casa des Rostov, auie cuelhut ua actitud plan digna e tostemps parlaue damb entosiasme des qualitats deth sòn hilh e dera sua brilhanta carrèra. Quan es Rostov s'installèren en Sant Petersburg, Boris venguec a tier-les ua visita.

Non sense emocion se presentèc ena sua casa. Eth rebrembe de Natasha ère eth mès poetic dera sua vida; mès, ath còp, amiaue era fèrma intencion de qué autant era coma es auti familhars comprenessen damb meridiana claretat qu'es relacions mainadenques non supausauen cap de compromís ne entada eth ne entada era. Qu'auie ua brilhanta posicion ena societat, gràcies ara sua intimitat damb era comdessa Bezujov, e ère plan ben considerat ena armada, gràcies ara proteccion d'un naut personatge qu'era sua confiança s'auie sabut guanhar; non li mancauen projèctes de maridatge, aisidaments realisables, damb ua des mès riques eretères de Sant Petersburg. Quan Boris entrèc ena sala des Rostov, Natasha ère ena sua cramba. En saber-se'n dera sua arribada entrèc ath mès córrer ena sala, eth ròstre rogit, en tot lúder un arridolet mès que corau.

Boris rebrembaue a ua mainada de vestit curt, uelhs neri e ludents jos es cargolhs e un arridolet sonor e mainadenc: ara Natasha de hège quate ans. Plan per aquerò, quan entrèc ua Natasha totafèt desparièra, demorèc trebolat e en sòn ròstre se miralhèc era suspresa e era admiracion. Aguesta expression en ròstre de Boris alegrèc a Natasha.

- Qué?, te'n brembes dera tua coquina amiga?, preguntèc era comdessa.

Boris punèc era man de Natasha e didec qu'ère estonat peth cambi costat.

- Com a emberit!

"Plan que òc!", responeren es uelhs arridolents de Natasha.

- E papa, a envielhit?, preguntèc.

Natasha se seiguec e, sense cuelher part ena convèrsa de Boris e era comdessa, observèc en silenci enquia es mès petiti detalhs deth nòvi dera sua mainadesa. Boris sentie, sus eth, aquera guardada fixa e corau, e de quan en quan se viraue entada era.

Er unifòrme, es esperons, era corbata, eth pientat de Boris, tot qu'ère ara darrèra mòda e *comme il faut*. Natasha se n'encuedèc de seguit. Seigut un shinhau de costat, ath cant dera comdessa, s'ajustaue damb era man dreta un gant plan net, que semblaue emmotlat sus era sua quèrra. Sarrant es sòns pòts damb distincion especiau e rafinada, parlaue des plasers deth gran mon de Sant Petersburg e, damb fina ironia, rebrembaue es vielhs tempsi e as vielhs amics de Moscòu. De bon voler, e atau ac avertic Natasha, mentèc ara nauta aristocràcia, en tot parlar deth balh d'un ambaishador, qu'en eth i siguec, es invitacions qu'auie recebut de N.N. e S.S.

Seiguda e en silenci, Natasha lo seguie guardant de reuelh. Aguesta guardada enquimeraue a Boris e lo trebolaue cada còp mès. Damb màger frequéncia se viraue entà Natasha e interrompie eth sòn raconde. Ath cap de dètz menutes, quan se lheuèc entà dider-se adiu, es madeishi uelhs curiosi, provocadors e un shinhau burlesqui lo seguien guardant. Dempús d'aquera prumèra visita, Boris se didec que Natasha auie entada eth es madeishi atractius qu'abantes; mès que non auie d'abandonar-se ad aguest sentiment, pr'amor qu'eth maridatge damb era, lèu sense dòt, serie funèst entara sua carrèra, e renauir es relacions d'abantes, sense auer era intencion de maridar-se, qu'ère indecent. Boris decidic evitar a Natasha; ça que la, a maugrat deth sòn prepaus, uns dies dempús tornec ena casa des Rostov e repetic cada viatge mès es ues visites, e arribèc a passar dies sancers ena sua casa. Comprenie eth besonh d'ua explicacion damb Natasha, l'auie de díder qu'ère de besonh desbrembar eth passat, qu'eth, maugrat tot… non podie maridar-se damb era, pr'amor qu'ère mancat de sòs e sa pair non balharie eth sòn consentiment. Mès jamès trapaue eth moment avient; cada dia se sentie mès embolhat. Natasha, sivans era pensada de Sonia e dera comdessa, ère tant encamardada de Boris coma abantes. Cantaue entada eth es sues romances favorites, li mostraue eth sòn album e l'obligaue a escríuer quauquarren en eth, mès non li permetie parlar deth temps passat, en tot hèr-li veir atau se guaire polit ère eth temps present. Toti es dies Boris gessie dera casa des Rostov coma estropat en ua broma, sense auer dit çò que li calie díder e sense saber se qué hège, ne se per qué tornaue ne com acabarie tot aquerò. Deishèc de visitar a Elena e recebie constantes nòtes de repotec pera sua absència e, maugrat tot, passaue longues ores en çò des Rostov.

XIII

Ua net, quan era vielha comdessa, damb blòda, sense es sòn faussi retortilhs, damb ua prima guinsa de peu que subergessie dera sua blanca casqueta de dormir, hège es genuflexions dera oracion nueitiua sus un petit tapìs, entre alendades e planhs, carrinclèc era pòrta e entrèc ath mès córrer Natasha, cauçadi es pès nudi, tanben damb blòda e papilhòtes. Era comdessa la guardèc emmaliciada tant qu'acabaue era oracion interrompuda: "Aurà d'ester aguest lhet eth mèn taüt"? Era entrada dera sua hilha braquèc eth sòn fervor religiós. Natasha, rosada e alègra, en veir que sa mair pregaue s'arturèc e sense voler treiguec era lengua en tot menaçar-se ada era madeisha. Dempús, en veir que sa mair contunhaue era pregària, correc de puntetes enquiath lhet, se treiguec es simbosses, hereguèc es sòns petiti pès e sautèc en lhet qu'era comdessa Rostova cranhie auer coma taüt. Qu'ère un lhet naut, damb matalassi de ploma e cinc coishins suberpausadi en amendrida. Natasha s'en.honsèc enes plomes, se virèc de cara entara paret e sagèc d'acomodar-se jos eth plumon. Demorèc ara fin seiguda, damb es cames plegades ath costat dera maishèra, sense deishar de botjar-se: tan lèu hège còps de pè coma qu'arrie hloishet, ben se caperaue era boca o ben guardaue a sa mair. Era comdessa acabèc es sues oracions e s'apressèc ada era damb ròstre sevèr. Mès en veir a Natasha damb eth cap caperat, arric damb era sua bontadosa e doça arridalha.

- Plan, donc, se qué vòs?, didec.
- Podem parlar, mama?, preguntèc Natasha. Plan, un punet, solet, en clotet, un de solet (abracèc a sa mair peth còth, en tot punar-la jos era maishera.

Natasha mostraue ua cèrta rudesa exteriora en tracte damb sa mair, mès ère tan delicada e abil que jamès li costaue mau, anuèg ne desengust.

- Plan, de qué vos parlar aué?, preguntèc era comdessa, apuant-se enes coishins, tant que Natasha, après auer virat dus còps sus era madeisha, s'acomodèc ath sòn costat jos eth plumon, deishant es braci dehòra e cuelhent un aspècte seriós.

Es visites nueitiues que hège Natasha a sa mair, abantes de qué eth comde tornèsse deth club, qu'èren un des grani plasers entàs dues.

- Ditz-me, de qué se tracte aué? Tanben jo me cau parlar-te…

Natasha tapèc damb era sua man era boca dera comdessa.

- Que ja ac sai, de Boris… didec seriosaments. Qu'ei per aquerò que sò venguda. Non parletz, qu'ac sai. Mès non, didetz-m'ac (retirèc era sua man), didetz-m'ac, mama… ei simpatic?
- Natasha, que ja as dètz-e-sies ans e ad aguesta edat jo que ja èra maridada. Tu dides que Boris ei simpatic. Ja sai que n'ei, e l'estimi coma un hilh, mès, se qué vòs?... Qué ei çò que penses? Que l'as shurlat eth cervèth, pro qu'ac veigui…

Era comdessa, en didè'c, guardèc a Natasha. Era sua hilha s'estaue immobila, damb es uelhs tachadi en ua esfinx escultada en husta d'acajó enes cantoades deth lhet, de sòrta qu'era comdessa podie veir eth ròstre dera sua hilha solet de perfil. L'estonèc era sua expression concentrada e seriosa.

Natasha escotaue e reflexionaue.

- E qué?, didec.

- Que l'as hèt a pèrder eth cap. Entà qué? Se qué vòs d'eth? Sabes que non te pòs maridar damb eth.
- Per qué?, preguntèc Natasha, sense cambiar de posicion.
- Perque ei joen, ei praube, ei parent tòn… perque tanpòc tu l'estimes.
- Com vo'n sabetz?
- Ac sai; aquerò que non està ben, estimada.
- E se jo voi?…
- Dèisha de díder pegaries.
- E se jo voi?...
- Natasha, que t'ac digui seriosaments…

Natasha non la deishèc acabar. Cuelhec era fina e longa man dera comdessa, la punèc en revèrs, dempús en paumet, la virèc e punèc era prumèra falanja deth dit, dempús ath miei dera articulacion, dempús era auta falanja, tant qu'anaue dident: "gener, hereuèr, mars, abriu e mai".

- Parlatz, mama, per qué non didetz arren?, e guardèc a sa mair. Era comdessa la guardaue damb trendesa e semblaue que se n'auie desbrembat de tot çò que volie díder.
- Que non està ben, estimada. Non toti compreneràn era vòsta amistat dera mainadesa; e eth hèt de qué vos veiguen as dus ara, tant amasa, te pòt damnatjar dauant de d'auti joeni que mos visiten. E, sustot, ada eth lo hètz a patir en bades. Dilhèu a trapat ja un bon partit e ara semble èster hòl per tu.
- Hòl per jo?, repetic Natasha.
- Te vau a condar çò que m'arribèc a jo madeisha. Jo qu'auia un *cousin*…
- Òc, Kiril Matveic, ja ac sai. Mès s'ei que'ei un vielh!
- Que non n'a estat tostemp, hilha. Guarda ua causa, jo parlarè damb Boris. Que non a de vier damb tanta frequéncia…
- Per qué non, se li shaute…?
- Pr'amor que sai qu'acabarà en non arren.
- Com vo'n sabetz? Non, mama, non l'ac digatz. Quines pegaries!, didec Natasha damb eth ton d'ua persona que sagen de trèir-li quauquarren sòn. Plan, donc, non me maridarè, mès que seguisque vient: ada eth li shaute e a jo tanben, e guardèc arrint ara sua mair. Que non mos maridaram, seguiram *atau*.
- Qué vòs díder? Preguntèc era comdessa.
- *Atau*… Que non ei de besonh maridar-me, seguiram *atau*.
- Atau,atau!, repliquec era mair; e de ressabuda se metec a arrir e tot eth sòn còs siguec secodit per ua arridalha bravassa, inesperada, senila.
- Non vo'n arrigatz, mama! Non vo'n arrigatz!... cridèc Natasha. Se botge tot eth lhet. Que vos retiratz terriblaments a jo, de seguit arritz.

Cuelhec es mans dera comdessa e punèc en ua eth dit ponin dident "junh" e seguit punant ena auta man; junhsèga, agost…

- Mama, e ei guaire encamardat? Qué vos semble? S'encamardèc atau quauquarrés de vos? Qu'ei plan simpatic, plan, plan simpatic! Mès que non ven d'agradar-me deth tot; ei tant estret coma eth relòtge deth minjador… me comprenetz?... estret, sabetz?, gris, transparent…
- Quines pegaries se t'acodissen!, didec era comdessa.

- Ei possible que non me comprengatz?, seguic dident Natasha. Nikolenhka me comprenerie… Bezujov, ça que la, ei blu, blu escur damb quauquarren de ròi e ath dela ei quarrat.
- Tanben damb eth hès cocarèla, arric era comdessa.
- Non, me n'è sabut qu'ei maçon… ei bontadós, blu escur damb ròi; non sai se com explicar-vos-ac…

Era votz deth comde sonèc darrèr dera pòrta.

- Comdesseta!, non dormisses?

Natasha sautèc deth lhet e, descauça, damb es simbosses ena man, correc entara sua cramba.

Se tardèc a dormir-se. Pensaue qu'arrés podie compréner çò qu'era comprenie e amiaue ath sòn laguens.

"Sonia?, pensèc, guardant ara dormida gateta hèta un camishèth e era sua enòrma trena. Non, plan, qu'ei fòrça vertuosa. S'encamardèc de Nikolhenka e non vò saber-se'n d'arren mès. Ne tansevolhe mama ac compren. Qu'ei estonant, (seguic parlat damb era madeisha, en tresau persona, imaginant que tot aquerò ac didie d'era un òme plan brilhant, eth mès brilhant e brave). Qu'ac tie tot, ei plan intelligenta e graciosa… (contunhaue aguest òme), possedís ua intelligéncia extraordinària, ei simpatica e, ath delà, beròia, plan beròia. Qu'ei fòrça leugèra, nade e monte a shivau meravilhosaments; e quina votz! Ua votz esplendida!" E Natasha cantèc eth sòn fragment favorit d'ua opèra de Cherubini; s'estirèc en lhet e arric damb er alègre pensament de qué s'esclipsarie de seguit. Cridèc a Duniasha pr'amor que l'amortèsse era lum; mès a penes auec Duniasha eth temps de gésser dera cramba, quan era ja auie passat entà un mon erós, er erós mon des sauneis, a on tot ère non solet aisit e polit coma ena realitat, senon encara mielhor, donques que tot se passaue de ua auta manèra.

Londeman, era comdessa convidèc a Boris, parlèc damb eth, e d'alavetz eth joen deishèc de vier ena casa des Rostov.

XIV

Eth 31 de deseme, coma adiu der an 1809, s'anaue a celebrar *le reveillon* ena casa d'un naut dignatari des temps de Caterina era Grana. Les calie assistir eth Còs diplomatic e er Emperaire.

En passèg des Anglesi, sus eth Neva, eth palai deth notable ludie damb es sòns milèrs de lums. Ath cant dera entrada, plan illuminada, s'auie estirat un tapís vermelh e, ath delà des gendarmes, i auie eth cap dera policia damb dotzenes d'oficiaus. Es cars arribauen sense pòsa, damb lacais de liurèa vermelha e lacais damb plumes enes chapèus. Des coches baishauen personatges uniformadi damb es sues bandes e decoracions. Es senhores, de satin e ermina, caushigauen damb suenh es estrius, desplegadi damb sorrolh, e auançauen rapides e silencioses peth tapís dera entrada.

A cada naua carròça qu'arribaue en palai, un mormolh recorrie era multitud de curiosi e es òmes se desencoauen.

- Ei er Emperaire?... Non, qu'ei eth mimistre… eth prince… er ambaishador… Qu'ei que non ves eth plumalh?, s'entenie díder entre era multitud.

Un d'eri mielhor vestit qu'es auti, semblaue conéisher a toti es personatges qu'arribauen e anaue dident eth nòm des dignataris damb linhatge d'alavetz.

Quan era tresau part des convidadi ja èren en balh, ena casa des Rostov non auien acabat encara de vestir-se entà vier ena gran fèsta.

Aguest balh siguec objècte de fòrça comentaris e preparatius en çò des Rostov. Ara prumeria non n'èren segurs de qué les convidèsse; dempús cranheren qu'es vestits non siguessen prèsti entara data e que non resultèssen ara nautada.

Maria Ignatievna Peronskaia, amiga e parenta dera comdessa, prima e auriolenca dauna d'aunor dera vielha Cort, acompanhaue en balh as Rostov pr'amor de guidar ad aqueri provincians ena nauta societat petersburguesa. Es Rostov l'auien de recuélher en sòn coche tàs dètz, enes jardins de Taurida; mès qu'èren es dètz mens cinc e es joenes non èren encara vestides.

Natasha venguie per prumèr còp en un gran balh. S'auie lheuat tàs ueit deth maitin e passèc tot eth dia en ua febril inquietud e activitat. Multipliquèc es sòns esfòrci pr'amor de qué Sonia, sa mair e era madeisha, siguessen vestides dera mielhor manèra possibla. Sonia e era comdessa se meteren enes sues mans. Era comdessa amiarie un vestit de velot ròi escur e es dues joenes vierien de blanc damb ornaments de color ròsa e flors en corsatge; ath delà, eth pientat serie *a la grecque*.

Çò de principau que ja estaue: s'auien lauat, perhumat e emposcat suenhosaments es braci, còth e aurelhes, tau que se hège entà anar en un balh; amiauen botades es miches de seda transparenta e es sabates de satin ornades damb petiti laci; eth pientat ère ja lèu acabat. Sonia acabaue ja de vestir-se e era comdessa tanben; mès Natasha que s'ocupaue de totes, s'auie arreculat. Qu'ère encara dauant deth miralh, damb un penchenador botat sus es sues primes espatles. Sonia, ja vestida, s'estaue ath miei dera estança en tot sarrar damb eth sòn petit dit era darrèra cinta, que carrinclaue jos era esplinga.

- Non, atau non, Sonia!, didec Natasha en tot virar-se e recuélher damb es mans era cabeladura, qu'era puncèla non auie auut temps de deishar anar. Aguesta cinta que non està ben… aprèssa-te.

Sonia se seiguec, e Natasha ajustèc era cinta de ua auta manèra.

- Senhoreta, qu'atau non posqui, didec era puncèla sense deishar anar era cabeladura de Natasha.
- Ai, mon Diu!, demora. Atau, Sonia.
- Vos rèste guaire?, preguntèc de dehòra estant era comdessa. Que ja son es dètz.
- De seguit, de seguit. E vos, mama, ja estatz?
- Non me rèste qu'èra tòca.
- Non vo'la botetz enquia que jo venga, cridèc Natasha. Non ac hescatz.
- Mès ja son es dètz.

Les calie arribar en balh tàs dètz e mieja e encara Natasha ère sense apraiar. Ath delà, les calie passar abantes peth jardin de Taurida.

Un còp pientada, encara damb es jupons cuerts que deishauen veir es sabates de balh e un chal de sa mair, s'apressèc ath córrer entà Sonia, li passèc revista e ara seguida inspectèc era comdessa. En tot hèr-li a virar eth cap, ajustèc era tòca, punèc rapidaments es sòns grisi peus e correc de nauèth entàs puncèles, que venguien de balhar es darrèri punts ara sua pelha.

Eth problèma qu'ère ara ena pelha de Natasha, qu'ère massa longa. Dues puncèles l'escuerçauen, e nhacauen ara prèssa eth cap deth hiu. Ua tresau, damb es esplingues ena boca, corrie de Sonia entara comdessa en tot atier as dues; era quatau sostenguie entà naut eth transparent vestit de Natasha.

- De prèssa, Mavrushka, palometa!
- Balhatz-me eth didau, senhoreta.
- Acabatz o non?, preguntèc eth comde entrant ena cramba. Aciu qu'auetz eth perhum. Era senhoreta Peronskaia que ja deu èster cansada de demorar.
- Que ja è acabat, senhoreta, didec ua des puncèles, quilhant damb es sòns dits eth vestit e secodint-lo delicadaments, en tot hèr veir damb aguest gèst eth suenh que li meritaue era finesa deth vestit.

Natasha se premanic a botar-lo-se.

- Ara, ara! Papa, non entres, cridèc a trauèrs dera pelha que la curbie completaments.

Sonia barrèc era pòrta. Ua menuta dempús deishauen entrar ath comde. Amiaue frac blu, miches de seda e sabates; anaue plan ben perhumat e pientat.

- Be n'estàs de polit, papa!, didec Natasha tant que s'ajustaue es plecs dera pelha.
- Permetetz-me, senhoreta, permetetz-me, didie era puncèla, ajulhada dauant de Natasha e tirassant-li era pelha, tant que damb era lengua se passaue es esplingues d'un costat en aute dera boca.
- Tu haràs çò que volgues, didec Sonia, desesperada, guardant eth vestit de Natasha, haràs çò que volgues, mès contunhe long.

Natasha s'aluenhèc pr'amor de guardar-se en miralh. Plan que òc, eth vestit ère long.

- Vos juri, senhoreta, que non vos està long, didie Mavrusha, en tot arrossegar-se darrèr de Natasha.
- Òc qu'està long, l'escuerçaram en un virament de uelhs, didec decidida Duniasha, en tot trèir ua agulha deth mocador qu'amiaue en piech e sèir-se en solèr pr'amor de tornar ath prètzhèt.

E en aqueth instant era comdessa, damb eth sòn vestit de velot e era sua tòca, entrèc silenciosa e timidaments.

- Ò, preciosa mia, be n'estàs de beròia!, exclamèc eth comde. Mielhor que vosates! E la volec abraçar, mès era, rogint-se, se hec enlà pr'amor de qué non l'arropisse eth vestit.
- Mama! Botatz-vos un shinhaue entath costat era tòca, didie Natasha. Ara vo l'ac apraiarè, e auancèc entada era.

Es puncèles que cosien era sua pelha, non aueren temps de seguir-la e trinquèren un shinau de tul.

- Diu mèn!, mès se qué mos passe? Juri per Diu que non n'auí eth tòrt…
- Que non ei arren. Lo coserè e non se veirà, didec Duniasha.
- Qué beròia! Mès qué beròia!, sorrisclèc era vielha hilhuquèra, qu'entraue alavetz. E Sonia, qué beròia! Qué precioses es dues!

Tàs dètz e quart cuelheren ara fin es carròces. Les calie passar encara peth jardin de Taurida.

Era senhoreta Peronskaia ère prèsta. Maugrat era sua edat e laidor, ena sua casa s'auie passat madeish qu'ena de Rostov, encara que damb mens prèsses, pr'amor que ja i ère acostumada. Qu'auien lauat, perhumat e empocat eth sòn lèg còs; tanben darrèr des sues aurelhes; era sua vielha puncèla l'auie prodigat tanben frases afogades quan gessec dera sua casa damb eth vestit auriò e eth sòn emblèma de dauna d'aunor dera Cort.

Era senhoreta Peronskaia laudèc es vestits des Rostov; eres laudèren eth gust e eth vestit de Peronskaia e, tàs onze, damb granes precaucions pr'amor de non estropiar vestits e pientats, pugèren enes carròces e partiren.

XV

Natasha non auie auut un moment liure en tot eth dia e non s'auie parat a pensar, ne un solet còp, en çò que la demoraue.

En aire hered e umid, entre es atapiments e es baçacades dera escura carròça, Natasha s'imaginèc viuaments, per prumèr viatge, çò que veirie aquiu, en balh, enes sales resplendentes: era musica, es flors, era dança, er Emperaire e tota era brilhant joenesa de Sant Petersburg. Li semblaue tan polit que non se podie creir que siguesse atau; tan desparièr ère aquerò dera sensacion d'escurina, hered e atapiment que regnaue ena veitura de shivaus. Sonque quan caushiguèc eth tapís ròi dera entrada, entrèc en vestibul, se treiguec er abric e auancèc damb Sonia dauant de sa mair pera illuminada escala entornejada de flors comprenec çò que veirie dempús. Solet alavetz rebrembec se com li calie comportar-se en balh e sagèc de tier un aire majestuós que, sivans pensaue, ère convenent a ua gojata dera sua edat e en aqueres circonstàncies. Erosaments se n'encuedèc qu'es uelhs l'anauen d'un costat en aute; non vedie arren damb claretat, es sues pulsacions passauen de cent e era sang afluie en sòn còr. Li siguec impossible adoptar era portadura que l'aurie hèt ridicula; anaue tremolosa pera emocion, sajant tu per tu d'amagar-la. Mès aquerò, precisaments, ère çò que mès li convenie. Dauant e darrèr d'eres, conversant tanben en votz baisha, entrauen es convidadi vestidi de ceremònia. Enes miralhs dera escala, es figures des senhores se miralhauen damb es sòns vestits blanqui, blus o rosadi, damb diamants e pèrles enes braci e còthi nudi.

Natasha guardaue as miralhs e non artenhie veir era sua imatge entre es autes: tot se barrejaue en una brilhanta procession. En entrar ena prumèra sala eth mormolh unifòrme des votzes, es passi e es salutacions l'aclapèren. Era lum e eth resplendor l'eishorbèren encara mès. Es patrons dera casa, que dès hège mieja ora recebien as convidadi, les saludauen damb es madeishes paraules ("*Charmé de vous voir*"), e acuelheren damb era madeisha cortesia as Rostov e a Peronskaia.

Es dues gojates, ambdues de blanc damb ròses pariones en peu nere, heren era madeisha reveréncia, mès era patrona dera casa se fixèc mès ena prima Natasha. Entada era auec un arridolet especiau, ath delà deth qu'a toti repartie. Dilhèu se'n brembèsse, en veder-la, des sòns tempsi erosi de joeneta e eth sòn prumèr balh. Tanben eth senhor dera casa seguic damb es sòns uelhs a Natasha e preguntèc ath comde se qui ère era sua hilha.

- *Charmante*!, didec, punant es puntes des sòns dits.

Ena grana sala de balh es convidadi s'arremassauen ath cant des pòrtes, demorant era arribada der Emperaire. Era comdessa se placèc enes prumères hilades. Natasha entenec e sentec que quauqui uns parlauen d'era e la guardauen. Comprenec qu'agradaue a guairi la guardauen e aquerò la padeguèc un shinhau.

"Que n'a coma nosates e n'a de pejors", pensèc.

Peronskaia anaue dident-li ara comdessa qui èren es persones mès importantes qu'auien acodit ara hèsta.

- Aqueth qu'ei er ambaishador de Holanda, aqueth de peu gris… e senhalaue a un vielhet d'abondosa cabeladura argentada e retortilhada, entornejat de senhores que hège arrir.
- Aquiu qu'auetz ara reina de Sant Petersburg, era comdessa Bezujov, higec senhalant a Elena, qu'entraue en aqueth moment. Be n'ei de beròia! Arren qu'a

d'envejar a Maria Antonovna. Guardatz se com joeni e vielhs l'entornègen. Beròia e intelligenta… Diden qu'eth prince… ei hòl per era… Ça que la, aguestes dues, encara que non son beròies, vien encara mès acompanhades.

E senhalèc a ua dauna que damb ua hilha plan lèja crotzaue era sala.

- Qu'ei ua nòvia damb fòrça milions, expliquèc Peronskaia, e aciu que i son es nòvis.
- Aguest ei eth frair dera comdessa Bezujov, Anatol Kuraguin, e senhalèc a un cavalièr de bon pòrt, dera Garda, que passèc ath cant d'eres e dès era nautor deth sòn quilhat cap guardaue luenh sense fixar-se enes daunes. Qu'ei beròi, vertat? Lo mariden damb aquera milionària… Tanben eth sòn cousin Drubetskoi li hè era cort. Se parle de milons.

Era comdessa senhalèc a Caulaincourt e preguntèc se qui ère.

- Qu'ei er Ambaishador francés, responec Peronskaia. Semble un rei. A maugrat tot, es francesi son simpatics, plan simpatics. Arrés i a tant agradiu coma eri entà èster en societat. A, qu'ei aciu! Çò de cèrt ei que non n'a cap auta coma era nòsta Maria Antonovna! Damb quina simplicitat vestís! Qu'ei un encantament!
- E aqueth senhor gròs damb mericles ei francmaçon universau, didec, en tot senhalar a Pierre Bezujov; en tot veder-lo ath cant dera sua hemna qu'ei un vertadèr badòc.

Balançant eth sòn pròpi còs, Pierre se daurie pas entre era gent sense deishar de saludar, damb movements de cap a dreta e quèrra, damb bonassaria e indiferéncia, coma se siguesse en un mercat claufit de gent.

Natasha guardèc damb alegria eth ròstre coneishut de Pierre, eth badòc, coma lo cridaue Peronskaia. Sabie que Bezujov les cercaue ada eri entre es convidadi, e mès que mès ada era. Pierre auie prometut vier ena hèsta e presentar-li quauqui joeni pr'amor que la treiguessen a barar.

Sense arribar a on èren es Rostov, Pierre s'arturèc dauant un convidat de peu castanh, mèsalèu baish, mès plan beròi, que vestie unifòrme blanc: qu'ère Andrei Bolkonski, que li semblèc plan rejovenit e fòrça mès alègre e atrasent.

- Un aute coneishut, mama; Bolkonski, didec Natasha. Vo'n brembatz? Hec jadilha ua net en Otradnoie.
- A!, tanben lo coneishetz vosati?, didec Peronskaia. Que l'è en òdi. *Il fait a present la pluie e le beau temps*. Qu'a un orgulh sense limits. A gessut a sa pair. S'a amassat damb Speranski e escriuen sabi pas se quini projèctes. Guardatz se com tracte as senhores. Era li parle e eth se hè enlà. Ja li dideria jo, se çò que hè ad aguestes daunes m'ac hesse a jo.

XVI

Còp sec, tot se metec en movement. Es convidadi s'arremassèren, brusenti, ena entrada e tornèren a hèr repè: as sons dera musica, entre es dues hilades des convidadi, apareishec er Emperaire, seguit des patrons dera casa. Er Emperaire auançaue damb pas rapid seguit, saludant a dreta e quèrra, coma se volesse acabar çò de mès lèu possible aquera prumèra menuta der encontre. Era orquestra tocaue ua polca alavetz de mòda, compausada en aunor deth Sobeiran: "Alexandre, Elizavita, mos encantatz vosati dus…" Er Emperaire entrèc en ua saleta. Es convidadi s'arremolinèren ena pòrta. Quauqui uns, damb extraordinària gravetat, entrauen e gessien d'aquiu; dempús es compacti grops se desseparèren dera pòrta e campèc er Emperaire conversant damb era patrona dera casa. Un joen, damb mina confusa, les pregaue as senhores que se hessen enlà. Quauques daunes, qu'es sòns ròstres exprimien un complet desbrembe des convenences sociaus, s'auançauen a empossades, damb un grèu detriment des sòns vestits. Es cavalièrs s'anèren apressant as senhores formant parelhes entara polca.

Fin finau, toti heren repè e eth Sobeiran, arridolent, en tot amiar dera man ara patrona dera casa e dehòra de compàs, trauessèc eth salon. Les seguie eth patron dera casa damb M. A. Narishkina e, dempús, es ambaishadors, ministres e generaus, que Peronskaia anaue nomentant, incansabla. Mès dera mitat des senhores auie parelha e se premanien entà barar era polca. Natasha comprenec que corrie eth perilh de demorar-se damb sa mair e Sonia, ath cant dera paret, en petit grop de senhores que non auien estat convidades. De pè, deishadi d'anar es sòns primi braci, pataquejant-li eth pitrau a penes format, Natasha tenguie lèu era respiracion e guardaue entà dauant damb uelhs brilhants e inquiets que semblauen prèsti ara màger alegria o a un gran dolor. Ne er Emperaire ne es personalitats qu'anaue senhalant Peronskaia l'interessauen bric. Sonque auie un pensament: "Arrés me va a trèir? Non bararè entre es prumères? Qu'ei que non se n'encueden dera mia preséncia toti aguesti senhors qu'ara me campen coma dident: "A, non ei aguesta, non ei era que cèrqui"? Non, que non ei possible, pensaue. Les cau comprèner que voi barar, que bari fòrça ben, e qu'entada eri serà un plaser barar damb jo".

Es nòtes dera polca, qu'era orquestra anaue desgaspant hège ja un temps, sonauen tristes coma un rebrembe enes aurelhes de Natasha. Sentec vams de plorar. Peronskaia se desseparèc d'eres. Eth comde se trapaue en extrèm opausat dera sala. Era comdessa, Sonia e era semblauen estar soletes coma en un bòsc, sense qu'arrés s'interessèsse o tachèsse es uelhs en eres. Eth prince Andrei passèc per dauant des Rostov acompanhant a ua dauna. Plan que òc, non les auie arreconeishut. Eth de bon pòrt Anatòl comentaue arridolent quauquarren damb era sua parelha e guardèc a Natasha coma se guarde a ua paret. Tanben Boris passèc dus còps e es dus còps virèc era cara entà un aute costat. Berg e era sua hemna, que non barauen, se les apressèren.

Aguesta sòrta de reünion familhar, precisaments en aqueth lòc, en balh, coma se non auesse un aute lòc entà ua convèrsa privada, umilièc a Natasha. Non escotèc ne guardèc a Vera, que li parlaue deth sòn vestit verd.

Fin finau, er Emperaire s'arturèc ath cant dera sua darrèra parelha de balh (baraue damb tres). Cessèc era musica. Un ajudant de camp, d'aspècte d'òme plen de preocupacions, s'apressèc as Rostov e les preguèc que se hessen entà darrèr, encara que ja se trapauen ath cant dera paret. Era orquestra comencèc es sons pausadi, clars e seductors deth vals. Er Emperaire, arrint, guardèc ara sala. Passèren uns instants e arrés començaue a barar. Er ajudant de camp, que dirigie eth balh, s'apressèc ara condessa Bezujov e la convidèc.

Era lheuèc era man, arric e, sense guardar-lo, la botèc ena sua espatla. Er ajudant, expèrt dançaire, abracèc fòrtaments ara sua parelha e damb seguretat, sense prèssa, seguint eth ritme, comencèc a barar en tot esguitlar-se pes bords deth cercle e en angle tenguec era man quèrra dera sua dauna e la hec virar ath ritme cada còp mès rapid dera musica; solet s'entenie er acompassat trinhonar des esperons enes rapids e leugèrs pès der ajudant; cada tres compassi, en hèr era virada, eth vestit de velot dera sua parelha semblaue, en holar-se, ua ahlamada. Natasha les campaue en silenci; ère a mand de plorar, en veir que non baraue eth prumèr vals.

Eth prince Andrei, damb eth sòn blanc unifòrme de coronèl de cavalaria, damb miches de seda e sabates baishes, ère encoratjat e alègre ena prumera hilada der ample cercle, non luenh des Rostov. Eth baron Firhof parlaue damb eth sus era prumèra session deth Conselh Imperiau, que s'anaue a celebrar londeman. Eth prince Andrei, coma òme pròche de Speranskie, participant des trabalhs dera Comission de leis, podie proporcionar notícies cèrtes restacades ara session deth Conselh, qu'ath sòn prepaus circulauen es mès diuèrsi rumors. Mès Bolkonski non prestaue atencion a tot açò que didie Firhof e guardaue, ben ar Emperaire, ben as cavalièrs que non se decidien a començar eth balh.

Eth prince Andrei observaue as cavalièrs, intimidadi pera preséncia der Emperaire, e as daunes, qu'èren afogades peth vam d'èster convidades.

Pierre s'apressèc ada eth e lo cuelhec deth braç.

- Vos que baratz tostemp. Aciu que i a ua gojata *protegée mia*, era joena Natasha Rostova: treiguetz-la a barar.
- A on ei?, preguntèc Bolkonski, e en tot virar-se entad baron higec: Desencusatz-me, un aute dia acabaram aguesta convèrsa; en balh, que mos cau barar.

E auancèc entà on l'indicaue Pierre. Eth ròstre desesperat e ansiós de Natasha non passèc inavertit entath prince Andrei. La reconeishec, endonvièc es sòns pensaments e comprenec qu'ère eth prumèr balh dera gojata; rebrembèc era convèrsa ena hièstra e s'apressèc alègre ara comdessa Rostova.

- Permetetz-me que vos presenta ara mia hilha, didec era comdessa rogint-se.
- Que ja auí aguest plaser, s'era comdessa se'n brembe de jo, repliquèc eth prince Andrei damb ua inclinacion tan cortèsa e reverenta que contradidie dirèctaments çò dit per Peronskaia sus era sua grossieretat.

S'apressèc a Natasha e se dispausèc a sarrar era sua cintura encara abantes de convidar-la a ua virada de vals. Era expression ansiosa d'aqueth ròstre, prèst ath dolor e ar entosiasme, s'illuminèc de ressabuda damb un arridolet erós, arregraït e mainadenc.

"Hège tant de temps que te demoraua!", semblaue díder aquera espaurida e erosa gojata quan emparèc era sua man ena espatla deth prince Andrei. Qu'ère era dusau parelha qu'entraue en cercle. Eth prince Andrei ère un des mielhors dançaires deth sòn temps. Natasha ac hège meravilhosaments; que s'aurie dit qu'es sòns pès, cauçadi damb sabates de satin, volauen solets, rapids e leugèrs, tant qu'eth sòn ròstre ludie d'entosiasme e felicitat. Eth còth e es braci de Natasha non èren beròis coma es d'Elena; es sòns muscles prims e eth piech sense formar que non auie eth sòn atractiu; mès sus Elena semblaue avertir-se eth vernís deishat pes milèrs de guardades que s'auien esguitlat eth sòn còs, tant que Natasha ère coma ua mainada despeitrinada per prumèr

viatge, que li hège vergonha mostrar-se atau se non l'auessen dit qu'ère de besonh de hè'c.

Ath prince Andrei li shautaue barar e, en tot desirar méter punt finau as convèrses politiques e intellectuaus damb es que l'aclapauen, en voler trincar er ambient intimidat creat pera preséncia der Emperaire, decidic barar e alistèc a Natasha pr'amor qu'atau l'ac auie demanat Pierre e pr'amor qu'ère era prumèra joena polida que vedie. Mès tant lèu agarrèc aquera cintura prima e flexibla, tant lèu coma comencèc a botjar-se e arrir tant apròp, er embelinament deth sòn encantament l'embriaguèc; se sentec plen de vida e rejovenit quan, remetent er alend, la deishèc damb sa mair e se posèc, guardant as que dançauen.

XVII

Dempús deth prince Andrei, s'apressèc Boris, convidant-la a barar, e quan la deishèc Boris, barèc damb er ajudant de camp qu'auie daurit eth balh e dempús damb d'auti joeni. Natasha, animada e erosa, cedie a Sonia es sòns nombrosi cavalièrs, barèc era net sancera, sense pòsa. Non ne hec cabau d'arren de çò que semblaue interessar a toti. Non se n'encuedèc dera prolongada convèrsa der Emperaire damb er Ambaishador de França, ne dera particulara amabilitat que mostrèc entà ua dauna, ne dera capitada d'Elena, que tau personatge auie distinguit damb ua atencion especiau. Ne tansevolhe guardaue at Tsar e se'n sabec dera sua partida pr'amor que, d'alavetz ençà, eth balh se hec mès animat.

Eth prince Andrei barèc un aute còp damb Natasha un alègre cotilhon que precedic eth sopar. Li rebrembèc eth sòn prumèr encontre en jardin d'Otraidnoie, era net ara lum dera lua, quan non podie dormir, e era convèrsa ena hièstra, entenuda sense voler. Natasha se rogic en entener-lo e sagèc de justificar-se coma s'auesse estat quauquarren vergonhós en sentiment que, sense voler, auie susprenut eth prince Andrei.

A Bolkonski, coma a tantes persones educades ena nauta societat, li shautaue trapar en aqueth miei tot aquerò que non amiaue era emprenta deth gran mon. Qu'atau ère Natasha damb es sòns estonaments, es sues alegries, era sua timiditat e enquia damb es sues incorreccions en francés. Eth prince Andrei li parlaue damb especiau trendesa e delicadesa. Seigut près d'era e conversant sus es tèmes mès futils, non deishaue d'admirar eth gaujós esplendor des sòns uelhs e era arridalha, que non se restacaue ad açò que parlauen, senon ara felicitat intèrna. Quan la convidauen a barar e Natasha se lheuaue arridolenta e erosa, eth prince Andrei admiraue, mès que mès, era sua timida gràcia. Ara mitat d'un cotilhon, Natasha, alendant encara fatigosaments, tornaue en sòn lòc quan la convidèc de nauèth un aute cavalièr. Qu'ère espisada, se la vedie dispausada a remir-se, mès botèc era man ena espatla dera sua naua parelha e arric ath prince Andrei.

"Me shautarie repausar e demorar-me damb vos, sò cansada; mès ja vedetz, m'alisten e aquerò m'alègre e me hè erosa. Qu'estimi a toti e vos e jo comprenem tot aquerò". Aquerò e fòrça d'autes causes didie eth sòn arridolet. Quan eth cavalièr la deishèc, Natasha crotzèc era sala ara cèrca de dues daunes entara figura.

"Se s'aprèsse prumèr ara sua cosia e dempús ara auta, que serà era mia hemna", se didec inesperadaments eth prince Andrei, sense deishar-la de uelh. Natasha s'apressèc ara sua cosia.

"Quines pegaries se m'acodissen a viatges, pensèc eth prince Andrei. Mès çò de cèrt ei qu'aguesta joena tan graciosa e particulara s'aurà maridat abantes d'un mes. Que non se trape cada dia gojates atau en aguest ambient", se didec, quan Natasha, en tot apraiar-se era ròsa deth corsatge, se seiguec de nauèth ath sòn costat.

A mand d'acabar eth cotilhon, eth vielh comde, damb eth sòn frac blu, s'apressèc as dançaires. Convidèc ath prince Andrei a tier-les ua visita e li preguntèc ara sua hilha se s'auie divertit. Natasha non responec arren; se limitèc a arrir damb un arridolet que semblaue un repotec: "Com me pòs preguntar aquerò?"

- Jamès m'auia divertit tant!, didec dempús.

E eth prince Andrei observèc qu'es sòns delicadi braci se quilhauen rapidaments entà abraçar a sa pair e baishauen de seguit. Natasha ère erosa coma jamès n'auie estat. Se trapaue en aguest estat de felicitat suprèma quan es persones se hèn totafèt braves e non cren ena possibilitat deth mau, deth malastre o deth dolor.

En aqueth balh, Pierre, per prumèr còp, se sentec umiliat pera posicion qu'acupaue era sua hemna enes nautes esfères. Ère taciturn e abstrèt. Ua prigonda arrupa li crotzaue eth front e, de pès ath cant d'ua hièstra, guardaue a trauèrs des sues lunetes sense reparar en arrés.

Natasha passèc ath sòn costat, quan se dirigie entath sopar.

Tirèc era sua atencion eth ròstre ombriu e adolorit de Pierre. Se posèc ath sòn dauant; l'aurie agradat ajudar-lo, autrejar-li quauquarren dera sua alegria desbordanta.

- Be n'ei de divertit aquerò!, vertat, comde?, didec.

Pierre arric distrèt; qu'ère evident que non comprenie.

- Òc, òc, que sò plan content, responec.

"Com pòt auer quauquarrés maucontent?, pensaue Natasha. Sustot un òme tan brave coma Bezujov". As sòns uelhs, toti es qu'èren presents en balh èren bravi, agradius, encantadors; s'estimauen es uns as auti. Arrés podie ofensar ad arrés e, per tant, toti les calie èster erosi.

XVIII

Londeman eth prince Andrei rebrembèc eth balh dera vesilha, mès eth sòn pensament non s'arturèc guaire en eth. "Òc, un balh esplendid. E era joena Rostova qu'ei encantadora. Que i a en era quauquarren especiau, espontanèu, que la distinguís; non ei coma es gojates de Sant Petersburg". Aquerò siguec tot çò que pensèc deth balh. Prenec eth tè, e se tenguec ath sòn trabalh.

Mès ja sigue peth cansament o pera manca de saunei, eth dia que siguec dolent entà trabalhar; eth prince Andrei se sentie incapable de hèr arren; non se l'acodie senon criticar tot çò que hège, causa que se passaue soent en eth, e l'alegrèc era anóncia d'ua visita.

Eth visitaire, Bitski, mèmbre de diuèrses comissions, asidú assistent en grops de discussion en toti es salons de Sant Petersburg, apassionat admirador des idies naues de Speranski, gasetaire tostemp ben informat dera capitau, ère un d'aguesti òmes qu'alisten era sua opinion coma era sua ròba, sivans era mòda; e plan per aquerò semblen èster es mès afogadi partidaris des naui corrents. Damb gèst preocupat, sense temps, a penes, de trèir-se eth chapèu, s'apressèc ath prince Andrei e comencèc a parlar de seguit. Venguie de saber-se'n de toti es detalhs dera session deth Conselh Imperiau, celebrada peth maitin e presidida peth madeish Emperaire, e les exprimie damb entosiasme. Eth discurs der Emperaire auie estat extraordinari, un discurs que solet pronóncien es monarques costitucionaus. "Er Emperaire didec claraments qu'eth Conselh e eth Senat son *estaments* sociaus e qu'eth govèrn deth país non li cau fondar-se ena arbitrarietat senon enes *principis fèrms*; a manifestat tanben qu'ei de besonh reformar es finances e qu'es compdes les cau hèr publics", explicaue Bitski en tot remercar quauques paraules e daurir significatiuaments es uelhs.

- Òc, er eveniment d'aué mèrque eth començament d'ua èra, dera èra mès grana dera nòsta istòria, concludic Bitski.

Eth prince Andrei escotaue interessat es infòrmes sus era session deth Conselh Imperiau, que damb tanta impaciéncia demoraue e que tanta importància li balhaue; mès l'estonaue qu'ara, un còp s'auie passat, aguest eveniment, luenh d'ahiscar-lo, li semblaue insignificant. Seguie era afogada exposicion de Bitski damb ua cèrta ironia. Acodie ena sua ment ua idia plan simpla: "Qué pòt importar-mos a Bitski e a jo qu'er Emperaire age dit aguestes causes en Conselh? Pòt, dilhèu, hèr-me mès erós e mielhor?"

E aguest simple rasonament esbaucèc de pic er interès qu'eth prince Andrei podesse sénter pes reformes que s'amiauen a tèrme. Aqueth madeish dia auie de dinar damb Speranski *en petit comité*. Era perspectiua de dinar en un ambient familhar e amistós damb un òme que autant admiraue, ahiscaue abantes un gran interès en prince Andrei, autant mès pr'amor jamès auie vist a Speranski ena intimitat deth sòn larèr. Mès ara que non sentie cap desir d'anar-i.

Ça que la, ara ora indicada, se presentèc ena petita casa propietat de Speranski, près deth jardin de Taurida. En minjador postamat, que tiraue era atencion pera sua meticulosa netetat (que se retiraue ara netetat d'un convent), eth prince Andrei, un shinhau arreculat, trapèc ja amassat eth *petit comité* de Speranski. Non i auie hemnes, exceptat era petita hilha deth secretari d'Estat (de ròstre alongat, coma sa pair) e era sua hilhuquèra. Es convidadi èren Gervais, Magnitski e Stolipin, amics intims deth patron dera casa. En entrar ena anticramba eth prince Andrei entenec votzes e un arridolet

sonor, semblable as que s'entenen en teatre. Quauquarrés, damb votz semblabla ara de Speranski, arrie mercant separadaments cada: a… a... a… Eth prince Andrei non auie entenut arrir a Speranski e aquera arridalhada sonora e agudenta deth secretari d'Estat li costèc un efècte estranh.

Entrèc en minjador. Es convidadi e eth sòn anfitrion èren entre dues hièstres, dauant ua petita taula plia d'entremesi. Speranski, de frac gris, damb ua grana decoracion en pitrau, justet blanc e nauta corbata tanben blanca (solide s'auie vestit atau entà assistir ena famosa session deth Conselh), s'estaue de pè ath cant dera taula damb cara alègra. Es auti l'entornejauen. Magnitski, en tot dirigir-se ar anfitrion, condaue ua anecdòta. Speranski l'escotaue, arrint ja per çò qu'anaue a enténer. Quan eth prince Andrei entraue ena estança, es paraules de Magnitski èren estofades de nauèth pes arridalhes. Stolipin, sense deishar de mastulhar un tròç de pan damb hormatge, arrie en un ton de baish prigond; Gervais deishaue anar un arridolet e Speranski arrie a arridalhades. Quan vedec a Bolkonski l'estenec era sua man blanca e delicada.

- Encantat de veder-vos, prince!, didec. Un moment… se virèc entà Magnitski, interrompent era sua anecdòta. Auem acordat aué que mos amassàuem entà passar-mos-ac ben: ne ua soleta paraula de negòcis.

E tornèc a arrir.

Eth prince Andrei escotaue damb estonament e tristor, pera decebuda, era arridalha de Speranski. Lo guardaue e li semblaue veir a un aute òme, desparièr. Tot çò qu'abantes l'auie semblat misteriós e seductor en Speranski aqueric, de ressabuda, claretat e deishèc d'èster atrasent; que se hec ara evident e vulgar.

Ena taula era convèrsa non cessèc un punt e siguec coma ua compilacion d'anecdòtes divertides. Encara non auie acabat era sua istòria Magnitski que ja un aute s'aufrie entà condar-ne ua auta de mielhor. Es anecdòtes se referien, ena sua majoritat, non tant ara administracion coma as foncionaris. Que s'aurie dit qu'entada eri ère tan manifèsta era estupiditat d'aqueres persones qu'era soleta actitud possibla entada eri ère era comica indulgéncia. Speranski condèc que, ena session deth Conselh deth maitin, un conselhèr, completaments sord, tostemp que li preguntauen era sua pensada sus quauquarren, responie qu'eth opinaue madeish. Gervais se referic a ua visita dera inspeccion famosa pera absoluda imbecillitat de toti es sòns components. Stolipin, blequejant, critiquèc damb veeméncia es abusi deth vielh estat des causes, en tot menaçar atau de balhar ara convèrsa un cambi seriós. Magnitski intervenguec entà arrir-se'n der afogament de Stolipin e Gervais intercalèc ua badinada qu'entornèc ara convèrsa generau eth sòn ton frivol.

A Speranski li shautaue, plan que òc, descansar dempús eth trabalh e divertir-se en ua reünion d'amics intims; e es convidadi, que coneishien eth desir deth secretari d'Estat, sajauen d'alegrar-lo e divertir-se ath còp. Mès aquera alegria li semblèc engüegiua e penibla ath prince Andrei. Eth timbre agudent dera votz de Speranski li costaue ua impression desagradiua, e era sua contunha arridalhada li sonaue a faussa e herie era sua sensibilitat. Bolkonski non arrie e cranhie èster un destrantalhaire, mès degun d'eri se n'encuedèc de qué eth sòn umor non ère cossent damb er ambient generau. Semblaue que toti s'ac passauen plan ben.

S'esdeguèc diuèrsi còps entà intervier ena convèrsa, mès tostemp es sues paraules èren refusades, coma un siure en.honsat ena aigua, e non artenhie hèr trufaria damb toti eri.

Que non auie arren de dolent ne impròpi en çò que se didie: tot qu'ère engenhós e podie èster divertit, mès mancaue un punt de sabor, era sau dera alegria, qu'era sua existéncia ne tansevolhe sospechauen.

Dempús deth repaish, era hilha de Speranski e era sua hilhuquèra se lheuèren. Eth secretari d'Estat amorassèc ara mainada damb era sua blanca man e li balhèc un punet. Tanben aguest gèst li semblèc artificiau ath prince Andrei.

Cossent damb eth costum anglés, es òmes se demorèren ena subertaula beuent vin d'Oporto. Ath miei dera convèrsa, qu'auie derivat entara intervencion de Napoleon en Espanha (que toti aprovauen) eth prince Andrei manifestèc era sua opinion contrària. Speranski arric e, damb eth desir evident de cambiar de tèma, condèc ua anecdòta qu'arren auie a veir damb era convèrsa generau. Per un moment carèren toti.

Abantes de lheuar-se, Speranski tapèc era botelha d'Oporto e didec:

- Aué en dia eth bon vin ei tan rar coma eth mèrle blanc.

L'ac autregèc ath vailet e se metec de pès. Toti heren madeish e conversant animadaments passèren ena sala. En aguest moment li heren a vier a Speranski dus comunicats vengudi per corrèu. Les cuelhec e entrèc en sòn burèu. Quan se retirèc, era alegria generau despareishec e es convidadi comencèren a parlar de tèmes seriosi en votz baisha.

- Plan, ara qu'arribe era declamacion, didec Speranski en gésser deth burèu. Qu'a un talent susprenent!, higec en tot virar-se entath prince.

Magnitski cuelhec era postura avienta e comencèc a declamar uns vèrsi umoristics francesi, compausadi per eth madeish sus diuèrsi personatges petersburguesi. L'interromperen diuèrsi còps damb aplaudiments.

Acabada era declamacion, eth prince Andrei s'apressèc entà Speranski pr'amor de dider-se adiu.

- Tà on anatz tan lèu?, li preguntèc eth secretari d'Estat.
- Que me sò comprometut entà ua cauhada…

Ambdús sauvèren silenci. Eth prince Andrei vedie d'apròp aqueri uelhs veladi que non se deishauen penetrar e li semblèc comic qu'eth podesse demorar quauquarren de Speranski, e dera sua pròpia actuacion, restacada damb eth; ara se preguntaue se com auie podut balhar tanta importància ad açò qu'eth hège. Era arridalha acompassada e era manca d'alegria li sonèren fòrça temps après abandonar era casa de Speranski.

En tornar ena sua casa, eth prince Andrei passèc revista, coma se siguesse quauquarren nau, ara sua vida en Sant Petersburg pendent aqueri quate mesi. Rebrembaue es sòns va-e-veni, es sues cèrques, eth projècte de reforma des reglaments militars cuelhudi en consideracion e que sus eth s'auie hèt un silenci totau, sonque pr'amor que un aute projècte, plan dolent, auie estat presentat ar Emperaire. Rebrembèc es sessions deth comité, qu'en eth figuraue Berg, e rebrembèc se com en aguestes reünions se parlaue longaments sus era forma de celebrar-les, deishant tostemp de cornèr, damb era madeisha diligéncia, tot aquerò que se referie ara esséncia deth problema. Rebrembèc eth sòn trabalh de codificacion, er interés qu'auie arrevirat ath rus es articles des còdis roman e francés, e sentec vergonha d'eth madeish. Dempús se representèc viuaments a

Bogucharovo, es sòns trabalhs en camp e eth sòn viatge entà Riazan. Rebrembèc as *mujiks*, ath *starosta* Dron e, en tot aplicar-les mentauments es drets des persones, qu'eth auie dividit en paragrafs, s'estonèc d'auer tengut tant de temps en un trabalh tant estèrle.

XIX

Londeman eth prince Andrei anèc a tier-li ua visita a diuèrses persones qu'enes sues cases encara non i auie estat, e entre eres as Rostov, qu'era sua amistat siguec renauida en darrèr balh. Ath delà deth dèuer de cortesia, l'amiaue aquiu eth desir de veir ena intimitat ara gojata originau e plia de vitalitat que tant agradiu rebrembe l'auie deishat.

Natasha siguec ua des prumères a gésser ath sòn encontre. Amiaue un vestit blu de gasa que damb eth li semblèc ath prince encara mielhor de com la vedesse en balh. Era e tota era familha l'acuelheren coma un vielh amic, damb simplicitat corau. Aguesta familha, qu'en d'auti tempsi l'auie jutjat damb severitat, li semblèc ara simpla e amabla. Era ospitalitat dubèrta deth vielh comde, especiauments agradiu en Sant Petersburg, ère tan sincèra qu'eth prince Andrei non podec refusar era invitacion de demorar-se a dinar damb eri. "Qu'ei ua familha brava, excellenta, pensaue Bolkonski, que non se'n sap ne s'imagine eth tresaur qu'a en Natasha. Magnifiques persones que formen eth mielhor hons entad aguesta encantadora gojata tan poetica e plia de vida."

Eth prince Andrei vedie en Natasha un mon desparièr, completaments d'autrú ada eth, plen d'alegries ignorades; aguest estranh mon qu'ena avenguda deth jardin d'Otradnoie e ena hièstra, aquera net de lua, l'auie descoratjat autant. Ara, aguest mon ja non l'irritaue, non l'ère d'autrú, senon que, en calar-se en eth, l'aufrie naui plasers.

Dempús deth dinar, a demana deth prince Andrei, Natasha cantèc en tot acompanhar-se damb eth clavicòrdi. Eth prince, de pès ath cant dera hièstra e sense abandonar era convèrsa des daunes, la seguie d'aurelha. Ath miei d'ua frasa se demorèc en silenci e notèc que li sarraue era gòrja ues lèrmes inesperades qu'era sua possibilitat non coneishie. Guardèc a Natasha que seguie cantant, e quauquarren nau e erós remoiguec eth sòn èsser. Se sentie ath còp erós e trist. Que non auie cap de motiu entà plorar, mès es lèrmes èren a mand de gésser. Per qué? Peth sòn amor de d'auti tempsi? Pera petita princessa Lisa? Per tantes desillusions?... Pes sues esperances en avier?... Òc e non. Era rason principau d'aqueres lèrmes ère era contradiccion terribla, viuaments sentuda per eth, entre eth sòn desir de quaquarren infinitaments gran e indeterminat e era sensacion de qué eth ère un èsser limitat e corporau, tau que n'ère era. Aguesta contradiccion l'aclapaue e alegraue, tant que l'entenie cantar.

A penes deishèc de cantar, s'apressèc ada eth e li preguntèc se li shautaue era sua votz. Hec era pregunta e s'estèc confonuda, pr'amor que se n'encuedèc que non l'auie d'auer hèta. Eth arric, e, en tot guardar-la, li didec qu'eth sòn cant li shautaue coma tot çò qu'era hège.

Ja ère de nets quan eth prince Andrei gessec de çò des Rostov. Se calèc en lhet pera fòrça deth costum, mès que lèu vedec que l'ère impossible dormir. Tanlèu alugaue ua candèla, coma se seiguie en lhet, se lheuaue, tornaue a ajaçar-se, sense qu'eth desvelh tenaç lo hesse a patir. Qu'ère alègre, renauit, coma se venguesse de gésser d'ua cramba estofanta entar aire liure. Non se l'acodie pensar, ne tansevolhe, que siguesse encamardat de Natasha; non pensaue en era, mès era sua soleta imatge hège qu'era sua vida campèsse jos ua lum naua. "Per qué m'esdegui?, per qué me botgi tu per tu en un ambient estret e barrat, quan era vida, tota era vida, se me daurís damb totes es sues alegries?" Per prumèr còp, dempús de fòrça temps, comencèc a hèr projèctes erosi entar avier. Decidic que li calie ocupar-se dera educacion deth sòn hilh, fidar-la a un bon preceptor; li calie tanben dimitir deth sòn cargue e gésser entar estrangèr, visitar Anglatèrra, Suissa e Italia. "Me cau profitar era mia libertat tant que senta en jo tant

vigor e tanta joenesa, se didie ada eth madeish. Qu'auie rason Pierre quan asseguraue qu'ei de besonh creir ena possibilitat d'èster erós entà èster-ne. Ara que creigui en era. Deishem qu'es mòrts acòguen as sòns mòrts; tant que se viu, mos cau víuer e èster erosi".

XX

Un maitin, eth coronèl Adolf Berg, que Pierre coneishie (coma a toti en Moscòu e en Sant Petersburg), se presentèc en çò deth comde Bezujov damb eth sòn impecable unifòrme, es sues pursères engomades e pientades entà dauant, coma es qu'amiaue er Emperaire Alexandre Pavlovic.

- Que vengui d'èstar damb era comdessa, era vòsta esposa, e è auut eth malastre de qué non se m'age acceptat era mia demana. Demori que damb vos, comde, aja mielhor sòrt, didec arrint.
- Qué desiratz, coronèl? Que sò ara vòsta disposicion.
- Sò vengut d'installar-me ena mia naua casa, senhor comde (comencèc, en tot saber, çampar, que non podie mens qu'èster agradiua era notícia), e plan per aquerò voleria aufrir ua petita cauhada as mèns amics e as dera mia esposa, e arric damb mès amabilitat encara. L'è demanat ara senhora comdessa, e vos ac demani a vos, que m'autrègetz er aunor de vier ena mia casa pr'amor de préner ua taça de tè e… sopar.

Solet era comdessa Elena Vasilievna, que jutjaue indigna dera sua persona era societat d'uns Berg, podie auer era crudeutat de refusar ua invitacion semblabla. Berg explicaue tan claraments se per qué desirau amassar ena sua casa a un grop petit e selècte, per qué aquerò li resultaue agradiu, per qué lo desengustaue degalhar es sòs en hèr as cartes e en autes causes indignes e, ça que la, non l'importaue despener-lo en tot tractar-se des sòns amics, que Pierre non podec remir-se e acceptèc era invitacion.

- Non tardetz, comde, se vos platz, qué vos semble tàs ueit mens dètz? Jogaram ua partida. Vierà eth nòste generau; qu'ei plan brave damb jo. Dempús soparam… hètz-me aguest favor.

Contra eth sòn costum d'acodir tostemp tard, Pierre arribèc aqueth dia ena casa de Berg tàs ueit mens quart, un shinhau abantes dera ora senhalada.

Premanit ja tot çò de besonh entara cauhada, es Berg demorauen as convidadi en sòn nau burèu, net e luminós, apolidit damb petiti busti, quadres e mòbles naui. Berg, damb eth sòn unifòrme nauèth estreat, explicaue ara sua hemna que tostemp se pòden e deuen tier amistats plaçades per dessús d'un pr'amor que, solet atau, s'experimente eth vertadèr plaser dera amistat.

- Se pòt aprèner quauquarren e sollicitar bèra causa. Guarda se com è viscut jo dempús eth mèn ascens (Berg non compdaue era sua vida per ans, senon per ascensi); es mèns camarades que non son arren encara, e jo, ça que la, ja è estat prepausat entà cap de regiment; qu'è era fortuna d'èster eth vòste marit (se lheuèc e punèc era man de Vera, en tot apraiar de passa ua arrupa deth tapís). E com ac è artenhut?, mès que mès en tot saber alistar ben es amistats. Plan que òc que me cau èster aunèst e complidor.

Berg arric convençut dera sua pròpia superioritat sus ua fèbla hemna e carèc, pensant qu'era sua estimada esposa, maugrat tot ua hemna fèbla, ère incapabla de compréner çò que constituís era dignitat der òme, *ein Mann zu sein*[2]. Vera arric tanben, convençuda d'èster superiora ath sòn marit, vertuós e brave, mès que, atau ac pensaue era, comprenie erronèaments era vida, madeish qu'a toti es auti òmes. Berg, en tot jutjar a

[2] èster un òme.

totes es hemnes coma ara sua esposa, les consideraue fèbles e estupides; e Vera, jutjant coma ath sòn marit e generalizant es sues pròpies observacions, supausaue que toti es òmes s'atribuien era intelligéncia mès, en realitat, non comprenien arren e èren capinauti e egoïstes.

Berg se lheuèc, abracèc ara sua hemna en tot tier compde de non arropir era capa de dentèles qu'autant l'auie costat e la punèc just ena mitat des pòts.

- Solet i a ua causa: que non auem d'auer hilhs massa lèu, didec damb ua inconscienta assossiacion d'idies.
- Òc, responec Vera, tanpòc jo ac desiri. Mos cau víuer entara societat.
- Madeish qu'aguest, ère eth qu'amiaue era princessa Yusupova, didec Berg damb un arridolet erós, en tot senhalar era capa de dentèles dera sua hemna.

En aqueth moment anoncièren ath comde Bezujov. Ambdús esposi escambièren un arridolet de satisfaccion, en tot atribuir-se cadun era aunor d'aquera visita.

"Vaquí çò que signifique auer bones amistats, pensèc Berg; vaquí çò que signifique saber comportar-se."

- Te demani que non m'interrompes quan parla damb es convidadi, didec Vera. Sai se com entretier-les e de qué parlar en cada escadença.

Berg arric.

- Non tostemp: a viatges es òmes an besonh d'ua convèrsa d'òmes.

Pierre siguec recebut en nau salon, a on arrés se podie sèir sense trincar era simetria e er orde. Qu'ei plan comprensible, donc, e non mos cau estonar, que Berg (en aunor a un visitaire tant apreciat) se mostrèsse magnanim, en tot deishar que siguesse eth, qu'esbaucèsse era simetria d'un fautulh o d'un divan, donques qu'eth madeish se trapaue en un estat de dolorosa indecision. Pierre esbaucèc era simetria en tot hèr-se a vier ua cagira, e Berg e Vera comencèren era sua cauhada, interrompent-se mutuauments en sòn in de distrèir ath convidat.

Vera, convençuda de qué li calie entretier a Pierre damb eth tèma dera Ambaishada francesa, comencèc, coma un flòc de bones èrbes, aguesta convèrsa. Pierre, en pensar qu'ère de besonh començar ua convèrsa "d'òmes" interrompec ara sua hemna e metec era question dera guèrra damb Austria, passant sense voler a consideracions de caractèr personau: es prepauses que l'auien hèt entà que cuelhesse part en aguesta campanha e es rasons que per eres non auie acceptat. A maugrat qu'era convèrsa resultaue pro confusa e Vera ère emmaliciada pera interropcion der element masculin, ambdús esposi avertien damb plaser que, encara que sonque auie arribat un convidat, era cauhada auie començat fòrça ben, e se retiraue as autes coma ua gota d'aigua a ua auta, damb era convèrsa en marcha, eth tè mestrat e es candèles alugades.

Ath cap d'ua estona arribèc Boris, ancian companh de Berg. Tenguie per çò que hè ath joen matrimòni ua cèrta actitud de superioritat protectora. Dempús de Boris arribèc ua senhora acompanhada d'un coronèl; mès tard, eth generau; e quan se presentèren es Rostov, era cauhada ère sense cap de dobte parièra a totes es autes. Berg e Vera non podien tier un arridolert erós en veir tanta animacion ena sua sala entre eth mormolh d'aqueres convèrses incoerentes, eth rom rom des vestits femenins e es salutacions. Tot se passaue coma en d'auti lòcs; eth mès semblable a d'auti siguec eth generau, que

laudèc er estatge de Berg, li balhaue copets ena espatla e, damb pairau familiaritat, dispausèc que se premanisse ua taula pr'amor de jogar ath *boston.* Eth generau hec sèir ath sòn costat a Ilia Andreievic, coma convidat de màger categoria dempús d'eth. Es joeni damb es joeni, es vielhs damb es vielhs, era patrona dera casa ath cant dera taula deth tè, a on i auie es madeishes boniqueries en madeish tistèr d'argent qu'ena cauhada des Panin: tot resultaue exactaments parièr qu'enes autes cases.

XXI

Pierre, coma un des convidadi mès importanti, li calie jogar damb Ilia Andreievic, eth generau e eth coronèl. Li corresponec sèir-se dauant de Natasha e demorèc estonat der estranh cambi costat en era dempús eth balh. Qu'ère silenciosa e, luenh de semblar tan beròia coma aqueth dia, l'aurien dit lèja, se non siguesse pera sua mina tranquilla e indiferenta a tot.

"Qué li passe?", pensaue Pierre. Natasha s'auie seigut ath cant de sa fraia, ath costat dera tauleta de tè, e responie sense guardar-lo e sense vams as preguntes de Boris, que s'auie apressat ada era. Pierre, qu'auie falhat a un pau e hèt cinc bases damb grana satisfaccion deth sòn companh, la guardèc de nauèth en enténer bronit de passi e votzes de salutacion de quauquarrés qu'entraue ena sala.

"Qué l'aurà passat?", tornèc a pensar, encara mès estonat.

Eth prince Andrei ère dauant d'era, en tot parlar-li damb trendesa sollicita. Natasha, damb es caròles alugades lo campaue, sajant de contier era sua respiracion cobejanta. Qu'usclaue de nauèth en era aqueth huec interior abantes amortat. Ara qu'ère ua auta Natasha que, de lèja, venguec a èster era madeisha deth balh.

Eth prince Andrei s'apressèc entà Pierre, que notèc en sòn ròstre ua expression naua, jovenila. Pendent eth jòc, Pierre escambièc eth sèti diuèrsi còps, demorant en escadences d'esquia a Natasha o ben ath sòn dauant, mès que non deishèc d'observar ara joena e ath sòn amic.

"Quauquarren plan interessant i a entre es dus", pensaue. E un sentiment alègre e amargant ath còp l'enquimeraue, en tot hèr-li a desbrembar eth jòc.

Dempús de sies partides, eth generau se lheuèc assegurant qu'ère impossible jogar d'aquera manèra. Pierre demorèc liure. Natasha blagaue en un cornèr damb Sonia e Boris. Vera, damb refinat arridolet, parlaue damb eth prince Andrei. Pierre s'apressèc ath sòn amic, preguntèc se non èren en tot tractar bèth secret e se seiguec ath sòn costat. Vera, que non li passèc inavertit er interés deth prince Andrei pera sua fraia, pensèc qu'en ua vertadèra cauhada ère indispensable hèr delicades allusions ara vida sentimentau; en profitar eth moment qu'eth prince se trapaue solet, auie començat damb eth ua convèrsa sus es sentiments en generau e era sua fraia en particular. Damb un convidat tant intelligent coma eth prince Andrei (atau lo jutjaue Vera), li calie méter en accion tot eth sòn art diplomatic.

Quan Pierre se les apressèc, Vera ère en plia convèrsa, satisfèta d'era madeisha, e eth prince Andrei (causa estranha en eth) semblaue trebolat.

- Qué ne pensatz?, didie Vera damb subtil arridolet. Vos, prince, qu'ètz tan perspicaç e comprenetz de seguit eth caractèr des persones, que ne pensatz de *Natalie*? Pòt èster constanta enes sues afeccions, pòt, coma d'autes hemnes (e Vera se referie ara sua persona), un còp encamardada d'un òme, èster fidèu ada eth pendent tota era sua vida? Entà jo aquerò qu'ei eth vertadèr amor. Qué vos semble?
- Que coneishi plan pòc ara vòsta fraia entà respóner a ua pregunta tan delicada, repliquèc eth prince Andrei damb un arridolet borlesc, qu'en eth sajaue d'amagar eth sòn trebolament. Ath delà, è notat que coma mens shaute ua

hemna, mès constanta sòl èster, higec, en tot guardar a Pierre, qu'en aqueth moment s'apressaue ada eri.

- Òc, ei vertat, prince, seguic Vera. Enes nòsti tempsi (didie "es nòsti tempsi" coma sòlen hèr es persones de pòca nautada, que cren conéisher ath hons es caracteristiques d'ua epòca e que supausen qu'es persones càmbien damb es ans), enes nòsti tempsi es joenes an tanta libertat que fòrça viatges *le plaisir d'etre coirtisées* estofe en eres eth vertadèr sentiment. *Et Natalie, il faut l'avouer, y est tres sensible.*

Aguesta naua allusion a Natasha hec qu'eth prince Andrei arroncilhèsse es celhes. Se volec lheuar, mès Vera seguic damb un arridolet mès subtil encara:

- Creigui que deguna gojata a estat mès *courtisée* qu'era; mès arrés l'a shautat seriosaments. Ja sabetz que tanben eth nòste estimat cosin Boris (e aquerò, *entre nous*), estèc plan, plan temps *dans le pais du Tendre*, seguic, en tot referir-se a un jòc de mòda d'alavetz.

Eth prince Andrei caraue, arroncilhades es celhes.

- Ètz vos amic de Boris, vertat?, preguntèc Vera.
- Òc, lo coneishi…
- Vos aurà parlat, solide, deth sòn amor mainadenc per Natasha.
- A!, i auec un amor mainadenc?, preguntèc eth prince Andrei, en tot rogir-se de ressabuda.
- *Oui, vous savez, entre cousin e cousine cette intimité mene quelquefois a l'amour: le cousinage est un dangereux voisinage, n'est-se pas?*
- Ò, plan que òc! Didec eth prince Andrei.

E de pic, comencèc a hèr badinades damb Pierre damb desacostumada animacion, en tot dider-li que li calerie mostrar cautèla enes relacions damb es sues quinquagenàries cosies de Moscòu. E ath miei des badinades, se lheuèc, cuelhec a Pierre deth braç e se lo hec a vier a despart.

- Qué se passe?, preguntèc Pierre, estonat pera estranha excitación deth sòn amic e era guardada que, en lheuar-se, auie dirigit entà Natasha.
- Que me cau, me cau parlar damb tu, didec eth prince Andrei. Tu sabes… es nòsti gants de hemnes… (parlaue des gants qu'es maçons balhauen a cada nau escuelhut pr'amor de qué les autregèsse ara hemna estimada). Jo… mès non, t'ac diderè dempús, e damb ua estranha ludentor enes uelhs e gran nerviosisme se seiguec ath cant de Natasha.

Pierre vedec qu'eth prince li preguntaue quauquarren e qu'era se rogie en respóner.

Mès en aqueth instant Berg preguèc tu per tu a Pierre que s'ahigesse ara discussion qu'auie surgentat entre eth generau e eth coronèl sus es ahèrs d'Espanha.

Berg ère content e erós. Deth sòn ròstre non se delie un arridolet de satisfaccion. Era cauhada ère esplendida e, plan que òc, exactaments parièra a guaires eth auie assistit. En tot que se retiraue as autes: es discrètes convèrses des senhores, eth generau hènt as cartes e lheuant era votz, eth *samovar* e es galetes. Mès quauquarren mancaue de çò qu'auie vist en d'autes cauhades e qu'eth volie imitar: era convèrsa animada entre es òmes e era discussion sus un tèma important e seriós. Eth generau entamenèc aguesta convèrsa e Berg arrosseguèc a Pierre pr'amor de qué intervenguesse en era.

XXII

Londeman, convidat peth comde Ilia Andreievic, eth prince Andrei dinèc damb es Rostov e passèc ena sua casa tota era jornada.

Tota era familha se'n sabie de per qui ère eth prince, e eth, sense amagà'c, sajaue d'estar-se tostemp damb Natasha. Non solet ena amna de Natasha, era espaurida mès erosa Natasha, senon ena familha sancera, se sentie temor dauant de quauquarren important que s'anaue a passar. Era comdessa damb es uelhs tristi, corsilhosa e grèu, guardaue ath prince Andrei tant que parlaue damb era sua hilha, mès a penes Bolkonski se viraue entada era hège veir timidaments qu'entamenaue ua convèrsa intranscendenta. Sonia cranhie abandonar a Natasha e èster un trebuc quan se demoraue damb es dus. Natasha s'esblancossie de pòur, ara demora de non sabie qué, tostemp que se demoraue soleta damb eth; eth prince l'estonaue damb era sua timiditat; se n'encuedaue de qué li volie díder quauquarren e non acabaue de decidir-se.

Tath ser, quan eth prince Andrei partic, era comdessa s'apressèc ara sua hilha e li preguntèc en un mormolh:

- I a quauquarren?
- Se vos platz, mama, non preguntetz arren ara, didec Natasha. D'aquerò que non se pòt parlar.

Mès aquera net, Natasha, tant lèu inquieta coma espaurida, damb era guardada quieta, s'estèc pendent ua longa estona ena cramba de sa mair. Li condèc es compliments deth prince e es sòns projèctes de viatjar per estrangèr; l'auie preguntat a on passarien er ostiu; l'auie preguntat tanben sus Boris.

- Jamès, jamès… è entenut causes semblables!, seguic. Mès ath sòn dauant me senti espaurida e me cau pòur. Se qué vò díder aquerò? Vòs díder qu'ei… de vertat? Mama!, vos auetz esclipsat?
- Non, estimada… Tanben a jo me cau pòur, responec era mair. Ve-te'n a dormir.
- Qu'ei madeish, non dormirè. Qu'ei ua pegaria dormir! Mama, mameta, jamès è sentut quauquarren atau, repetie espaurida e estonada per aqueth sentiment que desnishaue en era. Qui s'ac podie imaginar?...

Natasha credie èster encamardada deth prince Andrei dès eth prumèr moment que lo vedesse en Otradnoie. Semblaue qu'aquera estranha e inesperada felicitat l'espaurie; er òme qu'alavetz auie alistat (e n'ère convençuda d'aquerò) tornaue ara a aparéisher e, per çò que semblaue, era tanben li shautaue ada eth.

"E ara qu'èm en Sant Petersburg apareish eth aciu, coma de bon voler. E er edart de trapar-mos en aqueth balh. Qu'ei eth destin, plan qu'ei eth destin, tot qu'amiaue entad aguest fin. Sonque veder-lo per prumèr viatge sentí quauquarren especiau."

- Qué mès t'a dit? Com èren aqueri vèrsi…?, preguntèc cogitosa era comdessa, en tot hèr referéncia a uns vèrsi qu'eth prince auie escrit en album de Natasha.
- Mama… Ei parièr que sigue veude?
- Pro, Natasha… Prèga a Diu. *Les mariages se font dans les cieux*.
- Mameta, preciosa mia, se sabéssetz se guaire l'estimi e qué erosa me senti!, exclamèc Natasha plorant de felicitat e d'emocion, abraçada a sa mair.

Ad aguesta madeisha ora eth prince Andrei ère damb Pierre e li parlaue deth sòn amor per Natasha e dera sua fèrma intencion de maridar-se damb era.

Aqueth dia se celebraue ua hèsta en çò dera comdessa Elena Vasilievna. I assistien er Ambaishador de França, eth prince (convertit de hège pòc en un visitaire assidú dera comdessa) e d'autes distinguides daunes e cavalièrs. Pierre siguec en embaish e hec uns torns pera sala, cridant era atencion de toti es convidadi per sòn aspècte concentrat, distrèt e taciturn.

Dempús eth dia deth balh, Pierre notaue era imminéncia des sòns accèssi d'ipocondria, que contra eri sajaue de pelejar desesperadaments. En iniciar-se era amistat deth prince e dera comdessa, qu'auie recebut eth nomentament de camarlenc quan mens s'ac demoraue e, plan per aquerò, comencèc a experimentar un sentiment de pesantor e vergonha ena nauta societat. L'aclapauen de contunh lugubres idies sus era vanitat de tot çò d'uman; aguest nere umor aumentèc en avertir es sentiments dera sua protegida Natasha e eth prince Andrei peth contrast que vedie entre era pròpia situacion e era deth sòn amic. Sajaue d'evitar tanben quinsevolh pensament restacat ara sua hemna Elena, Natasha e eth prince Andrei. Tot que li tornaue a semblar mesquin en comparèr damb era eternitat e de nauèth se hège es preguntes de d'auti còps: "Entà qué tot aquerò?". S'obligaue a trabalhar de dia e de nets enes sòns ahèrs maçonics, damb era esperança d'aluenhar aqueth estat d'animositat. Tàs dotze gessec des estances dera comdessa, e ja en sòn burèu, ua cramba baisha de tet e plia de hum, damb era sua usada vesta d'interior, se premanie a copiar quauqui documents originaus escocèsi quan quauquarrés entrèc ena estança. Qu'ère eth prince Andrei.

- A!, ètz vos?, didec Pierre distrèt e de mala encolia. Ja vedetz, sò en tot trabalhar, e li mostrèc eth quasèrn damb aguest aspècte des malerosi que cren hùger des misèries dera vida en tot autrejar-se ath trabalh.

Eth prince Andrei, damb eth ròstre radiant, erós e renauit, se posèc dauant de Pierre e, sense reparar ena sua tristor, li hec un arridolet damb er egoïsme des persones eroses.

- Donques òc, estimat, didec. Agèr volí parlar damb tu e vengui ara entà hè'c. Jamès auia experimentat quauquarren semblable: que sò encamardat, amic mèn.

Pierre, de ressabuda, alendèc prigondaments e deishèc quèir eth sòn pesant còs sus eth divan, ath cant deth prince Andrei.

- De Natasha Rostova, vertat?
- Ò, òc, de qui se non? Jamès m'ac auria pensat, mès aguest sentiment ei mès fòrt que jo. Ager patí dehòra de mida, mès que non cambiaria aguest sentiment per arren d'aguest mon. Abantes non viuia; solet ara viui, mès que non posqui víuer sense era. Me demani se pòt estimar-me… que sò vielh entada era… Per qué non dides arren?
- Jo? Jo?... Que ja vos'ac auia dit… responec Pierre. Se lheuèc e se metec a passejar. Tostemp ac è pensat… Aguesta gojata qu'ei un tresaur… que non n'a ua auta coma era… Estimat amic, non vos ac pensetz mès, se vos platz, non ac dobtetz: maridatz-vos, maridatz-vos e maridatz-vos… Sò segur que non i aurà un òme mès erós que vos.
- Mès, e era?

- Vos estime.
- Non digues pegaries…. Didec eth prince Andrei, arrint e sense deishar de guardar a Pierre.
- Vos estime, qu'ac sai, cridèc Pierre emmaliciat.
- Non, escota, didec eth prince en tot tier-lo deth braç. Sabes, dilhèu, en quina situacion me trapi? Que me cau didè'c tot a quauquarrés.
- Plan, plan, parlatz. Que m'alègri fòrça, didec Pierre.

Eth sòn ròstre, plan que òc, se transformèc, s'estirèc era arrupa deth sòn front e escotèc alègraments ath prince Andrei, que semblaue, e ère, un òme desparièr, un òme nau. A on ère eth sòn mensprètz dera vida, era sua desillusion, era sua angónia?

Pierre ère era soleta persona que li podie condar tot çò qu'amiaue ath sòn laguens, tot çò que sentie; a viatges hège damb assopliment e valentia plans entà un futur long, en tot remir-se a sacrificar era sua felicitat a un caprici de sa pair, dident qu'eth vielh prince aprovarie aguest maridatge, qu'eth artenherie que balhèsse era sua aprovacion, qu'acabarie per estimar a Natasha e, en cas contrari, deisharie de costat eth sòn permís; d'auti viatges se meravilhaue deth sentiment que lo negaue coma se siguesse quauquarren estranh, autrú e ath marge d'eth.

- Se m'ac auessen dit, jamès auria creigut ena possibilitt d'estimar atau. Que non se retire en arren ad açò sentut en d'auti tempsi, didie. Entà jo, eth mon qu'ei dividit en dues mitats; era ua qu'ei era, e aquiu i é tota era felicitat, era esperança, era lum; e ena mitat que non ei era tot qu'ei escurina e penombra…
- Escurina e penombra, repetic Pierre. Òc, òc, qu'ac compreni.
- Jo que non posqui deishar d'estimar era lum. Non ei eth mèn tòrt. Sò plan erós, comprenes? Sabi que tu t'alègres per jo.
- Òc, òc, confirmèc Pierre, guardant ath sòn amic damb uelhs trendi e tristi.

Coma mès luminós li semblaue eth destin deth prince Andrei, mès escur se li presentaue eth sòn.

XXIII

Entà maridar-se, eth prince Andrei auie besonh deth consentiment de sa pair, e plan per aquerò partic londeman entà entrevistar-se damb eth.

Eth pair recebec era notícia damb cauma aparenta, mès damb secreta ràbia. Non podie compréner que quauquarrés volesse cambiar era vida, calar-i en era un element nau, quan entada eth era vida qu'ere ja acabada. "Que me dèishen acabar de víuer ath mèn gust e dempús que hègen çò que volguen", pensaue eth vielh. Ça que la, preferic tier damb eth sòn hilh era diplomàcia qu'ada era recorrie en casi importanti. Cuelhec un ton tranquil e examinèc era quéstion peth menut.

Prumèr de tot, eth maridatge que non ère brilhant ne dès eth punt d'enguarda deth parentiu o era riquesa ne dera posicion sociau; en dusau lòc, eth prince Andrei que ja non ère un joenet e auie delicada santat (eth vielh persutèc especiauments en aguest argument), e era ère plan joena; ath delà, eth, qu'auie un hilh e non ère conselhable fidar-lo-se a ua mainada; e fin finau, higec en tot campar borlescaments ath sòn hilh: "Te demani qu'ajornes eth maridatge un an. Ve-te'n entar estrangèr, saja de guarir-te; cèrca, coma ère era tua intencion, un preceptor aleman entath prince Nikolai e dempús, s'er amor, era passion e era testudaria, coma ac volgues cridar, son encara tan granes, marida-te. Aguesta qu'ei era mia darrèra paraula, ja ac sabes: era darrèra…", acabèc damb un ton qu'exprimie claraments qu'arren podie hèr que hesse repè.

Eth prince Andrei comprenec claraments que sa pair ère convençut de qué es sòns sentiments o es dera sua futura hemna non resistirien era pròva d'un an de separacion, e qu'eth madeish, eth vielh prince, moririe abantes, per çò que decidic complir era volentat de sa pair: demanar era man e deishar era nòça entà un an dempús.

Tres setmanes après era darrèra visita as Rostov, eth prince Andrei tornèc entà Sant Petersburg.

Londeman dera convèrsa damb sa mair, Natasha demorèc a Bolkonski pendent tot eth dia, mès eth prince non venguec a veder-la; madeish se passèc eth dusau dia e eth tresau. Tanpòc Pierre hec acte de preséncia; e Natasha, que non se'n sabie deth viatge deth prince Andrei entà entrevistar-se damb sa pair, non podie explicar-se era sua abséncia.

Atau se passèren tres setmanes. Natasha non volie gésser entà nunlòc, caminaue coma ua ombra pes crambes, guiterosa e trista. Pes nets, quan arrés la podie veir, ploraue e non anaue entath dormitòri dera sua mair. Se rogie constantaments e deishaue anar es sòns nèrvis. S'imaginaue que toti coneishien era sua decepcion, que se n'arrien d'era e la planhien. Era sua vanitat herida aumentaue era sua pena.

Bèth còp entrèc ena sua cramba era comdessa pr'amor de dider-li quauquarren e de pic s'estarnèc a plorar. Er sues lèrmes èren coma es d'un mainatge que non se'n sap de per qué lo castiguen.

Era comdessa sagèc de solatjar-la. Mès Natasha, que comencèc en tot escotar a sa mair, l'interrompec:

- Qu'ei pro, mama… Que non voi ne posqui pensar. Venguie, a deishat de vier, a deishat de vier… e aquerò qu'ei tot…

Era votz li tremolaue; ère a mand de plorar de nauèth mès se tenguec e seguic tranquillaments:

- Ath delà, que non me voi maridar. Me hè pòur. Ara que sò completaments tranquilla, completaments…

Londeman se tornèc a botar eth vestit vielh que li shautaue pr'amor que damb eth auie coneishut fòrça maitins alègri e tornèc entàs sòns ancians costums abandonadi dès era net deth balh. Dempús deth tè, anèc entath salon, qu'era sua fòrta sonoritat tan li shautaue, e se metec a repassar era sòlfa. Acabada era prumèra leçon, passèc entath centre dera sala e repetic ua frasa musicau plan deth sòn gust. Escotaue damb plaser (coma s'entada era siguesse quauquarren nau) era gràcia que damb era sua votz se difusaue entath uet dera sala, enquia aumplir-la, e dempús s'amortaue lentaments. E de ressabuda recobrèc era sua alegria: "Que non me cau pensar autant en aquerò, tanben atau sò ben", se didec. Dempús se metec a passejar peth sonor parquet, caushigant damb eth talon e era punta des sues naues sabates que tan li shautauen, en tot escotar erosa eth bronit des sòns passi e dera sua pròpia votz. En passar dauant deth miralh se campèc en eth: "Aquiu que sò!, semblaue díder era expression dera sua cara en veder-se. Perfèctaments… que non è besonh d'arrés."

Un lacai volec entrar pr'amor d'apraiar quauquarren ena sala, mès Natasha non l'ac permetec. Barrèc era pòrta e seguic en tot passejar. Aqueth maitin entornèc en sòn estat predilècte d'amor e admiracion per era madeisha. "Be n'ei d'encantadora aguesta Natasha, didie en tot hèr veir qu'un òme parlaue d'era. Ei beròia, cante ben, ei joena e non shòrde ad arrés. Qu'a besonh solet de qué la dèishen tranquilla". Mès, per mès que la deishèssen tranquilla, non artenhie era cauma qu'auie besonh e de seguit se n'encuedèc d'aquerò.

Se dauric en vestibul era pòrta d'entrada, bèth un preguntèc s'èren ena casa e senhors. S'enteneren passi. Natasha se guardaue en miralh, mès que non se vedie. Entenec votzes ena anticramba. Quan se vedec, eth sòn ròstre ère palle. Qu'ère *eth*. N'ère segura, encara qu'era sua votz a penes l'arribaue a trauèrs des pòrtes barrades.

Esblancossida e espaurida, correc entath salon.

- Mama, qu'a vengut Bolkonski!, didec. Aquerò qu'ei terrible, mama, insuportable. Non voi… patir. Qué me cau hèr?...

Encara non auie podut respóner era comdessa que ja entraue eth prince Andrei damb eth ròstre grèu e inquiet. Era sua cara ludec en veir a Natasha. Punèc era man dera comdessa, tanben era de Natasha, e se seiguec près deth divan.

- Que hè temps que non auíem auut eth plaser… comencèc a díder era comdessa. Mès eth prince Andrei l'interrompec, damb er in, çampar, d'expausar çò de mès lèu pòssible çò que desiraue.
- Que non sò vengut pendent tant de temps, pr'amor qu'è estat damb eth mèn pair. Qu'auia besonh de parlar damb eth de quauquarren important entà jo. È arribat aguesta net de Sant Petersburg e… guardèc a Natasha. Qu'è besonh de parlar damb vos, comdessa, higec après un brèu silenci.

Era comdessa alendèc prigondaments e baishèc eth cap.

- Que sò ara vòsta disposicion, didec.

Natasha comprenec que li calie retirar-se, mès non ac podie hèr. Quauquarren sarraue era sua gòrja; guardaue fixaments e damb es uelhs plan dubèrti ath prince Andrei, en tot desbrembar es règles d'urbanitat.

"Atau, tan lèu! De seguit…? Non, que non ei possible!", pensèc.

Eth la guardèc de nauèth, e aquera guardada la convencèc de qué non s'enganhaue: en aqueth moment s'anaue a decidir era sua sòrt.

- Ve-te'n, Natasha; ja te cridarè, gasulhèc era comdessa.

Natasha guardèc a sa mair e ath prince damb uelhs espauridi, suplicanti, e gessec dera cramba.

- Comdessa, que sò vengut pr'amor de demanar-vos era man dera vòsta hilha, didec eth prince Andrei.

Eth ròstre dera comdessa se rogic; mès que non didec arren.

- Era vòsta demana… comencèc dempús tot doç. Eth prince Andrei la contemplaue en silenci. Era vòsta demana… (se sentie confusa) que m'ei agradiua… l'accèpti e me senti erosa per aquerò… Demori qu'eth mèn marit… demori que… mès aquerò que depen d'era…
- L'ac diderè quan aja eth vòste consentiment… Me l'autrejatz?, didec eth prince Andrei.
- Òc, responec era comdessa.

E li balhèc era man. Damb un pilho-malho de distància e trendesa botèc es sòns pòts en front deth prince, quan eth punaue era sua man. Desiraua estimar-lo coma a un hilh, mès lo sentie estranh e temible entada era.

- Ne sò segura qu'eth mèn marit i serà cossent, higec dempús. Mès eth vòste pair…
- Eth mèn pair, qu'informè des mies intencions, met coma condicion indispensabla entà balhar eth sòn consentiment qu'eth maridatge se celèbre laguens un an. Aquerò ei çò que vos volia díder, expliquèc eth prince Andrei.
- Òc, Natasha ei fòrça joena. Mès, tant de temps…!
- Que non pòt èster de ua auta manèra, responec eth prince alendant.
- Vo'la harè a vier, didec era comdessa. E gessec deth salon. "Que Diu mo n'age!", se didie tant qu'anaue a quèrrer ara sua hilha.

Sonia li didec que Natasha ère ena sua cramba. La trapèc seiguda en lhet, plan esblancossida, damb es uelhs secs e tachadi enes icònes; se senhaue ara prèssa e gasulhaue quauquarren. En veir a sa mair se lheuèc en un bot e correc ath sòn encontre.

- Qu'a dit, mama, qu'a dit?
- Ve-te'n, ve-te'n damb eth. Qu'a demanat era tua man, didec era comdessa heredaments, aumens atau l'ac semblèc a Natasha. Ve-te'n… ve-te'n, li repetic, e se demorèc guardant damb tristor e repotec ara sua hilha, que corrie dehòra dera sua cramba. Dempús alendèc prigondaments.

- Natasha jamès podec rebrembar se com entrèc en salon, en lumedar vedec ath prince Andrei e se posèc. “Ei possible qu’aguest estranh sigue ara tot entà jo?, se preguntèc. Òc, tot, eth qu’ei ara era persona que mès estimi en mon”, se responec rapidaments. Eth prince Andrei s’apressèc entada era damb es uelhs entà baish.
- Vos estimi d’eth prumèr moment que vos vedí. Posqui fidar?

La guardèc e demorèc estonat pera expresion grèu e apassionada deth sòn ròstre, que semblaue díder: “Entà qué preguntar? Per qué dobtar de çò qu’ei evident? Per qué parlar, quan non i a paraules qu’exprimissen çò que se sent?”

S’aprèssèc entath prince e se posèc, cuelhec era sua man e la punèc.

- M’estimatz?
- Òc, òc, didec Natasha, coma shordada. Dempús alendèc un e un aute còp, e petèc en somics.
- Qué vos passe? Per qué ploratz?
- A!, sò tant erosa!, responec era, arrint entre lèrmes. S’inclinèc entada eth, pensèc pendent ues segondes, coma preguntant-se s’ac podie hèr, e lo punèc.

Eth prince Andrei auie entre es sues es mans de Natasha, la guardaue enes uelhs e non trapaue en sòn còr er anterior amor entada era. Quauquarren en eth auie cambiat: que ja non sentie era fascinacion poetica e misteriosa deth desir, senon pietat e trendesa infinita pera feblesa de hemna e mainada, pòur deth sòn autrejament e confiança, era conciéncia dolorosa e ath còp alègra deth déuer que l’estacaue entà tostemps ada era. E aguest nau sentiment, sense èster tan poetic e luminós, coma abantes, qu’ère mès seriós e fòrt.

- Vos a dit *maman* que non mos podem maridar abantes d’un an?, preguntèc eth prince Andrei sense deishar-la de uelh.

“De vertat sò aquera mainada-hemna coma toti me cridauen?, pensaue Natasha. Vau a èster, dès aguest moment, esposa d’aguest òme estranh, encantador e intelligent, que respècte enquia e tot eth mèn pair? Ei possible que sigue vertat? Ei vertat qu’ara ja non me poirè cuélher era vida de trufaria, que ja sò grana, responsable de cada acte e de cada paraula? Mès, se qué m’a preguntat?”

- Non, responec sense compréner se qué l’auie preguntat.
- Desencusatz-me, didec eth prince Andrei, mès vos ètz tan joena e jo è viscut tant. Cranhi per vos. Non vos coneishetz a vos madeisha.

Natasha l’escotaue atentiuaments, sajant, sense artenhè’c, compréner eth sens d’aqueres paraules.

- Per mès penible que sigue entà jo aguest an qu’arrecule era mia felicitat, seguic eth prince, pendent aguest temps vos que poiratz verificar es vòsti sentiments. En un an vos tornarè a demanar que me hescatz erós. Mès, mentretant, vos qu’ètz liura. Eth nòste noviatge se tierà en secret e, se vos convencetz de qué non m’estimatz, o se vos encamardatz… e eth prince arric forçadaments.
- Per qué didetz aquerò?, l’interrompec Natasha. Sabetz que dès eth dia que venguéretz en Otradnoie per prumèr viatge m’encamardè de vos, didec, convençuda de qué ère atau.
- En un an que poiratz coneisher-vos a vos madeisha…

- Tot un an!... exclamèc Natasha. Solet ara comprenie qu'era nòça se retardaue tot aqueth temps. Per qué un an? Per qué?

Eth prince Andrei expliquèc es motius d'aqueth ajornament, mès Natasha non l'escotaue.

- Non pòt èster de cap auta manèra?, preguntèc encara.

Eth prince non responec, mès eth sòn ròstre exprimie era impossibiitat de cambiar aguesta decision.

- Qu'ei terrible! Òc, reauments terrible!, didec Natasha, e de nauèth s'estarnèc a plorar. Que me morirè en aguest an de demora; non pòt èster, qu'ei terrible.

Guardèc ath sòn nòvi e vedec en sòn ròstre ua expression de pietat e trebolament.

- Non, non, que harè tot çò que sigue de besonh, e se sequèc de seguit es lèrmes. Me senti tant erosa!

Eth pair e era mair entrèren ena sala entà benedír as nòvis.

A compdar d'aqueth dia, eth prince Andrei frequentèc era casa des Rostov en qualitat de prometut dera sua hilha.

XXIV

Non auec ceremònia de compromís ne se didec ad arrés que Bolkonski e Natasha èren prometudi. Qu'atau auie estat eth desir deth prince Andrei; didie qu'eth tòrt deth retard ère d'eth e qu'ada eth li calie tier-se as conseqüéncies; eth sòn compromís l'estacaue entà tostemp, mès que non volie estacar a Natasha e la deishaue en completa libertat. S'ath cap de sies mesi se n'encuedaue de qué non l'estimaue, qu'aurie tot eth dret de recuperar era sua libertat. Plan que òc, ne Natasha ne es sòns pairs volien enténer parlar d'aquerò, mès eth prince se tenguec fèrm. Venguie cada dia en çò des Rostov mès non tractaue a Natasha coma nòvi. La cridaue de *vosté*, e se limitaue a punar-li era man. Entre eth prince Andrei e Natasha s'establiren relacions qu'arren auien a veir damb es anteriores: qu'èren ues relacions coraus e simples, coma s'enquia alavetz non s'auessen coneishut. As dus les shautaue rebrembar se com se vedien quan non èren *arren* er un entar aute. Es dus se sentien qu'èren complètaments desparièrs de coma èren alavetz; abantes simulauen e ara èren simples e sincèrs.

Era familha de Natasha mostrèc un cèrt trebolament ara prumeria des sues relacions damb Bolkonski; que les semblaue un èsser d'un mon autrú, e pendent fòrça temps Natasha sagèc de familiarizar as sòns damb eth, en tot afirmar damb orgulh a toti qu'eth sòn prometut non ère, en realitat, tant especiau coma semblaue, qu'ère madeish qu'es auti, qu'era non l'auie cap de pòur e qu'arrés l'ac auie d'auer. Ath cap de quauqui dies era familha s'avedèc ada eth e, sense qu'era sua preséncia les intimidèsse, seguiren era sua vida d'abantes, qu'en era cuelhie part. Sabie parlar dera administracion des tèrres damb eth comde, de mòda damb era comdessa e Natasha, d'albums e brodaries damb Sonia. A viatges es Rostov, entre eri e dauant deth prince Andrei, s'estonauen de com s'auie passat tot e de çò d'evidenti qu'èren es presagis: era arribada deth prince Andrei en Otradnoie, eth sòn viatge entà Sant Petersburg, era retirada entre Natasha e eth prince (qu'era hilhuquèra auie mercat quan les visitèc per prumèr viatge), era peleja entre Andrei e Nikolai en 1805 e tantes autes circonstàncies que semblauen auer hèt propici tot çò que s'auie passat.

Ena casa des Rostov regnaue aqueth ambient de poetica langor e silenci que tostemp entornège as prometudi. Soent, estant toti amassa, sauvauen silenci. En escadences se retirauen, en tot deishar solets as dus enamoradi, que seguien caradi. Pòqui viatges parlauen dera sua vida futura. Eth prince Andrei auie pòur e remors de consciéncia d'abordar aguesti tèmes e Natasha compartie taus sentiments, coma toti es sòns, que tostemp endonviaue. Un còp li preguntèc peth sòn hilh. Eth prince Andrei se rogic, causa que l'arribaue soent en aqueth temps e que tant l'agradaue a Natasha, e didec qu'eth mainatge non s'estarie damb eri.

- Per qué?, preguntèc Natasha espaurida.
- Que non l'ac posqui trèir ath sòn pairin, e ath delà…
- Guaire l'auria estimat! Mès ac compreni, non voi dar motius entà que mos acusen a vos e a jo, didec Natasha endonviant de seguit çò qu'eth pensaue.

Eth vielh Rostov s'apressaue a viatges ath prince Andrei, lo punaue e li demanaue conselh sus era educacion de Petia e eth servici de Nikolai. Era comdessa alendaue en tot guardar-les. Sonia cranhie tostemp èster inoportuna e cercaue quinsevolh desencusa entà deishar-les solets, encara que non siguesse de besonh. Quan eth prince Andrei condaue quauquarren (qu'ère un excellent narrador), Natasha l'escotaue capinauta; e quan ère era que parlaue, notaue damb alegria e temor qu'eth la guardaue damb mina atentiua e escrutadoira. Se preguntaue perplèxa: "Qué deu cercar en jo? Qué sage

d’endonviar quan me guarde atau? E qué se passarà se non trape en jo çò qu’eth cèrque damb aguesta guardada?” A viatges la senhorejaue ua alegria desbordada, tant inerenta en era, e alavetz li shautaue veir e enténer er arridolet deth prince; qu’arrie pòqui viatges, mès quan ac hège s’autrejaue completaments e cada còp dempús d’aquerò se sentie mès pròcha ada eth. Era felicitat de Natasha aurie estat complèta se non l’auesse espaurit era idia d’ua cada viatge mès pròcha separacion.

Era vesilha dera sua partida de Sant Petersburg, eth prince Andrei se hec acompanhar de Pierre, que dempús eth dia deth balh non auie visitat as Rostov. Pierre semblaue desorientat e confús. Demorèc parlant damb era comdessa tant que Natasha e Sonia se hègen a vier ath prince entara tauleta d’escacs.

- Que hè temps que coneishetz a Bezujov, vertat?, preguntèc eth prince a Natasha. L’estimatz?
- Òc; qu’ei un òme brave, un shinhau excentric.

E coma tostemp que parlaue de Pierre, comencèc a condar anecdòtes sus era sua distraccion, anecdòtes qu’a viatges s’inventaue.

- Que l’è fidat eth nòste secret, didec eth prince Andrei. Lo coneishi dès era mainadesa, qu’a un còr d’aur. Jo, Natasha, didec de pic, seriosaments. Jo que me cau partir. Vos, dilhèu, deishetz d’estimar… Ben, me’n sai que non è de parlar d’aquerò, mès vos demani ua causa: se quauquarren se passèsse ena mia abséncia…
- Qué se pòt passar?
- S’arribèsse bèth malastre… seguic eth prince, vos demani, *mademoiselle Sophie,* e se virèc entà Sonia, qu’acodigatz ada eth, ara demana de conselh e ajuda. Qu’ei er òme mès distrèt e estrafalari que i a, mès eth mielhor còr que posque auer en mon.

Ne sa pairs, ne Sonia, ne eth prince Andrei podien auer previst se quin efècte costarie en Natasha era partida deth sòn nòvi. Damb eth ròstre rogit, inquiet, es uelhs sense lèrmes, recorrec de naut en baish era casa pendent tot eth dia, en tot ocupar-se des causes mès insignificantes, coma se no comprenesse se qué la demoraue. Non plorèc ne tansevolhe quan eth, en dider-se adiu, punèc per darrèr viatge era sua man.

- Non partigatz!, didec damb ua votz que hec trantalhar ath prince sus era convenença de demorar-se e que dempús rebrembarie pendent fòrça temps. Tanpòc plorèc quan partic; mès pendent quauqui dies s’estèc ena sua cramba, sense interessar-se per arren, e repetint de quan en quan: “A, per qué se n’a anat?”

Ça que la, dues setmanes dempús, damb grana suspresa de guairi l’entornejauen, Natasha se remetec dera sua depression morau e venguec a èster era d’abantes, encara qu’era sua fesomia morau auie cambiat, coma càmbie era cara des mainatges que se lhèuen deth lhet après ua longa malautia.

XXV

Era santat e eth caractèr deth prince Nikolai Andreievic Bolkonski s'auie aflaquit fòrça aqueth an, dempús dera partida deth sòn hilh entar estrangèr. Mès irritable qu'abantes, descargaue toti es esclats dera sua immotivada colèra sus era princessa Maria. Semblaue cercar tu per tu tot aquerò que li costèsse dolor entà morificar-la damb era màger crudeutat possibla. Dues passions auie era princessa e, per tant, dues alegries: era religion e eth sòn nebot Nikolushka. E ambdues èren eth tèma fovorit des atacs e des ironies deth prince. Se parlèsse de çò que se parlèsse, tostemp amiaue era convèrsa entara question des supersticions des vielhes celibatàries e des excessius e damnatjosi suenhs as mainatges. "Que vòs hèr d'eth ua celibatària coma tu, mès en vaganaut: eth prince Andrei qu'a besonh d'un hilh e non d'ua celibatària", didie. D'auti còps, se viraue entà *mademoiselle* Bourienne e li preguntaue, en preséncia dera princessa Maria, se qué pensaue des *popes* e des icònes ruses. Dempús badinaue sus ambdues causes…

Ofensaue de contunh e dolorosaments ara princessa, que, dera sua part, non auie besonh de hèr eth mendre esfòrç entà perdonar-lo. Podie considerar a sa pair colpable e injust pera sua manèra de tractar-la? Sa pair l'estimaue e era non dobtaue dera sua estima. Ath delá, se qué ère era justícia? Era princessa non pensaue jamès en aguesta supèrba paraula: "justícia". Totes es complicades leis umanes se resumien entada era en ua de plan simpla e clara: era lei der amor e deth sacrifici promulgada per Aqueth que, en èster Diu, patic per amor ara umanitat. Qué l'importaue ada era era justícia o era injustícia des òmes? Era li calie patir e estimar, e aquerò ère çò que hège.

Pendent er iuèrn, eth prince Andrei siguec en Lisie-Gori. Se mostrèc alègre, amable e corau damb era princessa Maria, que non se'n brembaue auer-lo vist atau hège temps. Qu'auec era presentida de qué l'auie arribat quauquarren, mès arren li didec deth sòn amor. Abantes de partir, eth prince Andrei auec ua longa convèrsa damb sa pair, e era princessa Maria comprenec qu'auien restat maucontents er un der aute.

Ath cap de pòc temps dera partida deth prince Andrei, era princessa escriuec de Lisie-Gori estant a Sant Petersburg, ara sua amiga Julie Karaguina (de dòu alavetz per çò dera mòrt d'un des sòns frairs en Turquia), qu'ada era, coma hèn totes es gojates, volie maridar damb eth prince Andrei:

Es penes que semblen èster era nòsta sòrt comuna, estimada e doça amiga Julie.

Era pèrta qu'auetz patit ei tan terribla que sonque me la posqui explicar coma un particular favor de Diu, que, pr'amor que vos estime, vò méter a pròva ara vòsta excellenta mair e a vos. A, estimada amiga! Era religion e solet era religion pòt, non digui consolar-vos, senon desliurar-vos dera desesperacion. Solet era religion pòt explicar çò que, sense era sua ajuda, er èsser uman non poirie compréner: per qué, entà qué, èssers bravi e nòbles, que saben trapar era felicitat ena vida e que non solet non hèn mau ad arrés, senon que son de besonh entath ben des auti, son cridadi per Diu, tant que rèsten aciu baish tantes persones dolentes, inutiles, nociues, o ben d'autes que son ua carga entà eri madeishi e entàs auti. Era prumèra mòrt que vedí, e non desbrembarè jamès, siguec era dera mia estimada cunhada, e me costèc era madeisha impression. Atau coma vos preguntatz ath destin se per qué li calie morir ath vòste excellent frair, atau è preguntat jo se per qué li calie desparéisher Lisa, un àngel qu'ad arrés l'auie hèt mau e tant solet auie boni pensaments. E ben, estimada amiga. Cinc ans s'an passat

d'alavetz ençà, e ara, damb era mia insignificanta intelligéncia, comenci a compréner claraments se per qué li calie morir e se per qué aguesta mòrt non ère senon era expression dera mès infinita bontat deth Creador, qu'es sòns actes, lèu tostemp incomprensibles entà nosati, son ua manifestacion deth sòn immens amor as creatures. Pensi soent se non ère, era, massa angelicau e innocenta entà poder sostier toti es déuers d'ua mair. Era que siguec irreprochabla coma esposa joena, mès, dilhèu non ac aurie estat coma mair. Ara, non solet mos a deishat, e sustot ath prince Andrei, eth mès pur dolor e eth rebrembe, senon qu'ocuparà aquiu un lòc que jo non gausi demorar entà jo. Mès, sense parlar de Lisa, aguesta mòrt prematura e terribla qu'a auut era mès benfasenta influéncia sus jo e sus eth mèn frair, maugrat tota era sua tristor. Alavetz, en moment dera dolorosa pèrta, aguesti pensaments non podien acodir ena mia ment: les auria hèt enlà damb orror, mès ara que les veigui clars e indiscutibles. Vos escriui tot aquerò, estimada amiga, pr'amor de convencer-vos d'ua vertat evangelica que jo è convertit en norma dera mia vida: ne un solet peu queirà deth vòste cap sense era Sua volentat. E era Sua volentat non s'està senon en sòn amor infinit entà toti nosati. Plan per aquerò, tot çò que mos arribe qu'ei entath nòste ben. Me demanatz se passaram er iuèrn en Moscòu. A maugrat deth gran desir qu'è de veder-vos, me pensi que non serà atau. Vos estonarà qu'era causa sigue Buonaparte. Era explicacion qu'ei era santat deth mèn pair, cada còp mès aflaquit. Que non pòt tier ua soleta contradiccion, s'emmalicie en cada moment. Aguesta irritacion, coma vo'n sabetz, que va dirigida, mès que mès, contra era situacion politica. Que non tie era idia de qué Buonaparte tracte madeish a toti es sobeirans d'Euròpa, e especiauments ath nòste, ar arrèilh dera Grana Caterina! Ja sebetz que sò totafèt indiferenta as ahèrs politics, mès per çò que ditz ma pair e es sues convèrses damb Mijail Ivanovic me'n sai de çò que se passe en mon e, sustot, es aunors que se tributen a Buonaparte; me pensi que de tot eth mon, solet en Lisie-Gori non se l'arreconeish coma un gran òme, e mens encara coma emperaire des francesi. Eth mèn pair que non lo pòt tier; damb es sues idies sus era politica e en tot preveir es tustarrades que li calerie patir peth sòn costum d'exprimir es opinions pròpies sense cap consideracion, que parle de mala encolia sus un viatge entà Moscòu. Tot çò que guanharie damb un tractament medicau ac perderie damb es sues discussions sus Buonaparte, que son inevitables. Ça que la, era causa se decidirà lèu. Era nòsta vida familhau qu'ei era de tostemp, encara que non auem era preséncia deth mèn frair Andrei. Tau que vos escriuí, qu'a cambiat fòrça darrèraments. Dempús eth sòn malastre, tan solet ara, aguest an, lo sò vist morauments remetut. Que tornèc a èster eth madeish que jo coneishí de mainatge: brave e corau, damb un còr d'aur que non a parièr. Qu'a comprenut, çampar, qu'era vida non s'a acabat entada eth. Mès amassa damb aguest cambi interior s'a aflaquit fòrça fisicaments: està mès prim qu'abantes, mès nerviós, e cranhi per eth. M'alègri que hèsque aguest viatge entar estrangèr, conselhat pes mètges de hè ja temps. Demori qu'aquerò lo remete. Me didetz vos ena vòsta carta qu'en Sant Petersburg se parle d'eth coma un des joeni mès actius, culti e intelligenti. Desencusatz-me era mia vantaria de fraia, mès que jo jamès auia dobtat d'aquerò. Qu'ei impossible racondar tot eth ben que hec aciu, autant as *mujiks* coma ara noblèsa. Creigui qu'en Sant Petersburg recebec era recompensa que se meritaue. M'estone se com arriben es rumors de Sant Petersburg enquia Moscòu, e mès que mès aguestes causes tan fausses que me condatz ena vòsta carta sus eth supausat maridatge deth mèn frair damb era petita des Rostov. Dobti de qué eth mèn frair se maride, e mens damb aguesta joena. E vos diderè se per qué: me'n sai, encara que parle pòc sus era sua defuntada hemna, qu'eth dolor d'aquera pèrta ei pro arraïsat en sòn còr e non se decidirà a escambiar-la e balhar-li ua mairastra ath nòste petit àngel. Ath delà, per çò que jo sai, aguesta joena non pertanh ara categoria de hemnes qu'agraden ath mèn frair; non me pensi qu'eth prince Andrei

l’aliste coma esposa, e vos cohessarè francaments que non ac desiri. Mès que me sò estenut massa; que ja acabi era dusau huelha. Adishatz, estimada amiga; que Diu vos age ena sua santa e poderosa custòdia. Era mia estimada amiga, *mademoiselle* Bourienne, vos mane un punet.

Mary.

XXVI

Entara picada der ostiu, era princessa Maria recebec de Suissa ua carta deth prince Andrei a on li comunicaue ua notícia autant estranha coma inesperada. L'anonciaue eth sòn compromís damb era joena Rostov. Tota era carta miralhaue er entosiasme amorós entara sua prometuda, e era trenda e confiada amistat entara sua fraia. Didie que jamès auie estimat coma ara e que solet ara comprenie era vida. Pregaue ara princessa que lo perdonèsse pr'amor qu'en Lisie-Gori non l'auie dit arren sus era sua decision, encara que n'auie parlat damb sa pair. Non ac hec pr'amor de qué era non intercedisse dauant eth vielh prince damb era finalitat d'arténher eth sòn consentiment, çò que contribuirie ara sua colèra sense arténher era fin prepausasa, e era aurie cargat damb tot eth pes deth maucontentament pairau. Ça que la, didie, era causa non ère alavetz tan decicida coma ara. "Eth nòste pair me demanèc qu'arreculèssa eth nòste maridatge pendent un an; ja s'an passat *sies* mesi, era mitat deth tèrme, e cada còp sò mès fèrm ena mia decision. S'es mètges non me retenguessen aciu, en balneari, tornaria entà Russia, mès que me cau demorar tres mesi mès. Tu me coneishes e te'n sabes des mies relacions damb eth nòste pair. Que non è besonh de qué me balhe arren. Sò estat e serè tostemp independent, mès obrar contra era sua volentat, meritar era sua colèra, quan dilhèu li rèste tan pòc de vida, trincarie era mitat dera mia felicitat. L'escriui tanben ada eth sus çò de madeish e te prègui que, quan te vengue ben, l'autrèges era mia carta. E me digues se com reagís e se i a bèra esperança de qué s'avengue a redusir en tres mesi eth tèrme fixat".

Dempús de longues trantalhades, dobtes e oracions, era princessa Maria li hec a vier era carta a sa pair.

Londeman eth vielh li didec tranquillaments:

- Escriu ath tòn frair e ditz-li que demori era mia mòrt… Que non li calerà demorar guaire. Lèu lo deisharè liure…

Era princessa volec objectar quauquarren, mès eth vielh non l'ac permetec e comencèc a lheuar cada còp mès era sua votz.

- Marida-te, marida-te, estimat!... Un esplendid parentiu!... Gent plan culta! Tè!, rics, non? Òc, Nikolenhka qu'aurà ua bona mairastra. Escriu-li que se maride encara que sigue deman, s'ac vò. Era serà era mairastra de Nikolenhka e jo me maridarè damb era Bourienka… A, a, a! atau eth tanben aurà ua mairastra! Mès li cau saber que jo non voi mès hemnes ena mia casa. Que se maride e visque peth sòn compde. Dilhèu tu tanben te'n vòs anar damb eth, higec en tot virar-se entara sua hilha. Ve-te'n damb Diu!, a pèisher… a pèisher…!

Après aguesta explossion de colèra, eth prince non tornèc a mentar er ahèr, mès eth contengut desengust deth pair per aflaquiment deth sòn hilh s'amuishaue de contunh ena sua actitud damb era princessa Maria. As ancianes burles e ironies se'n higie ara ua de naua: es convèrses sus es mairastres e es sues amabilitats damb *mademoiselle* Bourienne.

- Per qué non me posqui maridar damb era, jo tanben?, didie ara sua hilha. Que serie ua princessa excellenta!

Damb gran estonament e perplexitat, era princessa Maria se n'encuedèc de qué sa pair, plan que òc, intimaue cada viatge mès damb era francesa. Era princessa Maria l'escriuec

ath sòn frair e li condèc se com siguec acuelhuda era sua carta, mès lo padegaue en tot balhar-li esperances de qué artenherie conciliar a sa pair damb aguesta idia.

Nikolushka e era sua educacion, André e era religion, èren eth consolament e era alegria dera princessa. Mès, ath delà d'aquerò, coma que cada persona li cau auer esperances pròpies, personaus, era princessa Maria sauvaue en çò de mès prigond dera sua amna ua illusion e ua esperança qu'ère era màger consolacion dera sua vida. Que deuie aguesta illusion e esperança ara gent de Diu, beats e pelegrins qu'acodien ada era en secret sense qu'eth prince se'n sabesse. Coma mès viuie era princessa Maria, coma mès coneishie e observaue era vida, mès l'estonaue era miopia dera gent que cercaue aciu baish, ena tèrra, eth plaser e era felicitat: es òmes trabalhen, patissen, luten e se hèn mutuau mau entà arténher aguest ben imaginari, impossible e impur. "Eth prince Andrei estimaue ara sua esposa, mès era se moric; que non n'auec pro damb aquerò e ara vò tornar trapar era felicitat en ua auta hemna. Eth nòste pair non vò que se maride, pr'amor que desire entà Andrei un maridatge mès illustre e ric. Toti dus luten, patissen e se tormenten, esbauçant era sua amna, era sua amna immortau, per un ben tant efimèr. Que non ei pro damb que nosati mo'n sapiam: Crist, eth Hilh de Diu, baishèc ena tèrra pr'amor de dider-mos qu'aguesta vida ei un brèu instant, ua pròva. Mès seguim agarradi ada era e en era cercam era felicitat. Com ei qu'arrés ac a comprenut?, pensaue era princessa Maria. Arrés, exceptat d'aguesta menspredada gent de Diu que, damb es sòns morralets ena esquia, vien a veder-me pera escala de servici cranhent er encontre damb eth prince; non per pòur deth castig, senon per pòur d'ahiscar-lo entath pecat. Abandonar era familha, era pàtria e toti es copacaps pes bens d'aguest mon; des.hèir-se de tot, vestir-se damb bura, escambiar eth nòm, vier d'un costat en aute, sense hèr mau ad arrés e pregant per toti, per aqueri que les refusen e per aqueri que les protegissen: dehòra d'aguesta vertat e d'aguesta vida, que non i a ne vertat ne vida."

Era princessa Maria estimaue especiauments a Fedoshiuska, ua hemna petita, gravada de picòta, de cinquanta ans, timida, que de hège trenta ans caminaue damb es pès descauci, arrossegant ues cadies. Bèth dia, quan ena penombra dera cramba illuminada pera soleta lum dera lampeta des icònes, Fedoshiuska racondaue era sua vida, era idia de qué solet era auie trapat eth camin vertadèr ena vida la hec a decidir a entamenar tanben era eth camin dera peregrinacion. Quan Fedoshiuska se n'anèc a dormir, era princessa Maria se demorèc ua longa estona meditant e, per estranh que semble, decidic hèr-se pelegrina coma eri. Fidèc es sues intencions solet ath monge Akinfi, eth sòn director espirituau, e eth les aprovèc. Damb era desencusa de premanir dons entàs pelegrins, era princessa artenhec era ròba de besonh: bura, *lapti*, caftan e un mocador nere. Fòrça còps, en apressar-se ena comòda secreta a on sauvaue tot aquerò, era princessa Maria se posaue trantalhanta e se preguntaue s'auie arribat eth temps de méter en marcha era sua decision.

En escadences, en escotar es racondes des pelegrins, s'esmoiguie en enténer aqueres simples narracions repetides mecanicaments, mès qu'auien entada era un sens prigond; mès d'un viatge siguec a mand d'abandonà'c tot e húger dera sua casa. S'imaginaue ada era madeisha damb Fedoshiuska caminant per camins polsosi damb ua basta bura, eth sòn rastòl e era sua saca, recorrent sense pòsa un santuari darrèr er aute, liura de tota enveja, sense amor uman, sense desirs, entà arribar entath finau, aquiu a on non i a tristors ne gemecs, senon alegries e plasers etèrns.

"Arribarè en bèth lòc e pregarè; abantes d'avedar-me e cuelher-li estacadís, seguirè caminant enquia qu'es mies cames non me'n sàpien; m'ajaçarè alavetz e me morirè en

quinsevolh lòc; arribarè atau en tranquil e etèrn pòrt a on non i a penes ne sospirs…”, pensaue era princessa Maria.

Mès ara seguida, en veir a sa pair e sustot ath petit Nikolai, es sues decisions trantalhauen. E ploraue d’amagat, donques que se credie pecadora: estimaue a sa pair e ath sòn nebot mès qu’a Diu.

QUATAU PART

I

Er esvagament, sivans era tradicion biblica, era manca de tot trabalh, qu'ère era condicion qu'asseguraue era felicitat, eth benèster deth prumèr èsser uman abantes dera sua queiguda. Eth plaser pera ociositat non a cambiat en òme dempús era sua queiguda, mès era malediccion que seguís pesant sus eth, e non solet pr'amor que mos cau guanhar eth pan damb era sudor deth nòste front, senon perque era nòsta natura morau mos enebís èster guits e tranquils ath còp. Ua votz secreta mos ditz que per èster guiterosi èm colpables. S'er òme podesse trapar un estat qu'en eth, sense deishar d'èster guiterós, se'n sabesse de qué ei util e de qué complís damb eth sòn déuer, aurie recuperat ua part dera felicitat primitiua. Que i a tot un estament, eth militar, que gaudís de semblable estat d'ociositat obligatòria e irreprochabla, e en aquerò s'està er especiau atractiu deth servici des armes.

Nikolai Rostov experimentaue completaments aguest gòi dempús er an 1807, en tot servir en regiment de Pavlograd, a on ja comandaue er esquadron qu'abantes ère de Denisov.

Rostov s'auie convertit en un bon gojat de formes rudes, qu'es amistats moscovites traparien de *mauvais genre* mès qu'estimauen e respectauen es sòns camarades, subalterns e superiors; ath delà, ère content dera sua pròpia vida.

Darrèraments, en 1809, enes cartes dera sua casa se trapaue planhs cada còp mès frequents de sa mair; li didie qu'es causes anauen de mau entà pejor e que li calerie tornar entà casa pr'amor d'alegrar e tranquillizar as sòns ancians pairs.

En liéger aguestes cartes, Nikolai cranhie que lo volessen trèir d'un ambient a on, liure de totes es complicacions dera vida, se trapaue tranquil e erós. Se'n sabie de qué, tard o lèu, li calerie tornar entath caòs dera existéncia diadèra damb ahèrs economics qu'anauen mau e qu'eth li calie apraiar, de compdes damb es administradors, de discussions e intrigues, de relacions sociaus, e damb er amor de Sonia e dera promesa que l'auie hèt. Tot aquerò qu'ère terriblaments de mau hèr e endrabat, e responie as cartes de sa mair damb ues linhes heredes, damb era classica entèsta de: "Ma chère maman" e eth finau de "votre obeissant fils", en tot sauvar silenci sus es sues intencions de tornar. En 1810, ua carta de sa pairs anonciaue eth compromís de Natasha damb Bolkonski e eth retard deth maridatge pendent un an, per tòrt deth vielh prince que s'opausaue ara nòça. Aguesta carta ofensèc e desengustèc a Nikolai. Prumèr de tot, sentie pèrder a Natasha, qu'estimaue mès qu'ara rèsta dera familha; dempús, deth sòn punt d'enguarda d'ussar, lo desengustaue non auer-se trapat en casa pr'amor d'amuishar-li a Bolkonski que non ère tan gran aunor emparentar-se damb eth e que, s'estimaue a Natasha, podie deishar de cornèr eth permís deth sòn extravagant pair. Que siguec a mand de demanar permís pr'amor de veir a Natasha de prometuda; mès s'apressauen es manòbres, tornèc a brembar-se'n de Sonia, der embolh que i auie, e determinèc ajornar de nauèth eth viatge. Mès ena primauèra d'aqueth an recebec ua carta que sa mair escriuie sense qu'eth comde se'n sabesse, e aquerò lo hèc a decidir de partir. Didie era comdessa que se Nikolai non tornaue e se non n'encuedaue des ahèrs dera casa, acabarien en tot venè'c tot en public enquant e demorarien ena misèria; higie qu'eth comde ère tant aflaquit, auie tau confiança en Mitenka e ère tan brave que toti

l'embolhauen, e atau es causes anauen de mau entà pejor. "En nòm de Diu, te prègui que vengues çò de mès lèu possible se non mos vòs veir malerosi a jo e a tota era familha."

Aguesta carta impressionèc a Nikolai. Que non li mancaue eth bon sens des mediòcres, que li senhalaue eth sòn dèuer.

Ara li calie partir, se non sollicitant era baisha, òc, aumens, demanant un permís. Que non l'artenhien es rasons, mès dempús era meddiada ordenèc que serèssen a *Marte*, un polin gris plan agorrinit que hège temps que non montaue; ena tornada, damb eth shivau sudorós, manifestèc a Labrushka (er assistent de Denisov, qu'ara ère damb eth) e as camarades qu'acodiren a veder-lo mès tard, qu'auie demanat un permís e tornaue entà casa. Encara que li semblaue estranh pensar que partie sense saber-se'n en Estat Major (çò que l'interessaue de manèra especiau), se lo prebotjauen entà capitan o l'autrejauen era crotz de Santa Anna pera sua actuacion enes darrères manòbres; que partie, per estranh que semblèsse, sense veir ath comde polac Golujovski pr'amor de vener-li es tres shivaus tan desiradi per aguest e pes qu'auie apostat que treirie dus mil robles; que partie, per incomprensible que li semblèsse era idia de non assistir en balh aufrit ara comdessa Pshazdezka (entà rivalizar damb es *ulanos*, que n'aufrien un aute entara senhora Borzhovka). Sabie qu'eth sòn dèuer ère abandonar aqueth ambient erós, a on tot ère ara vista, e dirigir-se entad aguest aute mon qu'en eth tot ère absurd e confús. Ua setmana dempús recebec eth permís. Es ussars, non solet deth regiment, senon de tota era brigada, l'aufriren ua taulejada de quinze robles eth cubèrt, damb dues orquestres e dus cors. Rostov barèc eth *trepak* damb eth major Basov; es oficiaus, embriags, li heren era lençòla a abracèren a Rostov e lo deisheren quèir en solèr; es soldats deth tresau esquadron li tornèren a hèr era lençòla tant que cridauen òsca! A tot darrèr, placèren a Nikolai ena luja e l'acompanhèren enquiara prumèra arturada.

Coma se sòl passar, enquiara mitat deth viatge, de Kremenchug entà Kiev, es pensaments de Rostov èren encara viradi entath sòn esquadron; mès passada aguesta mitat deth camin deishèc de pensar enes sòns tres shivaus bais e en sòn sergent Dozhoiveiko e comencèc a preguntar-se damb inquietud se qué traparie e Otradnoie. Coma mès s'apressaue, mès pensaue ena sua casa, coma s'eth sens morau siguesse estacat ara lei de qué era fòrça d'atraccion ei invèrsa ath quarrat dera distància. Ena darrèra parada, abantes d'Otradnoie, li balhèc ath menaire ua estrea de tres robles entà vodka e, coma un gojatet, pugèc alendant es gradons deth portau dera sua casa.

Après es darrères efusions pera sua arribada e dempús d'ua estranha sensacion de malèster pèr trapar era realitat desparièra dera demorada ("tostemp parièr, per qué è hèt lèu entà vier?"), Nikolai comencèc a familiarizar-se damb eth vielh mon dera casa. Sa pairs seguien estant es madeishi, encara qu'un shinhau envielhidi. Era soleta causa qu'auie en eri ère ua cèrta inquietud e, a viatges, un desacòrd abantes inexistent. Nikolai no se tardèc a avertir qu'era causa d'aguestes peleges ère era mala situacion economica. Sonia auie ja dètz-e-nau ans e auie arribat ena plenitud dera sua beresa. Que no prometie mès de çò qu'auie, mès tanben aquerò ère pro. Tota era alendaue felicitat e amor dès era arribada de Nikolai; e aguest amor fidèu e indestructible qu'ère entada eth motiu d'alegria. Plan mès lo susprenèren Petia e Natasha. Eth prumèr qu'ère ja un gojat de tretze ans, naut, graciós, intelligent e coquin, en plen cambi de votz. Natasha estonèc pendent fòrça temps a Nikolai, que non podie deishar d'arrir quan la guardaue.

- Qu'ès totafèt desparièra, didie.
- Qu'ei que sò mès lèja?

- Ath contrari! Mès… quina importància! Arren mens que princessa!, responie eth en votz baisha.
- Òc, òc, òc, assentie alègraments Natasha.

Li condèc eth sòn noviatge damb eth prince Andrei, era sua arribada en Otradnoie e enquia e tot li mostrèc era sua darrèra carta.

- Ès content?, preguntaue. Ara que sò erosa e tranquilla.
- Plan content!, responec Nikolai. Qu'ei un òme excellent. E tu, ès fòrça encamardada?
- Com t'ac poiria díder? Siguí encamardada de Boris, deth professor, de Denisov, mès ara que non ei arren d'aquerò. Sò ara tant erosa, tan tranquilla. Me'n sai que non i a persones mielhores qu'eth e me senti segura, serena. Qu'ei totafèt desparièr de çò d'abantes…

Nikolai non amaguèc eth sòn maucontentament per ajornament dera nòça; mès Natasha escometec viuaments a sa frair, en tot hèr-li veir que non podie èster de ua auta manèra, qu'aurie estat plan mau entrar ena familha contra era volentat deth pair e qu'era madeisha ac desiraue atau.

- Que non comprenes arren, arren, didec a tot darrèr.

Nikolai carèc e li balhèc era rason.

Soent la guardaue damb estonament. Natasha non li semblaue ua nòvia encamardada desseparada deth sòn prometut. Ère tranquilla e alègra, exactaments madeish qu'abantes. Aquerò estonaue a Nikolai e enquia e tot l'ahiscaue a guardar damb maufidança eth compromís damb Bolkonski. Non credie qu'era sòrt dera sua fraia s'auesse decidit ja, mès que mès per non auer vist ath prince Andrei damb era. Tostemp pensaue qu'en aqueth maridatge futur i auie quauquarren que hège meuca.

"Per qué arrecular-lo? Per qué non hèr public eth compromís?", pensaue eth joen. Un còp, tant que parlaue damb sa mair sus Natasha, comprenec, estranhat e en part satisfèt, que sa mair, coma eth, vedie damb ua cèrta maufidança aguest maridatge.

- Ja ves, didec era comdessa, mostrant ath sòn hilh ua carta deth prince Andrei, damb aquera amagada ostilitat de cada mair entara futura felicitat conjugau dera sua hilha. Ja ves, ditz que non pòt vier abantes de deseme. Qué ei çò que lo retie tant? Dilhèu era sua malautia. Que non a ua bona santat. Mès non parles d'aquerò damb Natasha. E non creigues ena sua alegria: son es sòns darrèrs dies de celibatària, jo sai se com se bote quan recep ua carta d'eth. Encara que damb era ajuda de Diu, tot se passarà ben, acabaue tostemp era comdessa. Qu'ei ua excellenta persona.

II

Dès era sua arribada Nikolai s‘estaue seriós e enquia trist. Eth besonh d’intervier enes anutjosi ahèrs dera administracion, qu’entad aquerò l’auie cridat sa mair, l’aclapaue cada còp mès. E pr’amor d’acabar çò de mès lèu possible damb semblabla carga, ath tresau dia dera sua tornada se dirigic, de mala encolia e es celhes arroncilhades, sense respóner a sa mair, que li preguntaue entà on anaue, entath pabalhon de Mitenhka pr’amor de demanar-li *compdes de tot*. En qué consistien aguesti *compdes de tot*, Nikolai ac ignoraue autant que Mitenhka, que tremolaue de pòur e perplexitat dauant eth hilh deth comde. Era convèrsa e er infòrme de Mitenhka non se tardèren guaire. Eth *staroska* e es alistadi pera comunautat e eth *zemstvo*, que demorauen en vestibul, escotèren, damb un pilho-malho de plaser e temor, prumèr era votz deth joen comde que pujaue de ton e dempús es temibles paraules injurioses que queiguien ua darrèr era aura.

- Lairon! Bèstia desarregraïda!... Gosset! te vau a hèr brigalhs!.. Que non ès en tot parlar damb eth mèn pair…! Mos as panat!...

Dempús, aquera gent, damb non mens plaser e temor, vedec se com eth joen comde, alugat eth ròstre, es uelhs injectadi de sang, treiguie a Mitenhka peth còth e, en tot administrar-li abilaments, entre paraula e paraula, un còp de pè en cu, lo hège enlà, cridant:

- Dehòra!, e que non te torna a veir per aciu, brigand!

Mitenhka baishèc redolant es sies gradons e s’escapèc ath mès córrer per ua plantada d’arbilhons. (Aguest lòc que servie de refugi a guairi cometien en Otradnoie bèra fauta. Eth pròpi Mitenhka s’amagaue aquiu quan venguie embriac dera ciutat, e fòrça abitants deth pòble, que s’amagauen de Mitenhka, se’n sabien dera fòrça sauvadora d’aqueth lòc.)

Es cunhades e era hemna de Mitenhka campèren espaurides ena pòrta d’ua cramba a on borie eth ludent *samovar* e se vedie eth naut lhet der admnistrador, damb ua vana hèta de petiti tròci de tela.

Eth joen Rostov, enventit, sense reparar en eres, tornèc entà casa damb pas energic.

Era comdessa, que les gojates informèren de seguit de çò que se passaue en pabalhon de Mitenhka, d’un costat se padeguèc, en tot pensar qu’era situacion economica dera casa mielhorarie, der aute s’enquimerèc per efècte qu’eth desengust li podie costar ath sòn hilh. Diuèrsi còps, de puntetes, s’apressèc ena pòrta dera cramba de Nikolai, en tot enténer se com humaue ua pipa darrèr era auta.

Londeman eth comde cridèc a despart ath sòn hilh e arrint timidaments li didec:

- Sabes, estimat, t’as alugat per plan pòca causa. Mitenhka que m’ac a condat tot.

“Sabia pro ben qu’en aqueth mon pèc non compreneria arren”, pensèc Nikolai.

- T’emmalicières pr’amor que non constauen incrits sèt cents robles, vertat? Donques qu’èren anotadi en ua auta plana, que tu non vederes.
- Papa, aguest òme qu’ei un miserable e un panaire, qu’ac sai. Çò hèt que ja ei hèt; mès, se vos non voletz, non li diderè arren mès.
- Non, non, estimat (tanben eth comde ère trebolat). Se n’encuedaue de qué non auie administrat ben es bens dera sua hemna e de qué ère colpable respècte as

sòns hilhs, mès que non sabie se com apraiar eth mau. Te demani qu'amies tu aguesti ahèrs. Jo que sò vielh, jo…

- Non, papa, perdonatz-se me vos è desengustat. Jo encara i enteni mens que vos.

"Que eth diable se hèsque a vier as *mujiks*, es sòs e es compdes!, pensèc. Non enteni ne ua soleta paraula de tot aquerò. En d'auti tempsi entenia quauquarren de cartes e d'escomeses, mès de planes damb doble registre que non sai arren", se didec ada eth madeish. E dempús non se tornèc a calar en aguesti ahèrs. Solet un còp era comdessa cridèc ath sòn hilh pr'amor de preguntar-li se qué pensaue hèr damb ua reconeishença de deute de dus mil robles signada per Anna Mijailovna.

- Donques ben, responec Nikolai en tot trincar eth papèr.
  Vos me didéretz qu'aquerò depenie de jo. Non senti cap afeccion ne per Anna Mijailovna ne per Boris; mès sigueren amics nòsti e èren praubi. Aquerò ei çò que mos cau hèr, e trinquèc era reconeishença de deute.

Eth gèst de Nikolai costèc lèrmes d'alegria ena comdessa. Dempús, eth joen Rostov, en tot desbrembar-se'n totafèt des ahèrs, se tenguec apassionadaments a quauquarren nau entada eth: era caça damb gossets, un espòrt qu'eth vielh comde practicaue a tot poder.

III

Començauen es prumèrs hereds. Es gibrades maitiaus endurien era tèrra umida pes ploges dera tardor e es prumères possades dera semialha d'iuèrn espelien ja damb eth sòn verd intens, en tot subergésser entre es rastolhs auriolencs des semialhes ostiuenques, caushigades pes animaus, e es franges roienques de fajòl. Es copes des arbes e des bòsqui, qu'a finaus d'agost èren encara illòts verdi en miei des neri camps de cultiu, èren ara dauradi e roiencs entre eth verd des semialhes dera tardor. Era lèbe grisa escambiaue eth peu; es cries des vops començauen a escampilhar-se pes camps e es lops joeni èren ja mès corpurents qu'es gossets. Qu'ère era sason ideau entara caça. Es gossets de Rostov, caçaire joen e afogat, s'auien quedat aflaquidi, e es mautaires, amassadi en conselh, decidiren que les auien de balhar tres dies de repaus, enquiath dia 16, que començarien a seguir es tralhes d'ua ramat de lops que s'auie vist recentaments en Dubrava.

Atau qu'èren es causes eth 14 de seteme.

Toti s'estèren en casa pendent tot eth dia. Eth hered auie aumentat, mès en escurir er aire se hec mès tèbe e enquia comencèc a desgelar. Eth 15 de seteme, quan eth joen Rostov, en vesta d'interior, s'apressèc ena hièstra, vedec un maitin immilhorable entara caça: eth cèu semblaue honer-se e baishar entara tèrra; non bohaue eth vent. Eth solet movement en aire ère eth dera lenta queiguda des microscopiques gotes de bugàs o de broma baisha. Des arrames nudes deth jardin penjauen ues gotes d'aigua transparenta que queiguien sus es huelhes nauèth destacades. En uart, era tèrra umida e nera ludie coma eth seme des babòls e de cèrta distància se confonie damb eth vel ternit e umid dera broma baisha. Nikolai gessec en pòrge umid e damb caushigades de hanga. Er aire flairaue a bòsc passit e a gossets. *Milka,* ua gosseta nera damb plapes vermelhes, amples quarts deth darrèr e uelhs neri, grani e gessudi, se lheuèc en veir ath sòn patron, s'estirèc, s'arropic coma ua lèbe e sautèc sus Nikolai, en tot lecar-li eth nas e era mostacha. Er aute gosset, un lebrèr, correc ara prèssa damb era esquia corbada dès un caminòu deth jardin e, lheuant era coa, comencèc a heregar-se entre es cames de Nikolai.

"Ò! Aué!", s'entenec era cridada inimitabla des caçaires, pilho-malho deth baish mès prigond e deth tenor mès agudent; e Danilo, eth mautaire màger, apareishec en un canton dera casa.

Damb eth peu peublanc e bracat ath ras, sivans era usança ucraniana, eth ròstre de Danilo, regat d'arrupes, exprimie independéncia e mensprètz per tot çò que i auesse en mon, expression innata enes caçaires. Amiaue era verga revlincada ena man e se treiguec era casqueta circassiana dauant deth patron e lo guardèc damb mensprètz, un mensprètz que non ofensaue a Rostov. Nikolai sabie qu'aguest Danilo, que menspredaue a toti e se sentie per dessús d'eri, ère un des sòns òmes e caçaire.

- Danilo!, didec timidaments Nikolai, en tot sénter qu'en veir aqueth temps tan favorable, as gossets e ath mautaire, lo negaue ja aquera passion invencibla pera caça quan er òme semble desbrembar-se'n de çò d'aute, tau qu'er enamorat ena preséncia dera sua estimada.
- Qué ordenatz, Excelléncia?, preguntèc Danilo damb votz de baish, ronca a truca d'ahiscar as gossets. Es uelhs neri deth mautaire guardèren de reuelh ath patron, que seguie carat. "Qué, ja non te pòs tier?", semblaue dider-li aquera guardada.

- Un dia magnific, tè!, didec Nikolai, gratant a *Milka* darrèr es aurelhes. Entà acaçar e entà córrer.

Danilo non responec. Se limitèc a parpalhejar.

- Qu'è manat a Uvarka a punta de dia, entà escotar (didec damb era sua ronca votz de baish après ua menuta de silenci). Ditz que *s'an passat* entath bòsc d'Otradnoie e que idòlen per aquiu baish (dider "s'an passat" significaue qu'era loba e es pichons, que d'era ambdús n'auien referéncia, se trapaue en bòsc d'Otradnoie, a dus quilomètres de distància dera casa en ua petita resèrva de terren.)
- Que mos i calerà vier, non?, didec Nikolai. Crida a Uvarka e pujatz es dus.
- Coma volgatz.
- Mentretant non les balhes minjar as gossets.
- Plan ben.

Cinc menutes dempús Danilo e Uvarka èren en ample burèu de Nikolai. A maugrat que Danilo non ère guaire naut, ena cramba e entre es mòbles (un ambient normau de vida umana) daue era impression d'un shivau o un os. Eth madeish ac deuie compréner atau, e soent sajaue de demorar-se ath cant dera pòrta, sajaue de parlar en votz baisha e non se botjaue, coma se cranhesse trincar bèra causa enes crambes des senhors. Sajaue d'escampar çò de mès lèu possible pr'amor de gésser en aire liure, jos eth cèu, e deishar de uelhs eth tet.

Quan aueren acabat es preguntes e un còp artenhuda era opinion de Danilo de qué es gossets èren prèsti (er òme auie fòrça talents de participar ena caça), Nikolai ordenèc que serèssen as shivaus. Mès quan Danilo ère a mand de complir es sues ordes entrèc ara prèssa Natasha ena estança, sense apraiar ne pientar, estropada en un gran corset dera hilhuquèra. Petia corrie ath sòn darrèr.

- Te'n vas?, preguntèc Natasha. Que ja m'ac pensaua. Sonia credie que non i anaríetz. Mès que jo m'en sabia de qué en un dia coma aguest ère impossible non anar-i.
- Òc, i anam, (repliquèc Nikolai sense talents; qu'auie era intencion d'entamenar ua caça seriosaments e non volie hèr-se a vier damb eth ne a Natasha ne a Petia). Mès que vam entath lop e t'engüejaries.
- Ja sabes qu'ei çò que mès me shaute, didec Natasha. Tu te'n vas, ordenes que seren e a nosati non mos dides arren. Que non està ben aquerò qu'as hèt.
- Que non i a trebucs entàs russi. Anem! Cridèc Petia.
- Mès tu que non pòs vier. Mama a dit que tu non as de vier, didec Nikolai en tot virar-se entara sua fraia.
- Vierè, repliquec Natasha damb fermetat. Vierè sense manca. Danilo, balha ordes de que seren es nòsti shivaus e de qué Mijailo se hèsque a vier era mia canhada.

Èster, sense motiu en ua cramba, li sembaue a Danilo incomòde e penible; mès auer de tractar damb era senhoreta, que li resultaue impossible. Baishèc es uelhs e s'esdeguèc a gésser coma se tot aquerò non auesse cap relacion damb eth, en tot sajar de non costar sense voler cap trebuc a Natasha.

IV

Eth vielh comde tostemp auie mantengut un gran equip de caça; darrèraments l'auie passat era direccion ath sòn hilh. Aqueth 15 de seteme s'auie lheuat de plan bon umor e se premanic a gèsser tanben eth.

Ath cap d'ua ora tota era acompanhada se trapaue dauant eth pòrge dera casa. Nikolai, seriós e sevèr, coma hènt veir qu'en aqueri moments non ère per badinades, passèc de long dauant de Natasha e Petia, que li volien condar quauquarren. Inspectèc toti es preparatius, manèc entà dauant a ua canhada e a un grop de mautaires, montèc eth sòn shivau deth Don e fiulant as sòns gossets, gessec a trauèrs des aires entath camp, en direccion entath vedat d'Otradnoie. Eth shivau deth vielh comde, un petit bai escur de coa e crin blanquinosa, *Vifianka*, ère amiat peth sòn palafrenèr, pr'amor qu'eth comde se dirigie en tilbury enquiath lòc senhalat.

I auie cinquanta quate gossets de mauta, amiadi per sies mautaires; darrèr, damb es patrons, uns auti ueit mautaires e quaranta lebrèrs, de sòrta que, compdant es canhades des patrons, gessien entà caçar uns cent trenta gossets e vint cavalièrs.

Cada gosset coneishie ath sòn patron e responie ath sòn nòm. Cada caçaire sabie pro ben eth sòn mestièr, coneishie eth sòn lòc e era mission assignada. Tanlèu gesseren dera propietat, sense bronit e sense parlar, toti, damb pas unifòrme e tranquil, s'espargèren peth camin e pes camps qu'amiauen entath bòsc d'Otradnoie.

Es shivaus anauen pes camps coma per un tapís mòfle, esposcant a viatges enes badines en trauessar un camin. Eth cèu, embaranat, seguie baishant insensiblaments entara tèrra. Er aire tèbe ère tranquil e silenciós. De man en man, s'entenie eth fiulet d'un caçaire, era endinhada d'un shivau, ua tustarrada o eth idòl d'un gosset que non anaue en sòn lòc.

Qu'auien recorrut un quilomètre quan en direccion entada eri vederen a d'auti cinc cavalièrs damb es sòns gossets. Duaunt cavalcaue un òme ja vielh, beròi, ben conservat, e granes mostaches blanques.

- Bon dia, oncle!, saludèc Nikolai quan eth vielh s'apressèc entada eth.
- Claretat e tostemp entà dauant!, responec eth tipe nauèth arribat damb era sua tissa de lengatge predilècta. Pro m'en sabia jo, pro m'en sabia jo que non tieríetz era temptacion; e hètz be. Entra de seguit en vedat, pr'amor qu'eth mèn Guirchik m'a dit qu'es Ilaguin son en Korniki. Que te van a trèir es pèces dauant es tòns pròpis nassi.
- Aquiu que i èm! Amassam es canhades?, preguntèc Nikolai.

Es lebrèrs sigueren amassadi en ua soleta canhada e Nikolai e eth sòn oncle seguiren amassa. Natasha, estropada en chals, ludenti es uelhs e damb un ròstre cada còp mès animat, se les apressèc, acompanhada de Petia, deth mautaire Mijailo e un cavalièr qu'auie era mission de cuedar-se'n d'era. Petia arrie per quauquarren, esperonaue e tiraue des retnes deth sòn shivau. Natasha montaue damb seguretat e elegància eth sòn nere *Arabchik*, e l'arturèc sense esfòrç, damb man fèrma.

Er oncle guardèc damb reprovacion a Petia e Natasha. Non li shautauen es badinades en ua causa tan seriosa coma era caça.

- Bon dia, oncle! Tanben nosati viem!, cridèc Petia.

- Bon dia, bon dia. Mès tietz compde, non acabetz damb es gossetz, didec sevèraments eth vielh.
- Nikolenhka, be n'ei d'encantador eth gosset *Trunila*! Que m'a arreconeishut, exclamèc Natasha, en tot referir-se ath gosset preferit de sa frair.

"Prumèr de tot, *Trunila* non ei un gosset, senon un mautaire", pensèc Nikolai, e guardèc sevèraments ara sua fraia, sajant de hèr-li veir era diferéncia que i auie entre eri e era distància que li calie mantier. Natasha ac comprenec.

- Oncle, non vos pensetz que vam a shordar, didec; mos estaram en nòste lòc e non mos botjaram.
- E haratz plan ben, comdesseta, responec er oncle, mès tietz compde de non quèir deth shivau, higec, donques qu'aciu, plan que òc, non i a cap lòc entà tier-se.

Eth vedat d'Otradnoie ère a uns dus cents passi e es mautaires auien arribat ja enes sòns entorns. Rostov decidic, damb eth sòn oncle, eth lòc d'a on lançar es lebrèrs, mostrèc a Natasha eth lòc a on li calie demorar-se, pr'amor d'evitar era arribada de bèth animau, e se filèc entath vedat entornejant-lo peth barranc.

- Tie compde, nebot, qu'ès ena pista deth lop, didec er oncle. Non te metes massa ath dessús.
- Ja veiram, didec Nikolai. E dempús cridèc: *Karai, hey*!, en tot respòner atau as paraules der oncle. *Karai* qu'ère un vielh gosset roienc, plan lèg, capable de vier solet ar encontre d'un lop vielh. Toti ocupèren es sòns lòcs.

Eth vielh comde que coneishie era afogadura deth sòn hilh pera caça, s'esdeguèc pr'amor de non arribar tard; es mautaires non èren encara en sòn lòc quan Ilia Andreieivic arribaue en punt mercat. Qu'auie hèt eth camin alègre damb es caròles rosades e tremoloses ath compàs des secodides deth tilbury tirassat pes sòns shivaus neri. Se treiguec er abric, se vestic era jarga de caça e montèc eth sòn *Vifianka*, animau moish, tranquil, ben suenhat e vielh coma eth. Eth coche siguec amiat entà darrèr. Eth comde Ilia Andreievic que non ère un caçaire afogat, mès coneishie ben es leis dera caça. Arribèc ena termièra des matarrassi a on auie eth sòn lòc, apraièc es retnes, s'acomodèc ena sera e, ja prèst, guardèc, arrint, ath sòn entorn.

Ath sòn costat ère eth sòn ajuda de cramba, Semion Chekmar, cavalièr veteran, mès pòc leugèr. Tenguie damb ua cadia a tres *dogs* magnifiquics, grassi coma eth patron e eth shivau. Uns auti dus gossets, vielhs e esperdigalhadi, que non venguien damb era canhada, se calèren en solèr; cent passi mès enlà, ena termièra, i auie un aute palafrenèr deth comde, Mitka, caçaire afogat e cavalièr apassionat. Seguint eth sòn vielh costum, eth comde beuec vodka en ua copeta d'argent, dempús prenec uns entremesi e les acompanhèc damb mieja botelha deth sòn burdeos preferit.

Ilia Andreievic estaue un shinhau rogit per çò deth vin e dera carrèra. Es sòns uelhs, umidi, qu'auien ua ludentor especiau. Estropat ena sua perissa e montat en sòn shivau, semblaue un mainatge que tren de passèg.

Acabada era sua mission, Chekmar, flac e de caròles en.honsades, hège frequentes uelhades ath sòn patron, que damb eth auie conviscut pendent trenta ans, sense qu'arren trebolèsse es sues relacions coraus e d'enteniment; se n'encuedaue deth sòn bon estat d'animositat e demoraue mantier damb eth ua convèrsa agradiua. Un tresau personatge s'apressèc damb cautèla deth bòsc (se vedie qu'ac amiaue tot ben aprenut) e se posèc

darrèr deth comde. Qu'ère un vielh de barba blanca, damb un abric de hemna e ua casqueta nauta. Se tractaue deth bofon, que toti cridauen Nastasia Ivanovna.

- Tie compde, Nastasia Ivanovna! S'espaurisses ara loba, Danilo te harà passar ua mala estona, didec a mieja votz eth comde, en tot guinhar-li un uelh.
- Tanpòc jo sò espeat, repliquèc Nastasia Ivanovna.
- Silenci!, didec eth comde; e en tot virar-se entà Semion: as vist a Natalia Ilinichna? A on ei?
- Damb Piotr Ilich, près des matarrassi de Zharov, arric Semion. Qu'ei ua dauna, mès se'n sap fòrça de caça.
- Que t'aurà estonat era sua manèra de montar…e?, didec eth comde. Que non li cau envejar arren d'un òme.
- Plan que òc! Ei fòrça valenta e adreita.
- E a on ei Nikolai? En Ladov?, seguic preguntant eth prince, en votz baisha.
- Atau ei. Qu'eth ja sap a on s'a de calar. Coneish tan ben era caça que, a viatges, Danilo e jo mos demoram estonadi, comentèc Semion, en saber-se'n se com agradar ath patron.
- Que monte plan ben, è? E quina portadura era sua!
- Coma entà pintar un quadre! Non hè guaire quan acaçaue a un vop enes matarrassi de Zavarzino, auancèc a toti. Be n'ère de polit guardar-lo! Eth shivau vau mil robles, mès eth cavalièr que non a prètz. Mos calerie cercar fòrça entà trapar un cavalier coma eth!
- Coma eth… repetic eth comde, visiblaments maucontent de qué eth discurs de Semion s'auesse acabat tan lèu. Coma eth… e lheuant era hauda dera sua pelissa treiguec era tabaquèra.
- E quan gessie de missa damb eth sòn unifòrme de gala, Mijail Sidorovic…

Semion non acabèc. S'enteneren en aire tranquil es indòls de dus o tres gossets e es crits des caçaires.

Semion ajoquèc eth cap, s'estèc ara demora e hec un senhau ath patron.

- Que l'auràn trapat, comentèc. L'amien entà Ladov.

Eth comde se'n desbrembèc de delir deth sòn ròstre er arridolet e campèc entath lòc des sorrolhs, damb era tabaquèra ena man e sense préner rapé. Dempús es udòls des gossets, s'entenec era ronca còrna de caça de Danilo, qu'avisaue dera preséncia deth lop. Tota era canhada s'auie amassat as tres prumèrs gossets e un perlongat udòl les hec a veir que èren apròp. Es mautaires ja non cercauen ara fèra, se limitauen a cridar, ahiscant as gossets. Totes es votzes èren senhorejades pera de Danilo, tanlèu grèu coma estridenta e agudenta, que semblaue aumplir eth bòsc e esparger-se entara luenhor peth camp.

Eth comde e eth palafrenèr escotèren en silenci pendent ues segondes e compreneren qu'era canhada s'auie dividit en dus grops: un de gran, qu'idolaue damb ua fòrça inusitada e s'aluenhaue cada còp mès, tant qu'er aute corrie ath long deth bòsc, dauant d'a on se trapauen eri; en aguest dusau grop s'entenie era votz de Danilo. Aguesta votz, madeish qu'es ganholades d'ambdús grops, se confoneren ena luenhor. Semion alendèc e se joquèc pr'amor d'apraiar ua correja qu'en era s'auie endravat un gosset joen. Tanben eth comde alendèc; dempús, en encuedar-se'n de qué amiaue ena man era tabaquèra, la dauric e prenec rapé.

- Entà darrèr!, cridèc Semion a un gosset qu'auie gessut deth limit.

Eth comde hec un bot e deishèc quèir era tabaquèra. Nastasia Ivanovna correc entà recuelher-la.

Eth comde e Semion se demorèren en tot guardar-lo.

De pic, eth bronit e es crits s'apressèren damb inusitada velocitat; es ganholades des gossets e es votzes de Danilo semblauen ressonar ath sòn dauant.

Eth comde se virèc e vedec ara sua dreta a Mitka, que lo guardaue, damb es uelhs exorbitadi, e l'indicaue damb era casqueta que guardèsse entà dauant, entar aute costat.

- Compde!, sorrisclèc sense poder-se tier mès. A ahisquèc ath shivau, en tot lançar as gossets en direccion ath comde.

Eth comde e Semion abandonèren eth limit e vederen ena quèrra ath lop, que, damb petiti guimbets, s'apressaue entada eri. Es gossets ganholèren furiosi deishant-se anar des correges e se lancèren contra eth lop passant entre es pautes des shivaus.

Era fèra arturèc pendent un instant era sua carrèra. Virèc pesadaments, coma s'auesse ua angina de piech, era sua alongada tèsta entàs gossets e dempús, damb eth madeish balançatge, hec un guimbet, seguit de un aute, e, botjant era coa, despareishec en bòsc. Ath madeish temps, damb un udòl planhós, gesseren un, dus, tres gossets, e tota era canhada corrent, a trauèrs deth camp, darrèr dera bèstia. Ara seguida des gossets se dauriren es mates des auerassèrs e apareishec un shivau ennerit pera sudor. Danilo venguie hèt ua bòla, inclinat entà dauant, sense casqueta, damb es blanqui peus esperluadi sus un ròstre alugat e sudorós.

- Cèrca, cèrca!, cridaue. Quan se n'encuedèc dera preséncia deth comde es sòns uelhs lampegèren.
- Caralh…!, cridèc en tot menaçar-lo damb eth foet entà naut. Qu'auetz deishat escapar ath lop! Quini caçaires!

E sense dignar-se seguir parlant damb eth confús e espaurit comde damb mès paraules, descarguèc, damb tota era ràbia concentrada contra eth patron, ua foetada sus eth flanc banhat de sudor dera sua cavaladura e gessec ath galaup darrèr des gossets. Eth comde, coma un mainatge castigat, campèc ath sòn entorn, en tot sajar de costar damb un arridolet era pietat deth sòn mautaire. Mès Semion que non ère aquiu. Hège eth torn as arbilhons sajant de trèir entà dehòra ath lop. Es mautaires acorsauen tanben ara bèstia per d'auti lòcs, mès eth sauvatge animau s'esguitlèc entre es matarrassi e cap caçaire artenhec a bracar-li eth pas.

V

Mentretant, Nikolai Rostov seguie ath sòn lòc demorant ath lop. Comprenie se qué se passaue en bòsc pes udòls des gossets e pes votzes des mautaires, que senhalauen era proximitat o luenhor der animau. Sabie qu'en vedat i auie lops joeni e vielhs, e qu'es gossets èren dividi en dues canhades e acaçauen ara bèstia per bèth lòc e que s'auie passat quauquarren desagradiu. En cada moment demoraue era aparicion deth lop. Hège mil ipotèsis sus era direccion que cuelherie e sus era manèra d'escometer-lo. Era esperança se succedie ara desesperacion. Demanèc a Diu diuèrsi còps qu'eth lop se metesse a capita sòn; ac demanèc damb ua barreja de fervor e vergonha, tau que hèn es persones que preguen en un instant de grana emocion, mès per un motiu pichon. "Qué te costarie hèr-me aguest favor?, li didie a Diu. Hètz-ac per jo. Me'n sai de qué ès gran e que cometi un pecat en damanar-t'ac; mès, mon Diu, hè qu'un lop vielh vengue entà aciu e que, dauant des uelhs deth mèn oncle que mos està en tot campar d'aquiu enlà, *Karai* li saute ath còth e l'aucisque". Mil viatges, pendent aguesta mieja ora, recorreren es uelhs de Rostov, temardudi, tenaci e inquiets, era termièra deth bòsc, damb es sòns dus solitaris casses qu'estenien es sues arrames sus un macís de pibos blanqui, eth barranc, damb es sues vòres rosigades pera aigua, era casqueta der oncle, que subergessie a penes, entre es arbilhons dera dreta.

"Non, que non aurè aguesta sòrt, pensaue. E serie tant aisit! Non, que non se passarà. Ne en jòc ne ena guèrra è auut jamès sòrt". Austerlitz e Dolojov, er un darrèr der aute, acodiren viuaments ena sua ment. "Que non demani senon: poder aucir, un còp ena vida, a un vielh lop."; e paraue era aurelha e tachaue es uelhs, sajant de percéber enquia eth mès petit rumor. Campèc un còp mès entara dreta e vedec, en camp desèrt, quauquarren que corrie entada eth. "Non, que non ei possible", pensèc Rostov alendant prigondaments, coma er òme que ve complir-se çò que tant desiraue. Era ventura mès grana se presentaue atau, simplaments, sense bronit, sense trompetaria, sense cap de senhau especiau. Rostov non credie çò que vedie; era sua trantalhada se tardèc ua segonda. Eth lop seguie corrent e sautèc pesadaments ua trencada que s'interposaue en sòn camin. Qu'ère un animau vielh, de lomb gris, vrente tibat e roienc. Corrie sense prèssa, coma convençut de qué arrés lo vedie. Rostov, en tot tier er alend, guardèc as gossets. Es uns èren ajaçadi en soler; d'auti s'estauen de pès; mès degun auie vist ath lop ne sospechaue arren. Eth vielh *Karai*, damb eth cap virat entàs sues pautes deth darrèr, cercaue damb ràbia un piude carinclant es dents auriolencs.

- Ulululu, ulululu!, didec en votz baisha Rostov en tot daurir un shinhau es pòts. Es gossets se meteren de pès tirassant es sues correges e damb es aurelhes quilhades. *Karai* deishèc de gratar-se era pauta, se lheuec tanben damb es aurelhes dretes e botgèc era peluda coa damb guinses de peu.

"Les dèishi anar o non les dèishi anar?", se preguntèc Nikolai, tant qu'eth lop, ja dehòra deth bòsc, auançaue entada eth. De ressabuda era expression dera bèstia cambièc deth tot; hec un bot, coma se siguesse per prumèr viatge ena sua vida que vedie uns uelhs umans tachadi en eth, e, en tot virar leugèraments eth cap entath caçaire, se posèc. "Entà darrèr o entà dauant? Bè, qu'ei madeish! Entà dauant"…!, semblèc dider-se, e, sense guardar, seguic auançant a guimbets tranquils, seguits e decididi.

- Ulululu, ulululu!, s'esgargameraue Nikolai; e eth sòn shivau, per eth madeish, se lancèc pala enjós e sautèc ues basses, sajant de talhar eth camin ath lop.

Es gossets, qu'èren mès rapids e l'auancèren. Nikolai non entenec eth sòn pròpi crit, ne sentec eth galaup, ne vedec as gossets ne eth lòc per a on anauen. Non vedie senon eth lop que, accelerant era sua carrèra, sautaue sus es peishius, sense cambiar era direccion. Era nera *Milka*, gosseta de fòrtes anques, campèc era prumèra ath cant dera bèstia; comencèc a acorsar-la. Mès apròp, mès apròp… lèu tocaue ja ath lop damb eth sòn cap; mès era fèra a penes la guardèc de reuelh, e era gosseta, en sòrta d'accelerar era sua carrèra, coma hège tostemp, quilhèc era coa e se travèc en tot apuar-se sus es sues pautes deth dauant.

- Ulululu,ulululu!, cridaue Nikolai.

Eth ròi *Liubim* passèc dauant de *Milka* en un bot, se lancèc rapid sus eth lop e li clauèc es dents enes cueishes; mès de seguit, espaurit, se hec enlà. Eth lop s'arturèc, carrinclèc es dents, se lheuèc de nauèth, tornèc a sautar e correc entà dauant, seguit a un mètre de distància per toti es gossets, que non s'apressauen ada eth.

"Que se va a escapar! Non, aquerò qu'ei impossible!", pensèc Nikolai; e seguic cridant damb votz roca:

- *Karai*, ulululu!, e cerquèc damb es uelhs a *Karai*, era sua darrèra esperança.

Damb totes es sues vielhes fòrces, estirant ath maxim eth sòn còs e sense pèrder de vista ath lop, corrie *Karai* pesadaments per çò de talhar-li eth pas. Mès en tot tier en compde era velocitat deth lop e era de *Karai* qu'ère evident qu'eth sòn calcul falhaue. Nikolai avertit qu'eth lop ère ja près deth bòsc, a on seguraments despareisherie. Mès ath sòn dauant campèren d'auti gossets e un caçaire, que venguien lèu ath sòn encontre. Encara i auie esperança. Un gosset long, nere e joen, d'ua canhada que Nikolai desconeishie, se filèc ath mès córrer sus eth lop e siguec a mand de hèr-lo quèir. Era bèstia, mès rapidaments de çò que se podie demorar, se remetec e se lancèc sus eth gosset, carrinclèc es dents e eth gosset, sagnant e damb eth costat maumetut, floquèc un penetrant udòl e queiguec en solèr de cap.

- *Karai*!, estimat!, gemeguèc Nikolai.

Eth vielh *Karai* se trapaue ja a cinc passi deth lop, talhant, gràcies ad aquera arturada, eth pas a fèra.

Eth lop, en sénter eth perilh, guardèc a *Karai* de reuelh, amaguèc encara mès era coa e accelerèc era sua carrèra. Nikolai, que solet seguie es movements deth gosset, vedec qu'aguest se lançaue sus eth lop e qu'ambdús queiguien barrejadi en ua bassa que i auie ath sòn dauant.

Eth moment que vedec Nikolai ena bassa as gossets ath cant deth lop e eth peu gris d'ua pauta dera fèra, que retortilhaue panteishant, e a *Karai* agarrant eth sòn còth, siguec eth mès erós dera sua vida. S'agarraue ja ara sera pr'amor de botar es pès en solèr e acabar d'aucir ath lop, quan d'entre era massa de gossets subergessec eth cap deth furiós animau; dempús es sues pautes deth dauant s'emparèren en bòrd dera bassa. Eth lop carrinclèc desesperat es dents (*Karai* ja non lo tenguie deth còth); treiguec es pàutes deth darrèr e, damb era coa entre es pautes, se hec enlà de nauèth des gossets e seguic entà dauant. *Karai*, damb era pèth eriçada, dilhèu herit o mautractat, gessec damb trabalh dera bassa.

- Mon Diu! Per qué…?, cridèc desesperat Nikolai.

Der aute costat estant, un mautaire des qu'acompanhauen ar oncle galaupaue pr'amor de talhar era retirada ath lop; es sòns gossets l'arturèren de nauèth e lo tornèren a encerclar.

Nikolai, eth sòn mautaire, er oncle e eth mautaire der oncle hègen virades ath torn deth lop, ahiscant as gossets, cridant e prèsti a descavaucar cada còp qu'eth lop s'arturaue, en filar-se entà dauant quan artenhie dar uns passi entath bòsc que deuiue sauvar-lo.

Danilo, ath dauant dera partida de caça, en enténer es crits des caçaires, auie campat ena termièra deth bòsc. Vedec que *Karai* hège capitada en lop e se pensèc que tot s'auie acabat. Arturèc ath sòn shivau; mès, en veir qu'es caçaires non desmontauen e qu'eth lop artenhie a gésser de nauèth, Danilo se lancèc de trauèrs, seguint era termiera deth bòsc, pr'amor d'empachar-li era sua hujuda. Atau podec atrapar ath lop quan es gossets der oncle l'arturèren per dusau viatge.

Danilo galaupaue en silenci damb un punhau ena man quèrra, foetejant sense pòsa ath sòn shivau.

Nikolai non lo vedec ne entencec enquia qu'eth shivau deth mautaire passèc bohant ath sòn dauant; alavetz se n'encuedèc deth bronit d'un còs que queiguie e vedec a Danilo ath miei des gossets, botat sus eth lop, que sajaue d'agarrar pes aurelhes. Autant entàs gossets qu'entàs caçaires e eth lop, ère evident qu'ara tot s'auie acabat. Era bèstia, espaurida, damb es aurelhes ajocades, sajaue de lheuar-se, mès es gossets l'auien plan ben agarrada. Danilo se lheuèc, hec un pas e, coma se s'estirèsse entà repausar, se lancèc damb tot eth sòn pes sus eth lop e l'agarrèc pes aurelhes. Nikolai lo volie tuar, mès Danilo gasulhèc: "Non, mos cau agarrar-lo viu!", e, cambiant de posicion, calèc eth pè sus eth còth deth lop; meteren un pau ena sua gòrja, l'estaquèren es pautes e Danilo lo redolèc dus viatges peth solèr.

Damb es ròstres erosi, encara que rendudi pera fatiga, es caçaires meteren ath vielh lop, encara viu, sus un shivau que pernejaue e endilhaue; seguit per gossets udolants se lo heren a vier entath lòc a on toti les calie amassar-se. Es gossets conilhèrs auien capturat a dus lobats e es lebrèrs a tres mès. Ad aguest lòc acodien es caçaires damb es pèces qu'auien artenhut e damb es sues istòries; toti s'apressauen pr'amor de veir era pèça màger, eth gran lop vielh que, damb eth cap queigut, d'ampla testa, eth pau nhacat ena boca, guardaue damb grani uelhs mausapiosi ad aquera multitud d'òmes e gossets que l'entornejauen. Quan quauquarrés lo tocaue, es sues pautes alades s'estrementien; era sua guardada sauvatge, e ath còp ingenua, seguie es movements de toti. Tanben eth comde Illia Andreievic s'apressèc curiós e lo toquèc.

- Be n'ei de gran!, didec. Ei vielh, vertat?, preguntèc a Danilo, qu'ère ath sòn costat.
- Òc, plan vielh, Excelléncia, responec Danilo, en tot treir-se ara prèssa era casqueta.

Eth comde rebrembèc eth sòn error en auer deishat escapar ath lop e er anament de Danilo.

- Sabes, estimat, qu'as plan mala encolia?, didec.

Danilo non responec: se limitèc a arrir intimidat, damb un arridolet timid, mainadenc e arregraït.

VI

Eth vielh comde tornèc entà casa. Natasha e Petia prometeren non tardar-se guaire; mès, coma qu'encara ère d'ora, era caça contunhèc. Tara picada dera tarde, es gossets sigueren amiadi entà un barranc caperat d'arbes joeni. Nikolai, d'un semiat estant, vedie a toti es sòns caçaires.

Dauant de Nikolai s'estenie eth horment verd dera tardor e i auie aquiu un caçaire sòn, solet en un clòt darrèr es arrames d'un auerassèr. Venguien de deishar anar as gossets e Nikolai arreconeishec er udòl peculiar de *Voltom*, un des sòns; d'auti autant udolauen coma carauen e tornauen a udolar. Ath cap d'ua estona, en barranc, s'anoncièc era aparicion d'un vop e tota era canhada se lancèc en un revolum pes semiats, en tot hèr-se enlà de Rostov.

Nikolai vedie as batedors damb casquetes vermelhes peth costat deth barranc; vedie tanben as gossets, e en cada moment demoraue que campèsse eth vop en costat opausat.

Eth mautaire qu'ère amagat en clòt, deishèc anar as gossets e Nikolai vedec alavetz un estranh vop roienc, de pautes cuertes, que damb era coa en aire corrie rapid sus eth camp verd. Es gossets se lancèren ath sòn darrèr. S'apressèren. Eth vop, en tot tremolar era codena, hège virades en cercles cada còp mès estrets; un gosset blanc desconeishut se lancèc sus era pèça; lo seguic un aute de nere; enquia que tot se hec ua confusion. Dempús, es gossets, formant coma ua estela damb es sues pautes deth darrèr, e lèu sense botjar-se, se demorèren quiets. Dus caçaires acodiren aquiu, un de casqueta vermelha e un aute, desconeishut, de caftan verd.

"Qué ei aquerò? D'a on a gessut aguest caçaire?, pensèc Nikolai. Que non ei des òmes der oncle."

Es caçaires se senhoregèren deth vop e s'estèren ua bona estona de pès. Ath sòn costat i auie es shivaus seradi e es gossets ajaçadi. Es caçaires estornejauen es braci e hègen quauquarren damb eth vop. Ressonèc d'aquiu estant era crida dera còrna: eth senhau convengut entà notificar ua disputa.

- Qu'ei un caçaire d'Ilaguin, que se pelège damb eth nòste Ivan, expliquèc eth palafrenèr a Nikolai. Aguest lo manèc ara cèrca des sòns frairs e damb eri se filèc de cap ath lòc a on es mautaires amassauen as gossets. Quauqui caçaires correren entath lòc dera disputa. Nikolai baishèc deth shivau e demorèc damb Natasha e Petia naues sus er incident.

Eth que s'auie pelejat, sense deishar dera man eth vop, s'apressèc ath sòn patron. Luenh encara, se treiguec era casqueta e sagèc de parlar damb respècte. Mès qu'estaue esblancossit e alendant, e eth sòn ròstre ère alugat de colèra. Amiaue un uelh holat, mès solide non se n'auie encuedat.

- Qué s'a passat?, preguntèc Nikolai.
- Qu'ère en tot caçar sus es tralhes des nòsti gossets! Qu'a estat era mia gosseta grisa qu'a agarrat eth vop… Non se'n vòlen avier! Volien hèr-se a seguir era pèça, mès jo lo batanè, e ben, damb aguest madeish vop. Aciu que l'è ben agarrat. Dilhèu aquerò li shautarà mès!... didec eth caçaire, en tot méter era man en punhau, coma s'encara parlèsse damb eth contrari.

Sense entrar en convèrsa damb eth caçaire, Nikolai preguèc ara sua fraia e a Petia que lo demorèssen aquiu e se dirigic entà on èren es d'Ilaguin.

Eth caçaire victoriós se barregèc damb es auti caçaires e, entornejat des sòns amics, tornèc a condar çò que s'auie passat.

Çò que se passèc ère aquerò: Ilaguin, que damb eth, es Rostov, èren pelejadi e mantenguien un plaid, ère en tot caçar en terrens que, per dret de costum, tanhien as Rostov; e ara, coma de bon voler, auie manat as sòns que s'apressèssen en vedat a on caçauen es Rostov e auie permetut qu'un caçaire sòn lancèsse es gossets darrèr ua pèça non lheuada per eri.

Nikolai non auie vist jamès a Ilaguin, mès, ignorant coma tostemp eth tèrme miei, en tot guidar-se pes rumors que corrien per çò dera violéncia e dera arbitrarietat d'aqueth gran propietari, l'auie en òdi damb tota era sua amna e lo consideraue eth sòn pejor enemic. Enforismat e nerviós, s'apressèc, en tot tier fòrtaments eth foet, prèst as actes mès energics e perilhosi.

Tanlèu coma gessec deth bòsc vedec a un corpurent senhor damb casqueta de vibre, montat en un beròi shivau nere, que venguie entada eth acompanhat de dus encargats des shivaus.

En sòrta der enemic que s'imaginaue, Rostov trapèc en Ilaguin a un respectable e cortès cavalièr qu'auie grani talents de conéisher ath joen comde. En apressar-se Nikolai, Ilaguin se treiguec era casqueta de vibre e manifestèc que se planhie de çò que s'auie passat e que darie ordes de castigar ath caçaire qu'auie gausar meter-se ena caça deth vesin; fin finau, preguèc a Nikolai que lo considerèsse amic e l'aufric es sòns terrens entara caça.

Natasha, cranhent que sa frair podesse hèr quauquarren terrible, lo seguie d'apròp. E en veir qu'ambdús adversaris se saludauen amigablaments s'apressèc ada eri. Ilaguin lheuèc encara mès era sua casqueta de vibre pr'amor de saludar a Natasha e, damb un arridolet amable, didec qu'era comdessa se retiraue a Diana, autant per çò dera sua passion pera caça coma pera sua beresa, que d'era n'auie entenut a parlar fòrça.

Ilaguin pr'amor de reparar era fauta deth sòn caçaire, persutèc que Rostov passèsse entath sòn vedat, plaçat a un quilomètre d'aciu, a on, sivans eth, abondauen es lèbes. Nikolai acceptèc e era majoritat des caçaires, aumentat eth doble, seguic entà dauant.

Entà arribar enes terrens d'Ilaguin les calie trauessar camps semiadi. Es patrons anauen amassa. Er oncle, Nikolai e Ilaguin guardauen furtiuaments as sòns respectius gossets, en tot cercar, inquiets, enes autes canhades as possibles rivaus des sòns.

Rostov quedèc especiauments estonat per estampa d'ua gosseta non guaire grana, prima, mès de musculatura de hèr, morre fin, uelhs gessudi e neri. Nikolai auie entenut parlar des gossets de raça de Ilaguin e en aguest magnific exemplar de femèla vedie a un rivau dera sua *Milka*.

Ath miei d'ua seriosa convèrsa sus es cuelhetes, entamenada per Ilaguin, Rostov senhalèc ara gosseta:

- Qu'ei un magnific exemplar! Ei rapida?, preguntèc pas guaire estrambordat.

- Aguesta? Òc, qu'ei ua bona gosseta. Que cace ben, responec Ilaguin damb un ton indiferent en tot guardar ara sua polida *Erza*, que per era un an abantes auie autrejat a un vesin tres familhes de cèrvi. Atau, donc, comde, aguest an non recuelhetz guaire gran?, preguntèc en tot contunhar era convèrsa. E credent que serie cortés respóner ara atencion deth joen, guardèc es gossets de Rostov e alistèc a *Milka*, que li tirèc era atencion pera amplada deth lomb.
- Aquera des plapes neres ei bona, vertat?, didec.
- Òc, que non està mau. Cor pro, repliquèc Nikolai. "A!, se gessesse ua lèbe!, ja te mostraria jo se guaire vau aguesta gosseta", pensèc; e en tot virar-se entath sòn palafrenèr prometec un roble a qui lheuèsse ua lèber dera sua tuta.
- Non compreni, didec Ilaguin, se per qué d'auti caçaires son tan gelosi des pèces que cuelhen e des gossets des auti; per çò que tanh a jo, vos diderè, comde, que çò que me divertís ei passejar en ua companhia tant agradiua coma era vòsta… qué mès se pòt desirar?, e se descurbic de nauèth dauant de Natasha. Mès aquerò de compdar es pèces mòrtes que m'ei parièr.
- Òc, plan.
- O desengustar-me pr'amor que un aute gosset, e non eth mèn, sigue eth que cuelh era pèça. Çò que me divertís ei veir era caça. Non ei vertat, comde? Ath delà, jo me pensi…
- Ho, ho, ho!, s'entenec alavetz eth prolongat crit d'un mautaire, que s'auie arturat. Qu'ère en ua pala e, lheuant eth foet, repetic eth sòn long crit: ho, ho, ho!

Eth crit e eth foet entà naut volien díder que vedie ua lèbe entutada.

- Semble que n'a vist ua, didec Ilaguin damb indiferéncia. Sajam, comde?
- Òc, plan… sajaram amassa, responec Nikolai en veir en *Erza* e en ròi *Rugai* der oncle, dus rivaus que damb eri non auie auut era escadença d'acarar es sòns gossets.

Tant que s'apressaue entara lèbe, damb eth sòn oncle e Ilaguin, Nikolai pensèc: "E s'era mia *Milka* demore en ridicul?"

- Ei grana?, preguntèc Ilaguin apressant-se ath caçaire qu'auie vist era lèbe; e damb ua cèrta inquietud campèc e fiulèc ara sua *Erza*.
- E vos, Mijail Nikanorovic?, preguntèc ar concle.

Er interpelat, que caminaue damb gèst de mala encolia, li responec:

- Com me vau a méter jo en aquerò? Vosati, es causes clares e entà dauant, pagatz un poble per cada gosset: que son animaus de mil robles. Mesuratz vosati es vòstes fòrces, que jo n'è pro damb guardar. *Rugai*!, cridèc ath sòn gosset, *Rugaiushka*!, repetic, exprimint sense voler damb aguest diminutiu era sua afeccion peth gosset e era esperança qu'en eth depausaue.

Natasha sentie eth baticòr amagat des dus vielhs e de sa frair, e era madeisha ère nerviosa.

Eth caçaire seguie ena pala damb eth foet quilhat; es patrons s'apressèren ath pas; heren enlà es canhades dera lèbe; tanben es caçaires abituaus se heren enlà respectuosi. Toti se botjauen lentaments e en silenci.

- Entà on guarde?, preguntèc Nikolai, apressant-se a uns cent passi deth caçaire que l'auie vist prumèr.

Mès abantes de qué er aute auesse temps tà respòner, era lèbe, en tot auer era presentida dera gibrada de londeman, sautèc dehòra dera sua tuta.

Es lebrèrs se lancèren ena sua persecucion dès es nautades; d'auti acodien de pertot. Es caçaires encargadi des canhades arturèren as sòns animaus, tant qu'es encargadi des lebrèrs ahiscauen as sòns. Er impassible Ilaguin, Nikolai, Natasha e eth sòn oncle se lancèren ath galaup sense saber entà on, sajant de non pèrder de uelh es gossets e era lèbe, vielha e rapida, que corrie a petiti guimbets, atentiua as crits e bronits que de pertot l'arribauen. Sautèc uns quants viatges, un shinhau guiterosa ath principi, deishant qu'es gossets se l'apressèssen e, fin finau, après auer alistat ben era direccion e comprenent eth perilh que li venguie ath dessús, joquèc es aurelhes e gessec coma un trait a ua velocitat incredibla. Anaue per un semiat, mès, que mès enlà, i auie un terren damb matarrassi en.honsadi. Es dus gossets deth caçaire qu'auie estat eth prumèr a veir era lèbe èren es mès pròches e se lancèren ena sua persecucion. Mès encara se trapauen luenh quan campèc era ròia *Erza* d'Ilaguin, qu'arribèc ara nautada dera lèbe e, credent poder-la cuelhe pera coa, hec un guimbet en faus e gessec redolant. Era lèbe arquegèc era esquia e contunhèc encara mès rapida. Darrèr d'*Erza* sautèc era nera e ampla *Milka*, en tot apressar-se velòç ara lèbe.

- *Milushka*, preciosa, s'entenec era votz capinauta de Nikolai.

Milka ère a mand de quèir sus era lèbe e senhorejar-se d'era; mès la passèc de long: era lèbe s'auie arturan en sec. De nauèth era polida *Erza* escuercèc er espaci, sajant, entà non mancar de nauèth eth còp, hèr cuelhuda d'ua pauta deth darrèr.

- *Erzinka*, fraireta!, cridaue plorós Ilaguin damb era votz descompausada.

Mès *Erza* non atenguec es supliques deth sòn patron; en madeish instant que semblaue que ja l'auie en sòn poder, era lèbe s'esguitlèc abilaments e apareishec ena termièra des matarrassi e deth semiat. De nauèth *Erza* e *Milka*, coma dus shivaus aparelhadi, repreneren era persecucion. Era lèbe semblaue mès segura ena termièra e as gossets non les ère tant aisit apressar-se ada era.

- Ep!, *Rugai! Rugaiushka*! Es causes clares e entà dauant!, cridèc alavetz ua naua votz.

Eth ròi *Rugai*, eth gosset mascle, ròi e gibós der oncle, en tot estirar e arquejar era esquia, correc enquia arténher as auti dus animaus e les deishèc endarrèr, en tot apressar-se a grana velocitat ara lèbe e lancar-la enes matarrassi des badines; encara escometec un aute còp damb mès ràbia entre es lordes èrbes, en.honsant enquia es garres; solet se vedec se com queiguie redolant, sense deishar era lèbe, tot caperat de hanga. Ua segonda depús l'entornejauen es auti gossets e ath cap de pòqui instants toti es cavalièrs se trapauen amassa en aqueth revolum. Er oncle, eth solet erós, descavauquèc e cuelhec era lèbe. La secodic pr'amor de qué queiguesse era sang e campèc inquiet, damb es uelhs erranti, sense saber se qué hèr damb es sòns pès e damb es sues mans, tant que parlaue sense encuedar-se'n des sues paraules e sense dirigir-se ad arrés: "Vai, vai… aquerò òc qu'ei un gosset… Les a vençut a toti, as de mil robles e as d'un… Aquerò òc qu'ei un gosset, e campaue ath sòn entorn, panteishant e irritat, coma insultant a quauqu'un, coma s'es auti siguessen es sòns enemics, coma se toti l'auessen ofensat e solet ara auie podut justificar-se. Aciu qu'auetz es gossets de mil robles."

- Tè, *Rugai*!, higec. T'ac as guanhat!, e lancèc ath gosset ua pauta qu'auie bracat dera lèbe.
- Qu'ère espisada; a corrut tres còps era soleta, didec Nikolai, sense enténer ad arrés e sense fixar-se s'es auti l'escotauen o non.
- Mès aquerò qu'ei caçar de trauèrs!, comentèc eth palafrenèr de Ilaguin.
- Òc, d'aguesta sòrta, quan era manquèc, quinsevolh gosset vulgar l'artenh!, didie Ilaguin, alendant pera emocion e era carrèra.

Natasha, mentretant, afogada e alègra, sorrisclaue de tau sòrta qu'estabordie as caçaires; ara sua manèra exprimie çò de madeish qu'es auti exprimien en paraules. E es sorriscles èren tant estridenti qu'en d'autes circonstàncies era madeisha s'aurie avergonhat e es auti aurien demorat estonadi. Er oncle pengèc era lèbe en arçon e, coma repotegant a toti, sabi pas se qué e damb er aspècte de non voler parlar damb arrés, montèc de nauèth e partic solet. Es auti se desseparèren de mala encolia e ofensadi, e solet dempús d'ua longa estona artenheren reméter era mina de fingida indiferéncia. Que s'estèren fòrça temps guardant a *Rugai* que, plapada de hanga era giba e damb era mina tranquilla d'un venceire, seguie darrèr eth shivau deth sòn patron hènt trinhonar era plaqueta deth sòn colar.

A Nikolai li semblèc veir ena expression deth gosset: "Que sò coma es auti quan non se tracte de caçar, mès, alavetz, non me deishetz de uelh".

Quan, ath cap d'ua estona, er oncle s'apressèc a Nikolai e li dirigic era paraula, eth joen se sentec vantat de qué, dempús de çò que s'auie passat, se dignèsse encara parlar damb eth.

VII

En hèr-se de nets, quan Ilaguin se didec adiu de Nikolai, eth joen comde se trapaue tan distant dera sua casa qu'acceptèc era invitacion que li hège er oncle de deishar era canhada e tot er equipament dera caça en vilatjòt de Mijailovna.

- E se venguesses en çò de mèn, es causes clares, tostemp entà dauant, plan mielhor, didec er oncle. Eth temps qu'ei umid; poiríetz repausar e vos harien a vier ara comdesseta en coche.

Qu'acceptèren era prepausa der oncle; manèren a un caçaire entà Otradnoie ara cèrca deth coche e Nikolai, Natasha e Petia se filèren de cap ara casa de Mijail Nikaronovic.

En pòrge dera entrada principau demorauen ath senhor cinc vailets, es uns grani e es auti petiti. Desenats de hemnes, joenes e vielhes, pistèren pera entrada de servici pr'amor de veir as caçaires que tornauen. Era preséncia de Natasha, ua senhoreta a shivau, desvelhèc eth curiosèr des vailets enquiath punt que molti, sense cap tribulacion, s'apressèren pr'amor de veder-la d'apròp e, ena sua preséncia, exprimien es sues opinions coma se se referissen a un fenomèn estranh o a un objècte expausat que non podesse compréner es comentaris que suscitaue.

- Guarda, Arinka, que vie seiguda de costat. E li penge era pelha… Enquia e tot amie ua còrna!
- Valguem Diu!, e un punhau!...
- Que deu èster tartara!
- Com non quès?, preguntèc era mès atrevida, en tot virar-se de cap a Natasha.

Er oncle baishèc, en un bot, en pòrge deth sòn casalon de husta, entornejat de jardin; guardèc ara gent e balhèc ordes imperioses de qué se n'anèssen es que sobrauen e de qué premanissen tot çò de besonh entà recéber dignaments as sòns òstes e ara acompanhada.

Toti se disperèren. Er oncle ajudèc a Natasha a descavaucar e pugèc es botjadisi gradons de husta. Era casa, sense cap tipe d'ornament, damb es troncs en aire, non auie er aspècte d'èster guaire neta. Que non podie dider-se qu'es abitants d'aqueth casalon siguessen guaire afogadi entà trèir es taques, mès que tanpòc hège era sensacion d'abandon. Ua flaira a pomes fresques aumplie tot eth portau, a on i auie penjades peths de lop e de vop.

Dempús deth vestibul, er oncle amièc as joeni entà ua saleta damb ua taula plegabla e cagires d'acajó, dempús ena sala damb ua taula redona de bedoth e un divan, e dempús entath sòn burèu, damb un divan rosigat, un tapís plan vielh e retraits de Suvorov, des pairs deth patron dera casa e d'eth madeish damb unifòrme. Eth burèu flairaue intensaments a tabac e a gossets.

Er oncle preguèc as joeni que s'acomodèssen coma se siguessen ena sua pròpia casa e se retirèc pendent uns instants. *Rugai*, damb eth lomb lord de hanga, entrèc ena estança, s'acomodèc en divan e comencèc a limpiar-se damb era lengua e es dents. Deth burèu de Mijail Nikanorovic gessie un correder a on se vedie un paravent damb es ridèus trincadi. Darrèr deth paravent s'entenien, amortades, arridalhes e mormolhs femenins. Nikolai, Natasha e Petia se despolhèren e s'installèren en canapè. Petia, emparant eth cap damb eth braç, s'eclipsèc de seguit. Natasha e Nikolai sauvèren silenci. Es sòns ròstres usclauen, sentien fòrça hame e èren plan alègri. Se guardèren er un ar aute (ja

passada era caça e en casa, Nikolai non credie de besonh manifestar era superioritat masculina respècte ara sua fraia); Natasha li guinhèc un uelh e, non podent tier-se mès, es dus s'estarnèren en ua arridalhada sonora, encara que non auien trapat cap motiu entà semblabla arridalhada.

Ara seguida, er oncle tornèc damb ua ampla vèsta, calces blues e bòtes de mieja cama. Natasha se'n brembèc qu'aquera vestimenta der oncle, que d'era se n'auie estonat e burlat en Ostradnoie, arren auie entà envejar dera levita o deth frac. Tanben Mijail Nikanorovic ère content, e luenh de senter-se ofensat pera injustificada arridalhada des frairs (non se li podie acodir que se burlèssen dera sua vida), eth madeish s'ahigec ad aguesta ilaritiat immotivada.

- Òsca, comdesseta! Que non è vist jamès ua gojata parièra!, didec, en tot balhar-li a Nikolai ua pipa de long tudèl e agarrar-ne ua auta de cuert entada eth, que tenguec damb es dits, coma ère eth sòn costum. Tot eth dia a shivau coma un òme e coma s'arren!

Ath cap d'ua estona se tornèc a daurir era pòrta; per çò deth bronit deuie tractar-se d'ua sirventa descauça. E plan, campèc ua hemna d'uns quaranta ans, gròssa, beròia, de caròles rosades, doble subermenton e pòts ben mercadi de color ròi; amiaue enes sues mans ua plata grana, plan ben aprovedida. Damb dignitat amabla e acuelhedora, irradiant simpatia en cada guardada e movement, campèc as òstes e les saludèc damb respècte e damb un arridolet corau. A maugrat dera sua obesitat pòc comuna, que l'obligaue a caminar dreta, en tot auançar eth vrente e eth pitrau, e damb era tèsta entà darrèr, aguesta hemna (era majordòma der oncle) se botjaue damb extraordinàri assopliment. S'apressèc ena taula, placèc era plata e, damb adretia, damb es sues mans grossetes e blanques, anèc ordenant es botelhes, aperitius e boniqueries. Hèt aquerò, se hec enlà e damb er arridolet enes pòts s'arturèc ena pòrta. "Aciu que m'auetz. Comprenes ara ath tòn oncle?", semblaue dider-li a Nikolai. Se com non comprener-lo! Non solet eth joen senon tanben Natasha comprenie ar oncle, e eth significat deth sòn arroncilhament e der arridolet erós e satisfèt que se diboishèc a penes en sòn ròstre quan entrèc Anisia Fiodorovna. Ena plata i auie misharnons marinadi, galetes de blat a basa de lèit colistrada, mèu naturau e mèu esglumosa borida, pomes, nòdes fresques torrades, vodka e licors de fabricacion ostalèra. Mès tard, Anisia Fiodorovna se hec a vier marmelades hètes damb sucre e mèu, magreta e un shinhau de poret fregit.

Tot qu'auie estat alistat e premanit per era madeisha; tot qu'auie eth perhum e eth sabor d'Anisia Fiodorovna, tot rebrembaue era sua frescura, era sua netetat e era sua agradiua arridalha.

- Minjatz, senhoreta comdessa, li didie a Natasha, en tot aufrir-li, sigue un plat, sigue un aute.

Natasha minjaue de tot; li semblaue non auer vist ne minjat jamès un doç tan flairós, ues galetes, ua mèu damb nòdes e un puret tant esquisti.

Anisia Fiodorovna se retirèc; Rostov e eth sòn oncle, pendent eth sopar, comencèren a discutir entre gorjada e gorjada de licor de guines, sus era jornada de caça, e es jornades que vierien dempús, sus *Rogai* e es gossets de Ilaguin. Natasha, damb es uelhs brilhants, les escotaue seiguda en canapè. Auie sajat diuèrsi còps de desvelhar a Petia, pr'amor de qué mingèsse quauquarren, mès eth gojat non hec que prononciar paraules incomprensibles, sense daurir ne tansevolhe es uelhs. Natasha sentie tanta alegria, se

trapaue tan ben en aqueth ambient, nau entada era, que cranhie tan solet qu'eth coche d'Otradnoie arribèsse massa d'ora. Après un silenci, plan soent entàs que receben a quauquarrés per prumèr viatge, e, coma responent as pensaments des sòns òstes, er oncle didec:

- Atau vau acabant era mia vida…Quan me morisca, es causes clares e tostemp entà dauant, non restarà arren. Entà qué pecar?

En díder aquerò eth sòn ròstre estaue expressiu e enquia beròi. Nikolai rebrembèc es causes admirables qu'auie entenut a díder sus aqueth òme a sa pairs e vesins. En tot eth parçan, era sua reputacion ère era d'un òme estrafalari mès nòble e plan generós; solien recórrer ada eth coma jutge en ahèrs familhars, e coma executor testamentari li fidauen secrets. L'auien escuelhut entà jutge e entà d'auti cargues, mès eth se remie temardudaments a acceptar un emplec public. Passaue era tardor e era primauèra enes sòns camps, montant en sòn shivau; en iuèrn solie demorar-se en casa e en ostiu s'estaue longues estones estirat en sòn abandonat jardin.

- Per qué non acceptatz quauque cargue public, oncle?
- Ja l'auí, mès lo deishè. Que non hè entà jo, ne compreni arren d'aquerò. Que se demore entà vosati, a jo que me manque cap. Era caça qu'ei ua auta causa; e ara seguida, cridèc: dauritz aguesta pòrta! Per qué l'auetz barrat?

Era pòrta deth hons deth correder amiaue entara sala de caça, nòm que se balhaue ara cramba des caçaires. Quauqu'un se filèc entà aquiu, damb pas brac seguit, de pès nudi e ua man invisibla dauric era pòrta. Dera cramba arribèren claraments es nòtes d'ua balalaica, manejada per mans abiles. Hège ua estona que Natasha ère damb era aurelha atentiua; ara gessec en correder pr'amor d'enténer mielhor.

- Qu'ei Mitka, eth mèn menaire… Li crompè ua bona balalaica. Me shaute entener-la, didec er oncle.

Qu'ère costum que quan eth tornaue de caçar, Mitka toquèsse ena cramba des caçaires.

- Que tòque ben, reauements plan ben!, didec Nikolai damb ua cèrta involuntària negligéncia, coma se li hesse vergonha cohessar que l'agradauen fòrça aqueri sons.
- Com que plan ben?, lo repoteguèc Natasha, qu'ada era non se l'escapèc eth ton qu'auie parlat eth sòn frair. Qu'ei un vertadèr encantament! Ua delícia!

Atau coma es misharnons, era mèu e es licors der oncle l'auien semblat es mielhors deth mon, en aqueth moment era musica que venguie dera cramba des caçaires li semblèc er arràs dera delicia.

- Un aute còp, se vos platz, un aute còp!, sorrisclèc Natasha dera pòrta estant quan acabèc era cançon.

Mitka afinèc er esturment e de nauèth sonèc era *Barina* damb variacions diuèrses e ben matisades. Er oncle escotaue damb eth cap clin e un imperceptible arridolet. Eth motiu de *Barina* se repetic fòrça còps, era balalaica ère afinada e un viatge mès tornaue as madeishi acòrds, sense qu'es audidors se cansèssen d'escotar. Anisia Fiodorovna entrèc de nauèth e emparèc eth sòn corporent còs en gahon dera pòrta.

- L’escotes?, preguntèc a Natasha damb un arridolet semblable ath der oncle. Que tòque fòrça ben.
- En aguest passatge que non ac hè guaire ben, observèc er oncle damb energia. Aciu que li calerie hèr un tremolament, plan, un tremolament.
- Qu’ei que vos non sabetz tocar?, preguntèc Natasha.

Er oncle arric sense respóner.

- Guarda a veir s’es còrdes dera guitarra son ben, Anisiushka… Que hè temps que non la cuelhi. La tengui abandonada.

Anisia Fiodorovna gessec de boni talents e damb pas leugèr a complir er encargue deth sòn patron e se hec a vier era guitarra.

Er oncle, sense guardar ad arrés, bohèc eth povàs der esturment; tustarrèc ena caisha dera guitarra damb es sòn uassudi dits, afinèc es còrdes e s’acomodèc en fautullh. Damb un gèst un shinhau teatrau, desseparant fòrça eth code quèr e guinhant eth uelh a Anisia Fiodorovna, lancèc un acòrd sonor, net, e dempús, pausada e tranquillaments, comencèc damb ritme plan lent era coneishuda cançon *Peth carrèr empeirat*. Eth motiu dera cançon, eth sòn ritme e sens ressonèren ena amna de Nikolai e Natasha damb concordança damb era mesurada alegria que se lheuaue de tota era personalitat d’Anisia Fiodorovna que, alugant eth ròstre qu’amagaue damb eth sòn mocador, gessec arrint dera estança. Er oncle seguie tocant damb eth madeish ton energic, guardant damb uelhs inspiradi eth lòc a on abantes auie estat Anisia Fiodorovna. En sòn ròstre, jos era mostacha grisa, i auie un leugèr arridolet, que s’accentuaue en aumentar eth ritme dera cançon e enes tremolaments miehor artenhudi.

- Qu’ei meravilhós! Meravilhós, oncle! Un aute còp, un aute còp!, cridèc Natasha quan Milail Nikanorovic auec acabat. Sautèc deth sòn sèti, abracèc ath sòn oncle e lo punèc. Nikolenhka, Nikolenhka!, li didec a sa frair coma preguntant-li: mès se qué ei aquerò?

Tanben Nikolai ère entosiasmat damb era manèra de tocar der oncle. Aguest tornèc a repetir era cançon. De nauèth campèc ena pòrta er arridolent ròstre d’Anisia Fiodorovna, e darrèr d’era d’auti… “Quan va tà quèrrer aigua fresca, cride era gojata: demora!”, tocaue er oncle; dempús hec ua variacion biaishuda, interrompec eth sòn acòrd e botgèc es espatles.

- Seguís, estimat oncle, seguís, didec Natasha damb votz suplicanta, coma se siguesse en jòc tota era sua vida.

Er oncle se lheuèc. Semblaue qu’auie en eth dus òmes: un de seriós e un aute d’alègre; er òme seriós arric grèuments guardant ar alègre e er alègre hec un gèst ingenú, ceremoniós, coma s’anèsse a començar ua dança.

- A veir, neboda, didec, convidant a Natasha damb era man qu’auie arrincat eth darrèr acòrd.

Natasha se treiguec eth chal qu’amiaue ath dessús, hec uns passi auançant ar oncle e, damb es mans ena cintura, botgèc ritmicaments es espatles e s’arturèc ath sòn dauant.

A on, com e quan aguesta comdesseta educada per ua hilhuquèra francesa emigrada auie absorvit er aire rus qu’alendaue aguest esperit, aguesti gèsti qu’eth *pas de chale* auie

d'auer desplaçat hège fòrça temps? Mès er esperit e es gèsti èren autenticaments russi, inimitables, que non s'estúdien, èren çò qu'er oncle demoraue d'era. Quan Natasha s'arturèc, arrint capinauta, damb orgulhosa e tafurèla alegria, despareishec eth prumèr sentiment que s'auie apoderat de Nikolai e de toti es presents, era pòur de qué se i hesse pro ben. Ara l'admirauen afogadi.

Hec çò que li calie e damb tanta exactitud, tant ath complet, qu'Anisia Fiodorovna, que de seguit s'auie estirat eth mocador de besonh entà aquera dança, arrie enquia plorar en veir se com era joena comdessa, delicada, graciosa, tant autú d'era, educada entre sedes e velots, sabec compréner guaire auie en Anisia, en pair d'Anisia, en sòn oncle, en sa mair e en tot rus.

- Òsca!, comdesseta, òsca!, cridèc Mijail Nikanorovic quan acabèc era dança. Vai, damb era nebodeta! Vai, vai! Ara sonque li cau alistar un bon gojat entà marit.
- Que ja ei alistat, didec Nikolai arrint.
- De vertat?, sorrisclèc er oncle en to guardar-la interrogatiu. Natasha, damb un gèst erós hec un senhau afirmatiu damb eth cap.
- E quin marit!, didec.

Mès de seguit acodic entada era un aute corrent d'idies e sentiments. Se qué vò díder er arridolet de Nikolai en díder "ja ei alistat"? N'ère content o non? "Semble que se pense qu'eth mèn Boldonski non aprovarie, non comprenerie era nòsta alegria. Mès non, ac comprenerie tot. A on deu èster ara?, pensèc Natasha, e eth sòn ròstre, per un moment, restèc seriós. Non penses en aquerò, que non te cau pensar en aquerò", se didec; e tornant a arrir se seiguec de nauèth ath cant deth sòn oncle e li preguèc que toquèsse bèra auta causa.

Er oncle toquèc ua auta cançon; dempús, un vals e, a tot darrèr, comencèc era sua cançon predilecta, que parlaue de caçaires:

Era nhèu, pera net

Queiguie sense pòsa…

Mijail Nikanorovic, cantaue tau que cante eth pòble, damb era conviccion absoluda e ingenua de qué tot eth sens des cançons ei ena letra e qu'era melodia venguie per era madeisha: que non existís sense era letra, e servie solet entà mercar era cadéncia. Pla per aquerò, eth motiu musicau inconscient (coma sòl èster eth motiu musicau der audèth) resultaue tan beròi cantat per oncle. Natasha ère entosiasmada pes cançons deth sòn oncle. Decidic que deisharie de cornèr era arpa e estudiarie solet era guitarra. Demanèc ar oncle era guitarra e non se tardèc a trapar es acòrds d'ua cançon. Tàs dètz arribèren tres òmes a shivau, manadi en dus coches de shivaus dès Otradnoie ara cèrca des joeni. Er enviat expliquèc qu'es comdes, que non sabien se a on èren es sòns hilhs, èren plan preocupadi. Se heren a vier a Petia esclipsat e lo botèren en un des coches. Natasha e Nikolai s'acomodèren en aute. Er oncle abriguèc a Natasha e se didec adiu d'era damb un nau sentiment de trendesa. Les acompanhèc a pè enquiath pònt, que les calie enrodar pr'amor de trauessar er arriu peth canalet, e ordenèc qu'es caçaires anèssen damb lantèrnes per dauant.

- Enquia ua auta, estimada neboda!, cridèc ena escurina.

Era sua votz non ère era que Natasha coneishie de d'auti viatges, senon era deth qu'auie cantat era *cançon dera nhèu*.

En bordalat que crotzauen ludien fanaus roiencs e er aire flairaue alègrament a hum.

- Be n'ei d'encantador er oncle!, didec Natasha quan gesseren en camin.
- Òc, responec Nikolai. As hered?, preguntèc.
- Non. Me trapi plan ben, que sò perfèctaments, responec Natasha un shinhau perplèxa.

Carèren pendent longa estona. Era net ère umida e escura. Non se vedien es shivaus; sonque podie entener-se eth sòn chambotadís ena hanga invisibla.

Qué se passaue en aqueth esperit mainadenc e sensible, que tan viuaments apercebie e assimilaue es impressions mès diuèrses dera vida? Com s'avedauen ena sua amna aguestes impressions? Qué que siguesse, Natasha se sentie plan erosa. S'apressauen ja ena casa quan entonèc *Era nhèu, pera net*, melodia qu'auie cercat pendent tot eth camin e que fin finau artenhec cuélher.

- Ac as artenhut?, didec Nikolai.
- Se qué pensaues ara, Nikolai?, preguntèc Natasha.

Que les shautaue hèr-se aguesta pregunta er un ar aute.

- Jo?, didec Nikolai en tot sajar de rebrembar. Guarda: prumèr, pensaua en *Rugai*, eth gosset ròi, se retire ar oncle, e que se siguesse un òme aurie ar oncle damb eth, non per bon correire, senon per sòn brave caractèr. Be n'ei d'aisit viuer damb eth! E tu?
- Jo? Demora, demora… Òc, prumèr pensaua que credem que vam tà casa, mès que solet Diu se'n sap se a on anam ath miei d'aguesta escurina; e, de ressabuda, arribam e non vedem Otradnoie, senon un país magic… Dempús pensaua que… Mès non, arren mès.
- Qu'ac sai, sens dobte as pensat en *eth*, didec Nikolai arrint, que d'aquerò Natasha se n'encuedèc peth ton dera sua votz.
- Non, responec era gojata, encara que reauments pensaue en prince Andrei e en çò de molt que l'aurie agradat ar oncle. Ath delà, peth camin me vau dident: be n'estèc de ben Anisiushka!, didec Natasha.

E Nikolai tornèc a enténer eth sòn arridolet erós, sonor, espontanèu.

- Sabes?, didec de pic Natasha. Me pensi que jamès serè tant erosa ne estarè tan tranquilla coma ara.
- Quines pegaries! Que son estupiditats, mainatjums, sorrisclèc Nikolai; e pensèc: "Era mia Natasha qu'ei un encantament! Jamès aurè ua amiga coma era. Per qué se maride? Passejaríem tostemp amassa!"

"Quin encantament ei Nikolai", pensèc Natasha.

- A!, encara i a lum ena sala!, didec senhalant es hièstres que ludien ena escurina dera net, umida e velotada.

VIII

Eth comde Illia Andreievic auie renonciat ath sòn cargue de mariscau dera noblesa pr'amor que li supausaue massa despenes; mès era situacion que non mielhoraue. Soent, Natasha e Nikolai susprenien convèrses secretes e enquimerantes de sa pairs e entenien parlar dera venda dera rica casa patrimoniau des Rostov e de d'autes propietats des entorns de Moscòu. Eth comde ja non ère mariscau dera noblesa ne ère obligat a granes recepcions, era vida en Otradnoie ère mès modèsta qu'en ans anteriors. Mès era enòrma casa de camp e es pabalhons èren tostemp plei de gent e mès de vint persones se seiguien cada dia ena taula. Toti viuien dès hège temps damb era familha, es uns lèu coma membres d'era e es auti pr'amor que considerauen que les calie víuer ena casa deth comde. Qu'aguest ère eth cas de Dimmler, eth music, e era sua hemna; Vogel, mèstre de balh, damb era sua familha; era vielha senhoreta Bielova e autrestanti; es professors de Petia, era anciana hilhuquèra des senhoretes e simplaments quauqui uns que credien mielhor e mès convenent víuer a cargue deth comde qu'ena sua pròpia casa. Que non se hègen ja es granes recepcions d'abantes, mès ena casa se tenguie eth madeish ritme de tostemp, un ritme que sense eth es comdes non se podien imaginar era sua vida. Subsistien es partides de caça, aumentades dès era tornada de Nikolai; subsistien es quinze menaires e es cinquanta shivaus, es valuosi presents entà onomastiques e d'autes solemnitats, es dinars de gala entà tot eth districte, es partides de *whiste* e de *boston*, qu'en eres eth comde, en tot perméter que vedessen es sues cartes, se deishaue guanhar cada dia centenats de robles, per çò qu'es vesins jutjauen es partides de jòc damb eth coma era renda mès lucratiua e assanida.

Aganchat ena sua activitat coma en un gran hilat, eth comde s'encaborniaue en non creir que, a cada pas, s'embolhaue mès e mès. Li mancauen fòrces entà trincar eth hilat o entà desendravar-lo pòc a pòc, damb paciéncia. Eth còr aimant dera comdessa sentie qu'era roïna menaçaue as sòns hilhs; sabie qu'eth comde non n'auie eth tòrt, que non podie deishar d'èster coma ère e qu'eth madeish patie per aquerò (encara qu'ac amaguèsse suenhosaments) e cercaue era manèra de remediar era sua pròpia roïna e era des sòns hilhs. Deth sòn punt d'enguarda puraments femenin era soleta solucion possibla ère eth maridatge de Nikolai damb ua rica eretèra. Era comdessa comprenie qu'aquera ère era darrèra esperança, e que se Nikolai refusau eth partit qu'era l'auie cercat s'aurien de dider adiu entà tostemp dera possibilitat de remediar eth desastre. Eth partit en qüestion qu'ère Julie Karaguina, hilha de bravi e vertuosi pairs, qu'es Rostov coneishien dès era mainadesa e que, defuntat eth sòn darrèr frair, ère alavetz ua des mès riques eretères.

Atau, donc, era comdessa escriuec dirèctaments ara senhora Karaguina, en Moscòu, en tot prepausar-li eth maridatge des sòns hilhs, e recebec ua responsa favorabla. Era senhora Karaguina didie que, dera sua part consentie en aqueth maridatge, mès que tot depenie dera sua hilha. Era senhora Karaguina suggerie que Nikolai venguesse en Moscòu.

Diuèrsi còps, damb lèrmes enes uelhs, era comdessa Rostova li didie a Nikolai que, après es nòces des sues dues hilhes, tot eth sòn in qu'ère de veder-lo ada eth maridat; solet alavetz se moririe tranquilla. Dempús hege veir qu'auie en perspectiua a ua gojata excellenta e sajaue de conéisher era opinion deth sòn hilh sus eth matrimòni.

En d'autes escadences laudaue a Julie e conselhaue a Nikolai que venguesse en Moscòu tà divertir-se damb era ocasión des hèstes. Nikolai endonviaue es intencions de sa mair e bèth còp les ac hec cohessar dubèrtaments. Era comdessa expliquèc ath sòn hilh

qu'era darrèra esperança de remediar era situacion dera familha s'estaue ara en sòn maridatge damb era senhoreta Karaguina.

- Mama, e se jo estimèssa a ua gojata sense cap de fortuna, m'exigiríetz que sacrifiquèssa eth mèn amor e eth mèn aunor, pes sòs?, preguntèc sense calcular era crudeutat dera sua pregunta, en tot desirar solet hèr veir era noblesa deth sòn esperit.
- Non, que non m'as comprenut, didec era mair, sense saber se com justificar-se. Que non m'as comprenut, Nikolai. Çò que jo desiri ei era tua felicitat, higec, e confusa, en to veir que non didie era vertat, s'estarnèc a plorar.
- Mameta, non ploretz. Didetz-me solet que vos ac desiratz; sabetz que balharia tota era mia vida, ac balharia tot entà que vos sigatz tranquilla, didec Nikolai. Qu'ac sacrificarè tot per vos, enquia e tot es mèns sentiments.

Mès era comdessa non volie prepausar atau era question. Que non desiraue sacrificar ath sòn hilh: que s'aurie estimat mès sacrificar-se era madeisha per eth.

- Non, que non m'as comprenut, non ne parlem mès, didec shugant-se es lèrmes.

"Òc, dilheu estimi a ua gojata prauba, pensaue Nikolai; mès, per qué me cau sacrificar eth mèn còr e eth mèn aunor pes sòs? M'estone que mameta m'age podut díder ua causa semblabla. Alavetz, perque Sonia ei prauba, non la posqui estimar (se didie), non posqui correspóner ath sòn amor devòt e fidèu. E damb era, que seria mès erós que damb ua Julie quinsevolhe, que non ei senon ua pipa. Jo que non posqui manar enes mèns sentiments. S'estimi a Sonia, aguest amor ei entà jo çò de mès fòrt e entà jo ei per dessús de tot."

E non anèc entà Moscòu. Era comdessa non tornèc a persutar en tèma deth maridatge, e damb tristor, e a viatges damb colèra, se n'encuedaue der apressament, cada viatge mès, entre Sonia, prauba e sense dòt, e eth sòn hilh. S'ac repotegaue ada era madeisha, mès que non podie evitar eth sòn maucontentament damb Sonia, que se mostraue en reprensions sense cap de motiu o en usatge totauments injustificat deth "vosté" e "estimada". Çò que mès desagraduae ara brava comdessa ère precisaments que Sonia, era prauba neboda des uelhs neri, siguesse tan doça, tan brava e tant arregraïda as sòns protectors e estimèsse damb un amor tan fidèu, constant e plen d'abnegacion a Nikolai, qu'arren se li podie repotegar.

Arribaue eth tèrme deth permís de Nikolai. Que s'auie recebut de Roma era quatau carta deth prince Andrei qu'en era didie que ja serie de camin entà Russia se de ressabuda, damb aqueth clima caud d'Italia, non se l'auesse daurit de nauèth era sua herida, çò que l'obligaue a arrecular era sua tornada enquia començaments der an a vier. Natasha seguie madeish d'encamardada deth sòn prometut, tranquilla damb aguest amor e accesibla a tota sòrta d'alegries. Mès en complir-se es quate mesi de separacion, se vedec escometuda per accèssi de tristor que de cap manèra podie véncer. Sentie pietat d'era madeisha, se planhie de qué sense nèrvi ne nhac se perdesse aqueth temps quan era se sentie tan capabla d'estimar e d'èster estimada.

Era alegria que non regnaue ena casa des Rostov.

IX

Arribèc eth Nadau e, ath delà dera missa solemna e des hastigoses felicitacions des vesins e domestics e des vestits naui entà toti, non se passèc arren d'espèciau. Mès aqueth hered de vint grads jos zèro, era absènsia de vent e deth solei ludent e eishorbant deth dia e dera lum des esteles pera net, possauen eth besonh de celebrar de bèra manèra era data.

Tath tresau dia de hèstes, dempús de dinar, tota era familha s'escampilhèc pes crambes; qu'èren es instants mès engüegius dera jornada. Nikolai que peth maitin auie visitat a quauqui vesins, se demorèc esclipsat en petit salon des divans; eth vielh comde repausaue en sòn burèu; Sonia s'estaue seiguda dauant era taula redona dera sala e copiaue un diboish; era comdessa hège un solitari; Natasha Ivanovna, eth bofon, damb cara trista, s'auie amassat damb dues vielhes ath cant dera hièstra. Natasha entrèc ena sala; s'apressèc entà Sonia, campèc çò que hège, dempús s'apressèc a sa mair e s'arturèc, sense díder arren.

- Per qué vas coma ua amna en pena? Qué as de besonh?, preguntèc era comdessa.
- Qu'è besonh *d'eth*… ara en aguest moment, qu'è besonh *d'eth*, didec Natasha grèuments e damb es uelhs ludents.

Era comdessa quilhèc eth cap e guardèc tu per tu a Natasha.

- Non me guardètz, mama, non me guardetz. Acabarè plorant.
- Tè, demora-te ua estona damb jo, didec era comdessa.
- Mama, qu'è besonh d'eth. Per qué me cau consumir-me atau?

Era sua votz se braquèc. Es lèrmes surgentèren des sòns uelhs e entà amagar-les se virèc bruscaments e gessec dera sala. Trauessèc eth petit salon des divans e se posèc aquiu; reflexionèc pendent uns instants e se filèc entara cramba des puncèles. Era mossa vielha repotegaue a ua de joena que venguie d'entrar, ath córrer, deth pati, arraulida de hered.

- Qu'ei pro de jòcs!, didie. Cada causa ath sòn temps.
- Dèisha-la Kondratievna, intervenguec Natasha. Vete'n, Mavrushka, ve-te'n.

E deishant que gessesse era gojata, Natasha se filèc entara anticramba. Un vailet vielh e dus de joeni hègen as cartes; interromperen era partida e se lheuèren quan entrèc era: "Qué posqui hèr damb eri?", se preguntèc Natasha.

- Òc, Nikita, vè-te'n se te platz… "(entà on lo posqui manar?"), òc, ve-te'n entath corrau e hè-me a vier un poth; e tu, Misha, hè-me a vier civada.
- Guaira?, preguntèc Misha alègraments e de boni talents.
- Ve-te'n, ve-te'n rapid, didec eth vielh.
- Fiodor, tu hè-me a vier un shinhau de ges.

En passar per dauant deth bufet manèc que se premanisse eth *samovar*, encara que non ère era ora.

Eth majordòm, Foka, qu'ère er òme mès foreno de tota era casa. A Natasha li shautaue sajar era sua autoritat sus eth. Foka non la credec e anèc a preguntar s'ère vertat.

- Vai, damb era senhoreta!, didec Foka, hènt veir que s'emmalicaue damb era.

Arrés ena casa balhaue tantes ordes ne tant de trabalh coma era joena. Que non podie veir ad arrés quiet sense que li manèsse quauquarren. Semblaue hèr era pròva de veir se quauquarrés se li resistie e se s'emmaliciaue damb era. Mès toti complien es sues ordes damb mès plaser qu'es de quinsevolh aute.

"Qué harè? A on posqui vier?", pensaue Natasha, caminant tot doç peth correder.

- Natasha Ivanovna, qué neisherà de jo?, preguntèc ath bofon que venguie ath sòn encontre vestit damb era blòda de tostemp.
- Piudes, sautarèths e cigales, responec eth.

"Mon Diu , mon Diu, tostemp madeish. A on anar? Qué posqui hèr?". Pugèc ath mès córrer era escala, ara cèrca de Vogel, que s'estaue en pis de naut damb era sua hemna. Ena casa de Vogel s'estauen dues institutritzes e auien sus era taula siètes damb panses, nòdes e ametles. Es institutritzes parlauen sus a on ère mès de baish prètz víuer, s'en Moscòu o en Odesa. Natasha se seiguec, s'estèc ua estona escotant era convèrsa damb ròstre seriós e cogitós e dempùs se lheuèc.

- Era ièrla de Madagascar, didec. Ma-da-gas-car, repetic, en tot prononciar separadaments cada sillaba; e sense respóner as preguntes de Mme Schoss sus çò que didie, gessec dera cramba.

Petia ère tanben naut, damb eth sòn preceptor, en tot premanir uns huecs artificiaus qu'alugarien pera net.

- Petia, Petia!, cridèc Natasha. Amia-me entà baish.

Eth mainatge correc entada era e l'aufric era sua esquia. Natasha montèc ath dessús, sarrèc damb es sòns braci eth còth deth sòn frair e Petia comencèc a córrer.

- Non, que non cau… era ièrla de Madagascar, didec sautant en solèr e baishec es escales.

Coma s'auesse acabat de recórrer eth sòn reinatge, sajant eth sòn poder, convençuda de qué toti se mostrauen sometudi, mès que, ça que la, contunhaue engüejada coma abantes, Natasha entornèc entara sala, cuelhec era sua guitarra, se seiguec en un cornèr escur, darrèr d'un petit armari, e comencèc a jogar es còrdes damb ua frasa d'opèra qu'auie entenut en Sant Petersburg en companhia deth prince Andrei. Entàs audidors, es acòrds que gessien dera guitarra non auien cap de sens, mès ena imaginacion de Natasha era frasa musicau hège revíuer nombrosi rebrembes. S'estaue seiguda darrèr deth petit armari damb es uelhs tachadi ena franja de lum que queiguie dera recodina e rebrembaue. Se demorèc abstreiguda enes sòns rebrembes.

Sonia damb ua copa ena man, trauessèc era sala. Natasha la guardèc, guardèc era pòrta sense barrar dera recodina e li semblèc que ja auie vist abantes a Sonia, damb era copa e era lum que gessie d'aquiu. "Òc, tot aquerò s'a passat abantes qu'ara e siguec exactaments parièr", pensèc Natasha.

- Sonia, se qué jògui?, cridèc Natasha, en tot esguitlar eth sòn dit sus eth bordon.
- A!, qu'ès aciu!, didec damb espant Sonia. Sabi pas. *Era tempèsta*?, preguntèc timidaments, en tot crànher d'enganhar-se.

“Òc, s’estrementic madeish. S’apressèc madeish qu’ara e tanben arric damb timiditat… Tot aquerò que siguec exactaments atau! E jo me pensè… alavetz, que li mancaue quauquarren.”

- Non, qu’ei eth còr de *Es Aiguadors*, l’entenes? (acabèc cantant eth tèma deth còr pr’amor de qué Sonia lo rebrembèsse). Entà on anaues?, preguntèc dempús.
- Entà escambiar era aigua dera copa. Me rèste pòc entà acabar eth diboish.
- Tu que tostemps ès ocupada, jo non sai, didec Natasha. A on ei Nikolai?
- Me pensi que dormís.
- Ve-te’n a desvelhar-lo, Sonia. Ditz-li que lo cridi entà cantar (e se demorèc pensant en significat que podie auer çò que s’auie passat; e sense resòlver eth problèma, sense planher-se minimaments, se trasnladèc de nauèth damb era imaginacion entath temps qu’èren amassa e eth la guardaue damb uelhs d’encamardat).

“Ò, que vengue, que vengue coma mès lèu mielhor! Me cau tanta pòur de qué non vengue… e çò de prumèr ei que me hèsqui vielha. Que ja non trapará en jo çò que i a ara. Se pòt passar que vengue aué, que vengue deman. Dilhèu ja a arribat e ei ena sala, demorant-me. Dilhèu a vengut ager e me n’è desbrembat”. Se lheuèc, deishèc era guitarra ath sòn lòc e passèc entara sala. Tota era familha ère seiguda ath torn dera taula de tè, damb es preceptors, es institutritzes e es òstes.

Es vailets se tenguien de pè, atentius ath servici, mès que non i ère eth prince Andrei.

- Aquiu qu’auem a Natasha!, didec Illia Andreievic en veder-la entrar ena sala. Vene, sè-te ath men costat.

Mès Natasha se posèc dauant de sa mair e campèc ath sòn entorn, coma se cerquèsse quauquarren.

- Mama, *balhatz-lo-me, balhatz-lo-me* de seguit, e un còp mès s’esdeguèc a tier-se es lèrmes.

Se seiguec en sòn lòc, seguint d’aurelha era convèrsa des persones majors e de Nikolai, que tanben auie acodit ena taula. “Mon Diu, mon Diu, es madeishes cares, es madeishes convèrses, papa tie era sua taça coma tostemp e bohe dera madeisha manèra”, pensaue, en tot sénter damb orror era repulsion que neishie en era contra era familha per çò d’èster toti tau qu’èren tostemp.

Dempús deth tè, Nikolai, Sonia e Natasha passèren entath petit salon des divans, entath sòn cornèr preferit, a on, coma tostemp, s’entamenauen es convèrses mès intimes.

X

- Non t'arribe a viatges, preguntèc Natasha ath sòn frair tant lèu s'auèren acomodat, que penses que tot çò de beròi s'a passat e ja non rèste arren, arren mès? E que sentes, non dideria engüeg, senon tristor?
- Plan que òc, didec eth. A viatges toti son contenti, tot se passe ben, e se m'acodís pensar que tot ei engüegiu e que toti s'aurien de morir. Un dia en regiment, non gessí de passèg, dehòra sonaue era musica… e me sentí tan trist…
- Ò!, que ja ac sai, ja ac sai, confirmèc Natasha. Tanben m'arribèc a jo quan èra plan petita. Te'n brembes? Un viatge me castiguèren per ues prues; toti vosati èretz en tot barar, e jo me demoré en gabinet der estudi, soleta, e plorè fòrça. Non me'n desbrembarè jamès. Qu'èra trista e sentia pietat per toti, per toti, per jo madeisha. E çò de mès important ei que jo non n'auia eth tòrt. Te'n brembes?
- Òc, me'n brembi, didec Nikolai. Me'n brembi de qué venguí a veder-te; te volia padegar, sabes? Sentia racacòr. Be n'èrem d'ingenús! Jo amiaua ua jogalha, ua palhassa, e te lo volía dar. Te'n brembes?
- E te'n brembes, encara hè mès de temps, didec Natasha damb un arridolet cogitós, quan èrem plan, plan petiti; eth dia que mos cridèc er oncle en sòn burèu, ena vielha casa encara? Tot qu'ère escur, venguérem e i auie aquiu…
- Un nere, acabèc Nikolai damb alègra arridalha. Plan que me'n brembi. E encara ara non sai s'ère nere, o s'ac sonièrem, o s'ei que mos ac condèren.
- Qu'ère gris a auie es dents blanqui. Ère de pès e mos guardaue.
- Se'n brembe Sonia?, preguntèc Nikolai.
- Òc, òc, me'n brembi de quauquarren, responec Sonia timidaments.
- A viatges è preguntat a papa e a mama sus aqueth nere, didec Natasha. Diden que non i auie cap nere… Mès tu te'n brembes!
- Plan que òc! Coma s'ara madeish siguessa en tot veir es sòns dents blanqui.
- Be n'ei d'estranh! Qu'ei coma un saunei. Me shaute rebrembar.
- E te'n brembes quan comencèrem a jogar damb uns ueus de Pasca ena sala, e de ressabuda entrèren dues vielhes e se meteren a rodar peth solèr tanben? S'a passat aquerò, òc o non? Te'n brembes de çò de ben que mos ac passàuem?
- Òc. E quan papa, damb eth sòn abric blu, descarguèc era escopeta en pòrge dera casa?

S'interrompien arridolents, erosi d'evocar (non tristi rebrembes pròpis dera vielhesa), senon es rebrembes poetics dera mainadesa; aguestes impressions d'un passat pro luenhant quan era fantasia se barrejaue damb era realitat. E arrien es tres doçaments damb gòi intim.

Encara qu'es sòns rebrembes èren comuns, Sonia, coma tostemp, non arribaue tan luenh. Non se'n brembaue de causes, que sauvauen eri ena sua memòria, e es que rebrembaue non desvelhauen en era aqueth sentiment poetic qu'embargaue as dus frairs. S'alegraue deth sòn gòi e sajaue de participar en eth.

Solet intervenguec quan Natasha e Nikolai rebrembèren era arribada de Sonia. Condèc alavetz qu'auie auut pòur de Nikolai pr'amor qu'aguest amiaue cordons ena giqueta e era hilhuquèra li didie que la coserien laguens.

- Jo me'n brembi que me dideren que tu auies neishut jos un caulet, didec Natasha. Non gausaua dobtà'c, mès me'n sabia de qué non ère vertat e me sentia incomòda.

Ena pòrta deth hons campec ua sirventa.

- Senhoreta, que ja s'an hèt a vier eth poth, anoncièc en votz baisha.
- Que ja non cau, Paulina; ditz-les que se lo hèsquen a vier.

Dimmler entrèc dempús, quan èren en plia convèrsa: s'apressèc ena arpa, plaçada en un cornèr deth salon, la desgainèc e der esturment gessec un son discordant.

- Edvard Karlich, tocatz, se vos platz, eth mèn *Nocturn* preferit deth senhor Field, didec dera auta sala estant era votz dera comdessa.

Dimmer comencèc uns acòrds e, virant-se entà Natasha, Nikolai e Sonia, didec:

- Be n'estan de tranquils es joeni!
- Òc, qu'èm en tot filosofar, contestèc Natasha, en tot virar-se pendent ua segonda, e contunhèc era convèrsa.

Ara que parlauen de sauneis.

Dimmler comencèc a tocar. Natasha, sense hèr bronit, s'apressèc ena taula, cuelhec eth candeler, lo treiguec dera cramba e tornèc ath sòn lòc. Era cramba, e mès que mès eth cornèr qu'èren seigudi, demorèc ena escurina, mès a trauèrs des amples hièstres entraue era lum argentada deth plen.

- Sabetz se qué pensi?, gasulhèc Natasha apressant-se entà Nikolai e Sonia, tant que Dimmer, acabaue era cançon, s'estaue seigut, pulsant delicadaments es còrdes e preguntant-se se li calie deishà'c o tocar quauquarren nau. Quan se comence a rebrembar se passe eth temps rebrembant-ac tot e enquia se rebrembe çò qu'un ère abantes de nèisher.
- Aquerò qu'ei era metempsicosis, assegurèc Sonia, que tostemp auie estat ua bona estudianta e ac rebrembaue tot. Es egipcians credien qu'es sues amnes èren des animaus e entornauen entada eri.
- Non, non me pensi que siguessen en cap animau, didec Natasha, tostemp en votz baisha, encara qu'era musica auie cessat. Sò solide fòrça qu'èrem angels, que deuíem èster en bèth lòc e tanben aciu, e que per aquerò mo'n brembam de tot…
- Posqui amassar-me damb vosati?, preguntèc en votz baisha Dimmler, en tot sèir-se ath sòn costat.
- S'auéssem estat angels, per qué auíem de quèir en un estat inferior?; non, que non ei possible, didec Nikolai.
- Non inferior, qui a dit qu'auíem queigut en un estat inferior. Per què sai çò qu'èra abantes?, repliquèc Natasha convençuda. Era amna qu'ei immortau… Alavetz se me cau víuer entà tostemp, tanben è viscut abantes, qu'è viscut tota era eternitat.
- Òc, mès qu'ei de mau hèr imaginar-se era eternitat, assegurèc Dimmler, que s'auie apressat as joeni damb un arridolet amable e menspredós mès qu'ara parlaue damb eth madeish ton seriós e velat des joeni.
- Per qué?, intervenguec Natasha. Aué ei, deman serà, tostemp serà; e ager, e delàger, èren…
- Natasha! Ara que te tòque a tu. Canta-me quauquarren, s'entenec era votz dera comdessa. Qu'ètz seigudi aquiu coma uns conspiradors.
- Mama, è tan pòqui talents de cantar!, repliquèc Natasha, mès se lheuèc de seguit.

Arrés, ne tansevolhe Dimmler, que ja non ère joen, desiraue interrómper era convèrsa e gésser d'aqueth cornèr deth petit salon. Mès Natasha se lheuèc e Nikolai se seiguec en clavicòrdi. Coma tostemp, Natasha se placèc en centre dera sala, alistant eth punt mès avient entath son, e entonèc era romança preferida de sa mair.

Qu'auie dit que non auie talents de cantar, mès hège ja temps que non cantaue tant ne tan ben coma aquera net. Eth comde Illia Andreievic l'escotaue deth burèu estant a on ère en tot parlar damb Mitenhka e, tau qu'un escolan que s'esdegue entà acabar es sues leçons pr'amor de gésser a jogar, balhèc es darrères ordes ar administrador e sauvèc silenci. Tanben Mitenhka escotaue carat e arridolent, de pè dauant eth comde.

Nikolai non deishaue de uelh a Natasha; alendaue ath madeish ritme qu'era. Sonia pensaue ena grana diferéncia que i auie entre era e era sua amiga e comprenie que l'ère impossible èster, per pòc que siguesse, tant encantadora coma era sua cosia. Era comdessa escotaue damb un arridolet erós e trist; les lèrmes li vengueren enes uelhs e de quan en quan botjaue eth cap. Pensaue ena sua hilha, ena sua pròpia joenesa e en hèt de qué i auie quauquarren d'illogic e temible en maridatge de Natasha damb eth prince Andrei.

Dimmler, seigut ath cant dera comdessa, escotaue damb es uelhs clucadi.

- Ò!, comdessa!, didec fin finau. Qu'a talent entà cantar en quinsevolh scèna europèa! Tanta doçor, tanta suavitat e vigor…
- Cranhi per era, me cau pòur, didec era comdessa, sense pensar se qui l'escotaue. Eth sòn instint mairau li didie qu'en Natasha i auie quauquarren excessiu que l'empacharie era sua felicitat.

Encara non auie acabat Natasha era sua cançon qu'ena sala entrèc sobtaments, damb era sua afogadura de catorze ans, eth petit Petia, qu'anonciaue era arribada de dus desguisadi.

Natasha s'arturèc a sec.

- Estupid, cridèc, correc entà ua cagira, se deishèc quèir e s'estarnèc en somics e pendent ua longa estona non podec tier es sues lèrmes. Que non se passe arren, mama, non se passe arren; qu'ei que Petia m'a espaurit, didie sajant d'arrir; mès es sues lèrmes seguien baishant e es sòn somics sarrauen era sua gòrja.

Es vailets, desguisadi d'ossi, turcs, ostalèrs e granes senhores, terribles e comics, apareisheren ena sala, en tot hèr-se a vier damb eri eth hered e era alegria. Ara prumeria s'amaguauen es uns darrèr es auti ena anticramba; dempús entrèren timidaments enquia que, cuelhuda era confiança, comencèren es sues cançons, es sues dances e es sòns jòcs de Nadau.

Era comdessa anèc reconeishent es sòns ròstres; dempús d'arrir-se'n ua estona des sòns desguisaments, se retirèc entath salon. Eth comde, damb un arridolet ludent, se demorèc ena sala en tot encoratjar as desguisadi. Es joeni auien despareishut.

Mieja ora dempús entrèren naui desguisadi; ua vielha senhora damb pelha midonada, qu'ère Nikolai; ua turca, era masca de Petia; Dimmler s'auie vesti de *clown*, Natasha d'ussar e Sonia de circasian, damb mostacha e celhes, pintades damb siure mascarat.

Sigueren acuelhudi pes non desguisadi damb indulgent estonament, hènt veir que non les arreconeisien e laudant es sues masques; es joeni considerauen qu'es sues masques èren tan bones que les calie mostrar-les a mès gent.

Nikolai volie, en tot profitar er escellent estat deth camin, hèr un torn, damb toti, ena sua *troika*, e prepausèc vier damb dètz vailets desguisadi ena casa der oncle.

- Non, non, que shordaries ath vielh, didec era comdessa; ath delà, aquiu que non i a lòc. Se voletz anar entà bèth lòc anatz-vo'n ena casa de Meliukova.

Era senhora Meliukova ère ua veuda damb quauqui hilhs de diuèrsa edat, tanben damb es sues hilhuquères, que s'estaue a quate quilomètres des Rostov.

- Aquerò plan qu'ei ben pensat, *ma chere*!, assegurèc encoratjat eth comde. Ara madeish me desguisi e vengui damb vosati. Que divertirè a Pachette.

Mès era comdessa s'opausèc: pendent aqueri dies l'auie hèt mau ua cama. Se decidic qu'Illia Andreievic non podie gésser; mès se Loissa Ivanovna, ei a díder, Mme Schoss, les volie acompanhar, es joenes poirien vier tanben ena casa de Miliukova. Sonia, timida, e vergonhosa coma tostemp, siguec era mès tenaça a suplicar a Loissa Ivanovna.

Qu'ère era mielhor desguisada; era mostacha e es celhes pintades l'estauen fòrça ben. Toti assegurauen qu'ère plan beròia e aqueth dia se sentie, contra çò de costum, encoratjada e energica. Ua votz ath sòn laguens li didie qu'eth sòn destin non se decidie aqueth dia, non se decidirie jamès, e damb eth sòn vestit d'òme semblaue ua auta persona. Loissa Ivanovna consentic e mieja ora mès tard s'apressauen en pòrge quate *troikas* damb campanetes e cascavels, en tot hèr carriclar es sòns patins sus era nhèu gelada.

Natasha siguec era prumèra a balhar eth ton alègre que correspon ara hèsta de Nadau; alegria que, en passar des uns enes auti, anèc aumentant e arribèc ath maximum quan toti gesseren dera casa entath hered glaciau, pr'amor d'ocupar es sues luges, entre convèrses, crits e arridolets.

Qu'auie dues luges de servici; era tresau qu'ère era *troika* deth comde, damb eth sòn shivau d'Orel en centre, e ena quatau, era de Nikolai, qu'amiaue coma guida un shivau petit de peu long e nere. Nikolai, damb eth sòn vestit de senhora, caperat damb era sua capa d'ussar, s'estaue de pès sus era luja e tenguie es retnes.

Era net ère tan clara qu'ara lum dera lua se vedien luder es hèrs e es uelhs des shivaus que guardauen temerosi eth rambalhós grop amassat jos eth petit tet escur deth pòrge.

Natasha, Sonia, Mme Schoss e dues gojates cuelheren sèti ena luja de Nikolai; ena luja deth vielh comde venguie Dimmler damb era sua esposa e Petia; enes autes, es vailets desguisadi.

- Ve-te'n tà dauant, Zajar!, cridèc Nikolai ath menaire de sa pair, damb era intencion d'auançar-lo dempús peth camin.

Era luja deth vielh comde, qu'en eth cuelhec sèti Dimmler e d'auti desguisadi, arrinquèc en tot hèr carriclar es patins, que semblaue que s'auien aganchat ena nhèu, entre eth sonor trinhonar dera campaneta. Es shivaus de recambi se sarrauen enes bròques e remoiguien ua nhèu dura e ludenta coma eth sucre.

Lo seguic Nikolai e ara seguida se meteren en marcha es auti dus. Prumèr auancèren a un tròt brac peth camin estret. Tant que passauen ath long deth jardin, es nauti arbes nudi projectauen era sua ombra sus eth camin e amagauen era clara lum dera lua, mès tanlèu gesseren dera propietat, era lana nheuada, totauments negada peth resplendor nueitiu, s'estenec immobila ath sòn dauant ludent coma un diamant de reflèxi bluencs. Era prumèra luja patic ua secodida; çò de madeish l'arribèc ara qu'amiaue Nikolai e as autes. E trincant eth silenci petrificat dera net, seguiren corrent en hilada.

- Tralhes de lèbes!, que n'a fòrça!, ressonèc era votz de Natasha en aire hered e immobil.
- Que se ve plan ben, Nikolai!, didec Sonia.

Nikolai s'inclinèc entà Sonia pr'amor de campar mielhor eth sòn ròstre: qu'ère ua cara naua, graciosa, damb mostacha e celhes pintades, illuminada pera lua, qu'emergie pròcha e luenhana des pèths de marta.

"Abantes ère Sonia", pensèc. E la guardèc mès d'apròp, arrint.

- Didíetz quauquarren, Nikolai?
- Non, arren, e se virèc de nauèth entàs shivaus.

Er ample camin caushigat, qu'es patins des luges auien deishat coma oliós, ère traucat pes peades de grapes, visibles ara lum dera lua; es madeishi shivaus tirassauen des retnes e accelerauen eth pas. Eth shivau dera quèrra, damb era tèsta doblegada, secodie es brides; eth shivau d'atelatge se balancejaue e lheuaue es aurelhes coma preguntant: "Mos cau començar ja o ei lèu encara?" Dauant, ja luenh, s'aubiraue, precisa, ath miei dera nhèu, era nera *troika* de Zajar, que s'aluenhaue entre eth trinhonar dera sua pesanta campaneta. S'entenien es crits, es arridolets e es votzes des desguisadi.

- Au, amics!, cridèc Nikolai tirassant es retnes damb ua man e desseparant eth foet damb era auta.

Solet per çò deth vent que foetaue damb mès fòrça eth ròstre e peth accelerat galaup des shivaus se podie avertir era velocitat que volaue era *troika*. Nikolai virèc eth ròstre. Entre crits, arridolets e esclafits des foets, s'apressauen as autes luges. Eth shivau d'atelatge, jos eth sòn arc, non escuerçaue eth pas e prometie forçar mès, tanlèu siguesse de besonh.

Nikolai artenhec ara prumèra luja; baishèren ua pala e entrèren en un camin planèr, que passaue per un prat ath costat der arriu.

"Per a on anem?, pensèc Nikolai. Segurаments peth prat Kosoi. Mès non, aquerò ère quauquarren nau que jamès auie vist. Que non ei ne eth prat Kosoi ne era pala de Diomkino. Diu se'n sap se qué ei! Quauquarren nau e magic. Mès qu'ei madeish, sigue çò que sigue". E, ahiscant as sòs shivaus, se metec ara nautada dera *troika* prumèra.

Zajar, retenguec eth sòn atelatge e virèc era cara, caperada d'arrosada enquias celhes.

Nikolai lancèc era sua luja a tot galaup. Zajar alonguèc es braci, hec carrinclar era lengua e gessec tanben ath mès córrer.

- Tie, senhor!, didec.

Ambdúes luges volauen aparelhades, encara mès de prèssa, e eth trinhon des cascos des shivaus ère cada viatge mès rapid. Nikolai anaue aumentant era diferéncia. Zajar, sense cambiar era sua posicion, damb es braci estiradi, lheuèc era man damb es retnes.

- Que non t'en gesseràs damb era tua, senhor!, cridèc a Nikolai.

Nikolai lancèc as sòns shivaus a tot galaup e auancèc a Zajar. Es animaus lheuauen ua broma de nhèu fina e seca que batanaue era cara des viatjaires. Enes sues aurelhes ressonaue eth rapid martelatge des bates e es pautes des shivaus s'entrecrotzauen damb creishenta velocitat en tot barrejar-se damb es ombres dera *trinka* auançada. S'entenie eth carrinclar des luges sus era nhèu e es sorriscles des hemnes.

Nikolai frenèc e campèc ath sòn entorn. Era madeisha lana magica; es madeishes esteles ath dessús, era madeisha claretat dera lua qu'ac aumplie tot.

"Zajar cride que cuelha era quèrra; per qué era quèrra?, pensèc Nikolai. Qu'ei que vam entara casa des Meliukova? Ei aquerò Meliukova? Diu se'n sap se a on èm e se qué mos passe! Mès qu'ei estranh e està pro ben çò que mos passe!"

Virèc eth cap pr'amor de campar laguens dera luja.

- Guarda, qu'a es mostachas e es celhes blanques, didec quauquarrés de fines mostaches e celhes seigut entre d'auti desguisadi atrasents e desconeishudi.

"Se diderie qu'aguesta ei Natasha, pensèc Nikolai, e aguesta auta Mmme Schoss, encara que pòt èster que non ne sigue. E aqueth cercasian dera mostacha non sai se qui ei, mès l'estimi".

- Non auetz hered?, preguntèc.

Que non i auec responsa. Ara sua esquia sonèren quauqui arridolets. Dimmler, dès es luges que venguien darrèr, cridèc quauquarren, probablaments plan divertit, mès que siguec impossible d'enténer.

- Òc, òc!, responeren quauques votzes entre arridolets.

"Mès aquerò qu'ei un bòsc embelinat, damb ombres neres, cambiantes e diamantines; damb ua grana escala de marme e tets d'argent des palais magics; s'enten eth fiulet agudent d'uns animaus."

"E s'aquerò siguesse Meliukova? Encara que resulte mès estranh que dempús de caminar ar edart ajam arribat en Meliukova", pensaue Nikolai.

Plan que òc, èren en Meliukova; diuèrsi sirvents campauen ja en portau damb fanaus alugadi e cares arridolentes.

- Qui ei?, preguntèc quauquarrés dera escala estant.
- Desguisadi dera casa deth comde! Les arreconehishi pes shivaus, responec ua auta votz.

XI

Pelagueia Danilovna Meliukova, hemna corporenta e energica, damb mericles, estropada en un ample chal, ère en salon, entornejada des sues hilhes, que sajaue de distrèir. Vessauen cera honuda e guardauen es ombres des figuretes resultantes, quan ena anticramba s'entenec un fòrt rumor de passi e animades votzes.

Ussars, daunes, bruishes, palhassas e ossi, tossint e secant-se es róstres caperadi d'arrosada en correder, entrèren ena sala, a on rapidaments s'aluguèren mès candèles. Eth *clown* Dimmer e era senhora Nikolai comencèren era dança. Entornejadi pes enventides mainades, es desguisadi, amagant es sòns ròstres e dissimulant era votz, saludauen ara patrona dera casa e anauen acomodant-se pera sala.

- Ò!, que non ei possible arreconeisher-vos!... Aguesta qu'ei Natasha! Guardatz a qui se retire! Sabi pas a qui me rebrembe! E Edvard Karlich, be n'està de ben! Que non l'auria arreconeishut! Com dance! Mon Diu!, e quin circasian… qué ben l'està a Soniushka! E aguesti auti? Vai! Qu'auetz animat aquerò. Retiratz es taules, Nikita, Vania! E nosates qu'èrem tan tranquilles!...
- A, a, a!... Er ussar! Er ussar! Que semble un gojat, e damb aguestes cames…! Qué divertit!, didien es votzes.

Natasha, era preferida des joenes Meliukova, despareishec damb eres enes crambes dera part deth darrèr, que d'aquiu comencèren a demanar siure, blòdes e vestits d'òme, qu'uns braci nudi cuelhien des vailets pera pòrta miei dubèrta. Dètz menutes dempús, es joenes Meliukova s'auien amassat as desguisadi.

Pelagueia Danilovna dèc ordes tà que deishèssen liura era sala e premanissen minjar entà senhors e sirvents; sense trèir-se es mericles, damb un arridolet contengut, anaue entre es desguisadi e les guardaue d'apròp, sense arreconéisher ad arrés, non ja as Rostov ne a Dimmler, senon ne tansevolhe as sues pròpies hilhes desguisades d'òmes damb vestits e unifòrmes dera casa que tanpòc arreconeishie.

- Qui ei aguesta?, preguntèc, en tot virar-se entà ua hilhuquèra e senhalant a ua des sues hilhes, desguisada de tartar de Kazan. Que semble ua des Rostov. E vos, ussar, en quin regiment servitz?, li didec a Natasha. Mestratz coquilhons de fruta entath turc; era sua lei que non l'ac enebís, didec ar encargat deth buffet.

A viatges, guardant era forma de barar estranha e comica des visitaires, segurs de qué arrés les arreconeishie e per aquerò non ère de besonh sauvar consideracions, Palagueia Danilovna amagaue eth ròstre en sòn mocador e eth sòn voluminós còs e s'estrementie damb un arridolet bravàs qu'ère incapable de contier.

- Era mia Sasha! Qu'ei era mia Sasha!, didie.

Dempús des dances polpulares e des rondèus, Palagueia Danilovna amassèc a toti, senhors e vailets, en un gran cercle. Demanèc un anèth, ua còrda e un roble e organizèc uns jòcs.

Ua ora dempús toti es vestits èren desordenadi a arropidi; es mostachas e celhes, pintades damb siure ahlamat, rajauen damb era sudor des ròstres estofadi e alègri. Palagueia Danilovna comencèc a arreconéisher ara gent, admirant era perfeccion des sues masques, mès que mès, es des senhoretes, e balhant es gràcies a toti pr'amor

d’auer-la divertit tant. Eth sopar des senhors se mestrèc en minjador e es vailets sigueren obsequiadi ena sala.

Pendent eth sopar, ua senhoreta celibatària que s’estaue ena casa condèc que çò de mès terrible ère sajar de coneísher er avier en banh de bugàs.

- Per qué?, preguntèc era màger des Meliukova.
- Vos que non i vieratz; que cau èster fòrça valent…
- Jo i vierè, didec Sonia.
- Condatz çò que se passèc damb ua senhoreta, didec era mendre des Meliukova.
- Donques, un viatge, comencèc era celibatària, ua senhoreta venguec damb un poth e dus cubèrts, tot çò que s’auie de besonh, e se seiguec en lòc senhalat. S’estèc ua estona, e dempús entenec eth bronit d’ua luja damb cascavels… que s’apressaue. Comprenec que venguie quauquarrés, se virèc e vedec a un òme vestit d’oficiau qu’entrèc e se seiguec ath sòn dauant, a on ère er aute, caperat.
- Ò!, cridèc Natasha damb orror, daurint fòrça es uelhs.
- Mès com!, eth parlaue?
- Òc, parlèc damb ua persona. E comencèc a hestejar-la, e li calie parlar enquiath cant deth poth. Mès era, espaurida, se caperaue era cara damb es mans. Alavetz eth l’agarrèc. Erosaments de seguit acodiren es gojates….
- Per qué les espauritz?, intervenguec Palagueia Danilovna.
- Mama, se vos madeisha siguéretz era que l’endonvièren er avier.
- E com s’endónvie er avier en granèr?, preguntèc Sonia.
- Donques guarda: ara madeish, per exemple, se vas entath granèr e te metes a escotar, s’entenes còps, qu’ei un mau senhau; s’entenes se com se vente eth horment, qu’ei bona sòrt. Tanben se sòl passar…
- Mama, condatz-mos çò que vos entenéretz en granèr.

Palagueia Danilovna arric.

- Que ja ac sò desbrembat, didec. Ath delà, deguna de vosates i anarà.
- I anarè jo, Palagueia Danilovna, se m’ac permetetz, i anarè jo, didec Sonia.

Madeish qu’abantes quan hègen ar anèth, ara còrda o ath roble, ara, pendent era convèrsa, Nikolai non se desseparaue de Sonia e la guardaue damb uelhs totafèt desparièrs des de tostemp; li semblaue auer-la coneishut per prumèr viatge gràcies as sues mostachas pintades. Sonia ère de vertat contenta, animada e polida aquera net, coma non l’auie vist jamès, Nikolai, enquia alavetz.

“Era qu’ei atau e jo sò estat un estupid”, pensaue guardant es uelhs ludents e er arridolet exaltat e erós dera gojata, nau entada eth, que li costaue un clotets embelinaires enes caròles, dessús dera mostacha pintada.

- Que non me cau pòur arren, didec Sonia, posqui anar-i ara madeish?

Se lheuèc. L’expliquèren a on ère eth granèr e que li calie estar-se silenciosa e escotar. Li balhèren eth sòn abric; se lo botèc sus eth cap e guardèc a Nikolai.

“Be n’ei de deliciosa!, se didec eth. Qué pensaua enquia ara?”

Sonia gessec en correder pr’amor de vier entath granèr e Nikolai s’esdeguèc pr’amor de gésser deth pòrge dera entrada principau damb era desencusa de qué hège massa calor. Çò que non deishaue d’èster vertat, peth gran nombre de persones amassades ena sala.

Dehòra hège eth madeish hered d'abantes; er aire ère immobil; era lua ère era madeisha, mès que i auie mès claror; era sua lum ère tant intensa e arrincaue tanti bialhs ena nhèu que non se sentie talents de campar entath cèu pr'amor de veir es esteles vertadères. Eth cèu ère escur e desagradiu, tant qu'ena tèrra tot qu'ère alegria.

"Pèc de jo! Qué sò estat demorant enquia ara?", seguie dident-se Nikolai; gessec en pòrge, hec era virada ara cantoada dera casa peth caminòu qu'amiaue entara entrada deth servici. Sabie que Sonia passarie per aquiu. A miei camin, un molon de lenha, caperat de nhèu, hège ua ombra; en aute costat, es arrames retortilhades des telhs vielhs e nudi se projectauen sus era nhèu. Eth caminòu amiaue entath granèr, qu'es sues parets de troncs e eth sòn losat, caperat de nhèu, ludien jos era lua coma hètes de pèires precioses. Un arbe carrinclèc en jardin e de nauèth tornèc eth silenci; Nikolai non credie alendar aqueth aire hered, senon ua fòrça etèrna, joena e alègra.

Quauquarrés baishaue talonant pera escala de servici; s'entenec eth sonor croishit deth darrèr gradon, caperat de nhèu e era votz dera celibatària:

- Tostemp dret, dret, senhoreta; peth caminòu, mès non guardetz entà darrèr.
- Que non me cau pòur, responec era votz de Sonia; e peth caminòu es pès de Sonia, cauçadi damb fines sabates, la heren a vier entà Nikolai, en tot hèr croishir e carrinclar era nhèu.

Sonia anaue caperada damb eth sòn abric de pèth. Ère ja a dues canes deth gojat quan lo vedec. Tanben ada era li semblèc desparièr deth que coneishie e que tostemp auie auut un cèrt temor. Nikolai vestie era sua masca; es sòns peus èren endrabadi e arrie erós, damb un arridolet nau entada era. Sonia correc entada eth.

"Semble ua auta, mès qu'ei tostemp era madeisha", pensèc Nikolai, guardant eth ròstre dera gojata, illuminat pliaments pera lua. Passèc es sues mans entre es pèths que caperauen eth cap de Sonia, l'abracèc, la sarrèc contra eth sòn pitrau, punèc es sòns pòts ombrejadi pera mostacha que flairaue a siure ahlamat. Sonia lo punèc enes pòts e, deishant anar es sues petites mans, encaishèc en eres es sues caròles.

"Sonia…! Nikolai!", se dideren.

S'apressèren ath mès córrer entath granèr e tornèren ena casa, cadun per un camin desparièr.

XII

Quan arribèc eth moment d'abandonar era casa de Palagueia Danilovna, Natasha, que tostemp se n'encuedaue de tot, hec que Loissa Ivanovna passèsse ena luja de Dimmler, e era i passèc tanben, en tot deishar a Sonia e Nikolai damb es gojates.

Nikolai, sense preocupar-se d'auançar ad arrés, amiaue era luja damb mesura e de quan en quan guardaue fixaments a Sonia, en tot cercar a trauèrs dera sua mostacha e celhes, jos era estranha claretat dera lua, jos aguesta lutz que tot ac càmbie, era Sonia de d'auti tempsi e era d'ara, que d'era auie decidit non deseparar-se jamès. La contemplaue tu per tu; en rebrembar era flaira de siure ahlamat barrejada damb era sensacion des punets, alendaue a plen paumon er aire gelat, e, guardant ara tèrra qu'anaue hugent des costats dera luja, e eth cèu ludent, de nauèth se sentie transportat en un país de meravilha.

- Sonia, *te* trapes ben?, preguntaue de quan en quan.
- Òc, responie era, e *tu*?

Ena mitat deth camin, Nikolai deishèc ath menaire es shivaus e s'apressèc un moment ena luja de Natasha.

- Natasha, Natasha!, escota. Que me sò decidit per Sonia, gasulhèc en francés.
- L'ac as dit?, preguntèc Natasha animada e erosa.
- Be n'ès d'estranha damb aguesta mostacha e aguestes celhes, Natasha! Ès contenta?
- Òc, plan contenta, plan contenta! Que ja començaua a emmaliciar-me damb jo madeisha. Non t'ac didia, mès te portaues mau damb era. A un còr tan beròi! Que sò plan contenta, Nikolai. A viatges que sò dolenta, mès me hège vergonha d'èster erosa e de qué Sonia non ne siguesse, contunhèc. Ara que sò plan contenta. Mès, ve-te'n, ve-te'n damb era.
- Non, demora! Be n'estàs de graciosa ara!, didec Nikolai en tot guardar-la fixaments pr'amor que tanben li semblaue trapar quauquarren nau ena sua fraia, ua gràcia, ua trendesa que jamès l'auie vist. Natasha, qu'ei quauquarren magic, vertat?
- Òc, responec era. Qu'as obrat perfèctaments.

"Se l'auessa campat abantes coma ara, pensèc Nikolai, l'auria preguntat hè temps se qué me calie hèr e auria hèt tot çò qu'era m'ordenèsse. Tot que se passarie ben".

- Alavetz ès contenta. E jo hi ben, vertat?
- Ò, plan, plan! Qu'ac as hèt plan ben. Non hè guaire que m'emmaliciè damb mama perque didie qu'era te volie pescar. Com se pòt díder tau causa? Lèu me pelegè damb era. Non permeterè qu'arrés digue ne pense quauquarren dolent de Sonia, donques que solet a bones qualitats.
- Alavetz tot s'està ben, vertat?, repetic Nikolai campant de nauèth eth ròstre dera sua fraia pr'amor de verificar se parlaue de vertat; e hènt croishir era nhèu jos es sues bòtes nautes, baishèc e correc entara sua luja.

Eth madeish circasian, erós e arridolent, damb era mostacha pintada e es uelhs ludents, lo guardaue jos era capucha de pèth que curbie era sua tèsta. E aguest circasian ère Sonia, e aguesta Sonia serie seguraments era sua erosa e aimanta esposa.

Un còp arribadi en casa, après condar ara comdessa se com les auie anat ena sua visita as Meliukova, es joenes se retirèren ena sua cramba. Se treigueren es masques e, sense

netejar-se es mostachas pintades, s'estèren pendent ua longa estona blagant sus çò d'eroses qu'èren. Parlauen des sues vides un còp maridades, des sòns marits que, plan que òc, serien boni amics, e dera felicitat que les demoraue. Ena taula de Natasha i auie quauqui miralhs plaçadi per Duniasha dès era vesilha.

- Quan se passarà tot aquerò? Cranhi que jamès… Que serie massa felicitat!, didec Natasha, en tot lheuar-se e apressar-se enes miralhs.
- Sè-te, Natasha, dilhèu ac veigues, didec Sonia.

Natasha aluguèc ua candèla e se seiguec.

- Que veigui a quauquarrés d'amb mostacha, comentèc Natasha, campant en miralh era sua pròpia cara.
- Que non a d'arrir-se'n d'aquerò, senhoreta, didec Duniasha.

Natasha, ajudada dera puncèla e de Sonia, trapèc era sua posicion justa entre es miralhs. En sòn ròstre apareishec ua expression grèu e seriosa; sauvèc silenci e atau s'estèc seiguda pendent ua longa estona guardant era sòrta de candèles que s'aluenhauen deth miralh en tot supausar que vedie (sivans es racondes qu'auie entenut) o ben un taüt o ben ada *eth*, ath prince Andrei, en aqueth darrèr requadre confús e vague. Ça que la, per prèsta que siguesse a cuélher quinsevolh plapa o ombra per ua figura umana o un taüt, non artenhec veir arren; comencèc a parpelejar e se hec enlà des miralhs.

- Per qué es auti ven e jo non veigui arren?, didec. Plan, ara bota-te tu, Sonia; aué que te cau veir ara fòrça. Hètz-ac per jo… Me cau tanta pòur!...

Sonia se seiguec dauant es miralhs, cerquèc era posicion avienta e se metec a guardar.

- Òc, Sofia Alexandrovna veirà solide, gasulhèc Duniasha. Vos que non hètz qu'arrir.

Sonia entenec aguestes paraules e es de Natasha que didie en votz baisha:

- Ja sai que veirà; tanben est an passat vedec.

Pendent tres menutes toti sauvèren silenci. "Veirà…", gasulhec Natasha; mès que non acabèc era frasa. Sonia, de pic, hec enlà eth miralh e se caperèc es uelhs damb era man.

- Ò, Natasha!, sorrisclèc.
- As vist? Se qué as vist?, preguntèc Natasha, en tot tier eth miralh.

Sonia que non auie campat arren; començaue a sénter eth besonh de parpelejar, volie lheuar-se quan entenec era votz de Natasha que didie: "Veirà". Que non volie mentir a Natasha ne a Duniasha e se cansaue d'èster seiguda; non sabie se com ne se per qué se l'auie escapat aqueth sorriscle e s'auie caperat es uelhs damb era man.

- L'as vist?, li preguntèc Natasha en tot agarrar-li eth braç.
- Òc…, demora… jo… lo sò vist, didec sense voler Sonia. Non sabie encara se Natasha, en díder aquerò de "l'as vist" se referie ada *eth*, ath prince Andrei o a Nikolai.

E alavetz pensèc: "Per qué non vau a díder que l'è vist? D'auti i ven. Qui se'n pòt saber s'è vist o non?"

- Òc, l'è vist, didec.
- Com, com s'estaue? Estirat o seigut?
- Non… è vist… prumèr non i auie arren; mès dempús l'è vist estirat.
- Andrei estirat? Malaut?, preguntaue Natasha damb es uelhs espauridi.
- Ò, non, non; tot çò de contrari; auie era cara alègra e se virèc entà jo.

E tant que parlaue venguec de creir que l'auie vist de vertat.

Plan, e dempús? Conda, conda, Sonia.

- Dempús lo sò vist ben, que i auie quauquarren blu e ròi…
- Sonia! Quand tornarà? Quan lo veirè? Mon Diu, que me cau pòur per *eth*, per jo e per tot…, didec Natasha.

E sense respóner as paraules de Sonia, que sajaue de padegar-la, s'estirèc en sòn lhet; fòrça temps dempús qu'es candèles siguessen amortades, s'estaue encara immobila en sòn lhet, guardant era gelada lum dera lua a trauèrs des veires geladi.

XIII

Pòc dempús de Nadau, Nikolai cohessèc a sa mair eth sòn amor per Sonia e eth sòn fèrm prepaus de maridar-se damb era. Era comdessa qu'anaue observant es relacions entre Sonia e eth sòn hilh de hège temps, demoraue aguesta explicacion; escotèc en silenci es paraules de Nikolai e li didec que se podie maridar damb qui volesse, mès que ne era ne sa pair li balharien era benediccion entad aguest maridatge.

Per prumèr còp sentec Nikolai que sa mair ère desengustada damb eth, e que non cedirie, a maugrat de tota era sua estimacion. Heredaments, sense guardar ath sòn hilh, hec a cridar ath comde. Quan aguest acodic ara crida, era comdessa, que se premanie a condar-li çò que se passaue, brèuments e damb tranquilliat, en preséncia de Nikolai, non se podec tier: s'estarnèc a plorar per despièit e gessec dera estança. Eth vielh comde ahisquèc trendaments a Nikolai, en tot demanar-li que renoncièsse ath sòn prepaus. Nikolai responec que non podie tradir era paraula dada, e eth pair, alendant, çampar confús, no se tardèc en balhar per acabada era convèrsa pr'amor de vier ara cèrca dera sua hemna. Tostemps qu'eth comde auie ua discussion damb eth sòn hilh se vedie senhorejat pera consciéncia deth sòn tòrt, dauant d'eth, pera mala administracion des sòns bens; non podie, donc, emmaliciar-se damb Nikolai perque refusaue un partit mès ric, e maridar-se damb Sonia, que non auie cap de dòt. Aquerò li rebrembaue encara mès que s'era sua situacion economica non siguesse tan compremetuda, non poirie desirar-se entà Nikolai ua esposa mès digna que Sonia e qu'eth solet ère colpable dera roïna, eth e eth sòn Mitenhka, damb es sòns incorregibles abits.

Es comdes non tornèren a parlar d'aguest maridatge damb eth sòn hilh; mès ath cap d'uns dies era comdessa cridèc a Sonia e, damb ua crudeutat que cap des dues demoraue, repoteguèc ara neboda era sua ingratitud e er auer atirat ath sòn hilh, en tot valer-se de toti es mejans. Sonia escotèc damb es uelhs baishi es crudèus paraules dera comdessa, sense comprèner se qué se l'exigie ada era. Qu'ère prèsta a sacrificà'c tot per sòs benfactors; era idia deth sacrifici ère eth sòn pensament preferit, mès en aqueth cas en concret non artenhie compréner se per qui e com li calie sacrificar-se. Non podie deishar d'estimar ara comdessa e a tota era familha Rostov; mès que l'ère madeish impossible deishar d'estimar a Nikolai, en saber qu'era felicittat d'eth depenie d'aguest amor. S'estaue silenciosa e trista, sense respóner arren. Nikolai non podec tier pendent mès temps aqueth estat de causes e anèc a parlar damb sa mair.

Autant li demanaue que lo perdonèsse ada eth e a Sonia e que consentisse en maridatge, coma menaçaue damb maridar-se sense demorar mès, secretaments, se se perseguie ara gojata. Era comdessa, damb ua heredor qu'eth sòn hilh non auie vist jamès en era, responec que ja ère major d'edat, qu'eth prince Andrei se maridaue sense eth consentiment de sa pair e qu'eth podie hèr madeish, mès qu'era non arreconeisherie ad aguesta *intriganta* coma hilha.

Enforismat en enténer tractar *d'intriganta* a Sonia, Nikolai lheuèc era votz e li didec a sa mair que jamès s'auie pensat que lo forcèsse a véner eth sòn amor e que, se se passaue atau, per darrèr viatge didie… Mès que non auec temps de prononciar era paraula decisiua, que sa mair demoraue (per çò dera sua expression) damb vertadèr terror e que dilhèu aurie demorat entre eri coma un crudèu rebrembe. Non la podec prononciar pr'amor que Natasha, esblancossida e grèu, entrèc pera pòrta que darrèr d'era auie estat en tot escotar.

- Nikolenhka, non digues pegaries, cara-te, cara-te! Te digui que te cares!, lèu cridaue… pr'amor d'estofar era votz deth sòn frair. Mama, estimada… que non ei atau!... Mameta, praubeta, didec a sa mair que, en senter-se a mand dera ruptura, guardaue espaurida ath hilh mès que, per obstinacion o ahiscada pera peleja, non volie ne podie cedir. Ve-te'n, Nikolenhka, jo l'ac explicarè; tu vè-te'n… E vos, mama, estimada, escotatz-me, deishatz que vos parla.

Es sues paraules que non auien cap de sens, mès artenheren eth resultat que Natasha volie.

Era comdessa, somicant, amaguèc eth ròstre en pitrau dera sua hilha. Nikolai se lheuèc e gessec dera cramba en tot hèr-se a vier es mans en cap.

Natasha s'encarguèc dera reconciliacion e ac hec de tau manèra qu'era comdessa prometec ath sòn hilh non perseguir a Sonia; ath sòn torn, Nikolai assegurèc que non harie arren sense que sa pairs se'n sabessen.

Damb era fèrma intencion d'apraiar es sòns ahèrs en regiment, demanar era retirada e tornar entà maridar-se damb Sonia, Nikolai, trist e grèu, en desacòrd damb es sòns, mès, sivans eth se pensaue, apassionadaments encamardat, partic pr'amor d'incorporar-se en regiment es prumèrs dies de gèr.

Dempús dera sua partida, era casa des Rostov demorèc mès trista que jamès. Era comdessa, per tòrt de tanti desengusti, venguec malauta.

Sonia ère trista pera partida de Nikolai, e encara mès pera ostilitat qu'era comdessa non podie deishar de manifestar-li. Eth comde ère mès que preocupat pera marcha des sòns ahèrs, qu'exigien mesures radicaus. Qu'ère de besonh véner era casa de Moscòu e era propietat vesia ara capitau; entà hèr tot aquerò, li calie vier en Moscòu, mès era santat dera comdessa les obligaue a arrecular eth viatge.

Natasha, qu'ara prumeria auie suportat aisidaments, e enquia e tot damb alegria, era abséncia deth sòn nòvi, venguie a èster cada còp mès inquieta e impacienta. Eth hèt de pensar qu'es sòns mielhors dies, qu'aurie podut dedicar a estimar-lo, se perdien en vaganaut la tormentaue contunhaments. Es cartes deth prince l'irritauen mès que quinsevolh auta causa. Li semblaue ofensiu que mentre era non viuie senon pensant en Bolkonski, eth gaudisse d'ua vida interessanta, visitant païsi desconeishudi e hènt naues amistats. Coma mès entretengudes èren es sues cartes, màger ère eth sòn despièit, e contestar-les que ja non ère un plaser, senon ua obligacion faussa e engüegiua. Non sabie escríuer pr'amor que non admetie era possibilitat d'exprimir, de vertat, en ua carta ne ua millesima part de çò qu'ère acostumada a díder damb era sua votz, eth sòn arridolet e era sua guardada. Es sues cartes èren seques, classiques, monotònes, que non les balhaue cap importància, e enes brolhons era comdessa li calie corregir es sues fautes d'ortografia.

Era comdessa non se remetie, mès tanpòc ère possible arrecular mès temps eth viatge entà Moscòu. Qu'auie de premanir eth noviatge, véner era casa e, ath delà, se demoraue en Moscòu ath prince Andrei. Sa pair, eth prince Nikolai Andreievic, s'estaue aquiu aqueth iuèrn e Natasha ère convençuda de qué eth sòn prometut ja auie arribat.

Era comdessa se demorèc en camp e eth comde, damb Sonia e Natasha, partic entà Moscòu tà finaus de gèr.

CINCAU PART

I

Pierre, sense cap rason aparenta, sentec de ressabuda era impossibilitat de contunhar era vida qu'amiaue. A maugrat de creir fèrmaments enes vertats revelades peth benfactor, a maugrat dera alegria experimentada enes prumèri tempsi peth sòn trabalh de perfeccionament interior, qu'ada eth s'auie autrejat damb tant d'entosiasme dempús eth noviatge deth prince Andrei damb Natasha e era mòrt d'Osip Alexeievic, naua que recebec lèu ath madeish temps, sentec desparéisher, en un virament de uelhs, tot er encantament d'aquera vida passada, que d'era sonque li restèc ua soleta rason: era pròpia casa, damb era sua plan beròia hemna, que gaudie ara des favors d'un plan important personatge, es relacions damb tota era societat de Sant Petersburg e eth servici damb es sòns plan anutjosi formalismes. De pic se li presentèc era sua vida passada coma quauquarren abominable. Deishèc d'escríuer eth sòn jornau, evitèc era companhia des frairs, comencèc de nauèth a frequentar eth Club, a béuer excessiuaments, a amassar-se damb amics celibataris e a amiar ua vida tan desfrenada qu'era comdessa Elena Vasilievna credec de besonh cridar-li seriosaments era atencion. Pierre comprenec qu'era sua hemna auie rason e, pr'amor de non comprometar-la, partic entà Moscòu.

En Moscòu, tanlèu auec entrat en sòn immens ostau damb es princesses passides (e damb era tendéncia a contunhar en tot passir-se) e damb era nombrosa servitud; a penes vedec dera su hièstra era capèla dera Santa Vèrge d'Iverisk damb es sus innombrables candèles dauant es sues senhes d'aur, era plaça deth Kremlin damb era sua nhèu immaculada, es menaires e es casetes de Sivtsev Vrazhek, es vielhs de Moscòu que sense prèssa ne vams acabauen aquiu es sues vides, es vielhes daunes moscovites, es balhs e eth Club Anglés de Moscòu, se sentec ena sua pròpia casa, coma en un agradiu refugi. Tot en Moscòu qu'ère agradiu, normau e lord coma ua vielha vèsta d'interior.

Tota era societat moscovita, dès es mès ancianes senhores enquias mainatges, acuelhec a Pierre coma un òste fòrça temps demorat, qu'eth sòn sèti ère tostemp prèst e vacant. Entad aquera societat Pierre ère er èsser mès originau, agradiu, brave e intelligent, eth mès alègre e magnanim, eth mès divertit e corau: un senhor rus ath vielh estil. Era sua bòssa qu'ère tostemp ueda, pr'amor qu'ère dubèrta entà toti.

Omenatges, quadres dolents e estatues, societats filantropiques, gitanos, escòles, taulejades en aunor de qui que siguesse, orgies, maçons, glèises, libres: ad arren ne ad arrés refusaue; e se non auessen existit dus amics sòns, que li deuien somes importantes de sòs, convertidi ara enes sòns protectors, qu'aurie balhat tot que çò que possedie. Que non i auie ua taulejada o ua cauhada en Club que non i assistisse. E tant lèu se seiguie en sòn sèti deth divan, dempús de dues botelhes de Chateau-Matgaux, toti l'entornejauen e començauen es discussions, es comentaris e es badinades.

E s'era discussion cuelhie tralhes violentes, Pierre, damb eth sòn arridolet bravàs e ua trufaria avienta, tornaue amiar en soquèr es causes. Es lòtges maçoniques semblauen tristes e engüegiues quan eth non i ère.

Quan dempús un sopar de celibataris, damb eth sòn arridolet brave e doç, en tot cedir as desirs des alègri convidadi, se lheuaue entà vier damb eri, entre es joeni esclatauen

alègres exclamacions. S'en balh mancaue un cavalièr, baraue. Es senhores joenes e es maridadoires l'estimauen pr'amor que, sense hèr era cort a deguna, ère madeish amable damb totes, mès que mès dempús deth repaish. "*Il est charmant, il n'a pas de sexe*", didien d'eth.

Pierre qu'ère un de tanti gentilòmes de cramba retiradi des qu'a centenats s'estauen en Moscòu pr'amor d'acabar aquiu tranquillaments es sòns dies.

Quin orror aurie experimentat sèt ans abantes, en tornar der extrangèr, se l'auessen dit que non ère de besonh cercar ne endonviar arren, qu'eth sòn camin ère ja traçat de hège temps, definit entà tostemp, e que, per mès que s'esdeguèsse, vierie a èster coma èren toti. Que non les aurie creigut. Non ère eth, dilhèu, qui desiraue damb tota era sua amna proclamar era republica en Russia, o èster Napoleon, o un filosòf, o un guerrèr e véncer ath madeish Bonaparte? Non ère qui credie possible e desiraue apassionadaments era regeneracion deth genre uman e volie arténher es mès nauti grads dera perfeccion? Non ère qui auie fondat es escòles e es espitaus e emancipat as campanhards?

E ara, en sòrta de tot aquerò, ère un marit ric, maridat damb ua hemna infidèu, un gentilòme de cramba retirat que li shautaue minjar e béuer e, descordant-se eth justet, parlar mau deth govèrn, un des molti sòcis deth Club Anglés, estimat per tota era societat moscovita. Pendent fòrça temps non podec admèter era idia d'èster un gentilòme de cramba retirat en Moscòu, tipe qu'autant menspredaue sèt ans abantes.

A viatges se padegaue pensant qu'aquerò non ère senon un compàs de demora; mès de seguit l'orrificaue ua auta idia: guaires persones auien entrat en aguesta vida, damb era dentadura complèta e tot eth peu, e gesseren d'era desdentadi e cauvets!

Enes moments d'orgulh, quan reflexionaue sus era sua situacion, li semblaue èster fòrça desparièr d'aqueri gentilòmes de cramba retiradi qu'eth menspredaue abantes. Eri qu'èren tipes vulgars e pècs, contenti e satisfèti dera sua situacion, "mès jo que sò encara maucontent damb tot, e jo contunhi desirant hèr quauquarren pera umanitat", se didie. "Encara que dilhèu, pensaue enes moments de modestia, toti es companhs agen cercat coma jo quauquarren nau, un camin pròpi ena vida, e, madeish que jo, pera fòrça der ambient, dera societat o dera natura, per çò d'aguesta fòrça espontanèa que contra era er òme ei impotent, agen arribat a on jo tanben sò arribat". E ath cap de cèrt temps de víuer en Moscòu non menspredaue ja ad arrés e començaue a estimar as sòns companhs, a respectar-les, a planher-les coma se planhie ada eth madeish.

Pierre ja non patie, coma abantes, moments de desesperacion, ipocondria o desengust dera vida; mès era malautia qu'abantes se manifestaue damb accèssi de furor s'estaue amagada en eth e non l'abandonaue un solet instant. "Entà qué? Per qué? Qué se passe en mon?", se preguntaue perplèx fòrça còps ath dia, sajant, contra era sua volentat, penetrar en sens des fenomèns vitaus. Mès, en tot saber per experiéncia que non existien responses ad aguestes preguntes, sajaue de desliurar-se d'eres çò de mès lèu possible: cuelhie un libre o se dirigie, ara prèssa, entath Club o entara casa d'Apoloni Nikolaievic, pr'amor de comentar es petòfies dera ciutat.

"Elena Vasilievna, que solet estime eth sòn còs, pensaue Pierre, e qu'ei ua des hemnes mès estupides deth mon, les semble as òmes er arràs dera espiritualitat e deth rafinament, e non i a arrés que non l'admire. Napoleon Bonaparte siguec menspredat de toti quan ère gran; e quan venguec a èster un miserable bofon, er Emperaire Francés sage autrejar-li ara sua hilha coma esposa illegau. Es espanhòus balhen gràcies a Diu,

mejançant eth clergat catolic, pera sua victòria eth 14 de junh sus es francesi; e es francesi, mejançant eth madeish clergat catolic, lhèuen entath cèu es sues pregàries per auer vençut eth 14 de junh as espanhòus. Es mèns frairs maçons juren pera sua vida que son prèsti a sacrificà'c tot peth ben deth pròche, mès non paguen es quòtes entàs praubi, acaren a Astrea contra es cercaires de Mannà e sagen d'artenher eth vertadèr tapís escocés e ua acta que non la compren ne eth que l'escriuec, e qu'arrés n'a de besonh. Toti professam era lei cristiana deth perdon des injúries e der amor ath pròche, lei qu'en sòn nom auem quilhat en Moscòu quaranta viatges quaranta temples, e ager an batanat enquia aucir-lo a un desertor, e un prèire servidor d'aguesta lei der amor e deth perdon hec a punar era crotz ath soldat abantes en suplici". Atau pensaue Pierre, e tota aquera mentida acceptada per toti li semblaue tostemp quauquarren nau, tostemp l'estonaue, a maugrat de çò d'avedat qu'ère ada era. "Compreni aguesta mentida e aguesta enganha, pensaue, mès, se com explicar-les a toti eri çò que jo compreni? Ac è sajat, e tostemp è vist qu'ath hons dera sua amna comprenen çò de madeish que jo, mès que s'esdeguen entà non *vedè'c*. Aquerò vò díder qu'ei de besonh. Mès entà on posqui vier jo?" Qu'ère victima d'aguesta malerosa capacitat de fòrça persones, tan soent entre es russi, de veir e creir ena possibilitat deth ben e dera vertat e de veir damb massa claretat eth mau e era mentida dera vida entà poder-la-se cuélher seriosaments. Dauant des sòns uelhs, quinsevolh camp d'accion qu'ère ja corromput e pervertit pera mentida e era enganha. Quinsevolh causa que sagèsse hèr, quinsevolh trabalh que volesse començar, eth mau e era faussetat empachauen aguesta activitat, barrant-li eth pas. E, ça que la, li calie víuer e èster ocupat. Qu'ère massa terrible estar-se jos era joata d'aqueri problèmes insolubles dera vida e, entà desbrembar-les, se balhaue a tota sòrta de distraccions. Frequentaue çò de mès possible es diuèrses societats, beuie fòrça, crompaue quadres, començaue òbres e, sustot, liegie.

Que liegie tot çò que venguie enes sues mans; e liegie autant, que quan entraue ena sua casa, tant qu'es lacais lo desvestien, ja auie un libre ena sua man. Dera lectura venguie en saunei e deth saunei ena blaga enes salons e en Club, dera blaga entara dissipacion e entàs hemnes, e dera dissipacion de nauèth entara blaga, entara lectura e entath vin. Era beuenda se convertie entada eth en un besonh fisic e morau. Encara qu'es mètges li didien que, per çò dera sua corpuléncia, er alcoòl ère perilhós entara sua santat, non deishaue de bèuer en excès. Solet quan, sense encuedar-se'n, uedaue diuèrsi veires de vin ena sua ampla boca, artenhie a trapar-se ben deth tot; sentie, alavetz, un agradiu calor en còs, trendesa entà toti es sòns pròches e era disposicion mentau de reaccionar superficiauments dauant de cada idia sense aprigondir en era. Solet dempús d'auer begut un parelh de botelhes percebie vagaments qu'aqueth nud dera vida, tan terrible e complicat, que autant l'auie espaurit abantes, non ère reauments tan terrible. Damb eth cap plen de bronzinaments, blagant, seguint d'aurelha es convèrses des auti o liegent dempús de dinar o de sopar, non deishaue de veir un o aute aspècte d'aguest nud dera vida. Mès jos era influéncia deth vin se didie: "Que non se passe arren. Lo desligarè. Era explicacion qu'ei enes mies mans, encara qu'ara non è temps: dempús pensarè en tot aquerò". E aguest *dempús* que non arribaue jamès.

Londeman, damb er estomac uet, es madeishi problèmes li tornauen a vier, insolubles e terribles, e Pierre s'esdegaue entà cuélher un libre e s'alegraue quan bèth un venguie a tier-li ua visita.

A viatges rebrembaue auer entenut condar qu'ena guèrra es soldats caladi en ua trencada batuda per enemic e, per tant, inactiui, se predauen pr'amor de trapar bèra distraccion entà suportar mielhor eth perilh. Ara, toti es òmes li costauen era impression

d’èster aguesti soldats que sagen de húger dera vida: sigue pera ambicion, sigue peth jòc; sigue escriuent leis; sigue damb hemnes; sigue damb jogalhes; sigue damb shivaus, era politica, era caça eth vin e es ahèrs d’Estat “Que non i a arren que sigue insignificant o important, tot ei parièr; çò de mès important qu’ei húger *d’era*, pr’amor de non veir aguesta vida terribla.”

II

A principis d'iuèrn eth prince Nikolai Andreievic Bolkonski e era sua hilha arribèren en Moscòu. Peth sòn passat, pera sua intelligéncia e originalitat, e per çò, mès que mès, de qué era afogadura peth reinatge der emperaire Alexandre s'auie aflaquit en aqueth temps, en tot aumentar eth sentiment antifrancés e patriotic regnant ena societat, eth prince Nikolai Andreievic se convertic de seguit en objècte d'un particular respècte per part des moscovites e en centre dera oposicion ath govèrn.

Eth prince auie envielhit fòrça pendent aguest an. Qu'èren plan evidentes en eth es senhaus dera senilitat: era intempestiua somnoléncia, eth desbrembe des ahèrs nauèths e era memòria tenaç des passadi e era mainadenca vanitat qu'acceptaue era direccion dera oposicion moscovita. Totun, quan er ancian, especiauments pes tardes, campaue ara ora deth tè damb eth sòn cuert abric de pèth e era sua perruca empovassada e, ahiscat per quauquarrés, començaue es sòns racondes sus eth passat o expausaue es sues opiniones violentes o dures sus eth present, costaue en toti es sòns visitaires un madeish sentiment d'admiracion e respècte. Entad aqueri que visitauen eth sòn ostalàs, aquera casa magnifica damb es sòns grani miralhs e es sòns mòbles d'estil, es vailets jargadi de liurèa e empovassadi e, sustot, ar ancian senhor, intelligent e rude, ara sua doça hilha e ara beròia senhoreta francesa que l'adorauen, venguie a èster un espectacle agradiu e majestuós. Mès es visitaires non pensaue que, ath delà d'aqueres dues o tres ores que vedien as patrons dera casa, n'auie d'autes vint-e-dues pendent es quaus s'esguitlaue era sua vida intima e secreta.

Enes darrèri tempsi, en Moscòu, aguesta vida intima s'auie hèt plan penibla entara princessa Maria. Se vedie privada ena ciutat des sues dues granes alegries: era convèrsa damb es òmes de Diu e era solitud, que tant la confortaue en Lisie-Gori sense obtier cap auantatge ne alegria dera vida ena capitau. Non frequentauen era societat; qu'ère causa sabuda que sa pair non la deishaue gésser sense eth, e coma, per çò dera sua salut delicada, non ac podie hèr, non la convidauen ja as cauhades ne as sopars. Era princessa Maria auie abandonat ja quinsevolh esperança de maridar-se; non se l'escapaue ne era heredor ne enquia e tot era colèra qu'eth prince Nikolai Andreievic recebie e aluenhaue as joeni que podessen èster pretendents e qu'a viatges venguien ena sua casa. Non auie amigues; en aqueth viatge entà Moscòu s'auie desillusionat des dues persones qu'èren es mès pròches ada era: mademoiselle Bourienne, que damb era ja abantes non podie èster sincera deth tot, ara l'ère desagradiua e, per diuèrses rasons, s'aluenhaue cada còp mès d'era; Julie, qu'ère en Moscòu e que damb era auie mantengut correspondéncia pendent cinc ans, li resultèc totafèt d'autú quan auec era escadença de tractar-la personauments. Julie, que dempús era mòrt des sòns frairs, s'auie convertit en un des partits mès rics de Moscòu, ère autrejada ara passion des plasers mondans. Apareishie tostemp entornejada de joeni que, sivans se pensaue, auien apreciat de ressabuda totes es sues qualitats. Julie auie arribat en aguest punt dera vida qu'es senhoretes dera nauta societat saben que comencen a envielhir, que s'acaren damb era darrèra possibilitat de maridar-se, e que s'era sòrt non se decidís lèu lèu non se decidirà jamès. Cada dijaus, era princessa Maria rebrembaue damb tristor qu'ara non auie arrés entà escriuer-li, pr'amor qu'a Julie, qu'era sua preséncia l'ère ara tan pòc agradiua, la podie veir cada setmana. Coma un vielh emigrat que refusèc maridar-se damb era dauna qu'ath sòn costat auie passat totes es tardes pendent diuèrsi ans, era princessa Maria sentie que Julie siguesse aquiu e non auesse arrés entà escriuer-li. Que non auie damb qui parlar ne a qui fidar es sues penes en Moscòu; e es penes auien aumentat fòrça, darrèraments. S'apressaue era data dera tornada deth prince Andrei e deth sòn maridatge, e non solet

non auie resòlvut era manèra d'intercedir dauant de sa pair senon que cada dia li semblaue mès dificil de hè'c: rebrembar ath prince era existéncia dera princessa Rostova ère madeish que enventir-lo, quan ja per eth madeish ère emmaliciat pendent era màger part deth temps. Un nau dolor venguec a higer-se as penalitats dera princessa Maria: es leçons que balhaue ath sòn nebot, alavetz de sies ans. Enes sues relacions damb Nikolenhka avertie damb orror es madeishi impulsi colerics que sa pair. Se didie un e un aute viatge que non s'auie deishar portar pera impaciència en balhar era classa ath sòn nebot, mès, cada còp que se seiguie damb eth ponchon ena man pr'amor d'ensenhar-li er alfabet francés, sentie tau desir de comunicar çò de mès aisit e rapidaments possible es sòns coneishements ath mainatge qu'eth començaue a auer pòur de qué era tia s'emmalicièsse; ara mendre distraccion sua, era princessa s'estrementie, se pressaue, s'encolerie, lheuaue era votz, lo secodie a viatges deth braç e enquia lo metie en un cornèr; dempús d'aquerò, era princessa començaue a plorar en tot arreconéisher era mauvestat, era perversitat deth sòn esperit, e Nikolenhka junhie es sues lèrmes as d'era, abandonaue sense permís eth lòc deth castig, s'apressaue ara princessa, desseparaue es sues mans deth ròstre umid de lèrmes e la consolaue.

Mès arren resultaue tan penible entara princessa coma era irritabilitat de sa pair, dirigida tostemp contra era, e qu'enes darrèri temps auie arribat ena crudeutat. Se l'auesse obligat a hèr genuflexions tota era net dauant des icònes, se l'auesse tustat o obligat a hèr vier aigua e lenha, non aurie trapat tan dura sòrt. Mès aqueth torturador que l'estimaue, eth mès crudèu, pr'amor que l'estimaue e patie quan la hège patir, sabie herir-la e umiliar-la, e tanben convencer-la de qué ère era tostemp era colpabla de tot. Enes darrèri tempsi un nau hèt tormentaue mès que tot ara princessa: era intimitat creishenta entre sa pair e mademoiselle Bourienne. Era burla lançada peth prince en conéisher es intencions deth sòn hilh de qué s'aguest se maridaue eth tanben se maridarie damb mademoiselle Bourienne, semblaue auer-li agradat, e enes darrèri tempsi, damb obstinacion especiau (ara princessa li semblaue que solet entà ofensar-la), se mostraue plan corau damb mademoiselle Bourienne e eth sòn maucontentament damb era sua hilha se convertie en mòstres d'amor entara francesa.

Un dia, en Moscòu, en preséncia dera princessa Maria (qu'ada era li semblèc qu'ac hège de bon voler), eth vielh prince punèc era man de mademoiselle Bourienne e, en tot hèr-la-se vier entada eth, l'abracèc e amorassèc. Era princessa Maria, rogida tota, gessec ath mès córrer dera sala. Ues menutes dempús, era francesa entraue ena cramba dera princessa Maria e comencèc a condar quauquarren damb era sua votz agradiua, eth sòn arridolet e alegria de tostemp. Era princessa Maria, secant-se ara prèssa es lèrmes, auancèc damb pas decidit entà mademoiselle Bourienne e, sense saber se qué hège, damb era fòrça dera colèra e era votz plan alterada, cridèc ara francesa:

- Qu'ei baish, ignòble e inuman profitar-sen dera feblesa…, mès que non acabèc. Dehòra dera mia cramba!, sorrisclèc, e se petèc en somics.

Londeman eth prince non li didec arren ara sua hilha, mès aguesta se n'encuedèc de qué, en dinar, auie ordenat que servissen a mademoiselle Bourienne era prumèra. En acabar eth repaish, quan eth majordòm, sivans eth costum d'abantes, se premanic a mestrar eth cafè començant pera princessa, eth prince s'encoleric, lançèc damb ràbia eth sòn paishon contra Filip e ordenèc que l'enrotlèssen coma soldat.

- Que non me hè cabau arrés!... Ac è repetit dus còps… Qu'ei era prumèra persona d'aguesta casa! Era mia mielhor amiga!, cridèc er ancian. E se tornes a permeter-te çò d'ager un aute còp…, cridèc encolerit ara sua hilha, se pèrdes es

bones manères dauant d'era, jo te demostrarè se qui mane en aguesta casa. Vete'n! que non voi veder-te! Demana-li perdon!.

Era princessa Maria demanèc perdon a mademoiselle Bourienne e ath pair, entada era e entà Filip, eth majordòm que suplicaue era sua intercession.

En semblables escadences, un sentiment semblable ar orgulh deth sacrifici gessie dera amna dera princessa Maria. Mès s'en aqueri moments sa pair, qu'era criticaue, començaue a cercar es sòns mericles a paupes, sense veder-la, o ben desbrembaue çò que venguie de passar, o ben es fèbles cames der ancian dauen un pas en faus e se viraue, pr'amor de veir se quauquarrés se n'auie encuedat dera sua debilitat; o pendent eth repaish, se non i auie convidadi que l'entretenguesen damb es sues discussions, se demoraue encaborniat, deishaue quèir eth tovalhon e jocaue eth cap tremolós sus era sièta. E alavetz era princessa Maria pensaue: "Ei vielh e fèble, e jo gausi criticar era sua conducta!", e sentie mensprètz per era madeisha.

III

En 1811 s'estaue en Moscòu un mètge francés qu'en pòc de temps s'auie hèt famós. Qu'ère naut, beròi, agradiu coma bon francés e, sivans didien toti, mètge d'extraordinari valor. Se cridaue Metivier. Ena nauta societat se lo recebie non coma mètge, senon coma un egal.

Eth prince Nikolai Andreievic, que se'n burlaue dera medecina, auie recorrut darrèraments as sòns servicis per conselh de mademoiselle Bourienne e s'auie avedat ada eth. Metivier venguie ena casa deth prince dus còps per setmana.

Eth dia de Sant Nikolai, hèsta onomastica deth prince, tot Moscòu acodic ena sua casa, mès eth auie dat ordes de non recéber ad arrés exceptat d'un compdat nombre de persones qu'era sua lista l'auie autrejat ara princessa Maria.

Metivier, qu'auie acodit peth maitin en qualitat de mètge, credec avient *forcer la consigne*, coma li didec ara princessa Maria, e entrèc enes crambes deth comde. Se passèc qu'aqueth maitin eth vielh prince ère en un des dies de pejor umor. Qu'auie estat recorrent era casa sense pòsa, repotegant a toti e hènt veir que non comprenie çò que li didien o que non lo comprenien ada eth. Era princessa Maria se'n sabie pro ben d'aqueth estat d'animositat tranquilla e rondinaira, que solie acabar en un esclat de colèra, e pendent tot eth maitin se sentie dauant dera menaça d'un fusilh cargat, ara demora d'un tret inevitable. Eth maitin, abantes dera venguda deth mètge, s'auie passat normauments; dempús d'auer hèt passar ath doctor, era princessa se seiguec ena sala damb un libre, ath cant dera pòrta, a on podie enténer tot çò que passèsse en burèu de sa pair.

Ara prumeria non entenec qu'era votz de Metivier; dempús era de sa pair; e fin finau, era des dus parlant ath còp. Se dauric era pòrta e en era campèc eth de bon pòrt e espaurit Metivier damb era sua nera guinsa de peu e darrèr, eth prince, damb era casqueta de dormir e en vesta d'interior, eth ròstre desguisat pera ira e es uelhs dehòra des orbites.

- Non ac comprenes?, cridèc eth prince. Donques jo sí! Un espion francés!, un esclau de Bonaparte. Un espion! Dehòra dera mia casa! Dehòra!

E floquèc un còp de pòrta.

Metivier, arroncilhant es espatles, s'apressèc a mademoiselle Bourienne, qu'en enténer es crits auie acodit dera cramba pròcha.

- Eth prince que non està ben. *La bile e le transport au cerveau. Traquillisez-vous, je repasserai demain*, didec, e, en tot hèr-se a vier un dit enes pòts, gessec ara prèssa dera estança.

En burèu deth prince s'entenien es passi e es crits der ancian: "Espions! Traïdors! Pertot traïdors! Ne tan solet ena mia casa è un moment de tranquillitat!"

Quan Metivier auec partit, eth prince cridèc ara sua hilha e tota era mala encolia deth vielh queiguec sus era princessa. Era qu'ère era colpabla d'auer deishat entrar a un espion. Eth l'auie dit que hesse ua lista e que non deishèsse entrar ad arrés que non siguesse en era. Per qué l'auie permetut entrar ad aguest miserable? Era que n'auie eth

tòrt de tot, damb era qu'ère impossible auer un instant de tranquillitat, non podie morir en patz, didie.

- Òc, estimada; mos cau desseparar, desseparar, ja ac sabetz, ja ac sabetz! Que non posqui mès, e gessec dera cramba; e coma se cranhesse que se podesse consolar de bèra auta manèra, se virèc entada era e, sajant d'adoptar ua portadura tranquilla, higec: e non pensetz qu'ac è dit en un moment de colèra; que sò tranquil, ac è pensat ben e atau li cau èster: mos cau desseparar! Cercatz-vos un aute lòc!

Mès que non podie tier-se e, damb era colèra que solet existís en òme qu'estime e patís, cridèc lheuant es punhs:

- Se i auesse, aumens, bèth pèc que se maridèsse damb era! Dèc un còp de pòrta, cridèc a mademoiselle Bourienne e venguec de tranquilizar-se.

Tàs dues acodiren entath dinar es sies escuelhudi. Qu'èren eth coneishut comde Rastopchin, eth prince Lopujin damb eth sòn nebot, eth generau Chatrov, vielh amic d'armes deth prince; e entre es joeni, Pierre e Boris Dubretskoi. Toti demorauen ath prince Bolkonski en salon.

Boris, qu'amiaue diuèrsi dies de permís en Moscòu, desirèc èster presentat ath prince Nikolai Andreieivic, e sabec guanhar-se tan ben era sua benvolença qu'eth prince hec ua excepcion ath sòn favor, donques que non recebie ena sua casa a cap joen celibatari.

Non ère era casa deth prince aquerò que se sòl cridar era "nauta societat", mès eth hèt d'èster admetut en aguest cercle, encara que d'eth non se'n parlèsse ena ciutat, resultaue fòrça vantariòu. Atau ac auie comprenut Boris ua setmana abantes, quan ena sua preséncia eth comde Rastopchin li didec ath generau governador qu'eth prince lo convidaue a dinar eth dia de Sant Nikolai e eth responec que non i podie acodir.

- Aguest dia jo que lo tengui tostemp a venerar es reliquies deth prince Nikolai Andreievic, didec Rastopchin.
- A, òc, òc, auie responut eth generau governador. Com li va?

Eth petit grop amassat abantes de dinar en gran salon ara anciana, damb eth tet naut e es sòns vielhs mòbles, semblaue un tribunau convocat entà un acte solemne. Toti sauvauen silenci, e quan parlauen ac hègen en votz baisha. Eth prince Nikolai Andreievic se presentèc seriós e silenciós; era princessa Maria semblaue encara mès carada e timida que de costum. Es convidadi se dirigien ada era pòqui viatges, pr'amor que la vedien dehòra dera convèrsa. Eth comde Rastopchin ère eth solet que tenguie era convèrsa, en tot parlar des darrères naues politiques e dera ciutat.

Lopujin e eth vielh generau intervenguien de tant en tant. Eth prince Nikolai Andreievic escotaue tau qu'escote un jutge suprèm un infòrme que li hèn, hènt veir damb eth sòn silenci o ua frasa brèu que pren nòta de tot çò que se li ditz. Eth ton dera convèrsa demostraue que degun des convidadi ère cossent damb era politica deth moment. Se parlaue des eveniments publics que confirmauen evidentaments que tot anaue de mau en pejor. Mès qu'ère estonant qu'en cada raconde o opinion, eth que parlaue s'arturaue o ère arturat quan ère a mand de referir-se ara persona der Emperaire.

Pendent eth dinar era convèrsa virèc ar entorn dera darrèra notícia politica: era cuelhuda per Napoleon des possessions deth duc d'Oldenburg, e ara nòta russa, ostil entà Napoleon, manada entà totes es Corts europèes.

- Bonaparte se compòrte damb Euròpa coma un pirata damb ua nau conquistada, didec eth comde Rastopchin, en tot repetir ua frasa que ja auie prononciat d'auti còps. Era soleta causa qu'estone ei era paciéncia e era ceguetat des sobeirans. Ara que se tracte arren mens que deth Papa; Bonaparte, sense cap consideracion, preten desrocar ath cap dera religion catolica, e toti caren! Solet eth nòste Emperaire a protestat contra era ocupacion des domenis deth duc d'Oldenburg, e enquia e tot aquerò… eth comde Rastopchin carèc, pr'amor que ja arribaue en limit de çò permetut.
- Que l'auien aufrit d'autes possessions en sòrta deth ducat d'Oldenburg, didec eth prince Nikolai Andreievic. Tracte as ducs madeish que jo quan hèsqui a passar campanhards de Lisie-Gori entà Bogucharovo o entàs mies propietas de Riazan.
- Le duc d'Oldenburg *supporte son malheur avec une force de caractere et une resignation admirables*, didec Boris intervenguent respectuosaments ena convèrsa.

E ac didec pr'amor que, en gésser de Sant Petersburg, auie auut er aunor d'èster presentat ath duc. Eth prince Nikolai Andreievic guardèc ath joen, coma se l'anèsse a díder bèra causa, mès que deuec pensar qu'encara non auie pro edat entad açò.

- Que sò liejut era nòsta protesta sus er ahèr d'Oldenburg e m'estone eth mau redigit dera nòta, didec eth comde Rastopchin damb eth ton negligent d'aqueth que jutge ua causa que coneish perfèctaments.

Pierre lo guardèc damb ingenú estonament, sense comprèner se per qué podie enquimerar-lo eth mau redigit d'aguesta nòta.

- Qu'ei parièr, comde, eth redigit dera nòta, s'eth sòn contengut ei energic.
- *Mon cher, avec nos cinq cent mille hommes de troupes il serait facile d'avoir un beau style*, repliquèc Rastopchin.

E Pierre comprenec se per qué l'enquimeraue ath comde eth redigit dera nòta.

- Me semble qu'auem masa escriveires, didec eth vielh prince. Aquiu, en Sant Petersburg, non hèn senon escríuer, non solet nòtes de protesta, senon tanben leis. Eth mèn *Andriushka* a escrit un volume sancer de leis entà Russia. Ara era soleta causa que se hè ei escríuer!, arric damb un arridolet forçat.

Era convèrsa s'arturèc per un moment; eth vielh generau tirèc era atencion damb ua leugèra tosseta.

- Auetz entenut a parlar deth darrèr incident ena revista de Sant Petersburg? Vo'n sabetz der anament deth nau ambaishador francés?
- Com? A, òc, òc! Qu'è entenut quauquarren, me pensi que didec bèra inconveniéncia en preséncia de Sa Majestat.
- Er Emperaire fixèc era atencion der ambaishador sus era division de granadèrs, que desfilauen en columna d'aunor, seguic eth generau, e semble qu'ada eth non li hec cabau e se permetec díder qu'en França non li dauen importància ad

aguestes menudalhes. Er Emepraire non responec arren, mès se ditz que, ena revista següenta, non s'a dignat dirigir-li era paraula.

Toti tornèren a sauvar silenci. Sus un hèt que se referie dirèctaments ar Emperaire que non se podie eméter cap de judici.

- Son insolents!, sorrisclèc eth prince. Coneishetz a Metivier? Aué l'è hèt enlà dera mia casa. L'auien deishat entrar, quan jo auia enebit que recebessen ad arrés, e eth prince guardèc encolerit ara sua hilha.

Condèc tota era convèrsa damb eth mètge francés e es rasons que l'auien amiat ena conviccion de qué Metivier ère un espion; e maugrat qu'aguestes rasons resultèren pòc convenceires e escures, arrés objectèc arren.

Dempús de aguisat se mestrèc era champanha; es convidadi se meteren de pès e felicitèren ath vielh prince. Tanben era princessa Maria s'apressèc pr'amor de felicitar-lo. Eth la campèc damb heredor ostil e l'aufric era sua rugosa e arrasada caròla entà que l'ac punèsse. Era expression deth sòn ròstre li didie que non desbrembaue era convèrsa deth maitin, qu'era sua decision seguie madeish e que solet era preséncia des convidadi l'empachaue repetir-la.

Quan venguec era ora deth cafè es senhors d'edat passèren ena sala e se seigueren amassa.

Eth prince Nikolai Andreievic s'encoratgèc e expausèc es sues opinions sus era futura guèrra.

Didec qu'es guèrres des russi damb Bonaparte serien tostemp maleroses tant que se cerquèssen aliances damb es alemans e se barregèssen enes ahèrs europèus, qu'ada eri les arrossegaue era patz de Tilsitt. Es russi non aurien d'auer intervengut ne a favor ne en contra d'Austria. "Era nòsta politica qu'ei tota en Orient, e damb Bonaparte non i a senon ua causa: armar era frontèra e mantier ua politica fèrma; se hèm aquerò, jamès gausarà trauessar era frontèra russa, coma en an sèt."

- Mès, prince, dilhèu podem hèr era guèrra contra es francesi?, didec eth comde Rastopchin. Podem anar contra es nòsti mèstres e dius?. Guardatz as nòsti joeni, as nòstes senhores. Es nòsti dius que son es francesi; eth paradís des russi qu'ei París.

E lheuèc era votz, solide entà que toti l'entenessen.

- Vestits francesi, idies franceses, sentiments francesi. Vos venguetz de hèr enlà de casa a Metivier pr'amor qu'ei un francés e ei un miserable; donques es nòstes daunes s'arrossèguen darrèr sòn. Ager siguí en ua cauhada; de cinc daunes, tres èren catoliques; bròden es dimenges, damb eth permís deth Papa, mès aquerò non empedís que se mòstren lèu despolhades, damb perdon, coma ua anóncia enes banhs publics. Quan pensi enes nòsti joeni, prince, me vie talents de trèir deth musèu eth vielh garròt de Pèir eth Gran e trincar-les es costelhes, ara russa. Aguesta serie era manèra de guarir-les dera malautia!

Toti carèren; eth vielh prince guardèc a Rastopchin damb un arridolet e botgèc eth cap en senhau d'aprobacion.

- Plan, donc, Excelléncia, adishatz. Suenhetz-vos, didec Rastopchin en tot lheuar-se e estirar era man ath prince, damb era rapiditat de movements que lo caracterizaue.
- Adishatz, estimat!... Çò que didetz que me sone a musica… non me cansi d'escotà'c, e eth vielh prince, en tot retier era sua man, l'aufric era caròla pr'amor de qué la punèsse. Es auti convidadi se lheuèren tanben.

IV

Era princessa Maria, seiguda ena sala, escotaue es racondes e era convèrsa des vielhs sense comprener-les. Se demanaue s'es convidadi se n'aurien encuedat dera ostilitat de sa pair damb era. Ne tansevolhe reparèc ena especiau atencion e cortesia que pendent eth dinar li mostraue eth joen Drubretskoi, que venguie per tresau viatge ena casa.

Pierre, eth darrèr de toti, damb eth chapèu ena man e er arridolet enes pòts, s'apressèc ara princessa quan sa pair auie gessut e eri demorèren solets ena estança.

- Posqui demorar-me un shinhau mès?, didec Pierre, deishant quèir eth sòn còs en ua cagira ath cant dera princessa.
- Ò, plan!, responec era. E es sòns uelhs semblauen preguntar: "Non auetz campat arren?"

Pierre amiaue eth bon umor que seguís a un bon dinar. Guardaue entà dauant e arrie pacificaments.

- Coneishetz hè temps ad aguest joen?, preguntèc.
- A qui?
- A Dubretskoi.
- Non. Hè pòc de temps.
- Vos shaute?
- Òc, qu'ei un joen simpatic… Mès se per qué m'ac demanatz?, didec era princessa Maria sense deishar de pensar ena convèrsa deth maitin damb sa pair.
- Pr'amor que me n'è encuedat de quauquarren. Normauments, es joeni vien de Sant Petersburg entà Moscòu pr'amor de maridar-se damb ua nòvia rica.
- Aquerò auetz observat?, preguntèc era princessa Maria.
- Òc, seguic Pierre damb un arridolet. E aguest joen se les apraie entà campar a on i a un partit ric. Que liegi en eth coma en un libre dubèrt, vos ac asseguri. Ara qu'ei en tot trantalhar per qui comence era escometuda: per vos o pera senhoreta Julie Karaguina. *Il est tres assidú aupres d'elle*.
- Va entara sua casa?
- Òc, plan soent. Non vo'n sabetz des naues formes de hèr era cort?, preguntèc Pierre damb un arridolet alègre, prèst, çampar, a hèr trufaria bravassa e ironicaments, costum que tanti viatges se repotegaue en sòn jornau.
- Non, didec era princessa Maria.
- Donques ben; ara, entà agradar as senhoretes de Moscòu, *il faut etre melancolique. Et il est tres melancolique aupres de mademoiselle Karaguine.*
- *Vraiment?*, e era princessa Maria contemplèc eth bontadós ròstre de Pierre, sense deishar de pensar ena sua pena. "Me senteria mielhor se me decidissa a fidar a quauquarrés çò que me passe; e desiraria dider-l'ac tot precisaments a Pierre. Ei tan brave e nòble. Me senteria aleugerida e poirie conselhar-me".
- Vos maridaríetz damb eth?, preguntèc Pierre.
- Ò!, Mon Diu! Que i a moments, comde, que me maridaria damb qui que siguesse, didec, de ressabuda, era princessa sense èster conscienta des sues paraules, damb ua votz plia de lèrmes. Be n'ei de penible, a viatges, estimar a ua persona pròcha e saber que… contunhèc damb votz tremolosa, solet li pòs costar pena e te'n sabes de qué no ei possible cambiar arren! Sonque veigui ua solucion: anar-me'n. Mès entà on?
- Qué vos cau? Qué vos cau, princessa?

Mès era princessa petèc en somics, sense poder seguir.

- Que non sai se qué me passe aué. Non ne hescatz cabau. Desbrembatz çò qu'è dit.

Tot er excellent umor de Pierre despareishec. Interroguèc preocupat ara princessa, li supliquèc que l'ac condèsse tot e que li fidèsse era sua pena. Mès era persutèc que desbrembèsse çò qu'auie entenut, que non rebrembaue es sues pròpies paraules, que non auie pena, exceptat de çò que ja se'n sabie Pierre: eth maridatge deth prince Andrei, que menaçaue de costar ua trincada entre pair e hilh.

- Sabetz quauquarren des Rostov?, preguntèc entà cambiar era convèrsa. M'an dit que lèu vieràn entà Moscòu. Tanben demoram a Andrei d'un moment en aute. Me shautarie que se trapèssen aciu.
- E qué ne pense eth, ara, sus aquerò?, preguntèc Pierre en tot referir-se ath vielh prince.

Era princessa Maria botgèc eth cap.

- Mès se qué podem hèr? Enquia finaus d'an non rèsten senon mesi e non ei possible. Sonque voleria estauviar ath mèn frair es prumèrs moments. Pro qu'eri venguessen abantes: demori entener-me damb era… Les coneishetz ben, vertat? Damb sinceritat, damb eth còr ena man, didetz-me era vòsta pensada, didetz-me era vertat. Com ei aguesta joena? Qué ne pensatz d'era? Mès didetz-me tota era vertat, ja vedetz se guaire risque Andrei pr'amor de maridar-se contra era volentat de sa pair, e jo voleria saber…

Un vague instint avertic a Pierre qu'en aguest repetit desir de saber tota era vertat s'exprimie era antipatia dera princessa entara sua futura cunhada e qu'era desiraue que Pierre non aprovèsse era causida deth prince. Mès Pierre didec çò que pensaue o, encara mielhor, çò que sentie.

- Sabi pas se com respóner ara vòsta pregunta, e se rogic sense saber se per qué. En realitat, non sai se com ei aguesta joena e non poiria jutjar-la. Qu'ei adorabla, mès, per qué? Non ac sai. Qu'ei tot çò que vos posqui díder.

Era princessa Maria alendèc. Era expression deth sòn ròstre semblaue dider: "Òc, ei çò que demoraua e que cranhia".

- Ei intelligenta?, preguntèc.

Pierre reflexionèc un instant.

- Me pensi que non, didec, mès dilhèu ne sigue… e non se digne èster intelligenta… Mès non, qu'ei adorabla e arren mès.

De nauèth hec era princessa un gèst d'aprobacion.

- È tanti talents d'estimar-la! Didetz-l'ac se la vedetz abantes que jo.
- È entenut a díder qu'arriben un dia d'aguesti, didec Pierre.

Era princessa Maria expausèc a Pierre eth sòn prepaus de cuélher amistat damb era sua futura cunhada tanlèu es Rostov arribèssen en Moscòu e de sajar de qué eth vielh prince s'avedèsse ada era.

V

Boris non auie artenhut maridar-se damb ua nòvia rica en Sant Petersburg, e auie vengut en Moscòu damb era intencion de cercar un aute partit. E en Moscòu trantalhaue entre es dues mes riques eretères dera ciutat: Julie e era princessa Maria. A maugrat deth sòn aspècte pòc graciós, aguesta darrèra li semblaue mès atrasenta qu'era senhoreta Karaguina; mès, sense saber eth motiu, se sentie trebolat dauant era idia de hèr era cort ara hilha de Bolkonski. Eth darrèr viatge que la vedec, eth dia deth sant deth vielh prince, era joena auie responut distrètaments a totes es sues temptatiues d'orientar era convèrsa entara vida sentimentau, e ère evident que ne tansevolhe l'escotaue.

Julie, ça que la, encara que d'ua manèra plan especiau, pròpia d'era, acceptaue es sues gràcies damb plaser.

Julie Karaguina auie alavetz vint-e-sies ans. Dempús era mòrt des sòns frairs s'auie convertit en ua hemna fòrça rica. Que non auie arren ara de beròia, mès seguie pensant que n'ère coma abantes, e enquia e tot, mès atrasenta qu'en d'auti tempsi. E se tenguie en tau error pr'amor que, prumèr, auie fòrça sòs e, dusau, perque, a mida qu'es ans passauen, es òmes la podien tractar damb ua cèrta libertat, sense perilh, ne cap de compromís, e gaudir des sòns sopars, des sues cauhades e dera plan estimada societat que s'amassaue ena sua casa. Un òme que dètz abantes aurie cranhut entrar diadèraments en ua casa a on i auie ua senhoreta de dètz-e-sèt ans, entà non comprometer-la, ne comprometer-se eth, ara, la frequentaue sense cap temor cada dia e non la tractaue coma a ua joena maridabla, senon coma a ua coneishuda sense sèxe.

Aqueth iuèrn era casa des Karaguin qu'ère era mès agradiua e ospitalària de Moscòu. Ath delà des cauhades e repaishi de gala, cada dia s'amassaue aquiu fòrça gent, sustot òmes: se sopaue entara mieja net e es convidadi s'estauen enquias tres. Julie non mancaue ne a un solet balh, ne a un passèg, ne a un espectcle; vestie tostemp ara darrèra mòda, mès, maugrat tot, se mostraue desillusionada. A toti les didie que non credie ena amistat, ne en amor ne enes alegries dera vida, e que demoraue era patz solet *aquiu naut*. Cuelhie eth ton dera hemna qu'a experimentat granes desillusions, qu'a perdut ar òme estimat o a estat crudèuments enganhada per eth. E encara que jamès l'auie arribat arren de parièr, es auti la credien e enquia e tot era ère convençuda d'auer patit fòrça ena vida. Aguesta malenconia non l'empachaue divertir-se e non ère cap trebuc entà qu'es joeni passèssen damb era estones agradiues. Cadun des qu'acodien ena sua casa pagauen eth sòn tribut ar umor melancolic dera patrona e dempús se tenguie as convèrses mondanes, ath balh, as jòcs d'expleitacion e a petiti concorsi poetics, de mòda en çò de sòn. D'aguesti joeni, solet quauqui uns, e entre eri Boris Dubretskoi, semblauen participar mès der umor melancolic de Julie e damb aguesti mantenguie convèrses mès longues e intimes sus era vanitat mondana, e les mostraue eth sòn album, caperat d'matges tristes, de composicions e senténcies.

Julie se mostraue especiaumens corau damb Boris, lamentaue era sua precòça desillusion dera vida, e l'aufric eth consolament dera sua amistat (tanben era auie patit tant!) e li dauric eth sòn album. Boris diboishèc en ua des planes dus arbes e escriuec: "*Arbres rustiques, vos sobres rameaux secouent sur moi les tenebres e la melancolie*".

En un aute lòc diboishèc un sepulcre e escriuec:

"*La mort est secourable et la mort est tranquille*

A!, contre les douleurs il n'y a pas d'autre asile".

Julie didec qu'ère preciós.

- *Il y a quelque chose de si ravissant dans le sourire de la melancolie. C'est un rayon de lumiere dans l'ombre, une nuance entre la douleur et le desespoir qui montre la consolation possible*, didec Julie, repetint paraula per paraula ua senténcia copiada d'un libre.

E Boris escriuec:

"*Aliment de poison d'une ame trop sesible*

Toi, sans qui le bonneur ne serait impossible,

Tendre melancolie, ah!, viens me consoler

Viens calmer les tourments de ma sombre retraite

Et mèl un douceur secrete

A ces pleurs, que je sens couler".

Julie interpretaue ara arpa, entà Boris, es nocturns mès tristi.

Boris li liegie en votz nauta *Era prauba Lisa*, e a viatges era prigonda emocion que l'empedie alendar l'obligaue a interrómper era lectura. Quan Boris e Julie se vedien en ua reünion de societat se guardauen coma se siguessen es soletes persones, en aguest mon d'èssers desparièrs, de comprener-se entre se.

Anna Mijailovna, que soent venguie ena casa des Kareguin e hège as cartes damb era mair de Julie, sajaue d'informar-se sus era dòt dera joena (que s'estaue en dues propietats ena província de Penza e quauqui bòsqui ena de Nitzni-Novgorod). Anna Mijailovna, sometuda ara volentat dera Providéncia, contemplaue atrendida era rafinada tristor que junhie ath sòn hilh e ara rica eretèra.

- *Toujours charmante et melancolic, cette chère Julie*, didie ara hilha. Boris assegure qu'eth sòn esperit repause en aguesta casa. A patit tantes decepcions e ei tan sensible!, li didie ara mair.
- Ai, amic mèn!, que non posqui exprimir-te era afeccion que l'è cuelhut aguesti dies a Julie!, li didie ath sòn hilh. Que non è paraules entà descriuè'c. E qui poirie non estimar-la? Qu'ei ua creatura celestiau! Ò!, Boris, Boris!, e caraue pendent uns instants; ara seguida higie: Be me'n hè de pietat era sua *maman*! Aué m'a mostrat es compdes e es documents de Penza (ja sabes qu'an aquiu granes propietats); tot l'ac cau hèr ada era madeisha, era prauba: com l'enganhen!...

Boris arrie leugèraments en enténer a sa mair. Se n'arrie dera sua ingenua astúcia, mès que non deishaue d'escotar-la, e a viatges l'interrogaue sus es propietats de Penza e Nizhni-Novgorod seguint atentiuaments es sues paraules.

Julie demoraue de hège temps era declaracion deth sòn melancolic adoraire e ère prèsta a acceptar-la. Mès a Boris lo retenguie encara un secret sentiment de repulsion entada era, entath sòn apassionat vam de maridar-se, era sua manca de naturalitat: lo retenguie

eth temor de renonciar ara possibilitat d'un amor autentic. Qu'ère a mand d'acabar eth sòn permís; se passaue dies sancers ena casa de Julie e tostemp cuelhie eth prepaus de declarar-se a londeman; mès ena preséncia de Julie, en veir aquera cara e maishèra ròies e aqueth ròstre lèu tostemp exageradaments empovassat, es sòns uelhs umidi e era expression deth ròstre, prèst a passar en un virament de uelhs dera malenconia entàr entosiasme mès artificiau dera felicitat conjugau, non podie prononciar era paraula decisiua, maugrat qu'ena sua imaginacion se consideraue, dempús de tant de temps, possesseire des propietats de Penza e Nizhni-Novgorod e ja aurie decidit er emplèc des sues rendes. Julie endonviaue era indecision de Boris e a viatges se pensaue que la refusaue, mès eth sòn orgulh femenin e era autosufisença la padegauen e se didie que solet er amor que sentie per era ère era causa dera sua timiditat. Ça que la, era malenconia començaue a escambiar-se en irritabilitat, e pòc abantes dera partida de Boris concebec un plan decissiu. En tot coïncidir damb eth tèrme deth permís de Boris, campèc en Moscòu Anatòl Kuraguin, e tanben, plan que òc, en salon de Julie.

En un virament de uelhs, Julie abandonèc era malenconia e se mostrèc alègra e atentiua damb Anatòl Kuraguin.

- *Mon chèr, je sais de bonne source que le prince Basile envoie son fils a Moscou pour lui faire espouser Julie*, li didec Anna Mijailovna ath sòn hilh. Estimi autant a Julie que me harie dò. Qué ne penses tu d'aquerò?

Era idia de demorar en ridicul e de pèrder en bades un mes de dur servici melancolic ath cant de Julie, e de veir totes es rendes des propietats de Penza (que se les auie imaginat degudaments) enes mans de un aute, e mès que mès, enes mans d'aqueth pèc d'Anatòl, hissèc viuaments a Boris. E damb eth fèrm prepaus de demanar era man de Julie se filèc de cap ara casa des Kareguina. Era lo recebec damb despreocupada alegria; li condèc animadaments guaire s'auie divertit en balh de delànet e li preguntèc se quan se n'anaue. Maugrat que Boris venguie damb era intencion de parlar deth sòn amor e damb eth prepaus de mostrar-se trende, comentèc nerviosaments era inconstància des hemnes, eth sòn assopliment de passar dera tristor entara alegria, en tot híger qu'eth sòn estat d'animositat depenie solet de qui les hesse era cort. Julie, ofensada, repliquèc qu'ère vertat, que totes es hemnes estimen era varietat e que tostemp ua madeisha causa engüege a quinsevolh.

- Plan per aquerò vos conselharia… comencèc Boris, damb eth vam de herir-la; mès en aqueth moment acodic ena sua ment era idia que lo tormentaue, ei a díder, que li calerie gésser de Moscòu sense auer artenhut eth sòn objectiu, degalhant tant de trabalh (causa que jamès li passaue); s'arturèc ena mitat dera frasa, abaishèc es uelhs pr'amor de non veir aqueth ròstre desagradiu, irritat e indecís e didec: que non sò vengut pr'amor de pelejar-me damb vos, senon tot çò de contrari, e la guardèc entà assegurar-se'n de qué podie seguir. Tota era irritacion de Julie despareishec coma un flòc de bones èrbes; es sòns uelhs inquiets e suplicanti se tachèren en joen damb delirosa demora. "Tostemp m'ac poirè aprair entà non veder-la guaire (pensèc Boris). Ara que sò començat me cau acabar". Se rogic, quilhèc es uelhs entada era e didec: que ja vo'n sabetz des mèns sentiments entà vos.

Non ère de besonh híger arren mès. Eth ròstre de Julie ludec de satisfaccion; mès obliguèc a Boris a dider-li tot çò qu'ei de costum en aguesti casi: que l'estimaue e que non auie estimat a cap auta hemna coma ada era. Julie sabie qu'a cambi des propietats de Penza e Nizhni-Novgorod pro podie exigir aquerò. E auec çò que volie.

Es prometudi, sense brembar-se’n mès d’arbes que semiauen entre eri tenèbres de malenconia, comencèren a traçar projèctes sus era sua brilhanta casa de Sant Petersburg, a hèr visites e a premaní’c tot entar fastuosa nòça.

VI

Tà finaus de gèr, eth comde Ilia Andreievic arribèc en Moscòu damb Natasha e Sonia. Era comdessa, tostemp malauta, non auie podut hèr eth viatge, qu'era sua demora ère impossible: se demoraue ath prince Andrei en Moscòu, d'un moment en aute; ath delà les calie premanir eth noviatge, véner era casa des entorns de Moscòu e profitar era estança deth vielh prince ena capitau pr'amor de presentar-li ara sua futura ireua. Era casa des Rostov en Moscòu ère hereda; ath delà venguien per pòc de temps e non ère era comdessa damb eri; plan per aquerò, Ilia Andreievic decidic demorar-se en casa de Maria Dmitrievna Ajrosimova, que de hège temps l'auie aufrit era sua ospitalitat ath comde.

Es quate coches des Rostov entrèren en pati de Maria Dmitrievna, en carrèr Staraia Koniushennaia. Maria Dmitrievna s'estaue soleta: qu'auie ua hilha maridada e es hilhs èren ena armada.

Seguie coma abantes, se manteguie tostemp regda, parlaue damb era madeisha franquesa, en votz plan nauta, e didie a toti tot çò que pensaue; tot eth sòn èsser que semblaue repotegar as auti es sues febleses e passions, qu'era sua posibilitat non toleraue. Plan d'ora, en ròba d'anar per casa, se tenguie as ahèrs domestics: es dies de hèsta anaue dempús entà missa, e dera missa entàs presons, a on auie ahèrs que d'eri non ne parlaue ad arrés; es auti dies, ja apraiada, recebie ena sua casa a persones de diuèrsa condicion, que tostemp reclamauen era sua ajuda; dempús dinaue, e après eth dinar (un dinar neuridós e saborós, qu'acodien tostemp tres o quate convidadi), hège ara sua partida de *boston*; tath ser, se hège liéger es jornaus e libres recents, e, mentretant, hege dentèla. Lèu non gessie de casa, e quan ac hège ère solet entà visitar as persones mès importantes dera ciutat.

Encara non s'auie retirat quan arribèren es Rostov e ena neira carrinclèc era pòrta pr'amor de balhar pas as senhors e as sòns vailets, qu'arribauen arraulidi de hered. Maria Dmitrievna, damb es mericles ena punta deth nas e era tèsta botada entà darrèr, ère ena porta dera sala, guardant damb mina sevèra e grèu as nauèth vengudi. Semblaue qu'ère emmaliciada damb eri e prèsta a hèr-les enlà, s'ath còp non auesse dat ordes sollicites entà installar as viatgèrs e as sòns equipatges.

- Son es deth comde? Hè-les a vier entà aciu, didec en tot senhalar diuèrses maletes e sense saludar ad arrés. Es des senhoretes aciu, ena quèrra. Qué hètz parades?, cridèc as sirventes. Cauhatz eth *samovar*. T'as engrassit, qu'estàs mès beròia, didec, tirassant era capucha de Natasha, rogida de hered, pr'amor d'apressar-la-se. Tè, qu'ès gelada! Trè-te er abric li cridèc ath comde que s'apressaue a punar-li era man. Qu'as passat hered, vertat? Hè-te a vier ròm entath tè. Soniushka, *bonjour* li didec a Sonia, matisant damb era salutacion francesa era sua manèra un shinhau menspredanta e trenda de tractar-la.

Quan toti, dempús de trèir-se es abrics e d'apraiar-se, gesseren a préner eth tè, Maria Dmitrieva les abracèc.

- Que sò plan conenta de veder-vos e de qué sigatz ena mia casa, didec, e lancèc ua guardada significatiua entà Natasha. Que ja ère ora! Eth vielh ei aciu e demoren ath hilh d'un moment en aute. Ei de besonh, de besonh, que les coneishatz. Plan, ja ne parlaram d'aquerò, e guardèc a Sonia coma hènt a veir que non volie parlar "d'aquerò" dauant d'era. Ara, escota (aguest còp se dirigie

ath comde): qué penses hèr deman? A qui cridaràs? A Shinshin?, e dobleguèc un dit. Ara ploraira d'Anna Mijailovna, dus. Qu'ei aciu damb eth sòn hilh. Boris se maride! Tanben mos cau cridar a Bezujov… me pensi; qu'ei aciu damb era sua hemna, eth hug d'era e era ges ath córrer ath sòn darrèr; eth dimèrcles dinèc damb jo. E per çò que tanh ad aguestes (se virèc entàs senhoretes) deman les amiarè entara Vèrge d'Iverisk e dempús anaram en Aubert-Chalmet. Pr'amor qu'ac haratz tot nau, vertat? Non vo'n fixètz en com vestisqui jo; ara es manges se pòrten atau. Hè pòc venguec ena mia casa era princessa Irina Vasilievna, era joena. Semblaue qu'amiaue un tonèl en cada braç. Era mòda càmbie cada dia. Ben, e com van es tòns ahèrs?, preguntèc sevèraments ath comde.

- Que se m'a arremassat tot, responec eth comde. Crompar es liròts e, ath delà, è un crompaire entara propietat e era casa. Se m'ac permetetz, profitarè un dia pr'amor de vier entà Marinskoie e vos deisharè aciu as mainades.
- Plan ben, plan ben! Damb jo que seràn tan segures coma en Conselh de Tutela. Les amiarè entà on calgue, les repotegarè e les mimarè, didec Maria Dmitrievna, en tot amorassar es caròles dera sua predilècta e ahilhada, Natasha.

Londeman, Maria Dmitrievna amièc as joenes entara Vèrge d'Iverisk e entà Mme Aubert Chalmet, qu'auie tanta pòur de Maria Dmitrievna que li venie tostemp es vestits perdent, per çò de desliurar-se d'era çò de mès lèu possible. Maria Dmitrievna encarguèc lèu tot eth noviatge. De tornada entà casa, hec enlà a toti dera sala, exceptat de Natasha, e hec qu'èra sua predilècta se seiguesse ath sòn costat.

- Ben, ara que parlaram. Te feliciti peth nòvi. Qu'as conquistat a un òme que s'ac vau! Me senti erosa per tu; ada eth lo coneishi dès qu'ère atau (e botèc era man uns setanta centimètres deth solèr). Natasha, rogida, arrie erosa. L'estimi e estimi a tota era sua familha. Ara, escota-me: ja sabes qu'eth vielh prince Nikolai non desire qu'eth sòn hilh se maride; qu'ei un òme autoritari. Plan que òc, eth prince Andrei ja non ei un mainatge e se'n pòt estar deth sòn consentiment. Mès, entrar en aguesta familha contra era volentat deth pair non està ben. Ei de besonh que tot se passe en patz e en amor. Tu qu'ès intelligenta e actuaràs coma cau: damb doçor e intelligéncia; atau, tot se passarè ben.

Natasha sauvaue silenci, per timiditat, pensaue Maria Dmitrievna; en realitat li shordaue que se metessen ath miei en sòn amor ath prince Andrei, que li semblaue quauquarren especiau, desparièr des autes causes umanes, dificil de compréner entàs auti. Estimaue e coneishie ath price Andrei. Eth tanben l'estimaue e un d'aqueri dies arribarie entà maridar-se damb era. Qu'ère aquerò çò qu'auie de besonh e arren mès.

- Sabes?, lo coneishi de hè temps, e estimi a Mashenka, era tua futura cunhada. Es cunhades son shordaires, mès aguesta que non harie mau ne a ua mosca. M'a dit que te vò conéisher… deman vieràs ena sua casa damb ta pair. Sigues corau. Qu'ès mès joena qu'era princessa Maria… Quan eth tòn prometut arribe, qu'auràs coneishut a sa fraia e a sa pair, e t'estimaràn ja de vertat. Ès cossent, vertat? Non ei aquerò çò de mielhor?
- Òc, ei çò de mielhor, responec Natasha sense vams.

VII

Londeman, cossent damb eth conselh de Maria Dmitrievna, eth comde Ilia Andreievic e Natasha se filèren de cap ara casa deth prince Nikolai Andreievic. Ath comde non li hège guaira gràcia aguesta visita; ath hons, auie pòur deth prince. Era darrèra entrevista qu'auie auut damb eth, pendent es recrutaments des soldats, quan en convidar-lo a dinar eth prince li floquèc ua sevèra repotegada per non auer enviat cèrt nombre d'òmes, ère encara ena sua memòria.

Natasha, ça que la, vestie es sues mielhores gales, gaudie d'excellent umor. "Qu'ei impossible que non m'estimen, pensaue; toti m'an estimat tostemp e jo sò prèsta a hèr tot çò que volguen, a estimar-les, ada eth pr'amor qu'ei sa pair, e ada era pr'amor qu'ei era sua fraia, atau, donc, que non auràn cap de motiu entà non estimar-me."

Arribèren ena vielha e ombriua casa de Vozendvizheca e entrèren en vestibul.

- Que Diu mos age!, didec eth comde, miei de trufaria miei seriosaments.

Mès Natasha se n'encuedèc que sa pair auie prèssa entà entrar e preguntaue en votz baisha e timidaments s'eth prince e era sua hilha èren en casa. Quan s'anoncièc era sua arribada, entre es vailets que i auec un cèrt trebolament; eth lacai que s'esdegaue a anar anonciar-les siguec arturat per un aute ena sala e escambièren quauques paraules a mieja votz. Ua puncèla arribèc ara prèssa ena sala e didec quauquarren rapidaments, en tot nomentar ara princessa; a tot darrèr campèc un majordòm, que, damb ròstre sevèr, informèc as Rostov de qué eth prince non podie receber-les, mès qu'era princessa les pregaue que passèssen a veder-la. Mademoiselle Bourienne siguec era prumèra que gessec ar encontre de Natasha e sa pair. Les saludèc damb especiau cortesia e les acompanhèc entà a on ère era princessa, que, plan agitada, damb eth ròstre trebolat e caperat de plapes ròies, auancèc pesadaments entàs nauèth vengudi, sajant en bades d'aparéisher tranquilla e corau. Deth prumèr moment Natasha non agradèc ara princessa Maria: li semblèc massa ben vestida, frivòla e vanitosa. Non ère conscienta de qué, autanplan abantes d'auer-la vist, ère mau dispausada entada era per un sentiment d'enveja involuntaria pera sua beresa, joenesa e felicitat e ère gelosa per amor de sa frair. Ath delà d'aguest invencible sentiment d'antipatia, en aqueth moment era princessa ère alterada perque, en saber-se'n dera arribada des Rostov, eth prince auie sorrisclat que non volie arren damb eri e qu'era princessa les podie recéber, s'ac volie, mès que non entrèssen enes sues crambes. Era princessa se decidic a receber-les, mès en cada moment cranhie qu'eth prince ne hesse quauqu'ua des sues, pr'amor qu'era arribada de Natasha e eth comde l'auien desgahonat fòrça.

- Estimada princessa, vaquí ara mia cantaira, didec eth comde, saludant e guardant inquiet ath sòn entorn, coma se cranhèsse era entrada deth vielh prince. Sò tan content de qué ja vos coneishetz…! Qu'ei ua pena, ua veritable pena qu'eth prince sigue delicat!

E dempús quauques paraules mès, sense importània, se botèc de nauèth de pès.

- Se m'ac permetetz, princessa, deisharè aciu a Natasha pendent un quart d'ora. Que vau a hèr un torn per aquiu, ena plaça Sobachkaia, ena casa d'Anna Semionovna; dempús passarè a recuelher-la.

Ilia Andreievic auie pensat aquera astúcia diplomatica pr'amor de proporcionar ara futura cunhada dera sua hilha ua ocasión entà parlar damb era (coma l'expliquèc

dempús a Natasha) e evitar era escadença de trapar-se damb eth prince, que cranhie. No li didec aquerò ara sua hilha, mès Natasha comprenec eth temor e era inquietud de sa pair e se rogic per eth, e, mès emmaliciada encara per auer-se rogit, tachèc ua guardada atrevida e provocadora (que semblaue díder qu'era non l'auie pòur ad arrés) ena princessa, que li didie ath comde qu'ère plan contenta e li pregaue que s'estèsse pendent fòrça temps damb Anna Semionovna. Ilia Andreievic gessec.

Mademoiselle Bourienne non se retiraue a maugrat des inquietes guardades dera princessa Maria, que volie parlar soleta damb Natasha e mantenguie era convèrsa sus es atractius de Moscòu e sus es sòns teatres. Natasha ère ofensada pera confusion costada en vestibul, era inquietud de sa pair e eth ton forçat dera princessa que, sivans era, semblaue autrejar-li ua gràcia en receber-la. Plan per aquerò tot que l'ère desagradiu. Non li shautèc era princessa Maria: la trapaue plan lèja, afectada e seca. De ressabuda, Natasha s'arropic moraumens e, sense encuedar-se'n, cuelhec un ton negligent que l'aluenhaue encara mès dera princessa Maria. Dempús cinc menutes de convèrsa penibla e forçada s'enteneren uns pasi rapids, amortesidi pes simbosses. Eth ròstre dera princessa Maria s'esblancossic de pòur, era pòrta dera sala se dauric còp sec e apareishec eth prince damb era casqueta blanca de dormir e en vèsta d'interior.

- A, senhoreta!... didec. Senhoreta… era condessa Rostova se non m'enganhi… desencusatz-me… desencusatz-me… non sabia… Diu que n'ei testimòni de qué ignoraua que mos auíetz aunorat damb era vòsta visita. Entrè jargat atau pr'amor de veir ara mia hilha!... desencusatz… Be se'n sap Diu qu'ac ignoraua, repetie faussaments, en tot accentuar era paraula Diu e damb un ton de votz tan desagradiu qu'era princessa Maria, damb es uelhs entà baish, non gausaue campar ne a sa pair ne a Natasha.

Natasha, que s'auie lheuat e hège era reveréncia, tanpòc sabie se qué hèr. Sonque mademoiselle Bourienne arrie agradiuaments.

- Vos demani que me desencusetz, vos ac demani. Diu qu'ei testimòni de qué non me'n sabia, idolèc eth vielh, que se retirèc dempús d'auer examinat a Natasha de cap a pès.

Mademoiselle Bourienne siguec era prumèra a reaccionar dempús dera aparicion deth vielh e se referic ara mala santat deth prince. Natasha e era princessa se guardauen en silenci, e coma mès se contemplauen atau, sense exprimir çò que les calie dider-se, màger ère era antipatia que sentien era ua pera auta.

Quan tornèc eth comde, Natasha mostrèc sense dissimular era sua alegria, enquia semblar descortesa, e s'esdeguèc entà partir.

En aqueth moment lèu auie en òdi ad aguesta vielha e seca princessa, capabla de botar-la en tan penibla situacion e tier-la mieja ora sense dider-li arren deth prince Andrei. "Que non podia èster jo era prumèra a parlar d'eth dauant d'aguesta francesa", pensaue Natasha. E, mentretant, aguesti madeishi pensaments tormentauen ara princessa Maria. Sabie se qué li calie díder, mès que non ac podie hèr, e non podie pera preséncia de mademoiselle Bourienne e pr'amor que, sense saber-ne era rason, li resultaue penible parlar d'aqueth maridatge. Quan eth comde auec gessut, era princessa Maria s'apressèc damb pas rapic entà Natasha, cuelhec es sues mans e li didec alendant prigondaments:

- Demoratz, qu'è besonh…

Natasha guardaue ara princessa damb mina burlesca, qu'eth sòn motiu ne tansevolhe era comprenie.

- Estimada *Natalie*, voi díder que m'alègri fòrça de qué eth mèn frair age trapat era felicitat…, era princessa s'arturèc, encuedant-se de qué mentie.

Natasha notèc eth sòn trantalhament e endonvièc era causa.

- Creigui, princessa, que non ei avient parlar ara d'aquerò, didec damb aparenta dignitat tant qu'es lèrmes li sarrauen era gòrja.

"Qué è dit? Qué è hèt?", didec tanlèu siguec dehòra dera casa.

Aqueth dia demorèren a Natasha pendent fòrça temps entà dinar. Se demorèc ena sua cramba e somicaue coma ua mainada. Sonia ère seiguda ath sòn costat e la punaue ena tèsta.

- Per qué plores, Natasha?, didie. Que non t'impòrten bric, eri. Tot se passarà, estimada.
- Se sabesses guaire dolorós ei… coma se jo…
- Non digues aquerò, Natasha, tu que non n'as eth tòrt. Alavetz, se per qué te preocupes atau?. Puna-me.

Natasha lheuèc eth cap, punèc ara sua amiga enes pòts e emparèc ena sua espatla eth ròstre plen de lèrmes.

- Que non sai com didè'c… arrés n'a eth tòrt. Era colpabla que sò jo, didec. Me hè tant de dò! Ò!, per qué non vie eth?...

Quan gessec a dinar auie es uelhs rogidi. Maria Dmitrievna, que sabie se com auie recebut eth prince as Rostov, hec veir que non se n'encuedaue deth desengust de Natasha e pendent tot eth temps badinèc en votz nauta damb eth comde e es auti convidadi.

VIII

Aquera net es Rostov anèren ena Opèra, a on Maria Dmitrievna les auie artenhut ua lòtja.

Natasha non i volie anar, mès que non podie refusar era gentilesa de Maria Dmitrievna, hèta pensant exclusiuaments en era. Quan, vestida, entrèc ena sala entà demorar a sa pair, se guardèc en miralh, se vedec plan beròia e se sentec encara mès trista, mès damb ua tristor aflaquida e amorosa.

"Mon Diu, s'eth siguesse aciu, ja non seria coma èra abantes, pèga, timida, senon que l'abraçaria d'ua manèra naua, me sarraria contra eth, l'obligaria a guardar-me damb es sòns uelhs inquisidors e curiosi, que damb eri tanti viatges m'a campat, e dempús l'obligaria a arrir coma arrie alavetz. Com veigui es sòns uelhs!, pensaue Natasha. Qué è jo a veir damb sa pair e sa fraia? L'estimi ada eth solet, ada eth… eth sòn ròstre, era sua guardada, eth sòn arridolet d'òme e mainatge… ath còp. Non, qu'ei mielhor non pensar: non pensar en arren. Desbrembar, desbrembà'c tot de moment. Que non tierè mès aguesta demora. Ara madeish vau a plorar (e se hec enlà deth miralh, en tot hèr un esfòrç pr'amor de tier es sues lèrmes). Com pòt Sonia estimar a Nikolai d'ua manèra parièra e tranquilla, demorant tant de temps damb semblabla paciéncia?, pensèc en veir que Sonia entraue, tanben apolidida e damb un ventalh ena man. Non, era qu'ei totafèt desparièra. Jo non posqui!"

Natasha se sentie tant atrendida e aflaquida qu'estimar e èster estimada ère pòc entada era; qu'auie besonh d'abraçar ara madeish ar òme estimat, díder e enténer des sòns pòts es paraules amoroses qu'aumplien eth sòn còr. Tant qu'anaue en coche ath cant de sa pair e campaue cogitosa es reflèxi des fanaus que desfilauen darrèr es veires caperadi de gèu, se sentec encara mès encamardada e trista, desbrembèc damb qui se trapaue e entà on anauen. Eth coche des Rostov entrèc ena cordiòla de veïculs e s'apressèc lentaments en teatre, entre eth carrinclar des arròdes sus era nhèu gelada. Natasha e Sonia baishèren rapidaments, en tot recuelher-se es sues pelhes; eth comde gessec ajudat pes vailets e, entre es senhores e senhors qu'entrauen e es vendeires de programes, es tres se filèren de cap ath correder des lòtges e deth pati de cagires. Darrèr dera pòrta miei barrada s'entenie ja era musica.

- *Nathalie, vos cheveux*, gasulhèc Sonia.

Un plaçaire s'esguitlèc ara prèssa entre es daunes e dauric era pòrta dera lòtja. S'entenec era musica mès pròcha: es hilades des lòtges illuminades apareisheren resplendentes de senhores damb es braci e es espatles nudes; eth pati de cagires ludie d'unifòrmes. Era senhora dera lòtja vesia guardèc a Natasha damb enveja plan femenina. Era cortina encara non s'auie quilhat; sonaue era dubertura. Natasha, en tot apraiar-se eth vestit, entrèc damb Sonia e se seiguec de cara entàs hilades illuminades des lòtges deth dauant. D'un biais agradiu e desagradiu ath còp, la senhoregèc era sensacion (de hège temps non sentuda) de qué molti uelhs guardauen es sòns braci e eth sòn escòt nudi, çò que costèc en era un revolum de rebrembes, desirs e emocions.

Natasha e Sonia, ambdues embelinaires, e eth comde Ilia Andreievic, que de hège temps non se vedie en Moscòu, atirèren era atencion generau. Toti sabien, ath delà, quauquarren deth compromís de Natasha damb eth prince Andrei, sabien que d'alavetz ençà es Rostov s'estauen en camp; e aguesta ère era causa de qué campèssen damb màger curiosèr ara prometuda d'un des mielhors partits de Russia.

Natasha s'auie hèt mès beròia en camp, coma didien toti, e aquera net, per çò dera emocion, estaue especiauments atrasenta. Cridaue era atencion mès que mès pera sua plenitud de vida e beresa, amassa damb era indiferéncia per tot çò que l'entornejaue. Es sòns uelhs neri guardauen ara gent sense cercar ad arrés; eth sòn delicat braç, nud per dessús deth code, s'emparaue ena parabanda de velot, e era sua man se daurie e barraue inconscientaments en tot seguir eth compàs dera dubertura e arropint entre es sòns dits eth programa.

- Guarda, aquiu que i é Alenina damb sa mair, didec Sonia.
- Mon Diu! Mijail Kirilic s'a grossit encara mès, observèc eth comde.
- Guarda quina tòca amie era nòsta Anna Mijailovna!
- Tanben i son es Karaguina; Julie e Boris, que se ve de seguit que son nòvis.
- Drubetskoi a demanat era sua man, vengui de saber-me'n, didec Shinshin, qu'entraue ena lòtja.

Natasha virèc es uelhs entara direccion que guardaue sa pair e vedec a Julie damb un esplendic colar de pèrles ar entorn deth sòn vermelh còth (fòrça empovassat, coma sabie Natasha), seiguda damb mina erosa ath costat de sa mair.

Darrèr d'eres, damb era aurelha calada enes pòts de Julie, apareishie era beròia e ben pientada tèsta de Boris. Guardaue d'arréuelh era lòtja des Rostov e, arrint, li didie quauquarren ara sua prometuda.

"Que parlen de nosates, de jo, sustot, pensèc Natasha. E solide ei en tot padegar era gelosia dera sua nòvia. Donques que se preocupen sense cap de motiu: se se'n sabessen guaire pòc m'interèssen!"

Anna Mijailovna, damb tòca verda, eth ròstre erós e alègre, sometuda tostemp ara volentat de Diu, ère seiguda darrèr des joeni. Ena sua lòtja regnaue aqueth ambient de noviatge, que tan ben coneishie Natasha e tan li shautaue. Virèc era tèsta e, de pic, gessec de nauèth dauant d'era tota era umiliacion patida pendent era visita deth maitin.

"Quin dret a de remir-me era entrada ena sua familha?. Ò, qu'ei mielhor non pensar en aquerò enquiara tornada d'Andrei", didec, e se metec a guardar es ròstres coneishudi e desconeishudi deth pati de cagires. Dauant dera orquestra, en centre madeish ère Dolojov, d'esquia ath scenari, damb es sòns retortilhadi e abondosi peus pientadi entà darrèr. Vestie un vetit pèrsa e atirassaue es guardades de tota era sala, maugrat ad açò lo vedie esdegat e indiferent, coma se s'estèsse en çò de sòn. L'entornejauen es joeni mès distinguidi de Moscòu, qu'eth, plan que òc, dirigie.

Arrint, eth comde Ilia Andreievic sarrèc eth code de Sonia, que s'auie rogit, e li senhalèc ath sòn ancian hestejador.

- L'arreconeishes?, didec. D'a on ges?, li preguntèc a Shinshin. Qu'auie despareishut.
- Òc, auie despareishut, responec Shinshin. Siguec en Caucas, hugec d'aquiu e diden que siguec ministre de non sai quin prince persa qu'aucic ath frair deth Sha. E ara totes es daunes de Moscòu son capvirades per eth: entada eres que non i a senon *Dolokhoff le Persan*. Se parle d'eth, se l'aumenage atau coma se lo convide a dinar. Dolojov e Anatòl Kuraguin qu'an hòles a totes es nòstes senhores.

Ena lòtja deth costat entrèc ua dauna nauta e beròia, damb ua enòrma trena, era esquia lèu nuda e eth pitrau plan despeitrinat, blanc e turgescent. Un doble colar de gròsses pèrles ornaue eth sòn còth. Se tenguie fòrça temps entà acomodar-se, en tot hèr carrinclar era seda pesanta deth sòn vestit.

Natasha, sense voler, se demorèc guardant eth còth, era esquia, eth pitrau, es pèrles e eth pientat, en tot admirar era beresa dera dauna. Quan la guardaue per dusau viatge, era se virèc e, en veir a Ilia Andreievic, inclinèc eth cap saludant-lo e arric. Qu'ère era comdessa Bezujov, esposa de Pierre. Ilia Andreievic, que coneishie a toti, se joquèc en bòrd dera lòtja e escambièc quauques paraules damb era.

- Ètz en Moscòu de hè temps, comdessa? Vierè, vierè a punar era vòsta man. Que sò vengut per uns ahèrs e me è hèt a vier as mainades. Diden qu'era Semionovna cante meravilhosaments. Eth comde Pierre Kirilovic, ei aciu?
- Òc, qu'auie era intencion de passar, didec Elena Vasilievna, e guardèc atentiuaments a Natasha.

Eth comde Ilia Andreieivic tornèc entath sòn lòc.

- Ei fòrça beròia, vertat?, gasulhèc ena aurelha dera sua hilha.
- Ua meravilha! No m'estone que s'enamoren d'era.

En aqueth instant sonèren es darrèri acòrds dera dubertura e eth director d'orquestra piquèc er atril damb era vergueta. Es endarreridi ocupauen es sòns sètis en pati de cagires e se lheuèc era cortina.

Se hec eth silenci pertot, es òmes, vielhs o joeni, es que vestien unifòrme e es de frac, totes es senhores despeitrinades, mès caperades de jòies, calèren damb curiosa aviditat era sua atencion en scenari. Natasha guardèc tanben entà aquiu.

IX

En centre deth scenari i auie ues taules redones e enes costats cartons pintadi representauen arbes; ath hons i auie ua tela estenuda sus un encastre de husta. Diuèrses joenes de corset ròi e pelha blanca èren seigudes en centre; ua auta, plan gròssa, damb vestit de seda blanca, s'estaue a despart, seiguda en un banc, qu'ath sòn darrèr i auien plaçat un aute carton verd. Totes cantauen quauquarren; quan acabèren, era deth banc s'apressèc en lòc deth bufaire. Li gessec ar encontre un òme jargat damb garramaches de seda blanca que sarraue es sues gròsses cames, damb un plumalh en chapèu e un punhau, e se metec a cantar botjant fòrça es braci.

Er òme des garramaches sarrades cantèc solet; dempús cantèc era. Carèren es dus e era musica tornèc a començar: er òme cuelhec era man dera joena deth vestit blanc, ara demora deth compàs d'entrada entà cantar amassa. Cantèren es dus e es espectadors aplaudiren e cridèren damb entosiasme, tant qu'er òme e era hemna, qu'ena scèna representauen a uns enamoradi, arrien e saludauen daurint es braci.

Nauèth venguda deth camp, e en estranh estat d'animositat que se trapaue, tot aquerò li semblèc a Natasha absurd e grotesc. Non podie seguir eth desvolopament dera opèra, ne tansevolhe escotar era musica; vedie solet cartons pintadi, hemnes e òmes estranhaments vestidi, que jos ua lum plan intensa se botjauen, parlauen e cantauen de manèra estranha.

Sabie se qué deuiue representar aquerò, mès que tot ère tan faus, tan pòc naturau, qu'uns viatges s'avergonhaue pes actors e d'auti li semblauen ridiculs. Guardaue ar entorn es ròstres des espectadors, en tot cercar en eri aguest madeish sentiment d'ironia e estonament que sentie ath sòn laguens, mès totes es cares mostrauen atencion per çò que se passaue ena scèna e exprimien ua admiracion qu'a Natasha li semblaue faussa. "Dilhèu li calgue èster atau", se didec. Guardaue successiuaments es hilades des caps ben pientadi en pati de cagires, es descotelats des hemnes enes lòtges e, mès que mès, ara sua vesia, Elena, que, plan descotelada, damb era sua etèrna arridalha, non deishaue de uelh eth scenari. Natasha sentie era lum que hège temps non experimentaue. Ja non s'en brembaue de se qui ère, a on ère ne qué se passaue ath sòn entorn. Guardaue a toti e pensaue; pera sua men desfilauen, sense cap de relacion entre eri, es idies mès estranhes e inesperades: ja se l'acodie sautar en scenari e cantar era *aira* dera soprano; ja desiraue tocar damb eth sòn ventalh a un vielhet seigut près d'era; o ben inclinar-se entà Elena e hèr-li gatalhèues.

En un d'aguesti instants qu'ena scèna tot ei silenci, ara demora de qué comence ua *aria*, era pòrta d'entrada deth pati de cagires se dauric entà on i auie era lòtja des Rostov e s'enteneren es passi d'un òme. ¡Aquiu que i é Kuraguin", gasulhèc Shinshin. Era comdessa Bezujov se virèc arrint entath qu'entraue. Natasha campèc ena madeisha direccion e vedec a un ajudant de camp d'extraordinària beresa, que s'apressaue entara lòtja dera sua fraia. Qu'ère Anatòl Kuraguin, qu'auie vist e rebrembaue deth balh de Sant Petersburg. Ludie ara eth sòn unifòrme d'ajudant de camp, damb espatletes e cordons. Caminaue damb aspècte galhard e valent qu'aurie estat ridicul se non siguesse tant atrasent e se non auesse exprimit en sòn ròstre gadalesa e alegria. A maugrat d'auer començat era representacion, auançaue sus eth tapìs deth correder sense prèssa, hènt trinhonar leugèraments es esperons e eth sabre e damb era tèsta quilhada esplendida e perhumada. Li hec ua guardada a Natasha, s'apressèc ara sua fraia, apuèc era man engantada ena parabanda dera lòtja, la saludèc damb eth cap e li preguntèc quauquarren, en tot senhalar damb es uelhs a Natasha.

- *Mais charmante*, didec, evidentaments per Natasha, que mès qu'entenè'c ac comprenec peth movement des sòns pòts.

Dempús passèc entara prumèra hilada e se seiguec ath cant de Dolojov, que toquèc amistosaments damb eth code, ad aguest madeish Dolojov qu'es auti vantauen tant. Li hec un arridolet, ent tot guinhar-li un uelh, e emparèc eth pè contra eth barron des fanaus.

- Guaire se semblen es dus frairs e guaire beròis son, comentèc eth comde.

Shinshin, a mieja votz, condaue a Rostov ua des istòries de Kuraguin en Moscòu; Natasha sagèc d'entener-la, soler pr'amor qu'Anatòl auie dit qu'ère *charmante*.

Acabèc eth prumèr acte; en pati de cagires toti se lheuèren, se barregèren e comencèren a gésser.

Boris acodic ena lòtja des Rostov. Recebec damb fòrça simplicitat es felicitacions e, arroncilhant es celhes e damb un distrèt arridolet, preguèc a Natasha e a Sonia que venguessen ena sua nòça, en nòm dera sua prometuda, e se retirèc. Natasha, arridolenta e damb ua cèrta elegància, parlèc damb eth e felicitèc ad aqueth madeish Boris qu'en d'auti tempsi n'auie estat enamorada. En aguest estat d'encaborniament tot que li semblaue simple e naturau.

Elena, damb eth sòn gran descotelat, s'estaue ath cant de Natasha e arrie a toti; dera madeisha manèra arric Natasha a Boris.

Era lòtja dera comdessa s'aumplic de gent e deth pati de cagires acodien a saludar-la es òmes de mès bona posicion e engenhosi, encaborniadi, çampar, a hèr veir a toti era sua amistat damb era.

Pendent tot er entracte, Kuraguin s'estèc de pès ath cant des fanaus, ath costat de Dolojov, sense deishar de uelh era lòtja des Rostov. Natasha sabie qu'ère en tot parlar d'era, e aquerò li shautaue. Se virèc per manèra de qué la vedessen de perfil, en tot creir qu'aguesta postura la favorie. Abantes de començar eth dusau acte, apareishec Pierre en pati de cagires, qu'es Rostov non auien vist dès era sua arribada. Eth sòn ròstre semblaue trist, e estaue mès gròs qu'eth darrèr viatge que l'auie vist Natasha. Sense fixar-se en arrés auancèc entara prumèra hilada; Anatòl s'apressèc ada eth e li didec quauquarren, en tot senhalar era lòtja des Rostov, Pierre s'encoratgèc en veir a Natasha e s'apressèc ara prèssa entara lòtja. S'apuèc ena parabanda e blaguèc animadaments ua longa estona damb era.

Pendent era sua convèrsa damb Pierre, Natasha entenec ua votz omenenca ena lòtja dera comdessa Bezujov; endonvièc que se tractaue de Kuraguin. Se virèc e es sòns uelhs se trapèren. Eth, lèu arridolent, li tachèc es sòns uehs damb tau admiracion e trendesa que se li hec estranh trapar-se tan près d'aqueth òme, guardar-lo atau, èster convençuda de shautar-li e non coneisher-lo.

En dusau acte, era decoracion representaue monuments e un horat dubèrt ena tela figuraue era lua. Amortèren es lutzes deth proscèni e ena orquestra es trompes e contrabaishi toquèren damb sordina; de dreta a quèrra entrèren ena scèna persones vestides damb capes neres. Estornejauen es sòns braci e enes sues mans amiauen quauquarren semblable a un punhau. Dempús n'arribèren d'auti, qu'arrossegauen ara qu'en prumèr acte amiaue eth vestit blanc, e ara un de blu. Non se la heren a vier de

seguit; cantèren damb era pendent ua estona e dempús l'arrossseguèren dehòra deth proscèni. Entre es colisses se floqueren tres còps sus quauquarren metallic, toti se meteren de jolhs e entonèren ua pregària. Tot aquerò siguec interromput diuèrsi còps pes crits afogadi des espectadors.

Pendent er acte, cada còp que Natasha guardaue de cap ath pati de cagires, es sòns uelhs se trapèren damb es d'Anatòl Kuraguin, que, emparat en dorsièr dera cagira, non la deishaue de uelh. A Natasha l'agradaue aquera admiracion, sense pensar qu'en aquerò i auesse quauquarren censurable.

En acabar eth dusau acte, era comdessa Bezujov se lheuèc e, en tot virar-se de cap as Rostov, sense hèr-ne cabau des qu'entrauen ena sua lòtja, cridèc ath comde damb un senhau dera sua man engantada e arrint amablaments li didec:

- Que m'auetz de presentar as vòstes encantadores hilhes, didec. Tota era ciutat non parle senon d'eres e jo encara non les coneishi.

Natasha se lheuèc e hec ua reveréncia ara esplendida Elena. Es laudances que l'autrejaue aquera plan beròia hemna li semblèren tant agradiues que se rogic de plaser.

- Tanben jo me voi hèr moscovita, didec Elena. Mès, comde, non vo'n avegonhatz d'auer amagades semblables perles en camp?

Era comdessa Bezujoz s'auie guanhat justaments era fama d'èster embelinaira. Qu'ère capabla de díder çò que non pensaue e vantar damb era màger simplicitat e naturalitat.

- Non, estimat comde, permetetz-me que m'ocupe des vòstes hilhes. Jo que sò aciu per pòc de temps e a vos vos arribe çò de madeish. Sajarè de distrèir-les. Qu'è entenut a parlar molt de vos en Sant Petersburg, li didec a Natasha, e auia talents de coneisher-vos. Me parlèc de vos eth mèn page Drubetskoi; sabetz que se maride? E tanben un amic deth mèn marit, Bolkonski, eth prince Andrei Bolkonski, higec damb un accent especiau en tot hèr a veir que se'n sabie deth compromís deth prince damb Natasha. Dempús, entà començar aguesta amistat, demanèc qu'ua des joenes venguesse ena sua lòtja e Natasha siguec damb era, era rèsta der espectacle.

En tresau acte, era scèna representaue un palai illuminat per nombroses candèles e plen de retraits de cavalìers damb barba. Ath miei i auie dues persones, que deuien èster eth rei e era reina; eth rei botgèc era man dèstra e, visiblaments intimidat, cantèc pro mau ua estona e se seiguec en un tron roienc. Era joena, qu'en prumèr acte vestie de blanc e dempús de blu, campaue ara damb ua longa camisa e es peus esperluadi, de pès ath cant deth tron. Cantèc quauquarren trist, en tot dirigir-se ara reina; mès eth rei hec un gèst sevèr e d'un e de un aute costat entrèren òmes e hemnes damb es cames nudes e comencèren a barar toti amassa. Es vriolins inicièren uns compassi alègri e ua des dançaires, de cames gròsses e braci aflaquidi, se hec enlà des auti, despareishec entre es colisses, recompausèc eth sòn corset e, gessent en centre, comencèc a sautar hènt tumar rapidaments un pè damb er aute. Toti aplaudiren freneticaments e cridèren: "òsca!". Dempús un òme se placèc en un angle; es timbals e es trompetes sonèren damb mès fòrça e aguest òme, solet, comencèc a sautar plan naut e a tumar es pès (qu'ère Duport, eth famós dançaire, que crubaue seishanta mil robles annaus per hèr aquerò). Enes lòtges, enes patis de cagires e enes galaries, es espectadors aplaudiren e cridèren damb totes es sues fòrces. Er òme s'arturèc, arric e saludèc entà toti es costats. Dancèren

d’auti, damb es cames nudes, òmes e hemnes; dempús, un des reis cridèc quauquarren, seguint era musica, e toti se meteren a cantar. De ressabuda sonèren es trompetes, en tot anonciar era tronada; era orquestra executèc quauques escales cromatiques e ues setaus menors e toti correren, en tot arrossegar entà dehòra a un des presents, tant que queiguie era cortina. De nauèth ressonèren entre es espectadors aplaudiments tarabastosi e votzes afogades; era gent cridaue:

- Duport!, Duport!, Duport!
- *N’est-ce pas qu’il est admirable, Duport*?, comentèc Elena.
- *Òh!*, *oui*, didec Natasha.

X

En entracte, un corrent d'aire hered se filtrèc ena lòtja d'Elena, se dauric era pòrta e entrèc Anatòl, en tot inclinar-se e sajant de non shordar ad arrés.

- Permetetz-me que vos presenta ath mèn frair, didec Elena en tot guardar inquieta a Natasha e a sa frair.

Natasha, peth dessús dera espatla nuda, virèc era sua polida tèsta e arric. Anatòl, que resultaue tan beròi d'apròp coma de luenh, se seiguec ath sòn costat e didec que de hège temps desiraue aqueth aunor, dès eth balh ena casa des Narishkin, a on auie auut er indesbrembable plaser de veder-la e que non l'auie podut desbrembar. Damb es hemnes Anatòl Kuraguin ère plan mès intelligent e simple que damb es òmes; conversaue damb seguretat e simplicitat; Natasha se demorèc estonada e agradiuaments impressionada en verificar qu'aqueth òme, que se condauen tantes causes, non auie arren de temible, senon que, autraments, arrie damb un arridolet ingenú, alègre e bravàs.

Kuraguin s'interessèc pera opinion de Natasha sus er espectacle e condèc que, ena representacion anteriora, era Semionovna auie queigut quan cantaue.

- Sabetz, comdessa, didec coma se parlèsse damb ua vielha amiga, que premanim un balh de masques? Qu'auríetz de vier; serà plan divertit. Mos amassam ena casa des Arjarov. Vos ac prègui de vertat. Vietz.

Anatòl, mentretant, non deishaue de uelh eth ròstre, eth còth e es nudi braci de Natasha, que se'n sabie de qué l'admiraue, e aquerò costaue en era ua sensacion agradiua; mès sense saber se per qué, se sentie violenta e intimidada ena sua preséncia. Quan non lo guardaue, sentie qu'eth auie tachadi es sòns uelhs enes sues espatles, e sense encuedar-se'n, sajaue d'interceptar era sua guardada entà qué Anatòl desvièsse era vista entath sòn ròstre. Mès quan lo guardaue enes uelhs, avertie damb pòur qu'entre eri non i auie aguesta barralha de pudor que tostemp ère presenta entre era e es auti òmes. Sense saber se per qué, ath cap de cinc menutes Natasha se sentie terriblaments pròcha ad aguest òme. Quan se botjaue, tostemp cranhie qu'eth l'agarrèsse eth sòn braç peth darrèr o la punèsse en còth. Blagauen sus es causes mès superficiaus e Natasha sentie cada còp mès aquera intimitat que non auie coneishut damb cap aute òme. Guardaue a Elena e a sa pair, coma demanant-les se qué significaue aqueth fenomèn; mès Elena ère abstrèta ena conversa damb un generau e non responec ara sua guardada; e es uelhs de sa pair non li dideren senon çò que li didien tostemp: "Ès contenta? Donques aquerò m'alègre".

Pr'amor de trincar un moment er incomòde silenci, que pendent eth quau Anatòl la seguie guardant tranquilla e fixaments damb es uelhs un shinhau gessents, Natasha li preguntèc se l'agradaue Moscòu. Hec era pregunta e se rogic tota; tostemp li semblaue que hège quauquarren indecent en tot parlar damb eth. Eth arric coma entà encoratjar-la.

- Ara prumeria me shautaue pòc, pr'amor que çò que hè agradiua ua ciutat *ce sont les jolies femmes*, vertat?. Ara, higec guardant-la significatiuaments, Moscòu me shaute fòrça. Vieratz en balh, comdessa? Non deishetz de vier, e estenent era man entath flòc de flors qu'amiaue Natasha, contunhèc en votz baisha: *Vous serez la plus jolie. Venez, chere comtesse, eth comme gage donnez-moi cette fleur.*

Natasha non comprenec se qué didie, coma tanpòc ac comprenec eth; mès, enes sues incomprensibles paraules i auie ua intencion indecenta. Non sabie se qué díder, e se

virèc coma se non ac auesse entenut. Mès sonque virar-se pensèc qu'eth ère ath sòn darrèr, plan près.

"Qué hè ara?, se preguntèc. Estarà confonut e anutjat? Me cau reparar çò que hi?", e virèc eth cap, sense poder evità'c. Guardèc fixaments a Anatòl; e era sua proximitat, era trendesa alègra deth sòn arridolet, era sua seguretat la venceren. Arric madeish qu'eth, guardant-lo dirèctaments enes uelhs; e, un còp mès, sentec orrificada qu'entre es dus non i auie cap de barralha.

Se lheuèc era cortina de nauèth. Anatòl gessec dera lòtja, tranquil e content. Natasha entornèc entara sua damb sa pair, completaments sometuda ath mon que se trapaue. Tot çò que se passaue ath sòn entorn li semblaue ja totafèt naturau, e ne un solet còp acodiren ena sua ment es anteriores idies sus eth sòn prometut, era princessa Maria e era vida deth camp, coma se tot aquerò siguesse aigua passada.

En quatau acte, un diable cantèc, hènt mimaròtes, enquia que retirèren ua husta de dejós es sòns pès e despareishec laguens deth horat; aquerò siguec tot çò que Natasha vedec en quatau acte; quauquarren la trebolaue e la tormentaue, e era causa d'aquera emocion ère Kuraguin, que, sense voler, seguie campant. Quan gessien deth teatre, Anatòl se dirigic entada eri, s'encarguèc de cridar eth coche e les ajudèc a pujar; en ajudar a Natasha li sarrèc eth braç per dessús deth code. Natasha, inquieta e rogida, lo guardèc. Es uelhs d'Anatòl ludien e la guardaue, arrint trendaments.

Solet quan arribèc en casa podec reflexionar Natasha tranquillaments sus tot çò que l'auie arribat, e de ressabuda, pendent eth tè, que toti preneren dempús deth teatre, en rebrembar ath prince Andrei, s'estrementic orrificada, non podec tier un sorriscle e gessec corrent e rogida dera cramba. "Mon Diu, que sò perduda! Com è podut arribar enquia aciu?", pensaue. S'estèc pendent un temps damb eth ròstre rogit amagat entre es mans, sajant de hèr-se'n ua idia clara de guaire l'auie arribat, mès que non artenhie compréner çò que s'auie passat ne çò que sentie. Tot li semblaue escur, confús e terrible. Aquiu, ena immensa sala illuminada deth teatre, a on jos es sons dera musica sautaue Duport sus es hustes umides damb era sua giqueta de parpalhetes e es cames nudes, e es senhoretes, e es vielhs e Elena, lèu nuda e damb un arridolet tranquil e capinaut, cridauen "òsca!" damb entosiasme, aquiu ena ombra d'aquera hemna, tot que semblaue simple e clar; mès, ara, soleta, acarada damb era madeisha, aquerò qu'ère incomprensible. "Per qué se passe aquerò? Qué ei aguesta pòur que senti d'eth? Aguest racacòr que senti ara?", se preguntaue.

Sonque ara vielha comdessa, en lhet, l'aurie podut condar Natasha guaire pensaue. Sonia, damb es sòns principis sevèrs e simples, non aurie comprenut arren e aurie demorat orrificada dauant dera sua confession. Soleta damb era madeisha, Natasha sajaue de resòlver eth problema que la tormentaue.

"Sò perduda o non entar amor deth prince Andrei?, se preguntaue, e damb un arridolet ironic se padegaue ada era madeisha. Be ne sò de pèga en preguntar-m'ac! Qué s'a passat? Arren! Que non hi arren, jo non è costat tot aquerò. Arrés se'n saberà e non lo tornarè a veir. Voi díder que non s'a passat arren, e per tant d'arren me cau empenair-me. Eth prince Andrei que me pòt estimar *tau* que sò… Mès se *com sò*? Ò, mon Diu!, mon Diu! Per qué non ei eth aciu?" Natasha se padegaue per un moment, mès un cèrt sens li didie qu'encara que tot aquerò siguesse vertat, encara qu'arren s'auese passat, ja

non existie era anciana puretat deth sòn amor peth prince Andrei. Tornèc a rebrembar tota era convèrsa damb Kuraguin, evoquèc eth sòn ròstre, es sòns gèsti, eth trende arridolet d'aqueth òme atrasent e audaç quan li sarraue eth braç pr'amor d'ajudar-la a pujar en coche.

XI

Anatòl Kuraguin s'estaue en Moscòu pr'amor que sa pair l'auie obligat a gésser de Sant Petersburg, a on degalhaue mès de vint mil robles ar an e contrège deutes per autrestanti, qu'eth sòn pagament exigien es creditors ath prince.

Eth prince Vasili li hec a veir ath sòn hilh que pagaue era mitat des sòns deutes per darrèr viatge, mès solet damb era condicion de qué partisse entà Moscòu coma ajudant de camp deth generau governador, cargue qu'eth madeish l'auie artenhut, e que sagèsse de cercar aquiu un bon partit. L'auie indicat ara princessa Maria o a Julie Karaguina.

Anatòl consentic e se n'anèc entà Moscòu, a on s'installèc ena casa de Pierre. Ara prumeria Pierre lo recebec damb un cèrt desengust, mès dempús s'avedèc ara sua companhia; bèth còp anaue a divertir-se damb eth, e, en forma de prèsti, li balhaue sòs.

Coma plan ben auie dit Shinshin, dès era sua arribada en Moscòu Anatòl Kareguin amiaue hòles a totes es daunes, precisaments pr'amor que les menspredaue e s'estimaue mès acompanhar-se de gitanos e actritzes franceses, que damb era principau d'eres, mademoiselle Georges, auie, sivans se didie, relacion intimes. Que non mancaue en ua soleta hèsta en casa de Danilov e de d'auti amics moscovites. Beuie pendent nets sanceres, deishant darrèr a toti, e frequentaue es cauhades e balhs dera nauta societat. L'atribusien quauques aventures damb diuèrses daunes de Moscòu; enes balhs hège era cort a bères ues d'eres. Mès que non s'apressaue enes senhoretes, e plan mens encara enes riques eretères, que normauments èren plan lèges; ath delà, hège dus ans qu'ère maridat, causa ignorada per toti, exceptat des amics mès intims. Dues ans abantes, en èster eth sòn regiment en Polonia, un gran propietari polac, non guaire ric, l'auie obligat a maridar-se damb era sua hilha.

Anatòl abandonèc de seguit ara sua hemna e, gràcies as sòs qu'auie prometut manar-li ath sòn suer, se reservèc eth dret de hèr-se passar per celibatari.

Se mostraue tostemp content damb era sua situacion, d'eth madeish e des auti. Instintiuaments, damb tota era fòrça deth morir, ère convençut de qué non se podie víuer d'ua manèra desparièra de coma eth viuie, e de qué jamès ena sua vida auie hèt quauquarren dolent. Ère incapable de pensar en çò qu'es auti podessen díder sus es sòns actes ne des consequéncies qu'aguesti actes podessen costar enes auti. Ère convençut de qué, atau coma eth lit, pera sua natura, li cau víuer ena aigua, eth auie estat creat per Diu de sòrta qu'auie de besonh trenta mil robles cada an e era mès brilhanta posicion ena societat. E n'ère tan convençut qu'es auti, en veder-lo, se convencien de qué ère atau e non li remien ne eth dret ath lòc preeminent ne es sòs, que demanaue prestadi a dreta e quèrra, sense pensar, plan que òc, d'entornar-les-ac. Non ère jogaire; ei a díder, aumens non perseguie es guanhs; non ère vanitós ne lo preocupaue minimaments çò que pensèssen d'eth; encara mens se lo podie acusar d'ambiciós.

En mès d'ua escadença auie costat serioses inquietuds en sa pairs pera sua despreocupacion de hèr carrèra e peth sòn mensprètz per toti es aunors. Non ère aganit ne remie era ajuda a qui l'ac demanèsse. Es soletes causes qu'estimaue èren es diversions e es hemnes; e coma, sivans eth, cap d'aguestes causes auie arren d'ignòble, e coma qu'ère incapable de pensar en mau qu'era satisfaccion des sòns desirs podesse costar en d'autes persones, se consideraue un òme irreprochable, menspredaue sincèraments as miserables e marridi e, damb era consciéncia tranquilla, caminaue damb era tèsta plan nauta.

Entre es nocejaires, entre es “òmes-Magdalena”, existís eth secret sentiment dera sua innocéncia, basat, coma enes “hemnes-Magdalena”, en aguesta madeisha esperança de perdon. “Ada era se li perdonarà tot, pr’amor qu’a estimat fòrça, e ada eth se li perdonarà tot pr’amor que s’a divertit fòrça.”

Dolojov, que reapareishie aqueth an en Moscòu dempús eth sòn despatriament e es sues aventures en Persia e qu’amiaue era vida luxuosa deth jòc e dera dissipacion, intimèc damb eth sòn vielh camarada Kuraguin e se profitèc d’eth entàs sues finalitats.

Anatòl estimaue sincèraments a Dolojov pera sua intelligéncia e valor. Dolojov auie besonh deth nòm, dera posicion sociau e des relacions d’Anatòl Kuraguin pr’amor d’atirar ena taula de jòc as joeni rics, mès que non l’ac hège a veir; se diverttie damb Kuraguin e se profitaue d’eth. Ath delà deth calcul qu’intervenguie enes sues relacions damb Anatòl, eth hèt de dirigir era volentat de un aute qu’ère entada eth un plaser, un costum e un besonh.

Natasha auie impressionat viuaments a Kuraguin. Pendent eth sopar, dempús deth teatre, expliquèc a Dolojov, coma gran coneisheire deth tèma, er encantament des sòns braci, deth sòn còth, des sòns pès e des sòns peus, e manifestèc era intencion de hèr-li era cort. Anatòl non podie reflexionar ne saber se quin serie eth resultat d’aguesta cort, madeish que non podie reflexionar ne saber se quines serien es consequéncies de cadun des sòns actes.

- Òc que n’ei de beròia, frair, mès que non ei entà nosati, didec Dolojov.
- Diderè ara mia fraia que la convide a dinar. Qué te semble?
- Demora mielhor a que se maride…
- Ja sabes que *j’adore les petites filles*. Ath delà, pèrden de seguit eth cap, didec Anatòl.
- Que ja t’an pescat un còp damb ua *petite fille*, observèc Dolojov, que se’n sabie deth maridatge de Kuraguin. Tie compde.
- Mès aquerò non se pòt passar dus viatges, tè, arric satisfèt Anatòl.

XII

Londeman d'auer vengut en teatre, es Rostov non gesseren de casa, ne arrés venguec a visitar-les. Amagada de Natasha, Maria Dmitrievna parlèc damb eth comde. Natasha endonvièc que parlauen deth vielh prince Bolkonski e que shamauen quauquarren; aquerò l'enquimerèc e l'ofensèc ath còp. En cada moment demoraue ath prince Andrei, e, per dus còps en aqueth dia manèc ath portièr entà Vozendvizhenka pr'amor d'informar-se'n. Mès que non auie arribat e era se sentie pejor que pendent es prumèrs dies dera sua tornada en Moscòu. Ad aguesta impaciéncia e tristor se higie eth desagradiu rebrembe dera entrevista damb era princessa Maria e eth vielh prince, e era pòur e tanben era preocupacion qu'era sua causa non s'explicaue. Li semblaue qu'Andrei non tornarie mès o qu'abantes dera sua tornada ada era l'arribarie quauquarren. Que ja non podie coma abantes pensar en eth tranquillaments, soleta, pendent longa estona; de seguit acodie ena sua memòria eth rebrembe de vielh prince, dera princessa, deth teatre e de Kuraguin. De nauèth se preguntaue se non ère colpabla, se non auie mancat ara sua fidelitat entath prince Andrei; analizaue peth menut cada paraula, cada gèst, cada nuança de çò dit per aqueth òme qu'auie desvelhat en era un sentiment incomprensible e trebolador. Dauant des sòns familhars Natasha semblaue mès animada que de costum, mès ath sòn laguens ère plan luenh dera felicitat serena d'abantes.

Dimenge peth maitin, Maria Dmitrievna convidèc as sòns òstes a missa ena sua parròquia, ena glèisa dera Assumpcion.

- Que non me shauten es glèises qu'estan de mòda, didie capinauta, çampar, dera sua independéncia. Diu qu'ei eth madeish pertot. Eth nòste *pòpe* ei brave e oficie dignaments, madeish qu'eth diacòn. Dilhèu era santetat depen de qué canten pejor o milhor en còr? Non me shauten aguestes causes, que non son senon frivolitats.

A Maria Dmitrievna li shautauen es dimenges e les sabie hestejar. Dissabte se hège era neteja generau dera casa e dimenge, madeish era qu'es vailets, non trabalhauen, se jargauen vestits de mudar e toti acodien ena missa. S'ahigie bèth plat ena taula des senhors, e ath servici se li balhaue vodka e aguisat de lit o de porcèth; mès arren hège veir autant era hèsta coma eth pròpi ròstre de Maria Dmitrievna, ample e sevèr, que tenguie aguest dia ua expression nvariabla de solemnitat.

Quan dempús dera missa preneren eth cafè ena sala, qu'es sòns mòbles les auien trèt es cobèrtes, avisèren ara patrona dera casa qu'eth coche ère prèst; Maria Dmitrievna, damb gèst grèu, en tot calar-se sus es espatles eth chal des hèstes que tenguie entà anar de visita, se lheuèc e didec qu'anaue a tier-li ua visita ath prince Nikolai Andreievic Bolkonski, pr'amor d'auer damb eth ua explicacion a prepaus de Natasha.

Dempús de gésser Maria Dmitrievna, arribèc ua oficiala de Mme Aubert-Chalmet, e Natasha, plan satisfèta per auer ua distraccion, s'embarrèc en ua cramba vesia ara sala entà provar-se es vestits naui. Tant que se botaue un corset encara des.hilat e sense manges e se guardaue en miralh virant eth cap pr'amor de veir se com l'estaue era esquia, entenec en salon es animades votzes de sa pair e ua hemna, qu'eth sòn rebrembe la hec rogir-se; qu'ère era votz d'Elena. Sense auer temps de trèir-se eth corset, se dauric era pòrta e, damb un ludent arridolet corau e trende, entrèc ena cramba era comdessa Bezujov, qu'amiaue un polit vestit de velot violeta e cothèr naut.

- *Ah!, ma delicieuse! Charmante*!, li didec a Natasha, que se rogic tota. Qu'ei imperdonable, estimat comde, didec, en tot virar-se de cap a Ilia Andreievic, que venguie darrèr, aquerò de víuer en Moscòu e non deishar-se veir per nunlòc. Non, que non vos ac permeterè. Aguesta net mademoiselle Georges vie entà declamar ena mia casa, s'amassaràn un group d'amics, e se non vos hètz a vier as vòstes dues beròies joenes, que son mielhores que mademoiselle Georges, m'emmaliciarè damb vos. Eth mèn marit que non ei aciu; se n'a anat entà Tver; se non, l'auria dit que venguesse a cercar-vos. Mès vietz sense manca, maugrat tot. Vos demori tàs naut.

Saludèc damb eth cap ara oficiala dera modista, que coneishie, que s'auie inclinat dauant era comdessa respectuosaments; dempús se seiguec dauant eth miralh, en tot apraiar-se artisticaments eth sòn vestit de velot. Non cessaue de parlar corauments, admirant tostemp era beresa de Natasha; passèc revista as sues gales e les autregèc granes laudances, sense desbrembar eth sòn pròpi vestit *en gaze metallique*, vengut de París, en tot conselhar-li a Natasha que se'n hesse un de parièr.

- Encara qu'a vos, tot que vos està ben, estimada.

En ròstre de Natasha persistie un arridolet de plaser. Se sentie erosa e capinauta en enténer es laudances d'aquera simpatica comdessa Bezujov, qu'enquia alavetz l'auie semblat ua dauna inaccessibla e importanta e qu'ara se mostraue tan graciosa damb era. Natasha se metec alègra, en tot senter-se lèu enamorada d'aquera hemna tan beròia e tan brava. Ça que la, Elena admiraue de vertat a Natasha e desiraue divertir-la. Anatòl l'auie demanat que li premanisse un encontre damb Natasha e aguest qu'ère eth motiu dera sua visita as Rostov. Era idia d'apressar a sa frair e a Natasha la divertie coma se siguesse un jòc.

Maugrat qu'en Sant Petersburg auie sentut anug contra Natasha per çò d'auer desseparat a Boris deth sòn costat, ara non pensaue ne tansevolhe en aquerò e, damb tota era sua amna, ara sua manèra, desiraue eth ben de Natasha. En gésser dera casa cridèc a despart ara sua *protegée*.

- Ager dinèc ena casa eth mèn frair; que mos moríem d'arrir en veder-lo: non minge arren e non hè ua auta causa qu'alendar per vos, *ma chere*. *Il est fou, mais amoureux fou de vous.*

Natasha se rogic tota en enténer aguestes paraules.

- *Ma delicieuse! Se com rogitz*, didec Elena. *Vietz sense manca. Si vous aimez quelqu'un, ma delicieuse, ce n'est pas une raison pour se cloitrer. Si meme vous etes promise je suis sure que votre promis aurait desiré qu vous alliez dans le monde en son absence plutot que deperir d'ennui.*

"Se'n sap, donc, que sò prometuda, ei a díder que n'a parlat d'aquerò damb eth sòn marit, Pierre, qu'ei tan just, pensèc Natasha. Qu'auràn parlat e se n'auràn arrit. Ei a díder, que non a cap importància". E de nauèth, jos era influéncia d'Elena, çò qu'abantes li semblaue terrible ara se virèc simple e naturau. "E era, tan *grande dame* e tant agradiua, m'estime de vertat. Per qué non me cau divertir-me?", seguic pensant, en tot guardar a Elena damb es uelhs plan dubèrti.

Maria Dmitrievna entornèc ara ora deth dinar, taciturna e seriosa; qu'ère evident qu'auie patit ua derrota en çò deth prince Bolkonski. Qu'ère massa capvirada dempús era

tustarrada pr’amor de condar çò que s’auie passat damb tranquillitat. Dauant es preguntes deth comde, repliquèc que tot s’auie passat ben e que l’ac condarie a londeman. Quan se’n sabec dera visita dera comdessa Bezujov e dera sua invitacion, Maria Dmitrievna didec:

- Que non me shaute era amistat dera Bezujov e non vo’la conselhi; mès s’ac as prometut, e se virèc entà Natasha, vè-i, distrè-te.

XIII

Eth comde Ilia Andreievic amièc as dues joenes ena casa dera comdessa Bezujov. Que i auie pro gent amassada, mès Natasha non arreconeishie lèu ad arrés. Eth comde Ilia Andreievic avertic damb desengust que lèu toti èren persones coneishudes pera sua libertat de costums. Mademoiselle Georges, entornejada d'un group de joeni, ère en un cornèr dera sala. I auie quauqui francesi, e entre eri Metivier, que dès era arribada d'Elena ère intim dera casa. Eth comde Ilia Andreieivic decidic non hèr as cartes, pr'amor de non desseparar-se dera sua hilha e de Sonia, e anar-se'n tanlèu acabèsse eth recitau de Georges.

Anatòl romaue pera entrada, demorant sense cap de dobte as Rostov. Saludèc de seguit ath comde, s'apressèc entà Natasha e la seguic. En veder-lo Natasha, l'acodic en cap era orgulhosa satisfaccion d'agradar-li e era pòur pera abséncia de barralhes moraus entre eri. Elena acuelhec corauments a Natasha, damb granes laudances en votz nauta entada era e eth sòn vestit. Ath cap d'ua estona, mademoiselle Georges se retirèc pr'amor de vestir-se. Se placèren avientaments es cagires e toti cuelheren sèti. Anatòl apressèc ua cagira entà Natasha e se volec sèir ath sòn costat, mès eth comde, que non deishaue de uelh ara sua hilha, s'acomodèc ath sòn costat. Anatòl se placèc darrèr.

Medemoiselle Georges, damb es sòns gròssi braci nudi damb clotets e un chal ròi sus es espatles, auancèc entar espaci liure, prèst entada era entre es cagires e se posèc damb ua postura plan estudiada. S'enteneren mormolhs d'admiracion.

Mademoiselle Georges, damb mina sevèra e ombriua, guardèc ath public e comencèc a recitar en francés uns vèrsi que se referien ar amor criminau d'ua mair peth sòn hilh. En arribar en certans passatges, lheuaue era votz; en d'autes escadenses mormolhaue, en tot quilhar trionfauments era sua tèsta, e en d'autes s'arturaue e alendaue fatigada, damb es uelhs exorbitadi.

- *Adorable, divin, delicieux*!, s'entenie pertot.

Natasha campaue ara gròssa mademoiselle Georges e non entenie, ne vedie, ne comprenie arren de guaire se passaue ath sòn dauant. Sentie solet qu'ère agarrada de nauèth, irremissiblaments, en aqueth mon estranh, hòl, tan desparièr deth que coneishie enquia alavetz, a on non se distinguie eth ben deth mau, çò de rasonable de çò d'asenat. Darrèr sòn ère Anatòl, e en senter-lo tan près, espaurida, demoraue quauquarren.

Acabat eth prumèr monològ, se lheuèren toti e entornegèren a mademoiselle Georges pr'amor d'amuishar-li eth sòn entosiasme.

- Be n'ei de beròia!, didec Natasha a sa pair, que, coma es auti, s'auie botat de pès e s'apressaue entara artista.
- Que non m'ac semble, quan vos veigui a vos, didec Anatòl que seguie a Natasha. E ac didec en un moment que solet era podie entener-lo. Qu'ètz embelinaira… dès que vos vedí non è deishat de…
- Anem-mo'n, anem-mo'n, Natasha, didec eth comde, en tot tornar ara cèrca dera sua hilha. Be n'ei de beròia!

Natasha sense enténer arren, s'apressèc a sa pair e lo campèc damb uelhs estonadi e interrogadors.

Dempús de recitar uns auti monològs, mademoiselle Georges partic e era comdessa demanèc as sòns convidadi que passèssen en ua auta sala.

Eth comde Ilia Andreieivic volie retirar-se, mès Elena li supliquèc que non maumetesse eth sòn balh improvisat. Es Rostov se demorèren. Anatòl convidèc a Natasha entath vals e, tant que dançauen, sarraue era sua cintura, era man, e li didie qu'ère *ravissante* e que l'estimaue. Tanben barèc Natasha era escocesa damb Kuraguin; quan s'estèren solets Anatòl non didie arren, en tot limitar-se a guardar-la. Natasha se preguntaue se non serie un saunei çò qu'auie dit Anatòl pendent eth vals. En acabar era prumèra figura dera escocesa, de nauèth sarrèc era sua man. Natasha, espaurida, lheuèc entada eth es sòns uelhs, mès ena doça guardada e en arridolet d'Anatòl i auie tanta trendesa e seguretat que non se decidie a díder çò que pensaue e tornèc e baishar es uelhs.

- Non me digatz aquerò; que sò prometuda e estimi a un aute, acabèc dident ara prèssa.

Dempús lo guardèc de nauèth; mès Anatòl non ère trebolat ne trist per çò que venguie d'enténer.

- Non me digatz aquerò! Que m'ei parièr!, didec eth. Que sò hòlaments encamardat, hòlaments. Dilhèu n'è jo eth tòrt de que sigatz tant embelinaira? Ara vos cau començar a vos.

Natasha, encoratjada e inquieta, damb es uelhs plan dubèrts e espauridi, guardaue ath sòn entorn, e semblaue mès alègra que de costum. No comprenie lèu arren de çò que se passaue. Barèren era escocesa e era polka; sa pair volec partir de nauèth, e era li preguèc que se demorèssen ua estona mès. Onsevolhe que siguesse, damb quinsevolhe que parlèsse, tostemp sentie era sua guardada. Dempús se'n brembèc que l'auie demanat permís a sa pair pr'amor de vier en cabinet d'atrencadura e apraiar-se eth vestit; qu'Elena l'auie seguit e que, arrint, l'auie parlat der amor de sa frair; que, en un petit salon de passa, trapèc de nauèth a Kuraguin; qu'Elena despareishec e qu'eth, cuelhent era sua man, auie dit:

- Non posqui vier ena vòsta casa, mès ei possible que bric mès vos torna a veir? Vos estimi damb holia… Ei possible que bric mès…? E tant que parlaue, en tot barrar-li eth pas, apressaue eth sòn ròstre ath de Natasha.

Es grani e ludenti uelhs omenencs èren tan près des sòns que Natasha non vedie ua auta causa.

- *Nathalie*!, preguntèc en un mormolh era sua votz e quauquarrés sarrèc dolorosaments era sua man. *Nathalie*!

"Non compreni… que non è arren entà dider-li", responec era guardada de Natasha.

Uns pòts arderosi se calèren enes sòns pòts e en aqueth instant se sentec liura de nauèth; ena saleta i auet un sorrolh de passi e s'entenec eth rumor deth vestit d'Elena. Natasha guardèc a Elena; dempús, rogida e tremolosa, campèc a Anatòl damb mina espaurida e se filèc de cap ara pòrta.

- *Un mot, un seul, au nom de Dieu*, didie Anatòl.

Natasha s'arturèc. Que l'ère de besonh escotar aguesta paraula que podesse explicar-li tot çò que s'auie passat e qu'ada era auie responut!

- *Nathalie, un mot, un seul*, repetie Anatòl, sense saber se com seguir; e ac repetic enquia qu'Elena siguec ath sòn costat. Elena tornèc ena sala damb Natasha. Es Rostov partiren sense demorar-se a sopar.

Natasha non podec clucar un uelh en tota era net. La tormentaue un problèma insoluble: estimaue a Anatòl o ath prince Andrei? Estimaue ath prince; se'n brembaue plan viuaments se com l'auie estimat, mès tanben estimaue a Kuraguin, aquerò qu'ère indobtable. "Se non, com aurie podut passar çò que se passèc?, pensaue. Òc, dempús de tot, en dider-me adiu è podut respóner ath sòn arridolet damb eth mèn, s'è podut arribar ad aquerò, ei que l'è estimat deth principi. Ei brave, nòble, de bon pòrt; non podia deishar d'estimar-lo. E qué me cau hèr quan estimi ada eth e estimi ar aute?", se repetie, sense trapar cap de solucion ad aguestes terribles preguntes.

XIV

Arribec eth maitin damb es sues preocupacions e prètzhèts. Toti se lheuèren, comencèren es sòns trabalhs e es sues parlòtes. De nauèth acodiren es modistes. Maria Dmitrievna gessec e cridèren entath tè. Natasha, damb es uelhs plan dubèrti, coma se volesse captar quinsevolh guardada fixa sus era, campaue inquieta as auti e sajaue d'aparéisher damb era naturalitat de tostemp.

Dempús der esdejoar Maria Dmitrievna (qu'ère aqueth eth sòn mielhor moment) s'acomodèc en sòn fautulh e cridèc a Natasha e ath vielh comde.

- Plan, amics mèns; è reflexionat sus tot aguest ahèr e vos vau a balhar eth mèn conselh, comencèc. Ager, coma sabetz, siguí damb eth prince Nikolai e parlè damb eth… Se metec a cridar, mès a jo que non m'espaurissen es crits. Li didí tot çò que me calie dider-li!
- E eth, qué?, preguntèc eth comde.
- Eth? Que non se'n vò saber d'arren. Mès, entà qué parlar. Que ja auem tormentat pro ad aguesta praubeta. Eth mèn conselh ei que resolvatz es vòsti ahèrs e entornetz entà Otradnoie… pr'amor de demorar aquiu eveniments…
- Ò, non!, sorrisclèc Natasha.
- Òc, vos cau partir e demorar aquiu. S'eth nòvi arribe ara, es desengusti que son segurs. Qu'eth se les veigue solet damb eth vielh; dempús poirà vier en çò vòste.

Ilia Andreievic aprovèc eth conselh, qu'eth sòn sen comprenec de seguit. S'eth vielh se padegaue, tostemp aurie temps entà vier a veder-lo en Moscòu o en Lisie-Gori; se non, s'eth maridatge lo calie hèr contra era sua volentat, que non aurie mès remèdi que celebrar-lo en Otradnoie.

- Que me semble un conselh excellent, didec. Çò que me hè dò ei auer vengut en çò de sòn e auer-me hèt a vier ara mia hilha.
- Non, non. Non te'n hèsques. En èster eth aciu que non se podie hèr cap auta causa: qu'ère question de cortesia. Mès s'eth non vò, aquerò ei causa sua, e tant que didie aquerò, Maria Dmitrievna cercaue quauquarren ena sua bossa de man. Eth noviatge qu'ei prèst e non mos cau demorar mès. Çò que non sigue premanit ara vos ac manarè en Otradnoie. Que me sap degrèu, mès me semble qu'ei çò de mielhor, e que Diu vos age.

Trapèc aquerò que cercaue ena bossa e l'ac autregèc a Natasha.

Qu'ère ua carta dera princessa Maria.

- T'escriu, didec. Patís fòrça era praubeta, li hè pòur de qué tu te penses que non t'estime.
- Plan que non m'estime!, exclamèc Natasha.
- Non digues pegaries!, repliquèc Maria Dmitrievna.
- Arrés me convencerà d'aquerò. Sai que non m'estime, afirmèc rotundaments Natasha, cuelhent era carta. En sòn ròstre i auie ua determinacion hereda e rancunosa qu'obliguèc a Maria Dmitrievna a guardar-la fixaments damb es celhes arroncilhades.
- Non parles atau, mainada, didec. Çò que te digui ei vertat. Respon ara carta.

Natasha, sense contestar, se n'anèc entara sua cramba pr'amor de liéger era carta. Era princessa escriuie qu'ère desolada peth malentendut que s'auie costat, li demanaue que

creiguesse (ath delà des sentiments de sa pair), qu'era non podie non estimar-la pr'amor qu'auie estat alistada per sa frair, que pera sua felicitat ère prèsta a sacrificà'c tot.

"Per çò d'aute, escriuie, non vos pensetz que ma pair ei mau dispausat entà vos. Qu'ei un òme vielh e malaut e mos cau perdonar-lo; mès tanben ei brave, generós e estimarà ara persona que hèsque erós ath sòn hilh". Era princessa Maria demanaue fin finau a Natasha que fixèsse eth dia entà ua auta entrevista.

Dempús de liéger era carta, Natasha se seiguec damb er in de respóner:

"*Chère princesse*", escriuec rapida e mecanicaments. E s'arturèc. Se qué podie díder dempús de çò que se passèc eth dia anterior? Òc, es causes qu'èren atau abantes, mès tot cambièc, pensaue dauant dera huelha en blanc. "Me cau renonciar ada eth? Ei reauments de besonh? Aquerò qu'ei orrible!..." E entà desbrembar tan terribles pensaments venguec a cercar a Sonia e se predèc a alistar damb era ues brodaries.

Dempús de dinar Natasha entornèc entara sua cramba e cuelhec de nauèth era carta dera princessa Maria. "Atau, donc, tot s'a acabat ja?, pensèc. Ei possible que tot age vengut tant ara prèssa, en to esbauçar tot çò que i auie abantes?" Rebrembèc damb fòrça eth sòn amor peth prince Andrei, mès sentie ath còp qu'estimaue a Kuraguin. S'imaginaue ja esposa deth prince Andrei; se representaue era scèna, tanti viatges repetida ena sua memòria, dera sua felicitat damb eth e, ath còp, afebrida e inquieta, repassaue es detalhs deth sòn encontre, eth dia anterior, damb Anatòl.

"Per qué non pòden existir ath madeish temps?, pensaue a viatges en plia confusion mentau. Solet alavetz seria deth tot erosa; ara que me cau causir, mès sense quinsevolh d'eri non poirè èster erosa. Ei impossible condar ath prince Andrei çò que s'a passat, e amagar-l'ac ei tanben totauments impossible… E damb er aute que non s'a perdut arren. Ei de besonh renonciar entà tostemp ara felicitat der amor damb eth prince Andrei, que d'era n'è viscut tant de temps?"

- Senhoreta, gasulhèc ua sirventa qu'entraue damb mina misteriosa ena sua cramba, un òme m'ordene que vo l'autreja, e l'aufric ua carta. Mès en nòm de Crist…, contunhèc, tant que Natasha trincaue mecanicaments eth sagèth e liegie era apassionada carta d'Anatòl, que d'era non comprenie arren, senon qu'ère escrita per òme estimat. Òc, l'estimaue; autraments, com podie auer-se passat çò que se passèc? Com ère possible qu'auesse enes sues mans ua carta d'eth?

Natasha sostenguie damb es mans tremoloses er apassionat papèr escrit per Dolojov entà Anatòl e, en lieger-lo, trapaue en eth coma un resson de tot çò que credie sénter. Era carta començaue atau:

"Òc, òc, l'estimi", pensaue Natasha, en tot reliéger era carta per ennan viatge, cercant en cada paraula un sens amagat e prigond.

Aquera tarde Maria Dmitrievna venguec ena casa des Arjarov e convidèc as joenes entà que l'acompanhèssen. Natasha, damb era desencusa d'un mau de cap, se demorèc en casa.

XV

Quan, ja de nets, Sonia entrèc ena cramba de Natasha, l'estonèc trapar-la dormint vestida en un divan. Ath sòn costat, en ua taula, i auie era carta d'Anatòl. Sonia la cuelhec enes sues mans e la liegec.

Liegie e guardaue a Natasha, adormida, en tot cercar en sòn ròstre era explicacion de çò que liegie sense arténer auer-la. Eth ròstre de Natasha s'estaue seren, doç e erós. Esblancossida e tremolosa de pòur e d'emocion, Sonia se hec a vier es mans en pitrau a mand d'estofar-se e se deishèc anar en ua cagira, petant en somics.

"Com non è vist arren? Com an podut anar tan luenh es causes? Serà posible qu'age deishat d'estimar ath prince Andrei? E com l'a podut perméter aquerò a Kuraguin? Qu'ei faus e marrit, plan que òc. Qué serà de Nikolai? Qué diderà eth, tan brave e tan nòble, quan se'n sàpie? Qu'ei aquerò çò que significaue era sua cara capvirada, pòc espontanèa e prèsta a tot de delàger, d'ager e d'aué, pensaue Sonia. Que non ei possible qu'era l'estime! Dilhèu age dubèrt era carta sense saber de qui ère. Seguraments s'a ofensat. Que non pòt hèr ua causa semblabla."

Sonia se shuguèc es lèrmes, s'apressèc entà Natasha e contemplèc un còp mès eth sòn ròstre.

- Natasha!, gasulhèc.

Natasha se desvelhèc e vedec a Sonia.

- A, ja as tornat?, e damb aguesta trendesa que se còste quan un se desvelhe, abracèc ara sua amiga. Mès de seguit se n'encuedèc dera confusion de Sonia, e tanben eth sòn ròstre reflectic confusion e maufidança.
- Sonia, as liejut era carta?, preguntèc.
- Òc, gasulhèc Sonia.

Natasha arric trionfauments.

- Sonia, que non m'ac posqui carar pendent mès temps, didec. Non t'ac posqui amagar. Ja ac sabes, Sonia; mos estimam… Sonia, estimada, eth m'escriu… Sonia…

Sonia, coma se non podesse creir çò qu'entenie, guardaue a Natasha damb uns uelhs plan dubèrti.

- E Bolkonski?, preguntèc.
- Ò, Sonia, se sabesses guaire erosa sò! Tu que non sabes se qué ei er amor!
- Mès, Natasha, qu'ei que *çò d'aute* s'a acabat deth tot?

Natasha dauric es uelhs, en tot campar ara sua amiga coma se non la comprenesse.

- Trinques damb eth prince Andrei?, preguntèc Sonia.
- A, Sonia, que non comprenes arren. Non digues pegaries. Escota, didec contrariada Natasha.
- Que non ac posqui creir, repetic Soria. Non compreni se com as podut estimar a un òme pendent tot un an e de ressabuda… Mès s'ei que non l'as vist que tres còps! Non posqui creder-te. Qu'ès en tot badinar. En tres dies desbrembà'c tot e…

- Tres dies!, didec Natasha. A jo me semble que l'estimi de hè cent ans. Me semble que non è estimat a cap òme abantes qu'ada eth. Tu que non ac pòs compréner, Sonia, e Natasha l'abracèc, la punèc. M'auien dit qu'aquerò se podie passar; tanben tu ac auràs entenut. Mès solet ara senti un amor atau. Non ei coma abantes. Sonque veder-lo me'n sabí qu'ère eth mèn senhor e jo era sua esclaua e que non podia deishar d'estimar-lo. Òc, era sua esclaua! Harè çò que volgue. Tu que non ac comprenes. Qué posqui hèr, Sonia?, didie Natasha damb ua cara erosa e espaurida ath còp.
- Pensa en çò que hès. Jo que non posqui deishar aquerò atau. Aguestes cartes secretes… Com ac as consentit?, repliquèc Sonia, damb orror e repugnància que lèu non podie amagar.
- Te digui que non hè volentat. Com non ac comprenes? L'estimi!
- Donques jo non ac permeterè, ac vau a condar, sorrisclèc Sonia en tot deishar anar es lèrmes.
- Se qué dides!, en nòm de Diu!... S'ac condes, qu'ès era mia enemiga, repliquèc Natasha. Vòs eth mèn malastre, que mos desseparen…

Dauant d'aguest temor de Natasha, Sonia plorèc de vergonha e pietat pera sua amiga.

- Mès, qué i auec entre vosati?, preguntèc. Qué t'a dit? Per qué non ven en casa?

Natasha non responec.

- En nòm de Diu, Sonia, non l'ac condes ad arrés, non me hèsques patir, li preguèc. Compren qu'arrés pòt intervier en aguesti ahèrs. T'ac è condat…
- Per qué tant de mistèri? Per qué non vie en casa?, preguntaue Sonia. Per qué non demane era tua man? Eth prince Andrei te deishèc en complèta libertat, atau que… Mès que jo non creigui ad aguest òme, Natasha. As pensat se qué pòt significar aguestes *causes secretes*?

Natasha guardèc a Sonia damb estonament. Ère evident qu'aguesta pregunta surgentaue dauant d'era per prumèr viatge e non sabie se qué respòner.

- Non sai quines causes i aurà, mès que ne deu auer bèra ua.

Sonia alendèc e botgèc eth cap damb maufidança.

- Se i auesse motius… comencèc.

Mès Natasha, endonviant es sòns dobtes, l'interrompèc espaurida.

- Sonia, que non posqui dobtar d'eth. Non posqui, non posqui! Ac comprenes?, cridèc.
- T'estime?
- Se m'estime?, repetic Natasha damb un arridolet plen de pietat entara pòca comprension dera sua amiga. Qu'ei que non as liejut era carta? Non ac as vist?
- Mès, e se non ei aunèst?
- Eth?... Que non ei aunèst? Se te'n sabesses!… didec Natasha.
- Se n'ei, li cau expausar es sues intencions e deishar de veder-te. E se tu non lo vòs obligar ad açò, ac harè jo. L'escriuerè; l'ac diderè a papa, didec decididaments Sonia.
- Mès s'ei que non posqui víuer sense eth!, cridèc Natasha.
- Non te compreni, Natasha. Qué dides? Bremba-te'n de ta pair, de Nikolai.

- Que non è besonh d'arrés, non estimi ad arrés que non sigue eth. Com gauses díder que non ei aunèst? Dilhèu non sabes que l'estimi?, cridèc. Vè-te'n, Sonia. Que non me voi pelejar damb tu, vè-te'n. vè-te'n ja! Non ves se guaire patisqui?, acabèc Natasha aspraments, damb ira e desesperacion.

Sonia, somicant, gessec ath mès córrer dera estança.

Natasha s'apressèc de nauèth entara taula e, sense reflexionar ne un solet moment, escriuec ara princessa Maria era responsa que non auie podut escríuer pendent eth maitin. Se limitaue a díder que toti es malentendudi entre eres s'auien acabat e que, en tot profitar era magnanimitat deth prince Andrei, qu'abantes de partir entar estrangèr l'auie deishat en libertat, li demanaue que desbrembèsse tot çò que s'auie passat, que la perdonèsse s'ere colpabla de quauquarren dauant d'era, mès que non podie èster era esposa deth prince. En aqueth moment tot que li semblaue plan aisit, simple e clar.

Eth diuèndres es Rostov les calie tornar entà Otradnoie. Dimèrcles eth comde venguec damb eth crompaire ena sua propietat des entorns de Moscòu. Aguest dia Sonia e Natasha auien estat convidades en un dinar de gala en çò des Kuraguin, e Maria Dmitrievna les amièc.

En aguest dinar Natasha se vedec de nauèth damb Anatòl, e Sonia observèc que se parlauen d'amagat e qu'era sua amiga semblaue mès inquieta qu'abantes. Quan tornèren entà casa s'auancèc a balhar-li a Sonia es explicacions que demoraue.

- Ja ac ves, Sonia: qu'as dit fòrça pegaries sus Anatòl, comencèc damb votz doça, coma era que tien es mainatges quan vòlen que les vanten. Qu'auem auut aué ua explicacion.
- E qué? Qué t'a dit? Be ne sò de contenta, Natasha, de qué non t'ages emmaliciat damb jo! Ditz-m'ac tot, tota era vertat: qué t'a dit?

Natasha se demorèc cogitosa.

- Ò, Sonia, se tu lo coneishesses coma jo! M'a dit… m'a preguntat sus eth men compromís damb Bolkonski. E s'alegrèc de qué solet de jo depenesse trincar.

Sonia alendèc tristaments.

- Mès non as trincat damb Bolkonki, vertat?, preguntèc.
- Dilhèu. Dilhèu ac aja hèt ja. Que pòt èster que tot s'age acabat entre Bolkonski e jo. Per qué penses tan mau de jo?
- Jo que non pensi arren, solet que no compreni…
- Guarda, Sonia: ac comprenerás tot. Veiràs se com ei eth. Non penses mau de jo ne d'eth.
- Que non pensi mau d'arrés. Estimi e hè pietat de toti, mès qué me cau hèr?

Sonia non cedie ath ton doç que Natasha li parlaue. Coma mès trenda ère era expression de Natasha, mès sevèr e seriós ère eth ròstre de Sonia.

- Natasha, didec ara fin, m'auies demanat que non parlèssa d'aquerò e non ac hi; ara ès tu qu'as començat. Natasha, que non posqui fidar-me'n d'aguest òme. Per qué tant de mistèri?
- Un aute còp!, interrompec Natasha.

- Cranhi per tu.
- Qué ei çò que cranhes?
- Que sigue era tua perdicion, responec Sonia damb energia, espaurida era madeisha des sues paraules.

Eth ròstre de Natasha tornèc a exprimir era madeisha colèra d'abantes.

- Me perderè! Òc, me perderè!, e coma abantes mielhor! Que non ei cap ahèr vòste. Es conseqüéncies les pagarè jo, e non vosati; qué vos impòrte? Dèisha-me! Dèisha-me! T'òdi!
- Natasha!, sorrisclèc Sonia espaurida.
- T'òdi! T'òdi! Tostemp seràs era mia enemiga!, e gessec corrent dera cramba.

Natasha non tornèc a parlar damb Sonia. L'evitaue. Damb era madeisha expression d'estupor e culpabilitat, anaue d'ua cramba en auta, començant ja ua causa, ja ua auta, e deishant-ac tot ath moment.

Sonia, encara que l'ère fòrça penible, non la deishaue de uelh ne un solet moment.

Era vesilha dera tornada deth comde, Sonia notèc que Natasha s'estaue seiguda tot eth maitin ath cant dera hièstra dera sala, coma se demorèsse quauquarren, e que hège senhaus a un militar que passaue en coche, que Sonia cuelhec per Anatòl.

D'alavetz campèc damb màger atencion a Natasha e la notèc plan estranha pendent eth dinar e era rèsta dera tarde. Responie maladreçaments as preguntes, començaue frases que dempús non acabaue e se n'arrie de tot.

Dempús deth tè, Sonia susprenec a ua puncèla que demoraue trantalhanta a Natasha ena entrada dera sua cramba. La deishèc passar, e, apressant-se ena pòrta, vedec qu'ère portaira d'ua auta carta.

Alavetz se n'encuedèc de qué Natasha deuie estar shamant quauquarren terrible entad aquera tarde. Piquèc ena pòrta, mès Natasha non la deishèc entrar.

"Que va a escapar-se damb eth, pensèc Sonia. Qu'ei capabla de tot. Aué amiaue ua expression mès decidida e penibla. Plorèc en dider-se adiu der oncle. Òc, ei vertat, qu'ei decidida a hùger damb eth. Que me cau hèr, mon Diu?, e Sonia sajaue de rebrembar toti es indicis que podessen amuishar era intencion de Natasha. Eth comde non i é. Escríuer a Kuraguin, en tot demanar-li ua explicacion? Mès qui pòt obligar-lo a respòner? E s'escriuessa a Pierre, coma me preguèc eth prince Andrei que hessa en cas de malastre? Mès dilhèu Natasha a trincat eth sòn compromís damb Bolkonski (ager manec ua carta entara princessa Maria…) s'aumens i siguesse eth tiet…"

Dider-l'ac a Maria Dmitrievna, que tanta confiança auie en Natasha, li semblaue orrible.

"Mès, ça que la (seguic pensant en escur correder), aguest qu'ei eth moment de mostrar que rebrembi es beneficis d'aguesta familha e qu'estimi a Nikolai. Non partirè d'aciu encara que me calgue passar tres nets sense clucar un uelh. Empedirè que gesque, encara que me calgue tier era fòrça. Non permeterè que què igue aguesta vergonha sus era familha."

XVI

Anatòl s'estaue darrèraments damb Dolojov. D'aguest qu'ère eth plan de rapte de Natasha, e eth projècte s'auie de realizar precisaments eth dia que Sonia s'auie quedat ena pòrta damb eth decidit prepaus de susvelhar çò que se passèsse. Natasha l'auie prometut a Kuraguin amassar-se damb eth, tàs dètz, ena entrada de servici; Anatòl l'auie d'amiar ena ua luja, premanida per auança, entath bordalat de Kamenka, a setanta quilomètres de Moscòu. Aquiu, un *pope* excomunicat les junherie en maridatge. En Kamenka cuelherien un coche enquiath camin de Varsovia, a on tierien era pòsta entà húger entar estrangèr.

Kuraguin auie eth passapòrt, es huelhes de rota e compdaue damb dètz mil robles cuelhudi dera sua fraia e uns auti dètz mil artenhudi en prèst mejançant Dolojov.

Ena anticramba, prenent eth tè, i auie dus testimònis: un d'eri ère Jvostikov, un exfoncionari que Dolojov tenguie entàs sòns ahèrs de jòc; er aute, Makarin, un ussar retirat, òme brave e fèble, que sentie vertadèra adoracion per Kuraguin.

En sòn ample burèu, ornat damb tapisi pèrses dès parets enquiath tèt, pèths d'os e armes, Dolojov, en vestit de viatge, ère seigut dauant er escritòri, a on i auie abacs e diuèrsi hèishi de bilhets de banc. Anatòl, damb era guerrèra descordada, anaue d'un lòc en aute, dès era sala a on se demorauen es testimònis enquiath burèu de Dolojov e era cramba deth costat, qu'en era era sua ajuda de cramba francés e quauqui auti sirvents acabauen de premanir er equipatge. Dolojov compdaue es sòs e prenie nòtes.

- Plan, mos calerà balhar dus mil robles e a Jvostikov, didec.
- Donques balha-les-ac, repliquèc Anatòl.
- Makarka (atau cridaue a Makarin), ac harà gratis, que per tu serie capable de calar-se en un fogairon. Vaquí es compdes, e li mostrèc es sues nòtes. Està ben?
- Plan que òc, didec Kuraguin, qu'evidentaments non escotaue a Dolojov e guardaue ath sòn dauant, sense deishar d'arrir.

Dolojov barrèc er escritòri e se virèc entà Anatòl damb un arridolet burlesc.

- Sabes se qué te digui? Qu'ac dèishes: encara n'ès a temps.
- Pèc!, sorrisclèc Kuraguin. Non digues pegaries. Se tu sabesses… Eth diable se'n sap de çò qu'ei aquerò!
- Que t'ac digui seriosaments, contunhèc Dolojov. Non ac hèsques. Que non ei ua badinada aquerò que te prepauses.
- Plan, dèisha-me; non me shordes mès. Vè-te'n ath diable!, cridèc irritat Anatòl. Que non sò ara entà trufaries estupides, e gessec dera estança.
- Demora, didec. Non son trufaries. Parli seriosaments. Vene, vene aciu.

Anatòl tornèc e, sajant de concentrar era sua atencion, guardèc a Dolojov; en tot someter-se sense voler, ara sua volentat.

- Escota, te parli per darrèr viatge. Per qué me cau hèr badinades damb tu? Dilhèu t'è amiat era contrària? Qui t'ac a premanit tot? Qui t'a trapat ath *pope*? Qui a trèt eth passapòrt? Qui a artenhut es sòs? Tot qu'ac è hèt jo.
- Plan; te balhi es gràcies. Te penses que non te sò arregraït?

Anatòl alendèc e abracèc a Dolojov.

- Que t'è ajudat en tot; ça que la, me cau dider-te era vertat: ei un ahèr perilhós; e ben pensat, ua pegaria. Supausem que te la hès a vier damb tu. Te penses que quedaràn atau es causes? Se saberà que ja ères maridat. T'amiaràn entàs tribunaus…
- Bè! Bè! Pegaries!, l'interrompec Anatòl arroncilhant es celhes. Qu'ei que non t'ac è explicat ja? E, damb era particular obstinacion dera gent pèga (quan formulen ua opinion pròpia), repetic eth rasonament hèt per eth, qu'auie repetit centenats de viatges a Dolojov.
- T'auia dit que s'eth maridatge non ei valid, didec doblegant un dit, jo, alavetz, non ne sò responsable, mès s'ei valid, que m'ei parièr, arrés s'en saberà en estrangèr. Non ei atau?
- Dèisha'c, Anatòl. Non haràs senon embolhar-te…
- Vè-te'n ath diable!, didec Anatòl en tot hèr-se a vier es mans en cap; e passèc, enforismat, ena auta cramba.

Dempús tornèc e se seiguec en un fautulh dauant de Dolojov damb es cames doblegades.

- Ne tansevolhe eth diable se'n sap de se qué ei aquerò! Guarda com bategue (cuelhec ua man de Dolojov l'ac botèc en pitrau). *Ah, quel pied, mon cher, quel regard! Une deesse!, eh?*

Dolojov se demorèc guardant-lo damb un arridolet hered; es sòns uelhs polidi e desvergonhadi lo campauen burlesqui. Qu'ère evident que volie divertir-se a cargue sòn.

- Ben, se t'acabaràn es sòs, e alavetz qué?
- E alavetz qué?, repetic Anatòl damb sincèr estonament dauant era idia de çò que se podie passar. E alavetz qué? Qué me sai!... Mès non digues pegaries, e campèc eth relòtge. Que ja ei era ora!, didec. Se lheuèc de nauèth e passèc ena cramba interiora: Ep, vosati!, cridèc. Non perdetz mès temps!

Dolojov recuelhec es sòs, cridèc a un vailet, en tot encargar-li que premanisse quauquarren entà minjar e béuer pendent eth viatge, e entrèc ena cramba a on èren Jvostikov e Makarin.

Anatòl s'auie estirat en divan deth burèu en tot apuar-se ena man; arrie cogitós e es sòns pòts gasulhauen quauquarren corau.

- Vene a préner un mòs, a béuer quauquarren, cridèc Dolojov dera auta cramba estant.
- Non voi, repliquèc Anatòl, sense deishar d'arrir.
- Vene, ja a arribat Balaga.

Anatòl se lheuèc e pasèc en minjador. Balaga ère un amiaire de *troika* plan coneishut pera sua adretia. Dolojov e Kuraguin recorrien ada eth, soent, dès hège sies ans; fòrça còps, quan eth regiment d'Anatòl ère en Tver, auie gessut damb eth, d'aguesta ciutat, en escurir e a punta de dia èren ja en Moscòu e era net a vier hègen eth camin de tornada. En d'autes escadences auie sauvat a Dolojov de persecusions anutjoses. Mès d'un còp les auie passejat pes carrèrs damb gitanos e *damiselles*, coma les cridaue Balaga. E mès d'un viatge, enes sues aventures per Moscòu, auie hèt a cuélher caminaires e a d'autes luges, gessent tostemp impunit, gràcies ara influéncia des "sòns senhors", coma cridaue a Dolojov e Kuraguin. Que non se'n hège de esvrentar shivaus entà satisfèr era prèssa

des dus joeni; aguesti li balhauen bèra repassada, o l'embriaguauen damb champanha e madeira (beuendes que l'agraduaen fòrça); eth coneishie fòrça des aventures des dus, d'aguestes que per eres era gent normau ei manada entà Siberia. Kuraguin e Dolojov l'amiauen enes sues tantarres, en tot obligar-lo a béuer e a barar damb es gitanos; pes sues mans passauen milèrs de robles. En servici des "sòns senhors" riscaue era vida mès de vint còps ar an, e auie esvrentat fòrça shivaus qu'eth sòn prètz ère màger qu'es sòs recebudi d'eri. Mès les estimaue; li shautauen es hòles carrères a vint quilomètres per ora; sentie un vertadèr plaser en hèr volcar a d'auti amiaires e recórrer a tot galaup es carrèrs de Moscòu en tot hèr cuélher ara gen, e eth sòn màger delèri ère enténer ara sua esquia sauvatges e bandades votzes, ordenant "de prèssa, de prèssa", quan ère imposible anar a mès velocitat, o fóter ua foetada a quinsevolh *mujik* que, mès mòrt que viu, de bon voler deishaue eth pas liure. "Aguesti son vertadèrs senhors!", pensaue Balaga d'Anatòl e Dolojov.

Tanben eri estimauen a Balaga, pr'amor qu'ère un vertadèr artista en sòn mestièr e pr'amor qu'auie es sues madeishes inclinacions. Balaga demanaue as auti vint-e-cinc robles per ua carrèra de dues ores, e era majoritat des viatges non amiaue eth era *troika*, senon qu'enviaue a un des sòns mossos; mès se se tractaue des "sòns senhors", tostemp amiaue eth e non demanaue ne un sò. E quan se'n sabie, gràcies as sòns ajudants de cramba, de qué èren damb hons, se presentaue un còp, passadi diuèrsi mesi, de maitin ena casa, sense auer begut ua gota, saludaue damb granes reveréncies e les demanaue ajuda. Es senhors tostemp lo hègen a seir.

"Sigatz plan brave, pairet Fiodor Ivanic, o Excelléncia, didie. Que m'è demorat sense shivaus, prestatz-me çò que sigue entà poder anar entara hèira."

Quan auien sòs li balhauen mil o dus mil robles.

Balaga ère un *mujik* de vint-e-sèt ans, ròi, de cara vermelha, còth fòrt e roienc, nas rebussat, uelhets ludents e petita barba ponchuga. Vestie un caftan de fina tela blua e forradura de seda sus era pelissa.

Se senhèc, virat entàs santes imatges en angle deth dauant, e s'apressèc entà Dolojov, en tot balhar-li ua man mèsalèu petita e escura.

- Bona tarde!, Fiodor Ivanic!, didec en tot inclinar-se.
- Òla, amic. Aciu qu'ac as.
- Bona tarde, Excelléncia, li didec a Kuraguin, qu'entraue alavetz, e tanben li balhèc era man.
- Balaga, m'estimes o non?, didec Anatòl, botant es mans enes sues espatles. S'ei atau, a veir se te compòrtes ben… Damb quini shivaus as vengut?
- Damb es qu'ordenéretz, damb es fères, responec Balaga.
- Escota, Balaga… esvrenta era *troika*, mès mos cau arribar en tres ores, è?
- Se l'esvrenti, com arribaram?, e Balaga guinhèc un uelh.
- Non hèges trufaries o te trenqui era tèsta!, cridèc, de pic, Anatòl, damb es uelhs exorbitadi.
- Per qué me cau hèr trufaries?, arric er amiaire. Pes mèns senhors se com non vau a esdegar-me! Correram tot çò que poguen es shivaus.
- Plan, donc. Sè-te.
- Va, sè-te, repetic Dolojov.
- Que sò ben atau, Fiodor Ivanic.

- Sè-te e dèisha-te de pegaries. Beu, didec Anatòl, aumplint un gran veire de vin de Madeira.

S'aluguèren es uelhs der amiaire ara vista deth vin. Lo refusèc pr'amor de sauvar es formes, mès beuec e se limpièc es pòts damb un mocador de seda ròia qu'amiaue laguens era casqueta.

- Plan, Excelléncia, quan mos cau gésser?
- Donques guarda (Anatòl campèc eth relòtge), ara madeish. Escota ben, Balaga, arribaram?
- S'era gessuda ei bona, per qué non auem d'arribar? Qu'auem anat enquia Tver en sèt ores, sa Excelléncia se'n deu brembar.

Anatòl se virèc entà Makarin, que lo contemplaue embadoquit.

- Un viatge, tà Nadau, anèrem entà Tver, li didec arrint. Non t'ac creiràs, mès que non podíem alendar pera velocitat qu'amiauen es shivaus. Mos lancèrem sus un convòi e sautèrem peth dessús de dus cars, vertat?
- Quini shivaus aqueri!, seguic Balaga. Auia atalat ath bai uns polins joeni e podetz creir-me, Fidor Ivanic, que galaupèren setanta quilomètres aguestes fères sense posar-se; non podia travar-les, se me demorèren es mans regdes de hered e li passè es retnes a sa Excelléncia e queiguí ath hons dera *troika*. En tres ores mos amièren aqueri diables! Sonque eth quèrre crebèc.

XVII

Anatòl gessec dera cramba pr'amor de tornar ues menutes mès tard damb un abric de pèth sarrat per un cordon d'argent; amiaue de costat era casqueta de pèth de marta, que l'estaue fòrça ben ath sòn beròi ròstre. Se guardèc en miralh e damb era madeisha portadura s'apressèc entà Dolojov e prenec un veire de vin.

Plan, donc, Fiodor, adishatz, gràcies per tot, adishatz. Companhs… amics…, se posèc cogitós, companhs dera mia joenesa… adishatz, didec a Makarin e as auti.

Encara que toti l'acompanhauen, Anatòl semblaue encaborniat a balhar un ton solemne e esmovent as paraules que dirigie as sòns companhs. Parlaue tot doç, en votz nauta, quilhant eth pitrau e balancejant ua cama.

- Cuelhetz es vòsti veires… tu tanben, Balaga. Au, companhs e amics dera mia joenesa. Auem viscut amassa, mos auem divertit amassa, tè. Ara, quan mos tornaram a vier? Me'n vau entar estrangèr. S'acabèc çò qu'è viscut, gojats. Ara vòsta salut! Òsca!, beuec eth vin e esclafèc eth veire contra eth solèr.
- Ara vòsta salut!, didec Balaga, en tot béuer eth sòn veire e shugar-se es pòts damb mocador.

Makarin, damb es lèrmes enes uelhs, abracèc a Anatòl.

- A!, prince, se com senti desseparar-me de tu!, didec.
- Anem, anem!, cridèc Anatòl.

Balaga se dispausèc a gésser.

- Non, demora, didec Anatòl. Barra es pòrtes: mos cau sèir, coma ei eth costum. Atau.

Barrèren es pòrtes e se seigueren toti.

- Plan, amics! E ara, anem, didec Anatòl, en tot lheuar-se.

Joseph, eth lacai, autregèc a Anatòl eth dorsièr e eth sabre e toti gesseren en correder.

- A on ei er abric de pèth?, preguntèc Dolojov. Ep, Ignatka! Vè-te'n en çò de Matriona Matveievna e ditz-li que te balhe er abric de pèth de marta. Qu'è entenut a díder se com se rape, higec guinhant un uelh. Que gesserà de casa mès mòrta que viua, damb aquerò qu'amie botat. Se se pèrd ua soleta menuta, que vien es lèrmes… que se papa, que se mama, se demore hereda e hè repè. Çò que te cau hèr ei estropar-la e amiar-la de seguit entara *troika*.

Eth vailet se hec a vier un abric de vop.

- Pèc! T'è dit eth de marta! Ep, tu, Matrioska, eth de marta!, cridèc damb ua votz tan poderosa que se l'entenec enes crambes mès luenhanes.

Ua beròia gitana, prima e esblancossida, de ludenti uelhs neri e peu cargolhat damb reflèxi bluencs e un chal ròi sus es espatles, campèc corrent damb er abric de pèth de marta.

- Cuelh-lo, que non me hè dò, cuelh-lo, didec damb visibles mòstres de timiditat dauant deth sòn senhor e de pena per çò de pèrder eth sòn abric.

Dolojov, sense respóner, cuelhec er abric, lo botèc dessús de Matriosha e l'estropèc damb eth.

- Ves?, atau ac cau hèr, didec; dempús, atau (e lheuèc eth cothèr, sense deishar ath descubèrt senon ua petita part deth ròstre dera gitana). E dempús atau, ves?, e apressèc eth cap d'Anatòl ena dubertura deth cothèr, que per eth se vedie eth ròstre arridolent de Matriosha.
- Plan, adishatz, Matriosha, didec Anatòl en tot balhar-li un punet. S'acabèren es badinades. Ditz-me adiu de Stiopka. Au, adishatz! Adishatz, Matriosha!, balha-me sòrt!
- Que Diu t'age, prince, fòrça sòrt, didec Matriosha damb eth sòn accent gitano.

En pòrge i auie dues *troikas*, que susvelhauen dus mossos; Balaga se seiguec ena prumèra e quilhant es codes apraièc es retnes damb tranquillitat. Anatòl e Dolojov s'acomodèren damb eth; Makarin, Jvostikov e es dus vailets s'installèren ena auta.

- Toti prèsti?, preguntèc Balaga. Entà dauant, anem!, cridèc, en tot entornejar-se es retnes ena man.

Era *troika* gessec ath mès córrer entath baloard Nikitski.

- Ep!, brrr, brrr! Ep! Dehòra!, cridauen Balaga e eth mosso que venguie ath sòn costat. En arribar ena plaça d'Arbat, era *troika* se precipitèc sus ua veitura de shivaus; s'entenec un bronit sec e un sorriscle; mès Balaga seguic entà dauant carrèr d'Arbat ensús. Heren dus torns per Podnovinski, e dempús d'aquerò Balaga moderèc era carrèra des sòns shivaus e les travèc ena cantoada de Staraia Koniusennaia.

Eth mosso qu'anaue damb Balaga baishèc pr'amor de tier era brida des shivaus. Anatòl e Dolojov tanben baishèren. En arribar ena pòrta Dolojov hec un fiulet. Responec un aute fiulet e ara seguida campèc era puncela:

- Entratz en pati; aciu que mos pòden veir. Ara vierà.

Dolojov se demorèc ath cant deth portau; Anatòl seguic ara puncèla entath pati, virèc era cantoada e pugèc en pòrge. Gavrilo, eth gigantesc vailet de Maria Dmitrievna, gessec ath sòn encontre.

- Vos demore era senhora, didec en votz baisha, en tot barrar-li eth pas.
- Quina senhora? Se qui ès tu?, preguntèc Anatòl damb votz estofada e mormolhanta.
- Vos prègui que me sigatz; qu'è ordes de hèr-vos entrar.

En aqueth moment s'entenec era votz de Dolojov, que cridaue:

- Kuraguin!, entà darrèr!, traïcion!, entà darrèr!

Dolojov, ath cant dera brescat, pelejaue damb eth portièr, que sajaue de barrar era pòrta ena esquia de Kuraguin. En tot hèr un darrèr esfòrç, refusèc ath portièr, e agarrant deth braç a Anatòl, correc damb eth entara *troika*.

XVIII

Maria Dmitrievna, en trapar-se damb Sonia en correder negada damb lèrmes, l'obliguèc a condà'c tot. Dempús de liéger era nòta de Natasha, Maria Dmitrievna entrèc ena sua cramba.

- Miserabla! Pòcavergonha!, cridèc. Non te voi enténer!, e refusant a Natasha, que la guardaue damb uelhs estonadi e secs, l'embarrèc ena sua cramba damb clau e ordenèc ath portièr que deishèsse duberta era entrada as persones que vierien aquera net; mès que non les deishèsse gésser. Ordenèc a Gavrilo que hesse passar ad aguestes persones tanlèu auessen arribat. E se seiguec ena sala ara demora des raubaires.

Quan Gavrilo anoncièc ara sua senhora qu'es persones que demoraue auien hujut, Maria Dmitrievna, damb gèst ombriu e emmaliciat, se metec a caminar pera sua estança, damb es mans ena esquia, en tot reflexionar en çò que li calie hèr. Tara mieja net cerquèc era clau ena sua pòcha e se filèc de cap ara cramba de Natasha. Sonia, seiguda en correder, seguie somicant.

- Per Diu, Maria Dmitrievna, deishatz-me entrar a veder-la, li supliquèc.

Sense respóner, Maria Dmitrievna dauric era pòrta e entrèc. "Infama, miserabla mainada, e ena mia casa… Sa pair ei qui me hè pena, pensaue Maria Dmitrievna en tot sajar de padegar-se. Per de mau hèr que sigue, harè çò de possible entà que non se'n sàpie eth comde; ordenarè a toti que sauven silenci". Maria Dmitrievna entrèc damb pas decidit. Natasha, immobila, seguie estirada en divan, damb eth cap entre es mans ena madeisha posicion que l'auie deishat Maria Dmitrievna.

- Vai, damb era mainada brava! Balhar un rendètz-vos as sòns aimants ena mia casa! Qu'ei pro ja de simular… Escota-me quan te parli! Maria Dmitrievna la toquèc en braç. Escota quan te parli. T'as caperat de vergonha coma era pejor des hemnòtes. Que ja t'apraiaria jo es compdes, mès me hè dò per ta pair. L'ac amagarè.

Natasha seguie sense botjar-se; mès tot eth sòn còs siguec secodit per somics silenciosi e convulsadi, que l'estofauen. Maria Dmitrievna guardèc a Sonia e se seiguec en divan, ath cant de Natasha.

- Que pòs balhar gràcies de qué s'age escapat, mès lo traparè, didec damb votz ruda. Entenes çò que te digui? (introdusic ua des sues granes mans jos eth ròstre de Natasha e la virèc entada era). Autant Maria Dmitrievna coma Sonia quedèren espaurides en veir aqueth ròstre. Auie es uelhs ludents e secs, es pòts sarradi e es caròles en.honsades.
- Deishatz-me… jo… a jo… a jo… jo me morirè, didec, en tot deishar anar damb gèst airós a Maria Dmitrievna e tornar ara sua anteriora posicion.
- Natalia!, didec Dmitrievna. Tu sabes que voi eth tòn ben. Demora-te coma estàs, demora-te atau, que non te tocarè… mès escota; que no me cau díder çò de colpable qu'ès, tu madeisha te'n sabes. Ta pair arribe deman… Qué li vau a díder?

De nauèth es somics secodiren eth còs de Natasha.

- Se'n saberà ta pair, eth tòn frair, eth tòn nòvi.

- Que non è nòvi. È trincat damb eth, sorrisclèc Natasha.
- Qu'ei parièr, seguic Maria Dmitrievna. Se'n saberàn. E te penses que deisharàn atau es causes? Coneishi a ta pair; lo desfisarà en un düel. Polida causa, tè.
- A, deishatz-me! Per qué ac auetz empedit? Per qué? Qui vos a demanat que vos caléssetz en aquerò?, cridèc Natasha, en tot incorporar-se e guardar emmaliciada a Maria Dmitrievna.
- Mès, se qué volies que hessem?, lheuèc Maria Dmitrievna era votz, en tot alugar-se de nauèth. Vai! Qu'ei que t'auem tengut embarrada bèth còp? Qui l'empedie ad aguest òme vier en casa a veder-te? Per qué t'auie de raubar coma a ua gitana quinsevolhe? E se t'auesse raubat, te penses que non lo traparien? Ta pair, eth tòn frair, eth tòn nòvi. Aguest òme qu'ei un miserable, un brigand, qu'ei aquerò!
- Vau mès que toti vosati!, cridèc Natasha incorporant-se. Se non ac auéssetz empedit… Ò, mon Diu, Sonia! Per qué? Per qué? Anatz-vo'n ja!... e somiquèc damb era desesperacion d'aqueth que plore per un mau que se'n sap colpable.

Maria Dmitrievna volec parlar, mès Natasha cridèc:

- Anatz-vo'm, anatz-von ja! Toti m'an en òdi, toti me mensprèden!

E tornèc a lançar-se sus eth divan. Maria Dmitrievna seguic parlant-li pendent bèth temps, sajant de convencer-la de qué li calie amagar ath comde çò que s'auie passat, de qué arrés se'n saberie d'arren s'era hège per desbrembà'c tot e hèr veir as auti qu'arren s'auie passat. Natasha non responie; auie deishat de somicar, mès tremolaue tota, secodida per caudheireds. Maria Dmitrievna li botèc un coishin jos eth cap, la caperèc damb dues hlaçades e li hec a vier un shinhau de telh, mès Natasha non se botgèc.

- Plan, donc, que dormisque, didec Maria Dmitrievna abandonant era estança e credent que s'auie esclipsat.

Mès era non dormie; guardaue sense veir, damb uns uelhs que semblauen escapar-se deth sòn esblancossit ròstre. Seguic desvelhada pendent tota era net, sense plorar e sense parlar a Sonia, que se lheuèc diuèrsi vaitges pr'amor de veir se com anaue.

Londeman, ara ora der esdejoar, eth comde Ilia Andreievic arribèc dera sua propietat. Qu'ère plan content, auie arribat a un bon convengut damb eth crompaire dera propietat e ja arren l'arturaue en Moscòu; podie tornar ath cant dera sua esposa, que trapaue mens fòrça. Maria Dmitrievna lo recebec e li didec que Natasha s'auie metut malauta era vesilha e qu'auie hèt a vier a un mètge, encara qu'ara ja ère mielhor.

Aqueth maitin Natasha non gessec dera sua cramba. Sarradi es henudi pòts, secs es uelhs, guardaue inquieta e atentiua a guairi passauen peth carrèr e se viraue ara prèssa se quauquarrés entraue ena sua cramba damb anaments masculins. Qu'ère evident que demoraue naues d'Anatòl o que venguesse eth madeish.

Quan entrèc eth comde, se virèc espaurida e eth sòn ròstre cuelhec de nauèth ua expression hereda e enquia colerica. Non se lheuèc ne tansevolhe entà vier ath sòn encontre.

- Qué te cau, àngel mèn? Ès malauta?, preguntèc eth comde.

Natasha sauvèc silenci.

- Òc, sò malauta, didec dempús.

E dauant es inquietes preguntes de sa pair de per qué ère tant ablasigada e se l'auie arribat quauquarren ath prince Andrei, li responec que non passaue arren e li demanèc que non se preocupèsse. Maria Dmitrievna confirmèc ath comde es paraules de Natasha, en tot assegurar-li qu'arren s'auie passat.

Era supausada malautia dera sua hilha, eth sòn aclapament, es ròstres confusi de Sonia e Maria Dmitrievna hègen veir ath comde que quauquarren s'auie passat ena sua abséncia; mès ère tan terrible pensar que quauquarren vergonhós podesse auer-li passat ara sua hilha preferida, estimaue tant era sua alègra tranquillitat, qu'evitèc es preguntes e sagèc de convencer-se de qué arren, en realitat, s'auie passat. Era soleta causa que sentie ère qu'era malautia de Natasha arreculaue era tornada entà Otradnoie.

XIX

Dès era arribada dera sua hemna en Moscòu, Pierre s'auie prepausat partir entà quinsevolh lòc pr'amor de non estar-se damb era. Pòc dempús dera arribada des Rostov, era impression que li costaue Natasha l'obliguèc a esdegar-se pr'amor d'amiar ara practica es sòn projèctes. Partic entà Tver, pr'amor de tier-li ua visita ara veuda d'Osip Alexeievic, que de hège bèth temps l'auie prometut autrejar es papèrs deth sòn espós.

Quan Pierre entornèc en Moscòu li balhèren ua carta de Maria Dmitrievna qu'en era lo convidaue a visitar-la per un ahèr plan important restacat damb eth prince Bolkonski e era sua prometuda. Pierre evitaue a Natasha; li semblaue sénter entada era ua atraccion mès fòrta de çò que li permetie era sua situacion de maridat e per èster era era nòvia deth sòn amic. Mès eth destin l'amiaue tostemp entada era.

"Qué s'a pogut passar? Per qué m'an de besonh?, pensaue tant que se vestie pr'amor de visitar a Maria Dmitrievna. Pro que vengue lèu eth prince Andrei e se maride damb era!", seguic dident-se, tant que s'endralhaue de cap ara casa dera senhora Ajrosimova.

En baloard Tverskoi entenec ua votz coneishuda que lo cridaue:

- Pierre!, hè guaire qu'as tornat?

Lheuèc eth cap e vedec a Anatòl Kuraguin damb eth sòn etèrn amic Makarin, que passaue en ua luja tirassada per dus polins grisi. Inclinaue era tèsta entà un costat, hènt veir era sua cara roienca e fresca. Amiaue de costat eth chapèu de blanc plumalh, qu'ath sòn dejós pistauen es peus cargolhadi engomadi e caperadi de nhèu menuda.

"Vaquí un vertadèr sabent, pensèc Pierre damb ua cèrta enveja. Que non ve mès enlà deth plaser momentanèu; arren lo trebole, e plan per aquerò ei tostemp alègre e tranquil. Pro que siguessa jo coma eth!"

Ena anticramba dera senhora Ajrosimova, eth vailet que l'ajudec a trèir-se er abric li didec que Maria Dmitrievna lo demoraue ena sua cramba.

En daurir era pòrta dera sala, Pierre vedec a Natasha, seiguda ath cant dera hièstra, plan esblancossida e uelhimacada. Era gojata se virèc entada eth damb un gèst de mala encolia e damb ua hereda dignitat gessec dera sala.

- Qué s'a passat?, preguntèc Pierre en entrar ena cramba de Maria Dmitrievna.
- Un polit ahèr. Qu'è cinquanta ueit ans e non è vist jamès ua vergonha semblabla, e dempús d'exigir-li a Pierre era sua paraula d'aunor de qué ad arrés li condarie çò que l'anaue a explicar, Maria Dmitrievna l'expliquèc que Natasha auie trincat damb eth prince Bolkonski sense avertir a sa pairs d'aquerò, qu'era causa dera trincadura auie estat Anatòl Kuraguin, que damb eth l'auie metut en relacion era pròpia hemna de Pierre, e que Natasha auie sajat de húger en absencia de sa pair pr'amor de maridar-se secretaments damb Anatòl.

Pierre, perplèx, damb es espatles quilhades e era boca dubèrta, seguie d'aurelha a Maria Dmitrievna sense creir çò qu'entenie. Qu'era nòvia deth prince Bolkonski, tant estimada abantes, aquera embelinaira Natasha Rostova, deishèsse ath sòn prometut per aqueth pèc d'Anatòl, ja maridat ath delà (Pierre se'n sabie deth secret dera sua nòça) e

s'encamardèsse enquiath punt de voler húger damb eth qu'ère quauquarren que Pierre non podie compréner ne imaginar.

Era agradiua opinion de Natasha, que coneishie de mainada, non encaishaue ena sua ment damb aguesta Natasha infama, estupida e crudèu. Se'n brembèc dera sua pròpia hemna: "Totes que son madeish", se didec, e pensèc que non ère solet que se vedie ena trista sòrt de veder-se estacat a ua mala hemna. Planhie, enquia sénter talents de plorar, ath prince Andrei, en tot rebrembar eth sòn orgulh; e coma mès se'n brembaue deth sòn amic, mès ère eth mensprètz e era repugnància que li costaue aquera Natasha que pòc abantes, damb mina de hereda dignitat, auie gessut dera sala sense hèr-ne cabau. Ignoraue qu'er esperit de Natasha ère arràs de desesperacion e umilianta vergonha e que non ère colpabla de qué eth sòn ròstre exprimisse aquera gravetat digna e sevèra.

- Mès com s'anauen a maridar?, responec Pierre as paraues de Maria Dmitrievna. Eth que non pòt; ja ei maridat.
- Plan pejor!, sorrisclèc Maria Dmitrievna. Vai damb eth gojat! Qu'ei un miserable. E era, demore que demore, dès hè dus dies. Aumens deisharà de demorar. L'ac cau díder.

Pierre la metec ath pas des detalhs deth maridatge d'Anatòl. Maria Dmitrievna, dempús de deishar anar era sua colèra, l'expliquèc a Pierre eth motiu d'auer-lo hèt a vier. Cranhie qu'eth comde o Bolkonski, que se demoraue d'un moment en aute, desfisèssen a Kuraguin; per aquerò amiaue era intencion d'amagar çò que s'auie passat e pregaue a Pierre qu'obliguèsse ath sòn cunhat a gésser de Moscòu e non tornar mès ena capitau.

Pierre prometec hèr çò que se li demanaue, en compréner ara eth perilh que se trapaue eth vielh comde, Nikolai e eth prince Andrei.

Dempús d'expausar damb frasa clara e braca es sues rasons, Maria Dmitrievna l'amièc entara sala.

- Tie compde, eth comde ac ignòre tot, li didec. Hè coma se tu non te'n sabesses d'arren. Jo anarè a dider-li que non a perqué demorar-se mès. Queda-te a dinar, se vòs.

Pierre trapèc en salon ath vielh comde, confús e capvirat. Natasha venguie de dider-li qu'auie trincat damb Bolkonski.

- Quin malastre! Quin malastre, *mon cher*!, li didec.
- Qu'ei un malastre quan aguestes gojates non son damb sa mair. Be me hè dò d'auer vengut. Damb vos que serè sincèr. Sabetz qu'a trincat damb eth prometut sense consultà'c damb arrés? Qu'ei vertat, que jamès m'a entosiasmat guaire aguest maridatge. Eth qu'ei un òme excellent, mès en tot maridar-se contra era volentat de sa pair que non aurien estat erosi e, a tot darrèr, a Natasha que non li mancaràn nòvis. Mès ja amiauen fòrça temps, e dempús se qué ei aquerò de balhar un pas semblable sense consultà'c damb sa pairs? Ara qu'ei malauta, e Diu se'n sap se qué deu auer… Mau ahèr, comde, aquerò de qué es hilhes siguen sense sa mair…

Pierre, en veir eth desengust d'Ilia Andreievic, sagèc de desviar era convèrsa, mès tornaue tostemp ara madeisha. A tot darrèr entrèc Sonia ena sala; venguie plan alterada, e li didec a Pierre:

- Natasha non se trape ben; ei ena sua cramba e desire veder-vos. Maria Dmitrievna vos prègue que vengatz.
- Òc, vos ètz plan amic de Bolkonski, didec eth comde, seguraments volerà balhar-vos quauquarren entada eth. A, mon Diu! A, mon Diu! Tan ben qu'anauen es causes!

E, en tot hèr-se a vier es mans enes possi, caperadi d'escassi peus grisi, gessec dera sala.

Maria Dmitrievna l'auie dit a Natasha qu'Anatòl Kuraguin ère maridat. Era non s'ac volie creir e demanèc que Pierre venguesse pr'amor de confirmar-l'ac. Sonia l'ac anèc condant tant que l'amiaue entara cramba de Natasha.

Esblancossida e damb sevèra expression, Natasha, seiguda ath costat de Maria Dmitrievna, recebec a Pierre damb guardada febriu e interroganta. Non l'arric ne li hec cap de reveréncia, coma acostumaue; se limitèc a tachar-li es uelhs e a preguntar-li damb dus uelhs s'ère amic o enemic, coma toti es auti, per çò que hège a Anatòl. Qu'ère clar que, per eth madeish, Pierre non existie entada era.

- Eth qu'ac sap tot, didec Maria Dmitrievna, senhalant a Pierre. Que te digue s'ei vertat çò que t'è condat.

Es uelhs de Natasha, coma es d'un animau herit que guarde as gossets e ath caçaire que s'aprèsse ada era, se dirigiren entà Pierre e entà Maria Dmitrievna.

Natalia Ilinishna, comencèc Pierre, baishant es uelhs damb ua sensacion de pietat entada era e refús per çò que li calie hèr, vertat o non, vos deuie èster parièr, pr'amor que…

- Alavetz, non ei vertat que sigue maridat?
- Òc, qu'ei vertat.
- Se maridèc hè ja temps?, preguntèc. Paraula d'aunor?

Pierre balhèc era sua paraula d'aunor.

- Encara ei aciu?, preguntèc Natasha ara prèssa.
- Òc, vengui de veder-lo.

Qu'ère evident que li mancauen es fòrces entà seguir parlant. Damb un senhau dera man supliquèc que la deishèssen soleta.

XX

Pierre non se demorèc a dinar e partic de seguit damb eth prepaus de trapar ena ciutat a Anatòl Kuraguin. En pensar en eth, se li hège mau sang e semblaue que li mancaue er alend. Anatòl non ère damb es gitanos, ne en Canomeno; Pierre se filèc entath club, a on es causes semblauen auer eth ritme de tostemp. Es sòcis que venguien a dinar formauen es sòns grops e parlauen des nauetats dera ciutat. Toti saludèren a Pierre. Un lacai, que se'n sabie pro ben des sòns costums, l'avertic de qué se l'auie reservat un lòc en minjador petit, qu'eth prince Mijail Zajarish ère ena bibliotèca e que Pavel Timofeievic encara non auie arribat. Un des sòns coneishudi li preguntèc s'ère vertat qu'era senhoreta Rostova auie estat raubada per Kuraguin, causa que ja comentaue tota era ciutat. Pierre se metec a arrir e assegurèc qu'era notícia ère absurda, donques que venguie d'estar damb es Rostov. Preguntèc a toti per Anatòl; es uns li dideren qu'encara non auie arribat; es auti, que pensaue dinar aquiu. A Pierre li semblèc estranh contemplar a tota aquera gent tranquilla e indiferenta, que non se'n sabien de çò que se passaue en sòn esperit. Passegèc ua estona pera ampla sala enquia que toti aueren arribat, e quan vedec que Kuraguin non apareishie, entornèc entà çò de sòn, sense demorar-se a dinar.

Anatòl, qu'autant cercaue, auie dinat aqueth dia damb Dolojov, en tot consultar damb eth era manèra de botar remèdi ad açò que s'auie passat. Li semblaue indispensable tier ua entrevista damb Natasha. E pera tarde s'apressèc ena casa dera sua fraia, pr'amor de trapar ua manèra d'apraiar era entrevista. Quan Pierre, dempús de recórrer tota era ciutat, arribèc en casa, un vailet l'anoncièc qu'Anatòl Vasilievic ère damb era comdessa.

Eth salon d'Elena ère plei de convidadi; Pierre, sense saludar ara sua hemna, que dera sua arribada en Moscòu non auie vist (ara l'ère mès odiosa que jamès), entrèc en salon, e, en veir a Anatòl, se dirigic entada eth.

- A! Pierre!, didec era comdessa en to apressar-se ath sòn marit. Non sabes en quina situacion se trape eth nòste Anatòl…

Se posèc en avertir en cap jocat deth sòn marit, enes sòns uelhs ludents e ena sua manèra decidida de caminar, aquera terrible expression de furor e fòrça qu'era coneishie e auie experimentat dempús eth düel damb Dolojov.

- On que sigue que sigatz que non i a senon depravacion e malesa, li didec Pierre ara sua hemna. Tè, Anatòl, que me cau parlar-te, higec en francés.

Anatòl guardèc ara sua fraia; se lheuèc moishaments e seguic a Pierre.

Pierre lo cuelhec deth braç, lo tirassèc e gessec damb eth.

- *Si vous vous permettez dans mon salon*… gasulhèc Elena. Mès eth sòn marit gessec sense hèr-ne cabau.

Anatòl seguic a Pierre damb era sua arrogància de costum, mès eth sòn ròstre hège veir ua cèrta inquietud.

En entrar en sòn burèu, Pierre barrèc era pòrta e se dirigic ada eth sense guardar-lo:

- Auetz prometut maridar-vos damb era comdessa Rostova? Auetz sajat de raubar-la?

- Amic mèn, responec Anatòl en francés (idiòma que se passaue era convèrsa), que non me creigui obligat a respóner a un interrogatòri hèt en aguest ton.

Eth ròstre de Pierre, ja esblancossit, se desfigurèc pera colèra. Agarrèc damb era sua vigorosa man a Anatòl peth cothèr der unifòrme e lo secodic enquia qu'eth ròstre de Kuraguin amuishèc pro pòur.

- È dit que *me cau* parlar damb vos!..., repetic.
- Mès aquerò qu'ei ua estupiditat, didec Anatòl, tocant-se un boton que se l'auie estarnat amassa damb era tela.
- Ètz vos un miserable e un brigand, e non sai se qué me retie deth plaser d'estronhar-vos era tèsta damb aquerò, didec Pierre, que per çò de parlar francés, s'exprimie en tèrmes tant artifiosi. Agarrèc un pesant cachapapèrs e lo quilhèc menaçaire, mès de seguit lo deishèc en sòn lòc. Li prometéretz maridar-vos?
- Jo, jo, jo non pensaua; jamès prometí arren, pr'amor que…

Pierre l'interrompec:

- As cartes d'era? As cartes?, repetic apressant-se entà Kuraguin.

Aguest lo guardèc e, metent era man ena sua pòcha, treiguec eth portamoneda.

Pierre cuelhec era carta que l'aufrie e, en tot hèr enlà ua taula que i auie ath dauant, se deishèc quèir en divan.

- *Je ne serai pas violent, ne craignez rien*, didec, en tot respóner a un gèst de temor d'Anatòl. Es cartes, prumèr, didec Pierre coma repetint entada eth madeish ua leçon; dusau, contunhèc dempús un breu silenci, en tot lheuar-se e tornar a passejar: deman madeish vos cau gésser de Moscòu.
- Mès com posqui…? E?
- E tresau, seguic Pierre, sense hèr-ne cabau, non auetz de díder jamès ne ua soleta paraula de çò que s'a passat entre vos e era comdessa. Ja sai que non vos ac posqui enebir, mès se vos rèste un shinhau de consciéncia… Pierre hec uns quant torns en silenci. Kuraguin, seigut ath cant dera taula, se mossegaue es pòts damb es celhes arroncilhades. A tot darrèr non podetz deishar de compréner qu'ath delà deth plaser existís era felicitat e era patz de d'autes persones, e qu'estronhatz tota ua vida damb era afogadura de divertir-vos. Divertitz-vos damb d'autes hemnes semblables ara mia esposa, damb aguestes qu'auetz perfècte dret, eres que se'n saben pro ben de çò que voletz d'eres. Son armades contra vos damb era madeisha experiéncia dera depravacion. Mès prométer maridatge a ua joena… enganhar-la… sajar un rapte… Com non comprenetz qu'ei tant infame coma pataquejar a un ancian o a aun mainatge…

Pierre carèc e tachèc es uelhs plei d'interrogacions en Kuraguin, mès ja sense ira.

- Aquerò non ac sai, repliquèc Anatòl, que semblaue recuperar era audàcia a mida que Pierre dominaue era sua colèra. Que non ac sai ne ac voi saber, repliquèc sense guardar ath sòn cunhat, e damb un leugèr tremor dera sua maishèra. Mès que m'auetz parlat de tau sòrta, m'auetz cridat infame e autes causes parières, que jo, *comme un homme d'honeur*, non posqui tolerar ad arrés. E?
- Qué?, preguntèc ironicaments Pierre. Auetz besonh d'ua satisfaccion?
- Aumens poiríetz retirar aguestes paraules. Se voletz qu'accèpta es vòstes condicions… non?

- Les retiri, les retiri, didec Pierre guardant, sense encuedar-se'n, eth boton que se l'auie arrincat der unifòrme. Se cau, vos balharè sòs entath viatge.

Anatòl arric. E aqueth arridolet timid e ignòble, que ja coneishie ena sua hemna, enforismèc a Pierre:

- Ò!, quina familha tant infama e sense còr!, didec, e gessec dera cramba.

Londeman Anatòl partic entà Sant Petersburg.

XXI

Pierre se filèc de cap ara casa de Maria Dmitrievna pr'amor de comunicar-li que s'auie hèt çò qu'era desiraue; Kuraguin se n'auie anat de Moscòu. Tota era casa ère espaurida e capvirada. Natasha ère plan malauta, e Maria Dmitrievna condèc en secret a Pierre qu'aquera net, dempús de saber-se'n que Anatòl ère maridat, auie sajat d'empodoar-se damb arsenic, que s'auie hèt a vier en secret. Comencèc a prener-lo, mès s'espauric tant, que desvelhèc a Sonia e li condèc çò que venguie de hèr. De seguit se cuelheren es mesures de besonh contra eth podom, e ara ja ère dehòra de perilh; ça que la, se trapaue tan fèbla que non se podie pensar en amiar-la entà Otradnoie e anèren a cercar ara comdessa; Pierre vedec ath comde fòrça aclapat, e a Sonia plorosa, mès a Natasha non la podec veir.

Aqueth dia dinèc en Club. Pertot se comentaue er assag de rapte de Natalia Rostov; Pierre desmentie tu per tu eth rumor, en tot assegurar qu'era soleta causa que s'auie passat ère qu'eth sòn cunhat l'auie demanat era man a Natasha e que siguec refusat. Pierre tenguie coma un déuer sòn amagà'c tot e sauvar era reputacion de Natasha.

Demoraue damb temor era arribada deth prince Andrei e cada dia s'apressaue ena casa deth vielh Bolkonski ara cèrca de notícies.

Eth prince Nikolai Andreieivic se n'auie sabut per mademoiselle Bourienne de toti es rumors que circulauen pera ciutat e auie liejut era carta dirigida ara princessa Maria qu'en era Natasha trincaue damb eth sòn nòvi. Semblaue mès alègre que de costum e demoraue ath sòn hilh damb grana impaciéncia.

Uns dies dempús dera partida d'Anatòl, Pierre recebec ua nòta deth prince Andrei en tot notificar-li era sua arribada e demanar-li que venguesse ena sua casa.

Tanlèu arribèc en Moscòu, eth prince Andrei recebec de mans de sa pair era carta de Natasha ara princessa Maria (que mademoiselle Bourienne auie sostrèt ara princessa e autrejat ath prince) e li calec escotar dera boca de sa pair era notícia deth fracassat rapte, corregida e aumentada.

Eth prince Andrei auie arribat ja auançada era tarde deth dia anterior, e londeman recebec era visita deth sòn amic. Pierre pensaue trapar-lo en ua situacion semblabla ara de Natasha e s'estonèc quan, en entrar ena sala, entenec era votz deth prince Andrei que comentaue animadaments en burèu ua certana intriga en Sant Petersburg. Eth vielh prince e un aute interlocutor l'interrompien de quan en quan. Era princessa Maria gessec ar encontre de Pierre. Alendèc, en tot indicar damb es sòns uelhs eth burèu a on se trapaue eth sòn frair, coma se desirèsse exprimir atau eth sòn sentiment de condolença peth dolor deth prince. Mès Pierre vedec en aqueth ròstre era alegria dera princessa per çò que s'auie passat e pera forma que sa frair auie recebut era notícia dera traïcion dera sua prometuda.

- A dit que s'ac demoraue, comentèc era princessa. Pro que me'n sai de qué eth sòn orgulh l'empedís exprimir es sòns sentiments, mès ac tie mielhor, plan mielhor de çò que jo me demoraua. Per çò que semble, li calie èster atau…
- Ei possible que tot s'age acabat completaments?, preguntèc Pierre.

Era princessa lo guardèc damb estonament. Non comprenie ne tansevolhe que se podesse hèr aguesta pregunta. Pierre entrèc en burèu. Eth prince Andrei, que trapèc fòrça cambiat, vestie de paisan. Per çò que semblaue auie milhorat de salut, mès auie ua

naua arrupa verticau en front, entre es celhes; parlaue damb sa pair e eth prince Mescherski e discutie damb energia e passion. Parlauen de Speranski: era naua deth sòn sobte despatriament e era sua supausada traïcion acabaue d'arribar en Moscòu.

- Ara lo jutgen e lo colpen toti aqueri que hè un mes lo vantauen e aqueri que non èren capables de compréner es sues intencions, didie eth prince Andrei. Qu'ei plan de bon hèr jutjar ath queigut en malastre e colpar-lo de toti es errors des auti. Mès jo vos digui que se quauquarren de bon s'a hèt pendent aguest reinatge, l'ac deuem ada eth e ad arrés mès.

Se posèc quan vedec a Pierre. En sòn ròstre i auec ua leugèra estrementida e de seguit cuelhet ua expression esquiua.

- Era posteritat que li harà justícia, acabèc, e se virèc entà Pierre: Òla! Com te va? Contunhes engrassint-te!, arric animadaments. Mès era arrupa recenta deth sòn front se hec mès prigonda.

Pierre li preguntèc pera sua santat.

- Que sò ben, didec eth prince damb un arridolet ironic, e Pierre liegec claraments en arridolet d'Andrei: "Que sò ben, ei cèrt, mès ad arrés l'impòrte era mia santat". Escambièc damb Pierre ues paraules sus eth mau estat des camins dès era frontèra polaca, sus diuèrsi coneishudi de Pierre, qu'auie vist en Soissa, e, fin finau, sus eth senhor Dessalles, que s'auie hèt a vier coma preceptor entath sòn hilh Nikolai. Ara seguida tornèc a intervier damb passion ena convèrsa sus Speranski, qu'en era seguien caladi es dus vielhs.
- Se siguesse vertat çò dera traïcion, didie damb veeméncia e ara prèssa, se traparien espròves des sues relacions secretes damb Bonaparte e se harien publiques. Personauments, non me shautaue ne me shaute Speranski, mès me shaute era justícia.

Pierre reconeishec en sòn amic aguest besonh, qu'eth tan ben coneishie, d'alugar-se e discutir sus quauquarren que non l'importaue pr'amor de hèr enlà d'autes idies massa doloroses e intimes.

Quan partic eth prince Mescherski, Andrei cuelhec a Pierre deth braç e l'amièc entara cramba que l'auien destinat. Qu'auie en era un lhet sense hèr e diuèrses maletes e males dubèrtes. D'ua d'eres treiguec ua petita caisha; la dauric e treiguec un paquet estropat en papèr. Tot ac hège en silenci e ara prèssa. Se lheuèc e tossic. Eth sòn ròstre ère aspre, es pòts retreigudi.

- Desencusa se te shòrdi…

Pierre comprenec que desiraue parlar-li de Natasha e eth sòn ròstre exprimic pietat e dolor, çò que shordèc ath prince. Contunhèc parlant damb votz desagradiua, decidida e sonora:

- Era comdessa Rostova m'a refusat e è entenut a díder qu'eth tòn cunhat Kuraguin pretenie era sua man o quauquarren parièr. Ei vertat?
- Òc e non, gessec de díder Pierre. Mès eth prince Andrei non lo deishèc contunhar.
- Vaquí es sues cartes e eth sòn retrait, e aufric a Pierre eth paquet qu'auie deishat sus era taula.

- Entorna-les-ac ara comdessa… se la ves.
- Qu'ei plan malauta, didec Pierre.
- Qu'ei qu'eth senhor Kuraguin non considerèc digna dera sua man ara comdessa Rostova?, preguntèc.
- Hè temps que se n'a anat. Natasha siguec a mand de morir…
- Me hè dò çò dera sua malautia, e arric heredaments, damb era madeisha expression desagradiua e ostil de sa pair. Alavetz, eth senhor Kuraguin non s'a dignat acceptar era man dera comdessa Rostova?, repetic diuèrsi còps.
- Mau podie maridar-se, pr'amor que ja ère maridat, responec Pierre.

Eth prince Andrei arric d'ua manèra desagradiua, que de nauèth se retiraue a sa pair.

- E se pòt saber a on ei eth tòn cunhat?
- Partic entà Sant Petersburg… encara qu'era vertat ei que non sai a on pare.
- Plan, qu'ei parièr. Ditz-li ara comdessa Rostova qu'ei e contunhe estant completaments liura e que li desiri çò de mielhor.

Pierre recuelhec eth hèish de cartes. Eth prince Andrei lo guardèc fixaments, coma se volesse rebrembar quauquarren que l'auie de díder o, dilhèu, demorant que Pierre parlèsse.

- Escotatz, rebrembatz era nòsta convèrsa en Sant Petersburg?. Didec Pierre. Rebrembatz…
- Òc, responec viuaments eth prince Andrei, me'n brembi: jo didia que mos cau perdonar ara hemna colpabla, mès que non didí que jo poiria perdonar. Jo non posqui.
- Mès, dilhèu se pòt comparar aquerò damb…

Mès eth prince Andrei l'interrompec:

- Òc, plan, demanar un aute còp era sua man, mostrar-me magnanim e generós, cridèc bruscaments. Tot aquerò qu'ei fòrça nòble, mès jo non sò capable de vier *sur les brisées de Monsieur*… Se vòs èster eth mèn amic, non tornes a parlar-me d'aguesta… de tot aguest ahèr. Plan, adishatz. Li balharàs es cartes?

Pierre entrèc a veir ath vielh prince e ara princessa Maria.

Eth vielh semblaue mès encoratjat que jamès. Era princessa seguie estant era madeisha de tostemp, mès a trauèrs dera sua pietat per sa frair s'aubiraue era sua alegria pera trincadura. En veder-les comprenec Pierre eth mensprètz e era animositat que toti sentien entàs Rostov, comprenenc que dauant d'eri non se podie mentar ne tansevolhe eth nòm dera qu'auie refusat ath prince Andrei e preferit a un aute.

Pendent eth dinar se parlèc dera guèrra, que toti considerauen evidenta. Eth prince Andrei discutie sense pòsa, ja damb sa pair, ja damb Dessalles, eth preceptor soís; semblaue mès animat que de costum, mès Pierre coneishie pro ben era causa morau d'aquera animositat.

XXII

Aquera madeisha tarde Pierre venguec a tier-les ua visita as Rostov pr'amor de complir er encargue deth prince Andrei. Natasha seguie en lhet e eth comde se n'auie anat entath Club. Pierre autregèc es cartes a Sonia e passèc entara cramba de Maria Dmitrievna, que desiraue saber se com auie recebut eth prince Andrei era notícia. Ath cap de dètz menutes Sonia entraue ena cramba de Maria Dmitrievna.

- Natasha s'encabòrnie a veir ath comde Piotr Kirilovic, didec.
- Mès, com a d'anar ara sua cramba? Aquiu tot qu'ei en desòrdre, didec Maria Dmitrievna.
- Natasha s'a vestit e ei en salon, repliquèc Sonia.

Maria Dmitrievna arroncilhèc es espatles.

- Quan arribarà era comdessa? Que ja non posqui mès. Tie compde de non dider-l'ac tot, didec a Pierre. Hè tanta pena veder-la, tanta pena que jo madeisha non me senti damb vams entà repotegar-la.

Natasha, esblancossida e prima, damb expression seriosa (e non avergonhada, coma demoraue Pierre), se trapaue de pès ath miei deth salon. Quan apareishec Pierre trantalhèc un shinhau, dobtant se li calie apressar-se ada eth o demorar.

Pierre s'apressèc ara prèssa. Se pensèc que Natasha li balharie era man, coma hège tostemp, mès era s'estèc immobila alendant damb fatiga, ena madeisha postura que solie botar-se entà cantar, encara qu'era sua expression ère ara plan desparièra.

- Piotr Kirilovic, comencèc rapidaments, eth prince Bolkonski ère, ei a díder, ei amic vòste, rectifiquèc (li semblaue que tot auie ja passat; que tot ère desparièr). Alavetz me didec que me dirigissa a vos…

Pierre alendèc, en tot guardar-la en silenci. Enquia alavetz, la repotegaue ath sòn laguens e auie sajat de menspredar-la; mès ara sentie tanta pena per era qu'en eth non quedèc lòc entà repotecs.

- Ara eth ei aciu… didetz-li… que… me perdone… me perdone.

Natasha se posèc; era sua respiracion se hec mès rapida, mès non plorèc.

- Òc, l'ac diderè… mès… Pierre non sabie se qué díder.

Natasha semblèc espaurir-se de çò que podesse pensar Pierre.

- Non, sai pro ben que tot s'a acabat, didec ara prèssa. Eth passat non pòt tornar jamès. Solet me tormente eth mau que li sò hèt. Didetz-li solet que me perdone, que me perdone, que me perdone per tot…

Eth sòn còs s'estrementic e se deishèc quèir en ua cagira.

Un sentiment de pietat jamès experimentat abantes se senhoregèc de Pierre.

- L'ac diderè, l'ac diderè tot, un còp mès… didec. Solet…voleria saber…

"Saber qué?", preguntèren es uelhs de Natasha.

- Voleria saber s'estimàuetz… (Pierre no sabie se com nombrar a Anatòl e se rogic en pensar en eth), s'estimàuetz ad aguesta mala persona.
- Non lo cridètz mala persona, didec Natasha. Mès jo non sai… non sai arren…

E s'estarnèc a plorar.

Eth sentiment de pietat, trendesa e amor se senhoregèc completaments de Pierre. Notèc qu'ues lèrmes s'esguitlauen jos es sues lunetes e fidaue que non se notarien.

- Non parlem mès, amiga mia, era sua votz trenda, doça e sentuda estonèc a Natasha. Non parlem mès d'aquerò. L'ac diderè tot; solet vos demani que veigatz en jo a un amic, e s'auetz besonh d'ajuda, conselh o, simplaments, s'auetz besonh de desliurar-vos damb quauquarrés, non ara, senon quan vos solatgètz, brembatz-vo'n de jo.

Pierre punèc era man dera joena.

- Que serè erós se bèth còp posqui…

Pierre se trebolèc.

- Non me parletz atau, que non m'ac meriti, exclamèc Natasha. E volec gésser, mès Pierre la retenguec deth braç. Sabie que l'auie de díder quauquarren mès, mès quan ac didec s'estonèc des sues pròpies paraules.
- Qu'ei pro, qu'ei pro, auetz tota era vida per dauant.
- Jo? Non!, entà jo que s'a acabat tot, didec damb un sentiment de vergonha e d'umiliacion.
- Que tot s'a acabat?, repetic Pierre. Se jo non siguessa jo, senon er òme mès beròi, mès intelligent e eth milhor deth mon, se siguessa liure, ara madeish, de jolhs, demanaria era vòsta man e eth vòste amor.

Natasha, per prumèr viatge dempús de fòrça dies, plorèc d'agraïment e d'emocion; guardèc a Pierre e gessec dera cramba.

Pierre passèc, lèu ath córrer, entara sala, sajant de tier es lèrmes de trendesa e felicitat que l'estofauen. S'estèc pro a trapar-se es manges der abric enquia que se lo botèc, e pugèc ena luja.

- Entà on ordenatz anar?, preguntèc eth menaire.
- "Entà on?, se didec Pierre. Entà on posqui anar ara? Entath Club o de visita?" Toti es òmes li semblauen ara dignes de pietat, tan praubi, en comparèr damb eth sentiment de trendesa e amor que l'embargaue, e mès que mès damb era darrèra guardada arregraïda e emotiua que Natasha l'aue dirigit a trauèrs des sues lèrmes.
- Entà casa!, didec. E a maugrat des dètz grads jos zèro, se descordèc er abric de pèth d'os, deishant ath descubèrt eth sòn ampe pièch, qu'alendaue alègraments.

Er aire ère hered e net. Sus es carrèrs lordi e mau illuminadi, sus es neri losats, s'estenie un cèu escur e estelat. Sonque en guardar aqueth cèu deishaue Pierre de sénter era ofensanta baishesa des causes terrenaus comparades damb era nautada que se trapaue eth sòn esperit. En arribar ena plaça d'Arbat, es sòns uelhs campèren, mès ampla encara, era enòrma extension deth cèu estelat e escur. Lèu en centre d'aqueth cèu, sus eth baloard Prechitenski, semiat d'esteles, subergessie peth dessús d'eres, pera sua

proximitat ara Tèrra, era sua lum mès blanca e era sua longa coa virada entà naut, un cometa enòrme e ludent, eth famós cometa de 1812, que, sivans se didie, anonciaue granes catastròfes e era fin deth mon. Mès, en Pierre, aqueth ludent astre, damb era sua radianta e longa coa, non desvelhaue cap sentiment de temor. Peth contrari, guardaue alègraments damb es uelhs umidi de lèrmes aquera estela luminosa que dempús de recórrer a ua velocitat incredible, espacis incommensurables, seguint ua linha parabolica, s'auie arturat, damb era flècha clauada ena tèrra, en bèth lòc alistat per era en cèu nere; aquiu se posèc, lheuèc energicaments era coa, miralhant e jogant damb era sua blanca lum entre infinites esteles pampalhejantes

Generalitat de Catalunya
Generalitat de Catalonha
Obra Social "la Caixa"
BAQUEIRA/BERET
INSTITUT
D'ESTUDIS
ILERDENCS
Fundació Pública de la Diputació de Lleida
Diputació de Lleida